

SIDDUR

Part 1 – The Weekday Siddur

Prepared by Ner LeElef

SIDDUR
PART I – THE WEEKDAY SIDDUR

Prepared by Ner Le'Elef

Publication date 16 March 2008

Permission is granted to reproduce in part or in whole.

Profits may not be gained from any such reproductions.

This book is updated with each edition and is produced several times a year.

Other Ner Le'Elef Booklets currently available:

**AMERICAN SOCIETY
BOOK OF QUOTATIONS
EVOLUTION
HOLOCAUST
JEWISH RESOURCES
KIRUV IN THE CIS
LEADERSHIP AND MANAGEMENT
ORAL LAW
PARSHA (7 VOLUMES)
PARSHA – BOOK OF SUMMARIES
PROOFS
QUESTIONS & ANSWERS
QUOTES
SCIENCE AND JUDAISM
SOURCES
SUFFERING
THE CHOSEN PEOPLE
WOMEN'S ISSUES (2 VOLUMES)**

For information on how to order
additional booklets, please contact:

Ner Le'Elef

P.O. Box 14503

Jewish Quarter, Old City, Jerusalem 91145

Tel #: 972-02-651-0825

Fax #: 972-02-653-6229

E-mail: nerlelef@netvision.net.il

Table of Contents

INTRODUCTION	5
A- BIRKAS HASHACHAR	7
Birkas HaTorah.....	7
<i>Tefila and Torah:</i>	9
<i>Birkas HaTorah & Children:</i>	9
Asher Yatzar – Elokai Neshama	11
Birkas HaShachar.....	12
Korbanos- Rav Yishmael.....	25
B-PSUKEI DEZIMRA	28
Baruch Sheomar.....	29
Hodu.....	32
Mizmor L'Toda	36
Yehi Chivod.....	38
Introduction to Ashrei and the Halleyuka's	40
Ashrei.....	41
The Hallelukahs	55
VaYivarech Dovid	62
Shiras Hayam (אז ישיר):.....	65
Yishtabach.....	72
KADDISH.....	73
C-BIRKAS SHEMA	77
1. Overview and Barchu	77
2. Yotzer Ohr-Asher Bidvaro.....	79
3. Ahava Raba.....	84
4. Emes VeYatziv	89
D - GENERAL ISSUES OF THE SHEMA.....	93
1. The First Paragraph.....	98
2. The Second Paragraph	109
3. The Third Paragraph	112
E-SHMONEH ESREH	114
1. Structure.....	114
2. First Three Brochos:	118
אבות.....	119
גבורות.....	126
אתה קדוש.....	128
3. Kedusha.....	129

4. The Middle Brochos	133
אתה חונן	134
השיבנו	135
סלח לנו	136
ראה נא	136
רפאנו	136
ברך עלינו	138
תקע בשופר	139
השיבה שופטנו	140
ולמלשינים	142
על הצדיקים	146
ולירושלים עירך	147
את צמח דוד	148
שמע קולינו	148
5. The Last Three Brochos	149
רצה	149
מודים	150
נשיאות כפים	151
שים שלום	153
אלוקי, נצור לשוני מרע	154

F-TACHANUN AND THE REST OF SHACHARIS..... 157

1. Krias HaTorah:.....	157
2. Ashrei, Uva LeTzion.....	159
זבא לציון	159
3. Shir Shel HaYom	163
4. Elul.....	167
Shofar:.....	167

G-MINCHA 168

Mincha Defined	168

H-MAARIV 171

Maariv Defined	171
Additions, changes and contrasts from Shacharis.....	172
Shema at Night and in the Day.	172
Hashkiveinu and Yiru Eineinu.....	173

BIBLIOGRAPHY..... 176

Primary Sefarim Used.....	176
Other Frequently Use Sefarim	176
Less Frequently Used Sefarim	176
Also Used.....	177

INTRODUCTION

The Nefesh HaChaim¹ reveals to us the incredible depth of meaning contained within the prayers of the סדור. It is true that we have many commentaries and explanations written by the Rishonim through to the Arizal, who revealed to us an amazing depth of the כוונות of the prayers, and we are fortunate to understand something of what they have written. But all of their explanations are but a drop in the ocean compared to the true depth that the Men of the Great Assembly inserted into the prayers.² For, there were 120 of these Sages, all of them with deep understanding and several of them prophets³. No one man could ever have achieved their wondrous and awesome achievement to include and embed in the format of a permanent and orderly single version of prayer all the תקונים of all the upper and lower worlds and all the contents of the Holy Chariot⁴ in such a way that every time one prays one causes new תקונים and effects changes in the order and forces of the universe⁵.

The Sages of the Great Assembly had to take into account that from the time they made these prayers until the coming of Moshiach no prayer would ever be repeated in exactly the same way. Each person is different every time of the day and every day of the year. Our moods are different; our needs and our spiritual level are different as well⁶. Therefore, any time we wouldn't fully capture the potential of that moment through the prayers would be lost forever⁷.

Knowing all of this, it was only possible for the Sages to make fixed prayers because of the high levels of prophecy and Ruach HaKodesh which they merited to have at that time⁸. It was literally a case of G-d placing in their mouths the specific words of the prayers with all the תקונים embedded within them.⁹

---

¹נפש החיים, שער ב' יג

²נפש החיים, שם: כי גם מה שנתגלה לנו קצת כוונות התפלה מרבוינו הראשונים ז"ל קדישי עליונים. ועד אחרון הרב הקדוש איש אלקים נורא האריז"ל. אשר הפליא הגדיל לעשות כוונות נפלאים. אינם בערך אף כטפה מן הים כלל נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כנה"ג מתקני תפלה.

³שהיו ק"כ זקנים ומהם כמה נביאים וכל מבין יבין.

⁴דלא איתי אנש על יבשתא שיוכל לתקן תקון נפלא ונורא כזה. לכלול ולגנוז במטבע תפלה קבועה וסדורה בנוסח א'. התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים. וסדרי פרקי המרכבה.

⁵ושבכל פעם שמתפללין יוגרם תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות והמשכת מוחין חדשים אחרים.

⁶שמעת שתקנוה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום תפלה בפרטות דומה לחברתה שקודם לה ואחריה כלל. דלבושין דלביש בצפרא לא לביש ברמשא ודלביש ברמשא כו' כמ"ש בתקונים תכ"ב. וכן כל יום לחברו שלפניו ואחריו.

⁷ולכן ארז"ל (חגיגה ט' ע"ב וברבה במדבר פ"ט) מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל ק"ש כו' או תפלה כו'. וכמ"ש באורך בפע"ח פ"ז משער התפלה ע"ש.

⁸והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עצומה בעת תקון נוסח מטבע התפלה והברכות.

⁹שם הוא ית"ש בפיהם אלו התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התקונים.

Having said all of this, we understand clearly that no one can truly get to the bottom of the meanings of the prayer service nor which path of light each individual word hews before it¹.

It is with this in mind that we have brought this selection. We based our choices on several criteria:

- In general, preference was given to explanations given by the Talmud Bavli and the main Rishonim thereon.
- We used a strong selection of the more popular and profound recent commentaries such as Rav Schwab, The World of Prayer and Rav Hirsch.
- We used a lot of commentaries which are not commentaries on the Siddur but rather commentaries on Chumash or other.
- We tried, in general, to balance clarity with depth.
- We focused more on the overview of prayers rather than on a line-by-line commentary.

---

¹לזאת מי הוא אשר עמד בסוד ה' על עומק כוונתו ית"ש. איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם:

A- BIRKAS HASHACHAR

Birkas HaTorah

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה: והערב נא יהוה אלהינו
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו: ברוך אתה יהוה. נותן

Source & Structure

The first Brochos we make are Birkas HaTorah. Unlike most Brochos, these Brochos are Torah mandated¹. They are the only Torah mandated blessings that are said before doing a Mitzvah. (The only other Torah-mandated blessing, Birkas HaMazon, is said after we eat and not before doing a Mitzvah), for the Torah is our link with eternity². We say the Birkas HaTorah before we say the Birkas HaShachar, which deal with our physical well-being. This ensures that we understand the purpose for which all our faculties and possessions were created³.

Like other parts of the Tefillah, the Brochos we have are a synthesis of various opinions in the Gemorrah⁴. The Rishonim are not sure whether Birkas HaTorah count as two or three separate Brochos. To fulfill all opinions we say the second Brocha, והערב נא, with a Vav, in order to continue the first⁵. We also say the end of the first

¹ מסכת ברכות דף כא ע"א: אמר רב יהודה .... מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו
וז"ל המ"ב זס מז ס"ק א: ברכת התורה - עיין בשאגת ארי' סי' כ"ד דמסיק שברכת התורה הוא מן התורה ... אחר דהרבה ראשונים [הלא המה הרמב"ן והחינוך והרשב"א בפ' ג' שאכלו] סוברים דבה"ת הוא מן התורה

² מסכת ברכות דף כא ע"א: מה לתורה שכן חיי עולם (ואע"ג שדברים אלה נאמרו כפירכא, מ"מ נ"ל שטעם אמיתי הוא).

³ פני יהושע ברכות דף יא ע"ב: ועוד לפי שראו להקדים ברכת התורה קודם לכל ברכות השחר שהם ברכת הודאה מענין עולם הזה ועניני הגוף וכיון שעיקר בריאת האדם בכל העולם לא נברא אלא בשביל תורה כדכתיב אם לא בריתי יומם ולילה וגו' ואפילו ברכת שלא עשני גוי ועבד ואשה לא נתקנו אלא בשביל התורה והמצות כדאיתא להדיא בטור לכן ראוייה לומר ברכת התורה מיד בהשכמה קודם לכל הברכות, ואפשר שזה פירוש הגמרא בנדרים [פ"א ע"א] באמרו על שלא ברכו בתורה תחילה כמו שהארכתי בזה בדרוש ואפשר ג"כ שכן מפרשים מימרא דרב המנונא בסמוך שאמר על ברכת אשר בחר בנו שהיא מעולה שבברכות והיינו לפי שברכה זו היא ברכת הודאה על נתינת התורה מש"ה ראוי להקדימה לשאר ברכות התורה וכדפרישית, כן נראה לי אלא דמלשון רש"י בסמוך לא משמע כן:

⁴ מסכת ברכות דף יא ע"ב: מאי מברך אמר רב יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה ורבי יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות הלכך לימרינהו לכולהו:

⁵ כתבו רבינו יונה והרשב"א ז"ל דמאן דגריס הערב בלא וי"ו הם בין הכל שלש ברכות. ולמאן דגריס והערב בוי"ו הם שתי ברכות
שו"ע אורח חיים סימן מז (ו) אומר והערב עם וי"ו: הגה וי"א בלא וי"ו וכן נהגו (רמב"ם פ"ז מהלכות תפלה ורשב"א בשם המאור ואבודרהם). אבל יותר טוב לומר בוי"ו:

The Pnei Yehoshua says that the first of these two blessings, ... אשר קדשנו, is a Birkas HaMitzvah (for learning Torah), while the second, אשר בחר בנו, is a Birkas Hodayah (thanking G-d for giving us the Torah, and, according to Rashi, praise of the Torah and of Israel¹). In Birkas HaShachar, we thank G-d for all our physical gifts. Certainly we have to thank G-d for our eternal gift (that which will bring us to Chayeh Olamis), the Torah².

The Gemorrah describes אשר בחר בנו as the finest of all the Brochos, which is possibly why we specifically say this blessing when we get called up to the Torah. (The fact that we say אשר בחר בנו on its own when we are called up to the Torah is why it begins with Baruch even though it is Samuch to the first Brocha³.)

Meaning

Birkas HaTorah reminds us of Maamad Har Sinai⁴ (Tur). אשר בחר לנו refers to the choosing of us as a people at the covenant of Sinai⁵. ונתן לנו את תורתנו is referring to the actual giving of the Torah. If G-d created the world for a purpose then He must have a way of revealing this purpose to mankind. That way is revealed in the תורה through the Sinai experience and is therefore the foundation of our faith⁶.

Rabbeinu Yonah and the Rashba say that the first blessing goes on the Written Law whereas the second blessing goes on the Oral Law. If there are 3 blessings, they go on the Written Law, the Mishneh and the Gemorrah⁷. In fact, we say something

משנה ברורה סימן מז (יא) וי"ו - דברכה אחת היא דאלו היתה ברכה בפ"ע היתה פותחת בברוך ואע"ג דסמוכה לחבירתה היא מ"מ כיון דברכות קצרות הן ה"ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכות הבדלה שפותחות בברוך אע"פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות והיא"א ס"ל דשאני ברכות הבדלה שאינן סמוכות שאם רצה אומר על כל אחד בפני עצמו על הנר ועל הבשמים:

¹ מסכת ברכות דף יא ע"ב: וזו היא מעולה שבברכות. התורה רש"י: לפי שיש בה הודאה למקום וקילוס לתורה ולישראל:

² פני יהושע על ברכות - דף יא ע"ב ולענ"ד נראה ... דברכת וצונו לעסוק בדברי תורה היינו כמו שאר ברכת המצות וצריך לומר וצונו משא"כ ברכת אשר בחר בנו לא דמי לברכת המצות אלא לברכת ההודאה שמברכין על ענייני עולם הזה שהוא חיי שעה וכ"ש שיש לברך בכל יום ברכת הודאה על קבלת התורה שהיא חיי עולם,

³ שיטה מקובצת שם: אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכולהו. ואשר בחר בנו אף על פי שהיא סמוכה לחברתה פותחת בברוך לעולם מתוך שהיא באה לפעמים בפני עצמה כשקורין בתורה בציבור

⁴ טור, או"ח מז אוצר התפילות הקדמה (דף 9): יורה שהתורה מן השמים

⁵ עיין בפחד יצחק, חנוכה, מאמר א, בשם הגר"א

⁶ הרמב"ם בעצמו כתב באגרת תימן: "שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו והטענה המביאה לידי אמת

⁷ המאירי שם: ויש מפרשים שג' הברכות הוא צריך לברך על דרך שאנו מברכים כנגד מקרא משנה ומדרש והם אשר קדשנו וכו' לעסוק בדברי חדושי הרשב"א שם: והרב בעל המאור ז"ל אמר שהן שלש ברכות כנגד מקרא ומשנה וברייתא שקורין בבקר.

from the Chumash, from the Mishneh and from the Gemorrah immediately afterwards so that the blessings are fulfilled¹. Later, we repeat this cycle with the Psukim from the Korbanos, the Mishneh of איזהו מקומן and the Beraisa of רבי ישמעאל. These latter would be sufficient, but because we may get up before dawn and the Korbanos would not yet apply, we say the first grouping as well².

Tefila and Torah:

There is a connection between Torah and Tefilah which we will see repeatedly throughout the Siddur. Not only are the blessings for the Torah included here (and therefore the Torah pieces that come immediately afterwards), but many sections of the Torah are included in the prayer service. The Sages defined the difference between Torah and Tefillah as the difference between חיי שעה (Tefillah) and חיי עולמית (Torah)³. The Gra, explained by the Mesech Chochma, states that prayer is called הצלה, implying that it is effective at rescuing one's bodily needs, material needs or even immediate spiritual needs (being that it reflects the needs of the hour), rather than affecting the soul in some permanent way. Torah, however, is called הצלה, for it affects the essence of our soul⁴.

וְהַעֲרֵב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ. (וְצִאֲצֵאֵי

Birkas HaTorah & Children:

Birkas HaTorah includes the words וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי צִאֲצֵאֵינוּ – our children and our grandchildren. For, one who will see three generations of Talmidei Chachamim will merit an unbroken chain of Torah knowledge in his descendants. (The Mishneh Brurah says, however, that this is already accounted for in the word וְצִאֲצֵאֵינוּ⁵.)

¹ ברכת כוהנים (מקרא), אלו דברים שאין להם שעור (משנה), אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה (גמ')

² פני יהושע ברכות דף יא ע"ב: בא"ד והצרפתים נוהגים כו' עד סוף הדיבור. נראה לי דאע"ג דמסתמא אומרינן פרשת התמיד ומשנת איזהו מקומן וברייטא דרבי ישמעאל כמ"ש התוס' פ"ק דקידושין (דף ל' ע"א) וכ"כ הסור או"ח (סימן מ') אלא לפי שאין אומרים עניי הקרבנות אלא ביום דוקא ולפעמים שאדם משכים קודם עלות השחר שאין לומר קרבנות מש"ה נהגו לקרות פסוקים של ברכת כהנים ומשנת אלו דברים כו' סמוך לברכת התורה ממש (ע"ש עוד צירוף)

³ מסכת שבת דף י

⁴ משך חכמה על דברים פרק יג פסוק ו: המוציא אתכם מארץ מצרים והפוך וכו' - עיין ביאור הגר"א באדרת אליהו ... כי תפלה הוא בגדר פדיון, ותורה בגדר הצלה, ... לכן תפלה בגדר חיי שעה (שבת י'), ... שאינו חל על עצם הנפש, ... אבל תורה שהיא חיי עולם ודבוקה אל הנפש בעצמו,

⁵ משנה ברורה סימן מז (ט) והערב נא - ויש מדקדקין להוסיף וְצִאֲצֵאֵי צִאֲצֵאֵינוּ כי כל מי שהוא ת"ח ובנו ובן בנו ת"ח שוב אין התורה פוסקת מזרעו שנאמר לא ימוש מפך גו' וא"צ לכך כי בכלל וְצִאֲצֵאֵינוּ הוא ג"כ בני בנים [מ"א]:

The Mishneh Brurah stresses that it is not enough to teach one's children Torah and/or send them to Torah schools; one must also doven for his children to always have Torah on their lips and be righteous with good character. One can have special intention for this when saying the word וצאצאינו in this section, during אהבה רבה, and when saying ובא לציון¹ (by the words נלד לבהלה).

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ : יֵאָר יְהוָה פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִחַנְנֶךָ : יֵשָׁא יְהוָה פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִשְׁם לְךָ שְׁלוֹם² :
 אֱלֹהֵי דְבָרִים שְׁאֵין לָהֶם שְׁעוֹר. הַפֶּאֶה וְהַבְּכוֹרִים וְהַרְאִיוֹן וְגִמְלֹת חֲסִדִּים וְתִלְמוּד תּוֹרָה³ :
 אֱלֹהֵי דְבָרִים שְׁאֵדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקָּרֵן קִיָּמָת לֹו לְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵלֵינוּ הוּא. כְּבוֹד אֵב וְאֵם. וְגִמְלֹת

Having said blessings over the Mitzvah of learning Torah we now immediately fulfill the Mitzvah with three sections: one from the Written Torah, one from the Mishneh and one from the Gemorrah.

¹משנה ברורה סימן מז (י) ואשר בחר - ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה:

²במדבר ו כד-כו

³משנה פאה א א

⁴מס' שבת קכז ע"א

Asher Yatzar – Elokai Neshama

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בְּחֶכְמָה וּבְכָא בּוֹ נִקְבִּים נִקְבִּים חֲלוּלִים חֲלוּלִים. גְּלוּי

ומפליא לעשות

The blessing of אשר יצר should really end with the words ברוך. The words ומפליא לעשות are really a link between אשר יצר, the blessing on our physical body, and אלוקי נשמה, the blessing on our spiritual selves – our souls. The fact that these two are joined into one integrated whole so that we relate to ourselves not as two things but as one 'me' is a פלא, a mystery performed by G-d which we cannot explain¹. (Ramoh, Groh, Pachad Yitzchak)

אלהי. נשמה שנתת בי טהורה היא. אתה בראתה. אתה יצרתה. אתה נפתתה בי. ואתה משמרה בקרבך. ואתה

אלוקי נשמה

We say אלוקי נשמה upon awakening.² At night, the higher parts of our souls go up to Shamayim and are returned to us each morning; a daily mini-enactment of Techiyas HaMeisim³.

Sleep is not just a physical rejuvenation – it is also a spiritual rejuvenation. A person can have a spiritually negative day (נפילת המוחין), go to sleep and wake up spiritually refreshed. When one sleeps he relinquishes control of his conscious thoughts as well as his soul (הסתלקות המוחין), which allows the soul to refresh itself for the next day⁴.

¹ רמ"א א"ח סוף ס"א: שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושרו דבר רוחני בדבר גשמי ובאבני אליהו המובא בסידור הגר"א: ומפליא לעשות – שיש פליאה באדם שהרי הנשמה אינה צריכה לאכול אלא הגוף אעפ"כ אם לא היה אוכל ד' או ה' ימים היתה נשמתו יוצאת ממנו הרי זה פליאה גדולה וכי מאי איכפת לנשמה שהגוף אינו אוכל אלא הקב"ה זיוגם יחד שתרגיש הנשמה בצרכי הגוף.

² שו"ע א"ח ס' מו ס"א: כשיעור משנתו יאמר אלוקי נשמה

³ אוצר התפילות הקדמה (דף 9): בברכת המחזיר נשמות יורה השארת הנפש ותחיית המתים.

⁴ ספר צדקת הצדיק - אות רלח: רלח) השינה גם היא טובה לחזור ולהתעורר אחר נפילת המוחין בבלבול מחשבות זרות והעדר מחשבות דקדושה ודברי תורה. בעת השינה הוא הסתלקות המוחין ואחר כך חוזר נשמה חדשה כמו שאמרו ז"ל (שוחר טוב תהלים ריש מזמור כ"ה) ויוכל להתחזק מחדש להעמיד מחשבתו כרצון השם יתברך ונשכח כל מה שהיה ביום אתמול. ועל זה הוא הבקשה דברכות (ט"ז ע"ב) ונשכים ונמצא ייחול וכו'⁴ שפעמים מיד בהשכמה הוא מוצא עצמו בריה חדשה כמו שאמרו הקדמונים דבכל יום נעשה בריה חדשה שעל זה תיקנו נטילת ידים שחרית וברכת אלהי נשמה כמובא בבית יוסף. והוא כמו שאומרים המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וגם האדם מכלל מעשה בראשית והיינו בקומו משנתו יוכל להיות מתחדש לטוב:

Birkas HaShachar

There are 18 blessings from אשר נתן לשכוי שנה (including Birkas HaTorah). G-d's Name is therefore mentioned 18 times here, and this number is repeated in the שירת הים, in the Shema and its blessings, in the Shmoneh Esreh and in the וּבֹא לַצִּיּוֹן. Hence, this idea appears at each level of service¹. G-d's 4-lettered Name repeated 18 times makes up His Great Name of 72 letters. This Name, in turn, reflects "the fullest unfolding of His wonderworking might". Since each section of prayer reflects a spiritual level, G-d's Great Name must not be absent from any one of these levels².

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר נתן לשכוי בינה³ להבחין בין יום ובין לילה:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שלא עשני גוי (לנקבה גויה):
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שלא עשני עבד
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שלא עשני אשה:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שעשני כרצוני:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. פוקח עורים⁴:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. מלביש ערומים:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. מתיר אסורים⁵:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. זוקף כפופים⁶:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. רוקע הארץ על המים⁷:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שעשה לי כל צרכי:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. המכין מצעדי גבר⁸:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אוזר ישראל בגבורה:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. עוטר ישראל בתפארה:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. הנותן ליעף כח⁹:
 ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי:
 יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו נא להי אבותינו שתגילנו בתורתך. ונדבקנו במצותיך. ואל תביאנו לא לידי

Based on the Gemorrah, the Shulchan Aruch states that when one hears the voice of the cock crowing, he should bless, *He who gives the cock Binah*; when he gets dressed, he blesses *He who clothes the naked*; when he places his hands on his eyes he blesses, *He who gives sight to the blind*; when he sits up, he blesses *He who frees those who are bound*; when he stands up he blesses *He who raises up those who are bent over*¹⁰; ....

¹The idea of 18 also appears in the כבוד יהי, where there are 18 verses.

²The World of Prayer, pgs. 30-31

³ע"פ איוב ל"ח: ל"ו

⁴תהלים קמ"ו: ח'

⁵תהלים קמ"ו: ג'

⁶תהלים קמ"ו: ח'

⁷ע"פ תהלים קל"ו: ו'

⁸ע"פ תהלים ל"ז: כ"ג

⁹ישעיה מ': כ"ט

¹⁰שו"ע או"ח ס' מו ס"א: כשישמע קול תרנגול יברך הנותן לשכוי בינה, כשלוש יברך מלביש ערומים, כשיניח ידיו על עיניו יברך פוקח עורים, כשישב יברך מתיר אסורים, כשזוקף יברך זוקף כפופים, כשיניח רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים, כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי, כשהולך יברך המכין מצעדי גבר, כשחוגר חגורו יברך אוזר ישראל בגבורה ... כשמשים כובע או מצנפת בראשו יברך עוטר ישראל בתפארה, כשיטול ידיו יברך על נטילת ידים, שירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו'

However, today we wait until we get to Shul to say these blessings. This is both to ensure that we have washed our hands (Netilas Yadayim) as well as to allow those who don't know how to say these blessings to hear them from others¹.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. שלא עשני גוי (לנקבה גויה):

Menachos (מג): A person is obligated to say three blessings every day i.e.

שלא עשני גוי
שלא עשני עבד
שלא עשני אשה

The Gemorrah tells of an additional blessing:

שלא עשני בור

but rejects this as a requirement².

And the Mahri Mintz wrote that the reason that [the Sages] instituted to say these three blessing in the negative rather than wording them 'Blessed is He who made me a Jew', 'Blessed is He who made me a free man', 'Blessed is He who made me a man' is because Chazal concluded that it would have been better had man not been created at all. And the meaning of man here is referring to his intelligent soul (נפש המשכלת) (for which man is called Adam and by which he is distinguished from other living beings), that it would have been better for this intelligent soul to have remained in its original, purely spiritual, state than to have been brought down into the body of man. For G-d's purpose in bringing the soul down from its holy source and placing it in the body of man was to add yet more Shleimus to this soul [which it can achieve through] this world, the world of action. [It can do so] by choosing good and walking in the ways of Hakadosh Boruch Hu, observing His mitzvos, chukos and 'toros'. But since man's natural inclination is to pursue his 'taavos' and to do evil, it would therefore have been better if the soul would have remained in its purely spiritual state. Therefore, we cannot justify saying these blessings in the positive form, for it is clear that it would have been better if man had not been created, neither male nor female, neither Jew nor non-Jew, neither free-man nor slave. However, since in the end G-d's Wisdom did decree the creation of man, it behooves us to praise and thank His Great Name that he did not make us a slave, non-Jew or woman³.

¹שו"ע שם (ב) עכשיו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי ארצות שאינם יודעים אותם נהגו לסדרם בבהכ"נ וענין אמן אחריהם ויוצאים ידי חובתן:

²מנחות מג: תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל (והגירסא הנכונה - שלא עשאני גוי) שלא עשאני אשה שלא עשאני גוי רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשאני בור אמר ליה כולי האי

³וכתב מהר"י מינץ הא דתקנו לומר שלש ברכות אלו בדרך שלילה. ולא תקנו ברוך שעשני יהודי ברוך שעשני בן חורין. ברוך שעשני איש. הוא משום שאחז"ל נמנו וגמרו שטוב לאדם שלא נברא משנברא. ור"ל כי יותר טוב לאדם היינו לנפש המשכלת שלו (אשר בעבורה נקרא אדם ובההוא נבדל משאר בעלי חי) להשאר במציאותה הרוחני כבראשונה משנברא בגוף. משום שזה שלקחה הקב"ה ממקור הקדושה והכניסה בגוף האדם. הוא כדי שתוסיף שלימות על עולמה בעולם הזה עולם המעשה. כשתבחר בטוב ותלך בדרכי הקב"ה לשמור מצותיו חוקותיו ותורותיו. אבל כיון שנוטה האדם אחר כל התאוות ועושה רע א"כ טוב היה לו שהיה נשאר הנפש במציאתו הרוחני. ולכן לא יצדק לברך ברכות אלו בדרך חיוב. כי ודאי נוח לו לאדם שלא נברא לא איש ולא

When a person says this blessing, he should reflect whether he does not have a non-Jewish attitude or approach reflected in any of his limbs or other part of himself.¹

שלא עשני גוי

Being Jewish is a responsibility, yet we view this as a privilege. There are many more demands made of us because we are Jewish, but we see these as opportunities and not as burdens.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שְׁלֹא עֲשֵׂנִי עֶבֶד (לְנִקְבָה שְׁפָתָה):

שלא עשני עבד

We thank G-d for redeeming us from slavery in Egypt and from the back-breaking labor of building with bricks and mortar. As the Rambam writes: *In every generation a person is obligated to see himself as if he has just been redeemed from the Egyptian slavery*². The Sefer HaChareidim adds that since we see that we have an obligation to thank G-d for the kindness He did to our fathers in Egypt, surely we have to thank G-d for all the kindness that He does for us from the time that He formed us in the womb³.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שְׁלֹא עֲשֵׂנִי אִשָּׁה:

Men say this blessing because they are obligated in the מצוות עשה שהזמן גרמא (and Talmud Torah) from which women are exempt. They therefore thank G-d for the privilege of extra commandments. (Of the sixty Mitzvos which apply to men today,

ועיין בשבות יעקב שיטה אחרת

¹נתיבות שלום – כך א, נתיבי דעת עמ' יח: כאשר מברכים בבוקר "שלא עשני גוי" צריך להבונן היטב אם אמנם אין בו איזה אבר או חלק גוי

²ספר עולת תמיד: יש לכוון על כך שמודה להשי"ת על מה שפדאו מבית עבדים במצרים והצילו מעבוד עבודת פרך בחומר ולבנים. וכפי שכ"ב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ו): בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם. ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה זכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ד' אלוך משם וכן אצל מעשה הבכורים כתיב דברים כו ג: ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו: רש"י: ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה: שם (ה) וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: רש"י: מזכיר חסד המקום וגו'

³עולת תמיד שם: וכתב הספר החרדים על הפסוק זכרת את כל הדרך אשר הוליךך ד' אלוך זה ארבעים שנה במדבר (דברים ח ב) כי יש ללמוד מזה ק"ו: אם נצטוינו לזכור לדורות החסדים שעשה אם אבותינו, כל שכן שכל אחד מישראל חייב לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל שמציל אותנו משיני אריות העומדים תמיד עלינו לכליתנו ... וכן חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים שגמלו השי"ת מעת שיצרו בבטן אמו, ואז יכנע לפני השי"ת וישוב בתשובה שלימה

Women, who omit *אשה*, generally say the *ברכה* of ⁴שעשני כרצוני. Several explanations are brought for this:

1) *Tur*: *It is as if she is confirming the righteousness of the [seeming] bad befalling her*⁵.

Women have as much Kedusha in this world as men do, and they get as much reward in the World to Come. There is, in fact, no difference in ultimate purpose and fulfillment in the world as relates to men and women.

What counts in Yiddishkeit is getting closer to the Almighty; nothing else matters. G-d wants the maximum closeness possible between Himself and any human being. Hence, women get as much reward for their way of serving G-d as men do for theirs, i.e. each has equal opportunity to get close to G-d through their role⁶. Moreover, women have no less Kedusha in this world than men do. As Rav Moshe Feinstein points out, *women are generally commanded in all the Mitzvos [and require a specific exemption in this case]. For the commandment to keep the Mitzvos arises only as a result of the holiness of the Jewish people, and all the verses having to do with this holiness were said to the women as well. This is true also of the beginning of the acceptance of the Torah, i.e. וְהֵייתֶם לִי סְגוּלָה וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי... קְדוֹשׁ. For these words were said to Bais Yaakov who are the women and to Bnei Yisroel who are the men. [And similarly, all other references to Kedusha applied equally to the women as*

¹רמב"ם ספר המצוות סוף מ"ע
הנה התבאר לך כי מאלו הששים מצות הכרחיות יש בהן ששה וארבעים מצות שהנשים חייבות בהן ג"כ, וי"ד שאין הנשים חייבות בהן.
(ובתשובות הגאונים ס' ק"כ בשם רב סעדיה גאון דיש שלשים מצוות שהאנשים חייבים בהם והנשים פטורות והרב ירוחם פישל פרלו על סה"מ לרס"ג עשה יד-טו דף קיט והלאה מאריך בביאורו)

²In fact, there are just as many (seven) other מצוות which women are obligated to do (one of which is disputed). However, the כלל is one of a general פטור from all מצוות עשה שהזמן גרמא, with all the exceptions requiring a specific למוד to include women.

³רמב"ם פי"ב מהל' עכו"ם הל' ג':
כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל יטמא כהן למתים. וכל מצות עשה שהיא מזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי הפסח ואכילת הפסח ושחיתתו והקהל ושמחה שהנשים חייבות: (ע"פ מס' קידושין פ"א מש' ז')

⁴Below we will bring the different opinions on whether a woman should say this blessing, and, if so, whether she should say it with Shem and Malchus.

⁵טור (או"ח סמ"ו) אבודרהם (סדר שחרית של חול): כמי שמצדיק את הדין על הרעה הבאה עליה

⁶ילקוט שמעוני שופטים ילקוט ד:
ודבורה אשה נביאה מה טיבה של דבורה שנתנבאת על ישראל ושפטה אותם והלא פינחס בן אלעזר עומד מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקדש שורה עליו.

For wherever the idea of Kedusha is mentioned with reference to the Jewish people, it was said to women as well, and therefore they also make the blessing אשר קדשנו במצוותינו, even in when they are performing Mitzvos from which they are exempt. [Therefore, their exemption from time-based Mitzvos] is a Kula for whatever reason HaSh-m had for wanting to be maikel on women, but not because of any deficiency, chas veShalom.

And, included in the obligations between spouses is the obligation for a husband to honor his wife and for a wife to honor her husband without any differentiation. Moreover, many women were prophetesses, and all the laws of prophecy which applied to a man applied to them. In fact, in many places in Tanach and in Chazal, women are praised even more than men are. And there is no hint of any denigration to their honored status, and certainly we cannot look to their exemption from Talmud Torah and from Mitzvos any reason to think to the contrary.

2) The Yeshuos Yaakov:

In the Bamidbar Raba, it is stated that [when the words Naaseh Adam (i.e. G-d says in the plural, "Let us make man") appear in the Chumash,] it means that G-d consulted with the Angels concerning the creation of man as is explained there, since, when a man sins Chas VeShalom, he also creates a blenish in the world of the Angels. Therefore, they have to agree to his creation. And even though no-one can stand in the way of whatever G-d desires, nevertheless it is the way of the humble for the Gadol to consult with the Katan whenever it is relevant to the latter.

However, the creation of the woman was done by G-d's Will alone, for she is a part of man, and just as He would not consult on the head [of man] separately and on the rest of his limbs separately, so too the woman is a part of man. And since she

---

¹אגרות משה אורח חיים ח"ד סי' מט: לענין קדושה שוות (הנשים) לאנשים... צריך לדעת כי אין זה בשביל שנשים פחותות במדרגת הקדושה מאנשים דלענין הקדושה שוות לאנשים לענין שייכות החיוב במצות שרק מצד הקדושה דאיכא בישראל הוא ציווי המצות וגם לנשים נאמרו כל הקראי דקדושה בין תחלת תנאי קבלת התורה והייתם לי סגולה ואתם תהיו לגוי קדוש שנאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו האנשים, ובין ואנשי קדש תהיון לי שבמשפטים והייתם קדשים דשמיני וקדשים תהיו והייתם קדשים שבפ' קדשים וכי עם קדוש אתה לה' שבפ' ראה ובכל מקום שנמצא ענין קדושה דישראל נאמר גם לנשים, ולכן גם הנשים מברכות בלשון אשר קדשנו במצותיו כמו האנשים אף על המצות שלא חייבתן תורה, ורק שהוא קולא מאיזה טעמי השי"ת שרצה להקל לנשים כדלעיל ולא מצד גריעותא ח"ו, ובה חיובים בין איש לאשתו איתא חיוב הכבוד על האיש לאשתו ועל האשה לבעלה בלא שום חלוק, והרבה מהנשים שהיו נביאות ויש להן כל דיני נביא שבאנשים, ובהרבה דברים נשתבחו בין בקראי בין בדברי חז"ל עוד יותר מלאנשים, וליכא שום זלזול בכבודן ובכל דבר בזה שנפטרו מלמוד התורה וממצות שהזמ"ג וליכא כלל שום סבה להתרעם כלל. ...

ועיין ביתר אריכות בדברות משה גיטין הערה סה

ובספר חיים טובים של הר' חיים ברבי בצלאל (אחי המהר"ל):

דרך העולם שאם נולד בן זכר שהכל שמחים כנגדו, ואומרים שכן זכר בגימטריה ברכה. אבל נקבה בגימטריה בקללה, ולכן הכל עצבים כנגד לידת הנקבה. ולכאורה נראה שהמאמר שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא בתרא טז, ב) אשרי מי שבניו זכרים, אוי למי שבניו נקבות מסכים לזה. אבל חלילה להתרעם על מעשה השם יתברך ועל יצוריו. ואיך יאמרו רבותינו זכרונם לברכה אוי על מי שבניו נקיבות, ולך אל האמן אשר יצרה! ולכן נראה כי בניו האמור במקום זה, רוצה לומר זרע, כמו (דברים כה, ה) ובן אין לו, שרוצה לומר זרע, שהרי אף הבת פוטרת מחליצה, וכולל זכרים ונקיבות. ושניהם אם הם עושים כמעשה הזכרים המחויבים במצות, אשרי לו לאב, שאפילו הנקיבות חשובות לו כזכרים, כענין שנאמר (דברים לג, כד): "ברוך מבנים לאשר", שבנותיו היו בכלל ברכה יותר משאר הבנים (בראשית רבה עא, י). וכן בפרק מי שמת (בבא בתרא קמא, א) אמרינן דבנתה דרב חסדא הוה עדיפי לה מבני, לפי שחתניו היו גדולי הדור—רבא, ורמי בר חמא, ומר עוקבא. אבל מי שבניו הזכרים עושים כמעשה הנקיבות, ודאי אוי ואוי לפי שהם תגוה לאב, ויותר היה בוחר בנקיבות.

completes man, she is created by the Will of G-d without consultation with the Angels. And this is why she blesses ShaAsani Kirtzono, i.e. according to the Ratzon of HaKadosh Boruch Hu alone, without consultation with the Angels¹.

3) Maggid Taalumos:

It says in Brachos (סא), "Rav Ami says, There is a seeming contradiction in the pesukim. On the one hand it says, 'Male and female He created them' [in the plural]. Yet another verse states, 'He created man in the Image of G-d' [in the singular]. How can this be? For in the beginning He thought to create two but in the end He only created one." Therefore, when HaSh-m took the side [of man] and created the female, His Thoughts, which is the same as His Will, were completed. Therefore, a woman blesses ShaSani KirZono².

4) Rabbi S.R. Hirsch

The woman, since she needs neither the Mitzva of Talmud Torah nor time-based Mitzvos because she is more in natural harmony (מוכנת יותר) with Olam Haba and because she has a natural passion for spirituality – thanks HaKadosh Baruch Hu for this blessing that He has made her according to His Will and He has provided her with the goal of being intimately involved with the education of her children and the concern for the Kedusha of the home³.

5) Taz:

[She blesses because] there is also a Maala in the creation of the woman for the sake of the existence of the worlds. However the Maala (מעלה) of the man is greater. But she is nevertheless required to bless on her Maala⁴.

Of these five different approaches, two show that women receive a "consolation prize" (though not at the level of man, she is still thankful – although the

---

¹ישועות יעקב (סמ"ו סק"ה):
מבואר במ"ד נעשה אדם שהקב"ה נמלך במלאכים על בריאת האדם והיינו כמבואר שם, לפי שאם האדם חוטא ח"ו פוגם גם בעולם המלאכים, ע"כ צריך שיסכימו על עשייתו, ואף שאם הקב"ה חפץ מי יאמר לו מה תפעל, אמנם מדרך ענוה כשהדבר נוגע לקטן נמלך הגדול בו.
ואמנם דבריאת האשה עשה הקב"ה ברצונו לבד כי היא חלק מן האדם, וכמו שלא ימלוך על הראש ביחוד ועל שאר אברים ביחוד, כן האשה חלק מן האיש כו'. וכיון שהיא משלמת את האדם, לכך נבראת ברצונו של הקב"ה בלי המלכת המלאכים, וזהו שמברכת שעשני כרצונו דהיינו כרצון הקב"ה לבד בלי המלכת המלאכים (בספר טעמי המנהגים לו)

²מגיד תעלומה (בספר טעמי המנהגים סל"ה):
איתא בברכות דף סא א"ר אבהו רמי כ' זכר ונקבה בראם וכ' כי בצלם אלקים עשה את האדם הא כיצד כי בתחלה עלה במחשבה לברא ב ולבסוף לא ברא אלא אחד ע"כ וא"כ כשלקח הש"י את הצלע וברא ממנה נקבה הנה נשלמה המחשבה שהוא הרצון ולכך מברכת שעשני כרצונו

³רש"י הירש (סידור; ויקרא כג מג, קטע האחרון; כלשון ההליכות בת ישראל פ"ב סקי"ג).
האשה מכיון שאינה זקוקה למצות ת"ת ולכל מ"ע שהז"ג בהיות נפשה מוכנת יותר לחיי העולם הבא ובהיות בעלת התלהבות קודש טבעית - מודה היא להקב"ה בברכה זו שעשאה כרצונו והטיל עליה ייעדיה הקשורים לחינוך בניה ובדאגה לקדושת ביתה וכו'

Similarly, Rav Elie Munk: The World of Prayer pg. 28-29

⁴ט"ז (סק"ד):
שיש מעלה ג"כ בבריאת האשה לצורך קיום העולם, אלא שהמעלה של האנשים גדולה יותר, אבל היא חייבת לברך עכ"פ על המעלה שלה

negative formulation of the three *שלא עשני* is because of a side issue¹) and three show that this blessing reflects a certain advantage which a woman has (she was created only by G-d, she represents the completion of G-d's original creative Will, she is more naturally spiritual).

However, a deeper look shows that no consolation prize was given to women. For, it was not the Sages who gave her such a blessing – women themselves created this blessing, putting this explanation in a totally different light.² It is true that the Brocha for man is definitely because of a certain *Zechus*, i.e. that he has more *Mitzvos* than woman³. However, the context of the Brocha in Birkas HaShachar (and not in the Shmoneh Esreh or even in Psukei DeZimrah) makes it clear that this *Zechus* was never intended to reflect a judgement about the overall status of man in relation to woman.

Initially a minhag which many poskim say women accepted as an obligation, this Brocha is still shrouded in controversy. Nevertheless, the fact that women themselves initiated it sheds a totally different light on its meaning and implications. Rather than praising G-d for a consolation prize, its very existence is a pean of glory to women's spiritual greatness.

It would seem that this is the only ברכה in history which developed through a part of the Jewish nation's spiritual creativity and not as a specific חז"ל⁴. This explains why the blessing is not a direct contrast to the one that men make and is

---

¹ענף יוסף (כפי הב"ח, ה"ז, ועוד) וכתב מהר"י מינץ הא דתקנו לומר שלש ברכות אלו בדרך שלילה. ולא תקנו ברוך שעשני יהודי ברוך שעשני בן חורין. ברוך שעשני איש. הוא משום שאחז"ל נמנו וגמרו שטוב לאדם שלא נברא משנברא. ור"ל כי יותר טוב לאדם היינו לנפש המשכלת שלו (אשר בעבורה נקרא אדם ובההוא נבדל משאר בעלי חי) להשאר במציאותה הרוחני כבראשונה משנברא בגוף. משום שזה שלקחה הקב"ה ממקור הקדושה והכניסה בגוף האדם. הוא כדי שתוסיף שלימות על שלימותה בעולם הזה עולם המעשה. כשתבחר בטוב ותלך בדרכי הקב"ה לשמור מצותיו חוקותיו ותורותיו. אבל כיון שנוטה האדם אחר כל התאוות ועושה רע א"כ טוב היה לו שהיה נשאר הנפש במציאותה הרוחני. ולכן לא יצדק לברך ברכות אלו בדרך חיוב. כי ודאי נוח לו לאדם שלא נברא לא איש ולא אשה לא יהודי ולא גוי לא בן חורין ולא עבד. האמנם מאחר שכך גזרה חכמתו לברוא את האדם. עלינו לשבח ולברך לשמו הגדול שלא עשני גוי, עבד, אשה :

ועיין בשבות יעקב שיטה אחרת

²It is not mentioned in any of the Talmudic sources dealing with these blessings i.e. the ברייתא in ירושלמי ברכות פרק ט הלכה א and the תוספתא in ברכות פרק ו מנחות מג. Indeed the סו"ר, who appears to be the earliest source to mention this ברכה, says that it is a מנהג for women to say this ברכה which was apparently something initiated by them (although by the time of the שלחן already had the status of הלכה - והנשים מברכות). It is not mentioned in the רוקח nor is it in the (ר' עובדיה יוסף) יחזקאל דעת and the (מ: אות ד) פרי חדש. נוסח אר"י says to leave it out and the (מ: ס"ק מו) כף החיים both pasken (for בנות ספרד) that this ברכה should not be said with שם and מלכות ספרד and שם ומלכות בנות אשכנז - (Note: women are חייב to say it with שם ומלכות.)

³This is indeed the understanding of the ירושלמי ברכות ט: א and the תוספתא ברכות פ"ו כג. "A woman is not obligated in מצוות"

⁴Hence the opposition of many Sephardi poskim to saying this Brocha at all, or to saying it with *Shem* and *Malchus*.

Since the time when אנשי כנסת הגדולה were מתקן the ברכות, the only ברכות that were added were as a result of Nisim such as the Brochos made before and after the reading of Megilas Esther or those made on the lighting of Chanuka candles.

The Brocha then means: G-d made me a certain way (שעשני כרצונו), i.e. with a unique spiritual potential, since He wants to give to me the maximum possible (He is absolutely good, His giving must therefore be perfect); the way He made me must then be absolutely perfect for what He wants to achieve through me. This insight is indeed worthy of the creative introduction of an extra ברכה with its extra קדושה into the Jewish nation. Indeed, men could have done well to have said such a ברכה as well. That they did not merit to have been a part of this creative spirituality only adds insight to the fabulousness of the innovation.

What emerges is that the ברכה which a woman makes has positive rather than negative implications³. As the *Yeshuos Yaakov*⁴ states: *Who made me according to His will, that is, according to the will of G-d alone without any consultation with the Angels*⁵.

Rabbi Eli Munk in World of Prayer points out that 'רצון ה', i.e. כרצונו, is never used negatively but only positively. Both he and Rav Shimshon Rephael Hirsch⁶ suggest that a woman blesses השם in this form for making her more naturally attuned to His Will than men, who need the extra מצוות to get them to that place⁷.

The lists of morning blessings also include blessings giving thanks that we aren't blind, lame or paralyzed. Clearly, disabled people are not spiritually inferior. G-d does not look down on them. As one of the mussar teachers say: Since everything we possess is only charity from Above, those people who lack things are entitled to boast that they take less charity than the rest of us! So, then, why the blessing? Because we give thanks to G-d for the benefits that we receive in this world regardless of their effect on our standing in the World to Come. Some Torah sources say that is better to be poor than rich, but the rich are still required to thank G-d for their wealth. The blind and the lame might be superior to others, but that shouldn't stop every one else from giving thanks for the chesed of being able to see and walk.⁸

¹One could imagine that if not for the above problem males could also have made such a ברכה, i.e. *ShAsani Ish*. In fact, there was a time when the ברכה of שלא עשני גוי was changed by the censors to שלא עשני לי ישראל. See the note at bottom of התפילות; some of the מפרשים do say that it would be difficult to find a positive formulation which includes male Jews and excludes females.

³שבות יעקוב, ועוד

⁴ישועות יעקב, אורח חיים, מו: ה

⁵שעשני כרצונו דהיינו כרצון הקב"ה לבד בלי המלכת המלאכים

⁶Commentary to the סידור

⁷As we explained in the section "Reasons for עשה שהזמן גרמא". However, these approaches seem to have appeared only more recently and are not the way the ראשונים explain it, e.g. quoted by טור סימן מו and ברכות לד, ספר טעמי המנהגים quoted in אבודרהם. עיון תפלה הוא כמי שמצדיק עליו את הדין.

⁸Rabbi Yisroel Miller

Therefore, this blessing was never intended as a comprehensive discription of male superiority. Its place in the lowest levels of Shacharis service confirms this¹.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. פּוֹקֵחַ עֲוֹנוֹתֵינוּ:

פוקח עוונות:

In the morning, our Nefesh fills our bodies and provides us with renewed life. We first relate to this gift in the negative (He has not made us a slave, etc.), and now we move onto the positive. Sight is the first of these positive praises because it is the most general of our senses³.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. מַלְבִּישׁ עֲרוּמֵינוּ:

מלביש ערומים:

This blessing is not only on physical clothing but also on the sensitivity to understand the Kavod of man, the ability to appreciate the idea behind the clothing (i.e. for the capacity to dress in such a way that reflects human glory, כבוד).⁴

¹The dovening is divided into four sections which are really spiritual levels, with a fifth section reflecting the transition of the dovening experience into the world we enter after the dovening. The first level is *Birkas HaShachar*, the second is *Psukei Dezimra*, the third is *Birkas Shema*, and the fourth and highest is the *Shmoneh Esrei*. Each one of these levels is reflective of one of the four *Olamos* – worlds or universes. *Birkas HaShachar* is reflective of *Olam HaMaaseh* – the lowest, most tangible and material world, which is the world in which we act out our daily lives. Therefore, the blessings speak of practical, physical things: He has given us our physical senses (sight), clothing, the ability to sit up, stand and walk, etc.

Psukei Dezimra corresponds with the next level, *Olam HaYetzira*, which already relates to G-d's *hashgacha*, both natural and miraculous. The *Shema* and its *brochos* talk about our acceptance (as well as that of the *Angels*) of G-d's *Malchus* and the spiritual implications thereof (i.e. the Chosen People and their role in studying the Torah and in history), all reflecting G-d's wondrous guiding Hand. This is the world of *Olam HaBriah*. Finally, we actually face G-d and speak to Him, corresponding to *Olam HaAtzilus*, the highest level we can relate to.

That is why the *Levush* and others say that men are thanking *HaShem* because they are commanded in extra מצוות and not for (or in addition to) תלמוד תורה. While it is true that men also have this advantage over women, it is not relevant to this part of the service. Nor is it relevant here to give recognition to the fact that women have יתרה and men do not, or any other advantage women have over men (and vice-versa). The point is that we are not dealing here with the totality of male reality over female reality, just one aspect thereof.

²תהלים קמ"ו: ח'

³עולת ראייה עמ' עב: כל סדר הברכות הללו הולך הוא ומפרט את ההודאה של החזרת הנשמה אל קרבו ... והננו מתחילים, (אחרי כל הנשמות היינו הודאה כללית ב)הודאות המפורטות שבדרך שליליה ... (ואז) באים לידי ההודאה המורטת החיובית .... והננו מקדימים ... ביחס להחוש כללי חוש הראיה

⁴עולת ראייה עמ' עב: והנה צוכן הברכה הזאת כפול הוא: הודאה על החוש הנפשי העדין שלנו, שנטע ד' בקרבנו, שהננו על ידו מתלבשים מלבושי כבוד, ועל ההזמנה החמרית המציאותית ... הבגדים לכסות את מערומיהם.

מתיר אסורים:

Since man is filled with a soul, a source of movement and energy, his natural state is to yearn for freedom of movement². Spiritually, this is expressed as the desire to grow³. However, the state of being אסור, of suffering and affliction, is sometimes necessary for our growth. The transition of being freed from this suffering provides the contrast of going from dark to light, turning the suffering itself into part of the healing. We therefore praise G-d for freeing us from that state which He Himself put us in to begin with - מתיר אסורים⁴.

זוקף כפופים:

The state of being כפוף, bent over, is one of withdrawal and self-protection against sin. While this guards against bad, it cannot achieve great good either. Man can only fulfill his potential when he is in a state of זקוף, of standing up straight. On his own, he must be כפוף: he cannot afford the risks of sin. But, after the protective tides of sleep have renewed his energies, it is G-d who raises him up and protects him, physically and spiritually, and this allows him to reach out and express all parts of his inner resources and potential⁶.

רוקע הארץ על המים:

¹תהלים קמ"ו: ג'

²עולות ראייה עמ' עב-עג: התשוקה החיונית של הנפש שהיא להיות חפשית בתנועתה, בתנועה החמרית ובתנועה הרוחנית

³שם: בתנועה הרוחנית, תשוקת התעלות והחדוש

⁴שם: אמנם באים עיכובים ומאסרים כאלה לפעמים, בחיים ובמציאות, כדי להניעם אח"כ יותר את חיי התנועה, להכיר את יתרון האור מתוך החושך, ואת הסגולה החפש וברכת התנועה מתוך המאסרים

⁵תהלים קמ"ו: ח'

⁶עולות הראייה עמ' עג: ... הכפיפה היא מכווצת בתוכה את המהותיות ... לשימור מכל פגע ... אבל המגמה ההוייתית לא תוכל להיות הכפיפה כי אם הזקיפה, התמתחות הכחות ... כולם, להגלות בכל מלא מדתם. ואחר אשר כפפה אותנו השינה לשם מסרת ההגנה והרכישה לקראת עמל החיים מחומר וברוח, והנה בא תור היקיצה והגלות אור הנשמה, והננו מוצאים את עצמנו זקופים, בכל מלא שעור הקומה, החומרי והרוחני ... המתאימה לחיים ... קדושים

⁷ע"פ תהלים קל"ו: ו'

The fact that we have firm ground under our feet should not be taken for granted.¹ We are saved from floods, tsunamis and hurricanes. Even more basic, we are grateful that G-d divided the waters and created boundaries for them to create the dry land to begin with. As the verse says: גבול שמת בל יעברון בל ישבון לכסות הארץ (תהלים קד ט).²

Continuing the theme of the previous two blessings, water is the primordial substance created by G-d. Vital to life, its nature is to spread. Land reflects a limiting of those waters. Man requires both qualities, the ability to expand his spiritual horizons as well as the ability to set limits – to direct and guide those horizons. This is the formation of the land over the waters, i.e. G-d puts into us that spiritual balance as reflected in the physical reality of the world³.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיּוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. שְׁעֵשָׂה לִי כָּל צָרָכִי:

שְׁעֵשָׂה לִי כָּל צָרָכִי

We thank G-d for all the myriads of tiny things, even for our shoelaces.

Rav Hirsch⁴ says that putting on the shoes is a sign of engaging in self-reliant activity. Thus, when the Torah reports someone who is on holy ground, he is often required to remove his shoes as a sign of relinquishing all independence and surrendering to the Holy. This blessing acknowledges, then, that all human achievement stems only from G-d.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיּוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמְכִּין מַצְעָדֵי גֶבֶר

הַמְכִּין מַצְעָדֵי גֶבֶר

The upright human is a marvel of balance resting on two relatively small soles of his feet; his ability to walk, jump, skip and turn without falling over is a remarkable testimony to his agility. There is an exquisite anatomical and biological structure which underlies this, and this in turn reflects a spiritual reality. Spiritually, we start out as a complex nature of opposites and even contradictions. The physical balance teaches that our spiritual growth in the areas of our character traits, our actions, feelings and ideas should all resolve in a balanced human, capable of taking firm,

¹Rav Elie Munk, pg. 31

²ibid

³עולות ראייה עמ' עג-עד: החומר הגדול ... והמוקדם בסוד היצירה הוא המים ... ההתפשטות של המים בתכונתם הנילית, היא הפועלת על הצד של ההרחבה, שאנו צריכים לו במפעלינו החמריים והרוחניים. ולעומת זה הצד המצמצם והמבגש של הארץ ... הוא פועל על הצד הרכוזי שבחיינו ... הארץ המדוקעת על המים פועלת את שני ההפכים הללו, ששניהם מיסדים את בנין החיים:

⁴Quoted in The World of Prayer, pg. 32

spiritual steps on a central spiritual path, the Golden Mean. We thank G-d for giving us this capacity both physically and spiritually¹.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲזוּר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאֲרָה:

אֲזוּר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה – עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאֲרָה

These are the only two blessings which specifically mention Israel. They illustrate the importance of dress to a Jew. The first Brocha goes on the belt that divides man's sensual from his higher intellectual-spiritual parts (שלא יהא לבו רואה את) (הערה) and is a blessing thanking G-d for giving us inner strength, i.e. self-control.

The second blessing talks of our head-covering being a crown of honor for the Jew. It is our glory that we walk in fear of G-d.²

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַנּוֹתֵן לִיעָף כֹּחַ³:

הַנּוֹתֵן לִיעָף כֹּחַ

This blessing is not mentioned in the Talmud. Iyun Tefila⁴ says that Chachmei Ashkenaz added this as encouragement to the Jews who were suffering endless persecutions.

The body is a hugely complex thing, requiring perfect coordination between all its millions of parts. It takes only small fluctuations to disturb the balance of the body and place the entire system under stress. Indeed, there are continuous bombardments to the body, wear and tear from within, bacteria and larger threats from without. Left to its own devices, the body would rapidly wind down. It is G-d's special chesed to us to place within our souls the energy to replenish the strength and power to renew the body's work every day⁵.

¹עולות ראייה עמ' עד: שהאדם זקוף הקומה, העומד על בסיס צר פככות רגליו, יוכל עוד להתנועע חליפות במהירות ככה נפלאה, ולא יפול לארץ. רק השווי הנפלא של המשקל, והכח החיוני הפועל החכמת אלוקים פנלאה בשיטת העצבים, שעורקים המיתרים והגידים, המתיחסים לכל אברי התנועה. המבנה הזה ... גם משפיע על התכונה הנפשית של האדם, המלאה כחות הפכיים ומתנגדים, ותעודתה הנכונה היא לשקול את מהלכיה, להעמידם על בסיס השווי הצדק והיושר ... תקון המדות ותקון המעשים, תקון הדעות ותקון הרגשות, במדה נכונה, יבאו עמהם, להוליך את האדם בדרך ישרה במהלך חייו בכלל.

²World of Prayer pgs. 32-33

³ישעיה מ': כ"ט

⁴Rav Aryeh Leib Gordon, quoted in the World of Prayer, pg. 33

⁵עולות ראייה עמ' עה – עו: נפלא הוא הכח הנפשי, הנתון בתוכיותה של הנשמה ... תכונתם הגופנית מגיעים לידי משבר, על ידי המכשולים הרבים העומדים נגדם ... גם אז ... הנשמה מחדש רוח גבורה ונותן כח חדש לעמל החיים ... וזהו כח אלוקי.

המעביר שנה

The language is doubled: שנה מעיני refers to our spiritual need for reinvigoration, the eyes being the greatest of the senses to connect our soul with the world around us. Hence we thank G-d for removing sleep from these spiritual connectors. תנומה מעפעפי, *slumber from my eyelids*, refers to our physical need for sleep, for it is our eyelids, more than anywhere else, which feel the effect of tiredness¹.

וְיִהְיֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּגְלִינוּ בְּתוֹרָתְךָ. וְנִבְקֶנּוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְאֵל תִּבְיָאֵנוּ לֹא לִידֵי

יהי רצון

This is really the end of the blessing המעביר שנה. The Gemorrah mentions this as Rebbe's personal prayer which he added after the Shmoneh Esreh².

Being awake is not always a good thing. "The sleep of the G-dless is a benefit for themselves and for the world",³ for while they are asleep they do not sin.⁴ Hence we add this prayer for Divine assistance⁵.

¹עולת ראיה עמ' עו: ההכרח של השינה בא בתכונה כפולה ... הכלי המקשר את הנפש אל כל העולם החי ... התביעב של התנומה ... הכח החמרי ... שהמקום היותר מסוים ... להיות מורגש בהם הכרח הדרישה הם העפעפים.

²מסכת ברכות דף טז ע"ב: רבי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית ואף על גב דקיימי קצוצי עליה דרבי רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך

³מסכת סנהדרין דף עא ע"ב

⁴ רש"י |

⁵World of Prayer, Rav Elie Munk, pg. 33

Korbanos- Rav Yishmael

Why were they Chosen?

The Sages advised us to divide our study into one third Chumash, one third Mishneh and one third Gemorrah. In order to fulfill this, we say verses of Korbanos (פרשת צו), the Mishneh of איזהו מקומן and the Beraasa of Rav Yishmael (= Gemorrah). איזהו מקומן was chosen as the Mishneh representation because there is no Machlokes in the entire chapter¹. Several other reasons are brought in the Tur, amongst them the interesting fact that this Beraisa has a total of 344 words, and, if we add one for the fact that we read it, we get the same numerical value as משה, which teaches us that the Oral Law was given to Moshe at Sinai together with the Written Law². The Beraisa of Rav Yismael was chosen because it appears at the beginning of Toras Cohanim which primarily deals with the sacrifices³.

רבי ישמעאל אומר. בשלש עשרה מדות התורה נדרשת: (א) מקל נחמר. (ב) ומגזרה שנה. (ג) מבנין אב מכתוב

רבי ישמעאל אומר

The Rambam states that the majority of Torah laws are derived from these principles.⁵

¹ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: טעם שנוהגים לאמר בכל יום קודם פסוקי דזמרה פרשת צו, משנת איזהו מקומן, וברייתא דר' ישמעאל: הוא מסדר רב עמרם גאון ומובא באו"ח סי' ג', עפ"י מה דאיתא בקדושין דף ל': לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בגמרא, ומסיק שם דבכל יום ויום ישלש אדם כן כמ"ש תוס' שם דלא כרש"י, וכ"כ תוס' סנהדרין דף כ"ד בד"ה בלולה כו' ובע"ז דף י"ט בד"ה ואמר רב דימי כו' ע"ש וכמו דאמרינן מיד לאחר ברכת התורה יברך (במדבר ו' כ"ד) זה מקרא, אלו דברים, (פאה א' א') משנה, אלו דברים, ברייתא (שבת קכ"ז); כן פרשה צו הוא מקרא, איזהו מקומן, משנה, וברייתא דר' ישמעאל, הוא תלמוד כמ"ש המחבר שם סי' ג' דמדרש כתלמוד. ומה שבחרו דווקא איזהו מקומן? לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת (זבחים מ"ז-נ"ז תקנ"ד

²כתב הטור עוד טעם אחר, דאיזהו מקומן כנגד תמידין תקנום ע"ש, ומשום האי טעמא ניחא, דיותר לאומרו בט"ב כמ"ש שם המחבר. והיא משנה ברורה למשה מסיני יש בה ג"כ שד"ס תיבות, ועם הקריאה ה"ה כמניין משה, לרמז שהתורה שבע"פ נתנה למשה בסיני (עט"ז ק סי' נ' אות א'

³וברייתא דר' ישמעאל היא תחילת תורת כוהנים וכיון דרובם על עניין קורבנות שייכים לקורבנות היום. ברייתא דר' ישמעאל-ספרא, פתיחה

⁴ספרא, פתיחה

⁵רמב"ם: רוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם (שורש שני)

There were 1700 of these alone which Osniel ben Kenaz restored after such laws were forgotten during the mourning period for Moshe Rabeinu.

אמנם הדורות ראשונים חולק על זה ואומר שהדרוש רק היה חיזוק להלכה (חלק רביעי פ"ז)
רמב"ם הקדמה למשניות: החלק השלישי הדינין שהוציאו על דרכי הסברא ונפלה בה מחלוקת ...
ונפסק בהם על פי הרוב

R. Aryeh Kaplan, Handbook of Jewish Thought (pp. 182-3):

9.21 Laws and details involving common everyday occurrences were transmitted directly by Moses. However, laws involving infrequently occurring special cases were given in such a way as to be derivable from scripture by hermeneutic rules¹. Otherwise there would be a danger that they would be forgotten.²

9.22 Laws which Moses taught directly are referred to as הלכות למשה מסיני. These laws were carefully preserved from generation to generation, and for this reason one never finds a dispute concerning them.³

9.23 However, in the case of laws derived from hermeneutic rules or logic, occasional disputes can be found. These include all the debates in the Talmud. The Sages thus had the rule, "If it is law, it must be accepted, but if it is derived it can be debated" (אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה).

9.25 Both laws received orally and those derived by hermeneutic rules have the same status as laws written in the תורה and are counted as מצוות דאורייתא⁴. It is only with regard to oaths that are in any way differentiated from laws that are actually written in the תורה.

9.26 All laws which were derived from scripture or logic were formally accepted by the סנהדרין. They then became a part of the תורה שבעל פה and were transmitted from generation to generation.

---

¹שכל מה שנלמד הם ענפים מ השרשים שנאמרו למשה בסיני (ספר המצוות שרש שני), והי"ג מדות בעצמם הם הלכה למשה מסיני (רמב"ם הקדמה למשניות)

²עיינן בהקדמה להכתב וקבלה דיון על תכלית הי"ג מדות
Sometimes the מצוות סוף שרש שני) came to give chizuk to an existing law.

³רמב"ם הקדמה למשניות. וז"ל בהל' ממרים (א ג): דברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם. וכל דבר שתמצא בו מחלוקת, בידוע שאינה קבלה ממשה רבינו
However, there are contradictions to this. (See for example Hilchos Shofar 3:2). Therefore, one must either say that the Rambam is referring only to those things of fundamental importance and that go to the root of the law; or it means that those things that were definitely known to be Halacha LeMoshe MiSinai were not disputed; i.e. there may be a dispute as to what the Halacha Lemoshe MiSinai actually says, but there would never be any dispute that whatever it says is decisive. (Zvi Lampel, The Dynamics of Dispute, pg. 70-71)

⁴רמב"ן על ספר המצוות שורש שני: שכל דבר הנדרש בתלמוד באחד מכל יג מדות הוא מדאורייתא עד שנשמע אותם שיאמרו שהוא אסמכתא ע"כ. ואע"פ שהוא הבין שלא כך דעת הרמב"ם מ"מ כתב המגילת אסתר בשם בעל זוהר הרקיע שגם הרמב"ם סובר כמו הרמב"ן.
ורש"י בריש מס קידושיו (ד"ה) בכסף ובשטר) קרא ללמוד מיג עיקרים למוד מן הקרא דבסוף דבריו כתב שם שלוש מני קניני אישות, כסף שטר וביאה, "כולהו יחייף מקראי" אבל כסף נלמד מגזירת שוה שקיחה קיחה משדה עפרון, ש"מ דלימוד מאחד די"ג מדות נקרא למוד מן הקרא.

Although in theory we are entitled to use all these principles except for a ¹גזירת שוה, in practice we are not in a position to use these principles of דרוש today in order to make new laws². Even in the time of חז"ל, their usage required an unusual degree of certainty before they could be applied³.

---

¹ז"ל הר ירוחם פישר פערלא (מבוא לפירושו על ספר המצוות של רס"ג ס' יב): וידוע דהיקש וכן כל שאר שלש עשרה דות שהתורה נדרשת בהן ניתנו לידרש מעצמו זולת גזרת שוה כמש"כ התוס' (סוכה לא ע"א ד"ה ור"י ע"ש) וכ"כ בתוס הרא"ש שם וכן מתבאר מדברי הריטב"א ז"ל שם עיי"ש ודלא כפירוש"י שם ....

²מכתב מאלהו מאמר על התורה: וגדרי אופני הדרשות הללו מתוך תורה שבכתב הם מדויקים בתכלית הדיוק, והם הלכה ממש, ככל ההלכות שנתקבלו מסיני, ונמסרו בתכלית הדיוק. אבל מאז שנאבד ממנו דיוק גדרי הלימודים של ל"ב מדות שהתורה נדרשת בהן², אין לנו רשות לעשות דרשות לעצמנו שנסמך עליהן להלכה. ואף שלכאורה ידענו את אופני הדרשות לפי מה שנמצאו כל כך הרבה מהן בדברי חז"ל, ונוכל אולי לדמות מילתא למילתא, אולם אפילו אם הגאון היותר גדול בתורה ידרוש על פי השארותיו והכרעות שכלו אין לזה שום בחינת הלכה אלא הוא פלפולא בעלמא. ולפעמים אנו תמהים למה סמכו חז"ל כל כך בודאות על פירוש אחד בדרש הכתוב שדרשו, מאחר שלפי דעתנו המקרא טובל כמה פירושים אחרים. אבל הביאור הוא שהם קבלו את הדרך המדויקת איך לדרוש ולפרש את הכתובים, ורק דרך זו בלבד היא ההלכה ולא הדרכים האחרות.

³מכתב מאלהו מכתב לא (ב): דרש ר' שמעון העמסוני כל אתין שבתורה ופירש מפני סברא עד שבא רבי עקיבא ודרש (פסחים כב:): וכדומה. פשוט וברור שאף שידעו את הל"ב מדות בקבלה למשה מסיני, מכל מקום לא יכלו להשתמש בשום אופן מאופני הדרשות אלא אם כן היה ברור להם שאין טועים בו, היינו שידעו מהלכך לגמרי, ולא היתה להם פירכא בכל התורה כולה, כי אם היתה להם פירכא הוכרחו לדעת שיש כאן איזה פרט שנשכח בפרטיות אופני הדרש בחלק המיוחד הזה שהיתה בו הפירכא. והנה הפירכא נגד דרשת האתין היתה לא רק מסברא אלא ממש ממש בבחינת נמנע, דמה שייך לרבות לירא ממנו כמו מהקב"ה....

B-PSUKEI DEZIMRA

The Pesukei DeZimra section of שחרית declares that all that happens in this world can be traced back to G-d. Before man can approach G-d in prayer, any belief in intermediary powers must be removed. The word זמרה comes from the same root as the word תזמור, to cut. פסוקי דזמרה demonstrate that in this section of dovening all obstructions to prayer are eliminated. The positive achievement of the פסוקי דזמרה is *"to have G-d acknowledged as the Sole Source of Power within the cosmos: יחיד חי העולמים"*.¹

The verses of פסוקי דזמרה deal, in the main, with G-d's world of nature. When we reflect on His greatness as we see it shining through the natural world, we feel connected to Him². This arouses in us joy. פסוקי דזמרה therefore prepare us for the higher levels of prayer – ultimately talking to G-d in the Shmoneh Esreh – by putting us in the right frame of mind, that of joy. In fact, when Dovid HaMelech used to say these Psalms, he used to play on his harp to heighten his joy in loving G-d³.

The term פסוקי דזמרה, "Verses of Singing," is mentioned in Shabbos 118b and refers to this entire Tefillah from ברוך שאמר ישתבח to ברוך שאמר. When we recite this part of the תפלה it is important that we keep in mind that אין אומרים הזמירות במרוצה כי אם בנחת. One is not to hurriedly recite these "songs," but rather, they should be said deliberately⁴. The Ba'er Heteiv⁵ adds that none of the words should be skipped or mumbled; each word is to be pronounced as if one were counting money.⁶

The daily recital of Pesukei D'Zimrah and the brachos of ברוך שאמר and ישתבח as we know them are not specifically mandated in the Mishnah or Gemara. Nevertheless, this portion of the Tefillah must have been a very old tradition, dating back to the time of the Amoraim and probably even to the Tannaim, because it is alluded to in numerous places in the Gemara.⁷

---

¹World of Prayer, pg. 65. The bracha that closes the פסוקי דזמרה contains the paralled expression מלך אל חי העולמים.

²רשפי אש דת, דף צ: התדבקות הנשמה בד' על ידי זה שמתבונן בגדוה ד'

³ספר חסידים (ס' יח): היה דוד מלך ישראל מנגן בכנור על כל תפלותיו וחמירותיו למלאות לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה

⁴Shulchan Aruch, Orach Chaim 51:8

⁵שלא ידלג שום תיבה ולא יבליעם אלא יוציא מפיו כאילו מונה מעות

⁶Rav Schwab on Prayer pg. 120: "If there are circumstances in which it is difficult to recite the entire Pesukei D'Zimrah properly in this fashion, it is better to say only a small piece properly than to rush and stumble through the entire section. Thus we find: טוב מעט תחנונים בכונה (Orach Chaim 1:4). This does not mean that we should skip any part of the Pesukei D'Zimrah, but rather, one should at least make an effort to recite one part of it with complete concentration and careful pronunciation."

⁷Some references are: אמר ר' יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום, Reb Yose said: May my lot be among those who complete Hallel every day (Shabbos 118b). This is explained by the

The general rule is that one precedes Tefillah with praises to ה'.¹

Baruch Sheomar²

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך עושה בראשית. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקיים. ברוך מרחם

ברוך שאמר is the beginning of the second division of שחרית. The Brocha of ברוך שאמר opens the section and the Brocha of ישתבח concludes it.

There is a remarkable statement recorded in Kabbalistic literature that the ברוך שאמר was handed down to the אנשי כנסת הגדולה in a script that came down from heaven.⁴

The word Boruch is mentioned 7 times to show that all aspects of nature (represented by the number 7) come from the same G-dly source.⁵

ברוך עושה בראשית

אמר ר' אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא (Berachos 4b). This refers to אשרי, which is part of the Pesukei D'Zimrah.

Other references to Pesukei D'Zimrah are: 1) Pesachim 118a refers to ישתבח as ברכת השיר (according to Reb Yochanan – see Tur 480) 2) המספר בין ישתבח ליוצר אור עבירה היא בידו וחוזה (Talmud Yerushalmi, cited in Tur, Orach Chaim 51). See also Taz (Orach Chaim 51:1) that Pesukei D'Zimrah was instituted by the Anshei Knesses HaGedolah. (Rav Schwab on Prayer pg. 114)

¹Brachos 32a: לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל

The Gemara finds the source for this in the Tefillah of Moshe Rabbeinu when he beseeched G-d for permission to enter Eretz Yisrael:

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'.

Thus we see that the Tefillah of Moshe Rabbeinu that he be allowed to enter Eretz Yisrael is preceded by words of praise to G-d (Rav Schwab on Prayer pg. 115)

²In Sefer Yuchsin we find that upon the appointment of a new Reish Galusa, Exilarch, in the "Neo-Persian Empire" of Babylonia and adjacent countries, where the Jews enjoyed a certain autonomy, there would be a celebration in honor of the new leader on the Shabbos following the appointment. Part of that celebration consisted of a choir of Bachurim who would respond to the Chazzan as he recited the Baruch She'Amar. It is [therefore] obvious that at least as far back as this period – which was the time of the Rabbanan Savorai – the text of ברוך שאמר as we know it was in common use. (Rav Schwab on Prayer pg. 121)

³דברי הימים א':טז', ח':ל'

⁴World of Prayer, pg. 61

⁵World of Prayer, pg. 61

G-d is defined here as the One Who constantly creates. עושה is stated in present tense, conveying the idea of the continuous creation process; there was not only a "big bang" of creation of יש מאין. It is only because G-d constantly keeps all of creation in existence that it continues to exist.¹

ברוך שאמר והייה העולם... ברוך עושה בראשית. ברוך אומר ועושה

ברוך - בינה is with עשייה whereas חכמה is with אמירה. When they are combined - ברוך, דעת is produced. We are therefore praising the G-d of Chochma, Binah and Daas².

ברוך משלם שכר טוב ליראיו

The Chofetz Chaim comments that the word "טוב" seems superfluous: could it be that the reward which ה' bestows on a man for his deeds is anything other than good? He answers by saying that ה' has great reward to give every person, but in order that we should not be shamed and disgraced in the ultimate future of the Hereafter, we were given the task of *earning this reward* so as not to benefit from the treasury of free gifts. Hence we must rather keep G-d's rules and Mitzvos. Then we will receive the compensation we deserve – and this is called *a good reward*.³

ברוך שמו

The word שם, name, is related to the world שמע, hear, for one's name is needed only when others speak of him concerning what they know or hear about him. We cannot bless G-d for what He actually is, as we don't see Him in this life, but we bless His Name (i.e. what we have heard about Him, including His wisdom, power, kindness, wondrous deeds, etc).⁴

נגדלך ונשבחד ונפאריך ונזכיר שמך ונמליכך מלכנו אלקינו

Rabbi Avigdor Miller explains each of these words of praise:

---

¹Rav Schwab on Prayer pg. 122

²Gra

³Chafetz Chaim Al HaTorah: The Chofetz Chaim brings a parable to illustrate this: A great merchant appointed a very knowledgeable man to be in charge of his entire business. This man had a relative whom he wished to give some employment in the business. But alas, all the jobs and positions were taken. What did he do? He told his relative to sit in one of the offices and do nothing. Some title would eventually be found for him, and meanwhile he would receive a salary every week. One day the great merchant decided to visit his place of business to see if everything was going along in order. He walked about among the various workers, asking each one what his job was and how much he earned. When he reached the manager's relative, he asked him also what his work was, and how much he received. The man simply replied, "I earn this-and-this amount per week"; but about his work he said nothing, because the truth was that he did nothing. Of course the man felt greatly embarrassed to be revealed as drawing a salary and doing nothing whatever for it.

⁴Praise, My Soul pg. 26

נגדלך: we shall reflect on Your greatness and make it known to others. נשבחך: we shall study Your praises and make them known to others. נפאריך: we shall add to our recognition of Your glory (splendor) and make it known to others. נזכיר: we shall cause Your Name to be mentioned and remembered by ourselves and by others. נמליכך: we shall declare You king and we shall accept Your kingdom over us, and we shall proclaim to others Your kingdom. מלכנו אלוקינו: "Our King, Our G-d": because You are particularly the King of Israel and particularly our G-d.¹

ובזמרות נגדלך:

This term is very difficult to comprehend. How do we "magnify" HaKadosh Boruch Hu, Who is infinite? The simple meaning could be that we will stress certain aspects of HaKadosh Boruch Hu of which people are usually not aware.²

---

¹Praise, My Soul pg. 30

²However, there is an additional meaning of the root נגדל, that of "intertwined," as in גדילים, which refers to Tzitzis. The tzitzis consist of four strands each, which are pulled through a hole in the corner of the garment, and then twisted together into knots. This part of the tzitzis, with its knots, is called גדיל. The Gemara says: קשר עליון דאורייתא (Menachos 39a), meaning that without the knots these strands would not be called גדילים. Also, we find the נגדלך technique used for the braiding of hair, as in מרים מגדלא שיער (Chagigah 4b). Similarly, the pesukei D'Zimrah uses combinations of various pesukim, and brings two or three of them together, or even only one that may just fit into the context, and makes a "bouquet" of various shevachim. This expresses a certain harmony of thoughts, much like a florist would make up a beautiful arrangement of flowers. In this way, we praise HaKadosh Baruch Hu, not by pointing out one particular relationship that we have with Him, but rather, by combining various aspects of our perception of Him. (Rav Schwab on Prayer pg. 127-8)

Hodu¹

הודו ליהנה קראו בשמו. הודיעו בעמים עלילותיו: שירו לו זמרו לו. שיחו בכל נפלאותיו: התהלכו בשם קדשו.

¹Rav Schwab on Prayer pg. 131-2: The circumstances in which this mizmor was first recited are as follows: The Philistines had destroyed the Mishkan of Shiloh and had captured the Aron HaKodesh ... [but] suffered horrific plagues [as a result] and they consequently decided to return it. ... Dovid HaMelech built a special tent enclosure for the Aron in Ir Tziyon, which is in Yerushalayim. To afford the Aron its proper dignity and protection, Dovid HaMelech designated an "honor guard" of Leviim for it. .... On the day that the Aron was brought into its special enclosure, with great festivity and honor, Dovid HaMelech composed a special mizmor, which Asaf and his fellow Leviim were to recite, as describe in Divrei HaYamim: ביום הודו [This was introduced by the first part of the mizmor that we say.]

This would explain the Sefard Minhag to say הודו before ברוך שאמר. Since the Mizmor of הודו was originally instituted to be sung in connection with the Korban Tamid, it should be said together with the Korbanos portion of the Tefillah. However, our Minhag is based on the fact that this arrangement was only temporary. When the Beis HaMikdash was ultimately built, and the Aron was put into its designated place, then different Mizmorim were sung together with the daily Korbanos. Therefore, we recite הודו as one of the Mizmorim of the Pesukei D'Zimrah, as it was no longer associated with the Korbanos.

²תהלים צ"ט:ה'

³תהלים צ"ט:ט'

⁴תהלים ע"ח:ל"ח

⁵תהלים מ"ב:ב'

⁶תהלים כ"ה:ו'

⁷תהלים ס"ח: ל"ה – ל"ו

⁸תהלים צ"ד: א' – ב'

⁹תהלים ג': ט'

Of the 29 Psukim of הודו, the first 15 Psukim related to the morning Tamid¹⁰ and is praise to G-d for the Nissim of past Yeshuos. The next 14 verses (beginning with שירו לדי כל הארץ and ending with אלוקינו כי קדוש די) were said during the afternoon Tamid and related to Messianic times.

הודו לה'

The word הודו comes from הודאה, which means "an admission". When we thank G-d we "admit" that we can never repay Him for all of His kindness.

The feeling of הכרת הטוב is not inborn (for example, a mother generally has to remind her child to say thank you when someone gives him a treat). A child receives all from his parents from the time that he is born, and he takes it all for granted. No child will instinctively thank his mother for his food. הכרת הטוב must be taught; it will then develop further as the child grows older.¹¹

התהללו בשם קדשו

The Vilna Gaon explains this as follows: One must joyfully recognize that he has been given the great gift of being allowed to praise G-d and connect with his Source. *"To be able to praise the One Who designed the stage of the universe is a great privilege; to praise the Director Who has given each one of us a lead role on the stage of our worlds is something to sing about"*.¹²

דרשו ה' ועזו

According to Ramban¹³, לדרוש ה' means Tefillah. Shir HaShirim Rabbah¹⁴ comments that עז means Torah. The meaning, then, would be that if we seek HaSh-m, there are two ways to come close to Him: either through Tefillah or Talmud Torah.¹⁵

הוא ה' אלקינו בכל הארץ משפטיו

¹תהלים מ"ו:ח

²תהלים פ"ד: י"ג

³תהלים כ': י'

⁴תהלים כ"ח: ט'

⁵תהלים ל"ג: כ"ב

⁶תהלים פ"ה: ח'

⁷תהלים מ"ד: ל"ז

⁸תהלים פ"א: י"א

⁹תהלים י"ג: ג'

¹⁰סדר עולם פי יד (בסדר של רב הירש עמ' 47)

¹¹Rav Schwab on Prayer, pg. 132

¹²Rabbi Yisroel Roll, Inner Peace pg. 53

¹³Beraishis 25:22

¹⁴2:3:3

¹⁵Rav Schwab on Prayer, pg. 135

G-d judges and rules over the whole world, but He is specifically devoted to the Jewish nation with His Hashgacha Pratis. Still, whatever G-d does in the world He does as Hash-m our G-d,¹ for "no misfortune comes upon the world except for the sake of Israel"², and "even a ship going from Gaul to Spain prospers only because of Israel."³

בשרו מיום אל יום ישועתו

Rav Hirsch explains that there is a form of salvation by HaKadosh Boruch Hu which occurs every day, and that is the continuation of life. Unless we "spread the news," we would tend to forget about this daily ישועה.⁴

השתחוּו לה' בהדרת קדש

השתחוּו: Bowing comes from the word Shach, low. השתחוּו literally means to make yourselves low, demonstrating humility.

After coming to recognize of the glory of G-d's Name, bringing Korbanos and drawing near to Him, one should have attained humility, which is the truest awareness of G-d. We know that external motions influence internal feelings; as such, the purpose of bowing down is to feel genuinely humble before the Creator. The essence of Avodah is humility.⁵

יהוא רחום יכפר עון, ולא ישחית, והרבה להשיב אפו, ולא יעיר כל חמתו

Rabbi Avigdor Miller explains that the four degrees of mercy are detailed in diminishing order. First we pray that G-d should entirely wipe out the sin, and then we pray that if He does not agree to wipe out the sin He should not destroy us but should merely rebuke us. Next, we plead with G-d to turn back much of the anger of the decree even though it may already be too late to rescind the decree, and then we use the last resort: that the decree, even when it must be executed, should be carried out without the full measure of G-d's anger. But for this we must pray.⁶

והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו

Often, G-d holds back His anger and does not arouse His entire fury. Rather, since G-d is רחום, merciful, He extends the punishment in different forms in small doses over one's lifetime. This can be compared to a person who owes a large debt which he cannot repay at one time; if he pays up small amounts over a long period of time it will eventually clear up.⁷

---

¹Praise, My Soul: pg. 42

²Yevamos 63a

³ibid.

⁴Quoted in Rav Schwab pg. 138

⁵ Praise, My Soul: pg. 57

⁶ Praise, My Soul: pg. 74

⁷Rav Schwab on Prayer, pg. 145

וּפְדָנוּ לְמַעַן חֲסֹדָךְ

The word פדה, redeem, refers to an action by the original owner of an object, as the word "buy" (לקח \ קנה) is used with regard to a stranger. The Jews are G-d's people, and if not for our sins we would not be subjected to others. We await the coming of our True Master to redeem us.¹

הִרְחַב פִּיךָ וְאִמְלֵאֲהוּ

The Gemara² writes that this Posuk refers to words of Torah: the more sincerely one opens his mouth to request greatness in spiritual endeavors the more G-d will respond in kind and fill his mouth – וְאִמְלֵאֲהוּ.³

---

¹Praise, My Soul: pg. 93

²Brochos 50a

³Praise, My Soul: pg. 94-95

Mizmor L'Toda

מִזְמוֹר לְתוֹדָה. הָרִיעוּ לַיהוָה כָּל הָאֲרָץ: עֲבָדוּ אֶת יְהוָה בְּשִׂמְחָה. בָּאוּ לִפְנֵי בְרִנָּה: דַּעוּ כִּי יְהוָה הוּא אֱלֹהִים.

According to the Gemara¹, this Mizmor is one of eleven Mizmorim that were composed by Moshe Rabbeinu. These verses were sung by the Leviim when a Korban Todah was brought.² As such, we have a Minhag to stand while reciting Mizmor L'Todah just as one would stand when actually bringing a Korban.³

The Korban Todah could not be brought on Shabbos or Yom Tov, and Mizmor L'Todah is therefore omitted on these days. It is also not said on Erev Pesach, Chol HaMoed Pesach and Erev Yom Kippur because the Korban Todah and its accompanying bread-loaves must be eaten for "a day and a night," which would not be possible on Pesach or Yom Kippur.⁴

The reason we recite Mizmor L'Todah each day is because a person might be saved daily from some mortal danger without being aware of it. We recite this psalm for all of the unknown miracles in everyday life for which we are ever indebted to G-d.⁵

Why wasn't מזמור לתודה placed with the other Korbanos before ברוך שאמר or with the מזמורים של יום that were recited together with the daily Korbanos? World of Prayer brings down the following Midrash: לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלין וקרבתן תמיד. אינו בטל לעולם. Chazal state that when Moshiach comes the Yetzer Hara will no longer exist and there will be no further need for voluntary, private Korbanos. However, the Korban Todah will remain (along with private Korbanos such as Olos Re'iyah and Shalmei Chagigah).⁶

עבדו את ה'

---

¹ Bava Basra 14b

² Shavuot 15b. Rav Schwab on Prayer pg. 158: ...The korban todah has one feature that distinguishes it from other korbanos. The lachmei todah, the breads of the accompanying minchah offering, consist of both chametz and matzah. The matzah symbolizes the salvation from the grave danger which the person had been facing, similar to the matzah which commemorates yetzias mitzrayim. However, the chametz – the everyday, usual bread – symbolizes the daily nissim that occur to the person, although he may not even be aware of them. This is a reminder that one should "bensh gomeil" יום עמנו, for the miracles that are with us every day, and consistently bear in mind how thankful he should be that he was not sick, or that he was not exposed to other dangers.

³ Rav Schwab on Prayer pg. 158

⁴ Rav Schwab on Prayer pg. 158

⁵ World of Prayer, pg. 69-70

⁶ World of Prayer pg. 159

True service of G-d is mainly performed in the process of day-to-day living. For one to serve G-d he must devote all of his energy, every moment of his life, and all of his means and talents to complete G-d's Will. Only such a life led in this way can bring us true joy.¹

---

¹ Hirsch: pg. 53-54

Yehi Chivod

יהי כבוד יהוה לעולם. ישמח יהוה במעשיו: יהי שם יהוה מברך. מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבווא.

ננו ביום

קראנו :

The number 21 is the key to understanding both יהי כבוד and אשרי. G-d's Name is mentioned 21 times in יהי כבוד,¹⁸⁸ and there are 21 פסוקים אשרי. The number 21 is also the numerical value of the Divine Name אהיה-ה which was revealed to משה at the burning bush. G-d told משה that אהיה אשר אהיה, stating that although He is Omnipotent He is at the same time the helper and comforter. This idea is reflected in יהי כבוד and אשרי: G-d's mastery over nature and man is praised in יהי כבוד and His all-encompassing mercy is described in אשרי.¹⁸⁹

Interestingly, יהי כבוד consists of eighteen Pesukim and the Name of HaSh-m is mentioned nineteen times, alluding to the Tefillah of Shemoneh Esrei which originally consisted of eighteen Brochos and was later expanded to nineteen. This is in keeping with the purpose of the Pesukei D'Zimrah, which is to prepare ourselves for the main Tefillah.

יהי כבוד is of an especially elevated nature and one should therefore try not to omit it even if he must omit other Mizmorim and only say אשרי, שמונה ברוך and שתבח in order to say Krias Shema on time or daven Shemoneh Esrei together with the Tzibbur.¹⁹⁰

¹⁷¹תהלים קי"ג: ב'ד'

¹⁷²תהלים קל"ה: י"ג

¹⁷³תהלים קי"ג: ט

¹⁷⁴דברי הימים ט"ז: ל"א

¹⁷⁵תהלים י: ט"ז

¹⁷⁶תהלים צ"ג: א'

¹⁷⁷שמות ט"ו: י"ח

¹⁷⁸תהלים י: ט"ז

¹⁷⁹תהלים ל"ג: י'

¹⁸⁰שיר השירים י"ט: כ"א

¹⁸¹תהלים ל"ג: י"א

¹⁸²תהלים ל"ג: ט'

¹⁸³תהלים קכ"ב: י"ג

¹⁸⁴תהלים קל"ה: ד'

¹⁸⁵תהלים צ"ד: י"ד

¹⁸⁶תהלים ע"ח: ל"ח

¹⁸⁷תהלים כ': י'

¹⁸⁸If we include the one formed by taking the first letters of the words ישמחו השמים ותגל הארץ

¹⁸⁹World of Prayer, pg. 71

¹⁹⁰Rav Schwab on Prayer pg. 163

רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום

This means, says the Sefas Emes, that we do our maximum to apply all our qualities and traits in serving G-d. The truth is, however, that in the end it is G-d Himself who is the source of any ability we have of getting close to Him.

This is why, although Yosef seems to be the natural leader of the Jewish people, in the end it is Yehuda who produces the Royal lineage. Yosef is the Tzadik, who seems to succeed by his own efforts (רבות מחשבות בלב איש). Yehuda is the voice which cries out to HaSh-m, the Baal Teshuvah whose own efforts have failed him¹⁹¹ (ועצת ד' היא תקום).

---

¹⁹¹שפת אמת וישב – [תרמ"ג]: והנה יהודה בחי' שמע קולינו. כמ"ש שמע ה' קול יהודה והיא בחי' דוד המע"ה נעים זמירות ישראל. ובחי' יוסף הוא משלו נותן לו. אבל באמת בכלל ישראל המלכות ליהודה. כי בסוף הכל צריכין לסייעתא דשמיא. וענין זה נוהג בפרט כל איש ישראל ג"כ כמ"ש רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. פי' בודאי האדם צריך לחשב דרכו בכל המדות שיוכל להיות נעזר לעבודת השי"ת. אבל בסוף הקב"ה עוזרו.

Introduction to Ashrei and the Hallelukas

Rav Yosi expressed a wish that he should have the merit to be amongst those who say Psukei DeZimrah every day¹⁹². Rashi says that what is intended is (the Ashrei plus) the third and last הללוי-ה מן השמים, הללו אל בקדשו¹⁹³. These then comprise Psukei Dezimrah according to Rashi. However, the Rif and the Rambam say that it includes all the הללוי-ה¹⁹⁴.

These Psalms were chosen because from Tehila LeDovid (Ashrei), they are the last Psalms of Sefer Tehillim. Therefore, they reflect all the macro-themes of the entire book. The purpose of Sefer Tehillim is to praise G-d – as its name clearly indicates. The book provides praises from every spectrum, every spring-board and in every way that a total relationship with G-d would allow. Ideally, Chazal would have legislated the saying of the entire Sefer Tehillim every day. But, since this was too much, Chazal legislated that we say those Tehillim that reflect the core and summary of all that came before¹⁹⁵. That is why these chapters all begin and end with the word הללוי-ה, which literally means “praise G-d”¹⁹⁶, for they are the praises of all of ספר תהלים and hence reflect, in the words of the Maharal, praises שמו יתברך¹⁹⁷.

תהילה does not begin with these הללוי-ה. The real beginning of אשרי is הללוי-ה. Still, it is the only one of the Psalms that begins with the word תהילה - a psalm or perhaps ‘the psalm’. It is the quintessential Psalm of Dovid! Rav Hirsch says that the word תהילה is referring to all six Psalms which form one whole unit¹⁹⁸.

The greatest praise of G-d is that we have such a relationship with Him. Our very saying of these Psalms is הללוי-ה.

(see further under the הללוי-ה after אשרי)

---

¹⁹² מסכת שבת דף קיח ע"ב: אמר רבי יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא

¹⁹³ רש"י, שם: פסוקי דזמרא - שני מזמורים של הלל את ה' מן השמים הללו אל בקדשו:

¹⁹⁴ וכן הובא במשנת יוסף שם

¹⁹⁵ Rav Elie Munk, the World of Prayer.

¹⁹⁶ Rav Aryeh Kaplan points out that *Halal* has other meanings as well. One of them is ‘brightness and shine’ as in the verses “Behold the moon does not shine (*halal*) (Job 25:5), and “When [G-d’s] lamp shined (*halal*) over my head.” (Job 29:3) (Midatation and the Bible, pg. 137

¹⁹⁷ מהר"ל, חידושי אגדתא, דף קיח עמ ב: מפני כי הוא הלול לאמתת שמו יתברך, ולפיכך דבק בהלול זה שם י"ה, ושאר הלולים גדולים לא מגיעים לאמתת שמו יתברך משא"כ באלה

¹⁹⁸ Rav Hirsch, Tehillim, pg. 469

Ashrei

אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יִהְיֶה לְךָ סֵלָה¹⁹⁹: אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכָּכָה לוֹ. אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁיִּהְיֶה אֱלֹהֵינוּ²⁰⁰: תִּהְיֶה לְדוֹד.

לְלוֹיָהּ

The Gemorah says that whoever says Tehila LeDovid every day (and takes its lessons to heart²⁰³) is a Ben Olam Haba²⁰⁴. The Gemorrah then concludes that it cannot be because it is an alphabetical acrostic, because, if that were the case, one would do better at saying the psalm אשרי תמימי דרך, which repeats the א,ב, eight times²⁰⁵. Nor can it be because of the central verse פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, which show G-d's Hasgacha Pratis over all His creatures. For, were that the case, one should say the הלה הגדול which has the verse נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו²⁰⁶.²⁰⁷ The Gemorrah concludes that it is because the אשרי has both elements – it is both an alphabetical acrostic and it has the verse פותח את ידך²⁰⁸.

Meshech Chochma says that this statement is in contrast to that which the Sages say elsewhere, that whoever says Hallel every day is as if he has cursed and blasphemed G-d. This is because Hallel is talking about the miraculous Providence of G-d. By praising G-d for this every day one implies that G-d only operates at this level or that it takes a miracle for him to recognize G-d's Providence. On the other hand, Tehila LeDovid praises G-d for His ongoing Providence in nature. By saying

¹⁹⁹תהלים פד ה

²⁰⁰תהלים קמד טז

²⁰¹תהלים קמה

²⁰²תהלים קטו יח

²⁰³רבינו יונה, רב ש"ר הירש, ר מונק

²⁰⁴מסכת ברכות דף ד עמ' א: אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא

²⁰⁵ברכות, שם: מאי טעמא אילימא משום דאתיא באל"ף ב"ת נימא אשרי תמימי דרך דאתיא בתמיניא אפין

²⁰⁶It would seem that this is a great praise than פותח את ידך. For פותח את ידך refers only to those who actively come to solicit G-d's open hand, whereas נותן לחם לכל בשר shows that G-d actively seeks out and gives to all His creatures. Moreover, פותח את ידך talks of G-d providing for the actively identified needs – רצון – of all his creatures, whereas נותן לחם לכל בשר shows that He gives all the basic needs to His creatures, whether they realize what those needs are or not. (This is actually the flip-side of the first reason. For someone who will only actively seek out his needs if he realizes what they are.)

²⁰⁷ברכות, שם: אלא משום דאית ביה פותח את ידך נימא הלה הגדול דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר

²⁰⁸מסכת ברכות דף ד עמ' א: אלא משום דאית ביה תרתי
רש"י, שם: דאית ביה תרתי - דאתי באל"ף ב"ת, ויש בו שבח הכנת מזון לכל חי:

Tehila LeDovid three times a day one shows that he recognizes that G-d is involved with the natural world at all times²⁰⁹.

The truth is, Meshech Chochma continues, that there is no real wonder that G-d should interfere in a miraculous way with the natural order. What is more remarkable is the continuous nurturing of the natural order and the combining and interacting of the elements in such a way that it produces the natural production of food and sustenance of billions of creatures every day, each according to his own needs²¹⁰. This ongoing Hashgacha shows the wisdom, wholeness and glory of G-d more than miracles do. Therefore the Ashrei is composed as an alphabetical acrostic, for the Aleph Beis shows the natural order, letter after letter, from the beginning to the end²¹¹.

Similarly, in the first of the Birkas Shema, ברכת המאורות, there is also an alphabetical acrostic. For, on the surface, it appears that the order of nature operates automatically, each cause creating an effect. And yet, miraculously, through this seemingly inexorable determinism, G-d arranges things that everyone has their food - משיב לכול. True, man has to plough and sow and reap, but the whole world is predisposed to him doing this²¹². This is the true miracle²¹³.

The Gemorrah therefore concludes that the Maalah of the Ashrei is that it is both alphabetical – i.e. reflects the natural order – and that, through this natural order, G-d gives us our food – פותח את ידיך²¹⁴ (see further in the footnote²¹⁵ for a continuation of this discussion by the Meshech Chochma).

---

²⁰⁹משך חכמה ויקרא כו ד: ולכן האומר הלל הגדול בכל יום (שבת קיח:), שמורה שראוי להודות רק על הנך פעולות שעל דרך נס, אבל מפעלות הטבע אין צריכים להיוצר אחרי שבראן ה"ז מחרף ומגדף, אבל כל האומר תהלה לדוד בכל יום (ברכות ד:), שזה מדבר על מפעלות סדור הטבעי, אשר בכל יום, כמבואר, מובטח שהוא בן העולם הבא.

²¹⁰שם: והנה על דרך נס בלתי סדור הטבעי אינו מן הפלא, כמו מן וכיו"ב, אבל הענין הנפלא בהטבע הוא ההזנה התמידית, שזה קיום הנמצאים והרכבת הנפרדים, ובדרך טבעי כל יום קבוע הזנה לאלפי אלפים בלי מספר נמצאים, מזון, אשר כל אחד יזון מן הטבע

²¹¹שם: הוא פועל מורה על חכמה ושלמות וכבוד השי"ת למבין, יותר ממה שמורה הנסיים, ולכן אמרו (ברכות ד:): משום דאיתא באלפא ביתא, שענין אלפא ביתא מורה על סדור טבעי, שאינו מדגל, רק שהולך מאלף עד תי"ו.

²¹²והנה בענין הטבע צריך גם פועל היצורים, וזה כמו חרישה, וקצירה, וזריעה וכיו"ב, רק שהאדם מוצא הכל מוכן לפניו וכל העולם עומדים הכן לשרתו, ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא.

²¹³שם: ולכן בברכת המאורות בחול ושבת סדור באלפי ביתא. והוא כמו סדור הטבע, שמתנהג בלא מרוצה, רק שהולכין הסבות קשורות והעלולים מסודרים, ובאופן הסידור הטבעי אם נותן מזון להנמצאים אז הוא ענין פלא. וזה משיב לכול חי רצון (תהלים קמה, טז).

²¹⁴ולכן דייק רש"י (ברכות ד:): משום דאית ביה תרתי, דאתי באלף בית ויש בו שבח הכנת מזון לכל חי, דעל דרך סדור הטבעי והכל מוכן זה עיקר מטרה יותר ממפעלות הנסיים, אשר ע"ז נאמר בהלל הגדול נותן לחם לכל בשר (שם ס"פ קלו), שהכל על הפלאות נגד הטבע שחשב שמה.

²¹⁵משך חכמה, שם: ולכן אדם הראשון קרא שמו ה'. שהוא ראה הפעולות איך נעשו והיסודות איך נבראו, שזה מה שמורה איך השם הוא נותן הצורות והבריאה ביסודות.

ולזה אמרו במדרש (בראשית רבה יז-ה) אני ה' הוא שמי, הוא שמי שקרא לי אדם הראשון. אבל אברהם הכיר הטבע והתבונן בה, ומדרכי הטבע והליכותיה הבין מפעלות תמים דעים, והכיר היוצר מתוך הצורה ויש מנהיג לבירה זו (שם ר"פ לט), וע"ז מורה שם אדנות, ולא היה אדם שקרא להקב"ה אז עד שבא אברהם (ברכות ז:), כי שם ועבר ומתושלח ידעו היות הנמצאים בחידוש מהשם מקבלת אדם הראשון והשיגו דרכי ה' מן הסבה אל המסובב, ומהעילה להעלול, ומן המוקדם להמאוחר, לא כן אברהם, השיג מן המסובב ומן המאוחר למוקדם, עד כי השיג היוצר השם האמיתי, שהוא בראן וחדשן מן האפס וההעדר המוחלט, וע"ז יורה שם אדנות. והשגה זו העיקרית בכונת הבריאה, לכן אמרו בהבראם באברהם (בראשית רבה יב-ח), וכמו שהאדם שאינו מבין על מציאות והשגחת הבורא רק מן הנבראים יודע ומבין שנבראו ומושגחים בפעולות בורא

We learn from the alphabetical acrostic that we can serve G-d with every letter of the Hebrew alphabet, i.e. with all of our energy at each moment²¹⁶. We can use each talent G-d has given us and every weakness that He challenges us with to reach our purpose in life and in so doing truly praise G-d.²¹⁷

אשרי:

Every chapter that was particularly dear to Dovid was commenced with 'Happy' and terminated with 'Happy'. He began with 'Happy', as is written, 'Happy is the man', and he terminated with 'Happy', as is written, 'Happy are all they that take refuge in Him',²¹⁸.

אשרי יושבי ביתך:

תהלה לדוד ארוממך actually begins with the words אשרי יושבי ביתך, is from תהלים פד and is recited by way of introduction. The Mishnah tells us: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללים כדי שיכוננו לבם לאביהם שבשמים - the early Chassidim would prepare themselves for prayer for one hour before praying through meditating and concentrating their hearts on their Father in Heaven²¹⁹. The Gemara explains that the source for this practice is the Pasuk אשרי יושבי ביתך עוד - i.e. first אשרי יושבי ביתך, and then עוד יהללך - one can reach the proper state of mind for Tefillah.²²⁰

Although we do not have the power to meditate for an hour like the Chassidim Rishonim, אשרי still offers us an opportunity to concentrate, at least momentarily, about Whom and to Whom we are talking before we engage in יהללך, which in Tefillas Shacharis consists of the recitation of תהלה לדוד together with the last five chapters of Psalms.²²¹

מחויב במציאותו ובחכמתו המתאחדת עמו, וזה הבנה כהשגת אברהם, וכמוש"א (בראשית ב, ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים, זה על ההשגה מלמטה למעלה, מן המאוחר אל המוקדם.

²¹⁶ Maharsha, quoted in Rabbi Yisroel Roll, Inner Peace pg. 64

²¹⁷ Rabbi Yisroel Roll, Inner Peace pg. 64

²¹⁸ מסכת ברכות דף י ע"א: כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו: (היינו לפי השיטה בגמ' שם הרוצה להוכיח שתהילה א & ב חדא תהילה הם.)

²¹⁹ מסכת ברכות דף לב ב: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי אמר קרא אשרי יושבי ביתך

²²⁰ רש"י, שם

²²¹ Rav Schwab on Prayer pg. 167. ... There are two ways in which a person can relate to HaKadosh Baruch Hu. One is through ahavah, in which a person feels very close to Him, and the other is through yirah, in which one is awestruck by Hashem's Omnipotence and Omniscience. This may explain the ancient Jewish practice of "shokeling", swaying forward and backward during tefillah. The forward motion expresses one's desire to come close to HaKadosh Baruch Hu, but then, upon reflection, one realizes that He is the Ribbono Shel Olam, the Master of the universe, which causes one to reel back in awe. These thoughts are typically evoked during meditation. These two aspects of one's relationship to HaKadosh

סלה:

סלה means forever²²² and is mentioned five times during the prayers. The reward of coming to sit in G-d's house (אשרי יושבי ביתך) is to merit to praise Him more and more (עוד יהללך) by creating a spiritual momentum which will carry through even to the world to come (סלה).²²³

אשרי העם שככה לו:

שככה לו – that this is our custom, to praise G-d.²²⁴

The Gematria of ככה = the Gematria of משה, through whom G-d chose us. So it is as if we are saying, *Happy is the nation that has Moshe Rabbeinu*. Each and every Tzaddik of every generation has the status of Moshe Rabbeinu and therefore this is a general praise of our Sages²²⁵.

אשרי העם שה' אלוקינו:

That G-d should be our G-d is a much greater achievement than any material achievement.²²⁶

תהלה לדוד:

The praise of Dovid applies to the last six psalms of Sefer Tehillim, all of which we say now, beginning with this one.²²⁷

ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד:

You, G-d, are intrinsically מרומם – elevated, but I will praise (ואברכה) Your manifestations (שמך).²²⁸

The Midrash learns from here that every blessing has to have שם (שמך) and (המלך) מלכות.

Baruch Hu are reflected in the composition of the pesukim of תהלה לדוד. Of the twenty-one pesukim in this mizmor, eleven are נוכח, בלשון נוכח, in second person, where we address

²²² מסכת עירובין דף נד וכן ברש"י ובתרגום

²²³ מסכת סנהדרין, דף צא ע"ב

²²⁴ זוהר, ואתחנן

²²⁵ סידור הגר"א

²²⁶ Abarbenel

²²⁷ R. S.R. Hirsch

²²⁸ ש"ח יצחק

בכל יום אברכך

This continues from the previous verses, i.e. and this blessing from G-d continues everyday, since G-d renews His creation everyday, prompting us to praise G-d every day in turn.²²⁹

ואהללה שמך לעולם ועד

I will praise You (אברכך), but I will also proclaim Your Name in the world (ואהללה שמך).²³⁰

I will never lose enthusiasm for G-d's renewal of Hashgacha; rather I will review with renewed interest all the old comprehensions and wonder about them ever more to the point where I will infect others with my enthusiasm (ואהללה = לשון הפעיל).²³¹

גדול ה' ומהולל מאד

גדול – this refers to G-d's attribute of kindness.²³²

It does not say גדול ה', which would have described G-d. Rather, it says גדול ה' – that only He is truly גדול²³³, for it is only with respect to G-d that the word גדול has true meaning.

With this extra insight into G-d, we not only say ואהללה שמך as we said above but now מהולל מאד – He is greatly praised.²³⁴

ולגדולתו אין חקר

The more we try to understand G-d's greatness the more we know that we don't know, and therefore we limit ourselves to praising His actions (דור לדור ישבח) (מעשיך).²³⁵

דור לדור ישבח מעשיך

It is the responsibility of the old generation to teach the younger generation, as the new generation is unaware of what to question and usually does not understand

---

²²⁹שיח יצחק

²³⁰R' Hirsch

²³¹Rav Munk

²³³Rav Munk

²³²גדלך – זו מדת טובך

²³⁴שיח יצחק

²³⁵שיח יצחק

that there is any need to ask. As such, "Generation to generation will praise Your works", and the next generation will learn and add to what they received.¹

Rav Hirsch notes that the words **ישבח** as well as **יגידו** in this verse talk about him and them (i.e. the third person). This changes to the first person in the next verse – **אשיחה**. The following verse goes back to **יאמרו** – they – and then back again to **אספרנה**. This shows, he says, that the people only understood some of the praises, while more mature praises had to be said by Dovid HaMelech himself in the hope of inspiring the rest of the world to this level in the future².

הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה

אשיחה is the verb for the whole sentence which translates:
I will tell of the (revealed) splendor of the glory of Your (hidden) Majesty, and of the words of Your wonders.

אשיחה means to spontaneously tell³ or to continuously tell.⁴

Whereas the previous verse was in the plural, this verse is in the singular; i.e. just as each generation will praise you, so will I.⁵ However, the praise in this verse is greater than that in the previous one, for the individual can achieve a level of seeing G-d's hidden wonders that the community cannot.

ועוזו נראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה

The verse changes from the plural (**יאמרו**) into the singular (**אספרנה**). The masses can understand **ועוזו נראותיך** – the strength of Your awesomeness to punish the wicked, but I (Dovid) tell of Your kindness (**גדולתך**), for I see that even Your justice is coming from Your **חסד**.⁶ The masses but say what they see (**יאמרו**); but I tell it to others (**אספרנה**).

זכר רב טובך יביעו וחסידיך יברכו

This is a continuation of the previous verse. We said that the masses see G-d's punishments as coming from justice and not kindness. However, they do see but a **זכר** of goodness in this - an intimation of love coming from afar⁷, while the individual **חסידי** go further in blessing G-d.

---

¹Praise, My Soul: pg. 123

²ד"ש"ר הירש פירוש על ספר תהלים

³Malbim

⁴Rav Munk

⁵ד"ש"י

⁶ד"ש"י

⁷Rav Munk

חֲנוּן וְרַחוּם ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וְגָדֵל חֶסֶד

יג מדות This is a truncated version of the

חֲנוּן – G-d is free-giving, even to the undeserving.

ורחום - Even when we fail to do Teshuva and G-d punishes us, He does not destroy us.

ה' - in the 13 Attributes, the name ה' appears twice: Even though G-d knows that we are about to sin, He sustains us. After the sin G-d sustains us yet again in order to allow us to do Teshuvah.

אפים – G-d patiently waits for us to do Teshuva before He considers punishment.

וגדל חסד - this appears as ורב חסד in Moshe Rabbeinu's original version. G-d's kindness removes the effects of the sin after we have done Teshuvah. Dovid changes ורב to וגדל to stress that it is not just G-d's great חסד but that חסד appears to grow every day.¹

טוֹב ה' לְכָל, וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשֵׂיו

This continues the theme of the previous verse. G-d's mercy is applied to everyone. However, in איכה the verse says טוֹב ה' לְקוּוֹי², apparently qualifying that G-d is not good to everyone but only those who hope in Him. Chazal explain that this is like a gardener of an orchard, who, when he waters the orchard, waters everything in one shot, but when he cultivates, he only does so for the trees with the best fruit.³

When someone buys something new made out of leather from an animal, one opinion holds that we do not wish the person תתחדש, as it says עַל כָּל מַעֲשֵׂיו.⁴

יִדְוֹךְ ה' כָּל מַעֲשִׂיךָ וְחִסִּידְךָ יִבְרַכְוֶךָ

יִדְוֹךְ (the previous verse); therefore טוֹב ה' לְכָל.

Once again there is a change from the plural – the masses (יִדְוֹךְ) in the first part of the verse to the higher level of the individual (יִבְרַכְוֶךָ). This individual is defined as the חסיד, and it is the praises of the חסיד that begin from here and continue to the end of the psalm.⁵ According to the Rambam, the צדיק does all that G-d requires of him while the חסיד goes further. His love of G-d leads him to ask

---

¹Radak

²איכה, ג כה

³משל לאדם שיש לו פרדס כשהוא משקה, את כולו הוא משקה וכשוא עודר אין עודר אלא לטובים

⁴דמ"א, או"ח רכז ו

⁵Rav Munk

who is a giver can get out of loving himself and turn himself outwards to loving ה' ².

כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו

This verse talks about מלכות, which is G-d's acting through nature, and גבורתך, which is Him acting through miracles³. On the former we engage in אמירה, a shorter praise. On the latter we engage in דבור, a longer and more comprehensive praise.⁴

להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו

Here the order is the opposite from the verse above; praise for G-d's גבורות (His miracles) comes before praise for His מלכות (the natural order). Above spoke of our praises, but here it speaks about teaching others how to praise G-d – להודיע לבני האדם גבורותיו. When teaching others it is easier to start with the miracles, since these are clearer. However, our own sensitivity has to be to recognize G-d through nature every day, what the Ramban calls נס נסתר (the hidden miracles of nature) and then to be alert to His miraculous intervention as well.⁵

מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור

מלכות is the voluntary acceptance of G-d upon ourselves whereas ממשלתך is G-d's imposition of His Sovereignty when we do not accept Him. Only we can turn G-d into a מלך⁶. Hence it says, כי לה' המלוכה ומושל בגוים – G-d has the only true מלוכה, but this is dependent on our recognition of Him. However, He is a מושל on all the nations (בכל הגוים), using all of them to bring about the final תקון whether they want this or not.⁷ This is the situation that will last until משיח, and hence it is referred to as בכל דור ודור. However, after ביאת המשיח everyone will recognize G-d's מלכות, and hence it is referred to as כל עולמים.⁸ This also applies to each individual; those fleeting moments when we recognize G-d's מלכות will turn into a permanent reality – כל עולמים.

ז

---

²The Alter of Slabodka

¹מסילת ישרים

³מלבי"ם

⁴מלבי"ם, שיח יצחק

⁵אלשי"ך

⁶גר"א, משלי כז כז

⁷Rav Munk

⁸שיח יצחק

Dovid HaMelech omitted the letter Nun because a Nun could introduce a verse of נפילה¹, of falling. The following verse hints at this and offers consolation: "Hash-m supports all that fall."²

However, could Dovid not write joyous lyrics which began with the letter Nun? Rav Avigdor Miller explains that Dovid actually sang a song of thanks for G-d's kindness even in deeds which seemed to be calamities to others, but national suffering cannot be mentioned openly as a benefit and as a cause of gratitude, and therefore it was passed over in silence. By leaving out the letter Nun, Dovid HaMelech hinted at the plan of HaSh-m which arranges all the events and affairs so that they eventually improve the world and benefit the Jews in all generations until the final days. When Moshiach comes all Jews will look back and understand that all which transpired, including even what had seemed "falling" and distress, was necessary for the great final good.³

סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים

See under 1 above.

Men are wont to attribute their growth and progress to their own abilities; they feel they owe their advancement and development to their own power and wisdom. It is only when they stumble and fall that they recognize the finger of some Higher Power. To David's spirit, the opposite is true. He vies the falling of man as man's own doing. .... But the ability to remain upright .... they owe to G-d⁴.

The Maharal extends this idea to the Jewish people as a whole. By the normal laws of history the Jewish people ought to fall and disappear, but G-d sustains us⁵.

עיני כל אליך ישברו

All, including the rich and the self-contained, have their eyes turned solely towards G-d to fulfill their needs.⁶ Without G-d, even the most powerful and the wealthiest haven't a clue where their next morsel would come from⁷.

The verse before this (סומך ה' לכל הנופלים) does not address the Almighty directly. Why, then, does this verse speak to Him directly? The reason is that the matter of sustenance, earning a livelihood, is not given over to any angel to regulate, but rather remains in the control of the Almighty Himself, as the Sages of the Talmud

---

¹מסכת דף ברכות עמ' ד: אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל

²מס' ברכות, שם: אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנאמר סומך ה' לכל הנופלים: רש"י: אפילו הכי - אף על פי שהפסיק נו"ן מפני נפילה שבה, ולא אבה לרמזה חזר ורמז סמיכת הנפילה תכף לה:

³Praise, My Soul: pg. 137-138

⁴R Hirsch on Tehilim, pg. 468

⁵מהר"ל, נצח ישראל, פ' יג

⁶R' Munk

⁷שיחות מוסר, שנת תשל"ב, מאמר ל

לְעֵינֵי כָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

G-d intentionally planned that food be seasonal, subject to spoilage, and not a constant in order for man to turn his eyes to and hope to G-d. Generally speaking, man was deliberately created with many needs, and one of the reasons for this is in order that man be constantly reminded of the need to turn to G-d for help.⁴

וְאֵתָהּ נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בְּעֵתָהּ:

You give each and every species their exact food needs (אֲכֻלָּם) each at the exact time (בְּעֵתָהּ).⁵ (Radak)

פֹּתַח אֶת יָדְךָ:

This Posuk is the highlight of the Psalm,⁶ as is stressed by the Halacha⁷ that if one failed to have Kavannah while saying פֹּתַח אֶת יָדְךָ he must repeat it⁸. Since this Mizmor follows the Aleph Beis, one must repeat all the words from פֹּתַח אֶת יָדְךָ until the end of the chapter even if he already said them.⁹

פֹּתַח – as contrasted to the previous verse, נֹתֵן. פֹּתַח implies giving with complete רִצּוֹן, with a completely open hand, in contrast to mere giving - נֹתֵן.

אֶת יָדְךָ – The יָד of HaSh-m is His גְּבוּרָה, for providing food for man is a greater act of Hashgacha on G-d's part than the Redemption¹⁰. Providing a person

¹מסכת תענית דף ב

²חפץ חיים – ספר אהבת חסד פ"ד בהארה

³...The word יִשְׂבְּרוּ is related to the Aramaic סִבַּר, meaning to understand, or סִבְרִי, which is said before making Kiddush, and means, 'Pay attention to me, I want to be motzi you, to include the fulfillment of your obligation with my berachah.' The Targum of 'לִישׁוּעָתְךָ קִיּוּתִי ה'' is 'לְפִדּוּקֶךָ סִבְרִיתִי ה'', I hopefully look forward to Your redemption: Rav Schwab on Prayer pg. 173-

⁴
⁴Praise, My Soul: pg. 141

⁵מסכת כתובות, דף סז ע"ב: הוּא דַּאֲתָא לְקַמְיָה דְּרַבָּא אָמַר לוֹ בְּמָה אָתָּה סוּעַד אָמַר לוֹ בְּתַרְנַגּוּלַּת פְּטוּמָה וְיִין יִשְׁן אָמַר לִיה וְלֹא חִיִּישַׁת לְדוּחָקָא דְּצִיבּוּרָא אָמַר לִיה אָטוּ מְדִידָהּ קְאִכִּילְנָא מְדַרְחָמָא קְאִכִּילְנָא דְּתַנִּינָא עֵינֵי כָל אֱלֹהֵי יִשְׂבְּרוּ וְאֵתָהּ נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בְּעֵתָהּ בְּעֵתָהּ לֹא נֹאמַר אֲלֵא בְּעֵתָהּ מְלַמֵּד שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד נֹתֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרִנְסָתוֹ בְּעֵתָהּ עֵינֵי בָלֵב אֱלִיהוּ סוּף ח"ג, קוֹנְסֵרוּס זְכוּרֹן צִדִּי, עַמ' רַפָּא

⁶Praise, My Soul: pg. 141

⁷Orach Chaim 51:7

⁸בְּמַהֲרַש"א, בְּרִכּוֹת – גַּם הַפְּסוּק הוֹקֵדִם "עֵינֵי כָּ אֵלֶיךָ וְכוּ'" נִכְלַל בְּהִלְכָּה זוֹ.

⁹Rav Schwab on Prayer pg. 175

¹⁰מסכת פסחים, דף ק"ה ע"א: (אמר רבי) יוחנן [ואמר רבי] יוחנן קשין מזונותיו של אדם יותר מן הגאולה דאילו בגאולה כתיב המלאך הגאל אתי מכל רע מלאך בעלמא ואילו במזונות כתיב האלהים הרעה אתי אמר

ומשביע כל חי רצון

ומשביע – Not only filling, but satisfying – the right taste, texture and colors for each species.

וואתה נותן להם את אכלם בעתו – The previous verse, יהי רצון אחיו, was talking about fulfilling the objective food needs of each being. Here Dovid goes further, talking about fulfilling חי רצון – the subjective wants or needs.

חי רצון – “the desire” of all who are living. However, חי רצון can also mean goodwill or benevolence, as in יהי רצוני אחיו, he shall be pleasing to his brothers, or יהי רצון מלפניך, the meaning there being that of finding favor with others or being well-liked. Therefore, this Pasuk would mean that HaKadosh Boruch Hu provides a person with goodwill and favorable acceptance in the eyes of others, which is the prerequisite for all Parnassah. This could apply to a beggar who knocks at the door or to a professor who is applying for a position at a university. If the beggar finds favor he will receive a donation, and if not, the owner will either close the door in his face, or if he wants to at least fulfill the Mitzvah of Tzedakah, he will give him only a pittance. Similarly, a professor with the highest qualifications who is not liked by the board of directors will not be given tenure by them. A salesman of goods or services who is not well-liked will not get an order. There were instances of famous painters who died in poverty because nobody would buy their works; they were not well-liked. Nevertheless, after their deaths, their paintings were sold for a great deal of money. The finding of favor with others, which results in one's Parnassah, is a Neis which comes directly from HaKadosh Boruch Hu. Nobody understands why and how certain people have חי רצון while other do not. The secret of Parnassah is known only to HaKadosh Boruch Hu.²

---

¹מסכת תענית דף ב עמ ב: ג מפתחות לא נמסרו לשליח (חיים, גשמים ותחיית המתים) ... במערבא אומרים אף מפתח של פרנסה

²Hirsch Tehillim. *Praise My Soul*: pg. 176. ...Similarly, the concept of parnassah also has two aspects: that of it being a nes from HaKadosh Baruch Hu, which is based strictly on emunah, and the human intellectual element necessary in the pursuit of one's livelihood. Both of these aspects are referred to at the time of the Heavenly judgment: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, When a person is brought to trial (after death) he is asked: Did you conduct your business affairs with faith? (Shabbos 31a) This question, concerning one's business dealings with emunah, has two meanings. First, it means: Did you conduct your business with the conviction that it is not your efforts that will bring about your parnassah? Did you firmly believe that your parnassah has been predetermined by HaKadosh Baruch Hu for reasons, and in a manner, which we cannot understand? That when you offered your merchandise or services for sale, it was strictly up to HaKadosh Baruch Hu whether or not you would find favor in the eyes of your potential clients? That your parnassah was really a neis from HaKadosh Baruch Hu? And it also means: Did you conduct your business honestly? Could people trust you? For this, you will have had to use your human intelligence; you will have had to learn a trade or other means of earning a livelihood.

We see G-d's kindness in this world not only in the great supply and variety of food but also in the quality of food; G-d added taste, color and smell to give enjoyment and pleasure to mankind and in order that man be encouraged to eat even when he is not rational enough to keep himself going.¹

צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו

G-d refers to the ends, the purpose, whereas מעשיו refers to the means.² G-d is צדיק בכל בדרכיו, i.e. He provides a perfect purpose, using perfect ends – חסיד בכל מעשיו – even where we do not see this such as in cases of צדיק ורע לו.³

קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת

To be answered by G-d, one has to call Him באמת – in truth. This involves at least 3 components:

1. One has to make the right השתדלות
2. One has to truly recognize that He is the source of providing for all our needs.
3. One has to be trying to do His Will – i.e. keep His Torah.⁴
4. After G-d has answered Him, one should not hope that He will now “leave him in peace” so that he can now enjoy life undisturbed. This will happen if one sees G-d as a mere tool for self-gratification.⁵ Similarly, the Besht stated that the test of how sincerely one has prayed is after the prayer. One expression of this is whether, after praying, one finds oneself waiting for the instant gratification of what he asked for. This will be an indication that he did not pray באמת.

It says לכל קוראיו – to all His callers – and not לקוראים אותו – all who call out to Him. This verse is referring to all who really seek G-d, who desire to be close to Him and to cleave to Him⁶.

רצון יראיו יעשה

When ordinary people call to G-d (the previous verse – לכל קוראיו), it requires them to make a special effort (אשר יקראו באמת) in order to get close to HaSh-m. But רצון יראיו יעשה – without any unusual effort on their part, for their whole life is dedicated to being close to G-d.⁷

---

¹Praise, My Soul: pg. 141-142

²R' Munk

³Ibn Ezra

⁴R' Munk

⁵R' Hirsch

⁶נתיבות שלום – כך א, נתיבי דעת עמ' כח: אינו אומר לכל הקוראים אליו, אלא לקוראיו, פירוש שמבקשים אותו, הפצים בקירבתו ודבוקותו

⁷שיח יצחק

G-d "creates the will" of those who fear Him, i.e. the desires of G-d-fearing people are there because G-d causes them to have those desires. This is the meaning of עשה רצונו כרצונך – Do His Will as if it were your will¹, which means that one should fulfill each Mitzvah with the same desire as if he wanted to do it for himself. Furthermore, if one acts this way, his reward will be כדי שיעשה רצונך כרצונו: G-d will make the person want what He wants.

This is exactly the meaning of the Pasuk רצון יראיו יעשה: *the reward of those who fear HaKadosh Boruch Hu will be that He will make them want what He wants.* And now, since these G-d-fearing people want only what G-d wants, ואת שועתם ישמע, *He will hear their cries and bring them the salvation which they are seeking.*²

ואת שועתם ישמע ויושיעם:

Since it says רצון יראיו יעשה – without even having to cry to G-d, why does the verse continue with ואת שועתם ישמע – “He hears their cries” and only then ויושיעם? However, G-d already decides to give to יראיו as soon as their need (רצון) is felt by them. But He holds back the actual giving of one or two things in order to get them to doven (שועתם) to Him.³

שומר ד' את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד:

Before, we saw the level of יקראו באמת and the higher level of רצון יראיו. Now there is an even higher level of אוהביו. G-d looks after these people (ה' שומר), i.e. He protects them from getting into problems before they enter. But שומר can also mean “to wait for” as in ואביו שמר את הדבר, that Yaakov waited for the dreams of Yosef to come true. Therefore, our verse means that G-d waits (ה' שומר) to give the full reward to all who love Him. כל – even those who do not appear to love Him from our perspective.

G-d will take care of all the רשעים, even those who cover up their evil.

תהלה לה' ידבר פי:

The psalm starts with תהלה לדוד and it progresses to end with תהלה לה'. Dovid HaMelech starts out with a human praise of ה', but, by the time he is finished, it is a pure praise of G-d, not limited by ordinary, this-worldly, human frailty.

Several commentators⁴ say that the entire אשרי is referring to the future when G-d will reward the righteous and punish the wicked (שומר ה' את כל אוהביו ואת כל)

¹ פרקי אבות פ"ב משנה ד

² Rav Schwab on Prayer pg. 181

³ אלשיך. Rav Munk

⁴ ד"ד"ק, ספורנו, אלשיך

The Hallelukahs

הללויה:

הגדול מכולם הללויה שכולל שם ושבח בתיבה אחת has ten words of praise¹. The Gemorrah in Pesachim considers the greatest of these praises:

The Gemorrah says that when Dovid HeMelech composed a psalm that he was particularly fond of, he would start and end it with Ashrei². Tosafos say that the Gemorrah also includes psalms that begin and end with Halleluka³.

הללויה. הללי נפשי את יהוה: אהללה יהוה בחיי. אומרה לאלהי בעודי: אל תבטחו בנדיבים. בכו אדם שאין

הללויה הללי נפשי את ד'

This Mizmor corresponds to our present period, the "pre-dawn," the time before the coming of Moshiach. This is the realm of Nefesh.⁵

Radak: A psalm of encouragement in exile. We will praise G-d as long as we live and not rely on human beings. G-d cares for the oppressed. He will live forever, despite the current ascendancy of our enemies.⁶

Rav Munk: This psalm reflect the individual's praise of G-d (הללי נפשי), and hence השגחה פרטית. The next הללויה reflects the community and hence השגחה כללית.⁷

אומרה לאלהי בעודי

¹פסחים קיז. בעשרה מני זמר נאמר ספר זה בניגון, בניצוח, במזמור, בשיר, בהלל, בתפלה, בברכה, בהודאה, באשרי, בהללויה

²מסכת ברכות דף י ע"א: כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו:

³תוספות שם: כל פרשה שהיתה חביבה על דוד כו' - וא"ת מאי כל הפרשיות והא לא אשכחן שום פרשה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא חתימה מעין פתיחה כמו תהלה שפתח בתהלה וסיים בתהלה תהלת ה' ידבר פי וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהללויה ומסיימות בהללויה:

⁴תהלים קמו

⁵Rav Schwab on Prayer pg. 183

⁶Artscroll

⁷Compare with Rav Shimson Rephael Hirsh who states that the אשרי deals with השגחה כללית which now moves into the השגחה פרטית of our הללויה.

I will make music to my G-d while I exist.¹

Rav Tzadok HaCohen² writes that this Psalm is going on a person's desire to learn truth. For, in the beginning he needs a Rabbi to teach him and he sees his Rabbi as his whole link with the Truth, but then his Rabbi dies – אבדו עשתנתי. It is then that he begins to realize that באמת הש"י מלמד תורה לעמו ישראל (and even though he said this Brocha every morning he only now begins to understand it), and therefore the Psalm continues with השומר אמת לעולם³. The end of the verse goes through all those who are in need and HaSh-m helps them –

שמאחר שמכיר בחסרונו איך אבדו אשתנתי מעתה בודאי הש"י יעזרנו ושומר תורתו לעולם

בבן אדם שאין לו תשועה

The word אדם, man, comes from the word אדמה, earth. Man comes from the earth and is subject to laws of matter, and he is therefore not in control. Man simply has the free-will to choose how to act, but without the decree of G-d he cannot carry out his will into deed.⁴

תצא רוחי ישב לאדמתו

Rav Hirsch explains⁵ that the only piece of earth that one truly owns is the four Amos in which he is buried. This can be called אדמתו, his own earth, which is waiting for the him from the day he is born. All other land that one owns does not actually belong to him. Therefore, the word for real estate in Hebrew is אחוזה, as one can hold on to it but does not truly "own" it.⁶

ה' פוקח עורים

Included in the idea that G-d opens the eyes of the blind is G-d's gift of knowledge and understanding without which we would know nothing and be aware of nothing. All forms of awareness are given to us by G-d.

G-d gives sight to the blind: This does not only mean that G-d makes the blind see, but it also means that He will enlighten the "blind" world to His Kingship. To quote Rav Schwab, *"It is difficult for me to understand why every physicist or astronomer is not a Tzaddik and a Yarei Shamayim combined. Such people see HaKadosh Boruch Hu all the time in the course of their scientific work."*⁷

---

¹Artscroll

²צדקת הצדיק קפה

³הקב"ה שומר הד"ת שיתקיימו בידו לעולם (שם)

⁴Praise, My Soul: pg. 157

⁵תהלים קמו ד

⁶Quoted in Rav Schwab on Prayer pg. 185-186

⁷Rav Schwab on Prayer pg. 188-9

הַלְלוּיָהּ. כִּי טוֹב זְמֶרָה אֱלֹהֵינוּ. כִּי נָעִים נֶאֱמָר תְּהִלָּה:בִּנְיָה יְרוּשָׁלַיִם יְהוָה. נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס: הַרְפָּא לְשִׁבּוּרֵי

הַלְלוּיָהּ. כִּי טוֹב זְמֶרָה אֱלֹהֵינוּ:

This Mizmor is set in the context of the new world order which will already have begun with the coming of Mashiach.¹

בִּנְיָה יְרוּשָׁלַיִם ה', נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס:

The Jerusalem that this Posuk refers to is not the City of Jerusalem that we know today. Rather, it will be the Jerusalem that is described in Neviim as being built of precious stones and gems². These "precious stones" upon which HaKadosh Boruch Hu is building this future Jerusalem are the prayers and hopes which the Jewish people have expressed throughout our long history – לשנה הבאה בירושלים – יתגדל, יהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו... ויתקדש שמה רבא בעגלא ובזמן קריב. The future Jerusalem will be a physical city with spiritual foundations.³

גִּדּוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כַּח:

"Great" is only our G-d, our Master. If one beholds anything great (such as mountains, oceans, the sun, etc.), he should marvel only at the greatness of "our Master" Who created these things. Every astonishing event is solely G-d's might, for only G-d is great and "mighty of strength."⁴

עֲנֵנוּ לָהּ בְּתוֹדָה:

The word ענו (speak up) is the same as עני (poor, afflicted), for the poor "speak up" and cry out for help because of their suffering. G-d afflicted them because He wants them to call out to Him. In contrast, those that are wise call out to G-d in the midst of their happiness, and G-d therefore does not need to afflict them.⁵

לְבַנֵּי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ:

The Bnei Orev cry out and are heard by no one other than HaSh-m, as one species of raven does not feed its young⁶, and G-d alone provides sustenance even for

¹Rav Schwab on Prayer: pg. 191

²ישעיהו נד יא-יב

³Rav Schwab on Prayer pg. 192

⁴Praise, My Soul: pg. 171

⁵Praise, My Soul: pg. 173

⁶מסכת כתובות דף מט עמ' ב

these helpless birds: the parent bird leaves its dung in the nest, which causes worms to develop, and thus the young have food brought to them.¹

רְוַח ה' אֶת יִרְאָיו

The word יִרְאָיו, those who fear G-d, comes from the word יִרָא, to fear, which is similar to רָאָה, to see. The correct idea of Fear of G-d is awareness of G-d. Therefore, those who fear G-d are people who recognize Him, trust in Him alone and know that all help or challenge comes only from Him.²

הַמַּכְסָה שָׁמַיִם בְּעֵבִים

One of the early signs of exile from Eretz Yisrael was that G-d would withhold the rains: וַחֲרָה אֶף ה' בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר... וַאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וְגו' ³. However, in the context of this Mizmor which is set in the beginning of the Yemos HaMashiach, this is reversed; G-d covers the skies with clouds in preparation for rain. The אָרֶץ used here refers specifically to Eretz Yisrael, the land which was promised special rain, יִוְרָה וּמִלְקוֹשׁ. Once Mashiach has come these rains will once again shower this land.⁴

הַנּוֹתֵן שֶׁלֶג כְּצֹמֶר

The white color of snow helps against melting as it resists the sunrays, exactly like white wool. Snow is also similar to wool because it is fluffy and does not conduct heat, and it therefore insulates the soil against frost and protects the roots. G-d gave the snow as a blanket to protect the earth all winter, and in the spring when the new plants need moisture, the blanket melts away and gives drink to the soil.⁵

הַלְלוּיָהּ. הַלְלוּ אֶת יְהוָה מִן הַשָּׁמַיִם. הַלְלוּהוּ בַּמְרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו. הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו: הַלְלוּהוּ שָׁמַיְשׁ

הַלְלוּ אֶת יְהוָה מִן הַשָּׁמַיִם

This הללוּ continues in the context of Yemos HaMashiach on an even more exalted level; it advances from the level of Ruach to Ruach HaKodesh. Here, Dovid HaMelech envisions the entire spiritual and physical universe praising G-d under the leadership of Moshiach.⁶

¹Praise, My Soul: pg. 176

²Praise, My Soul: pg. 177

³דברים יא יז

⁴Rav Schwab on Prayer pg. 194

⁵Praise, My Soul: pg. 183 (pg. 185: note that there is no "Nature", but that all phenomena are "His word" or "His wind.")

⁶Rav Schwab on Prayer pg. 198

תנינים וכל תהומות:

According to R' Avigdor Miller, the great fish are not capable of praising G-d but they give man the opportunity to do so; all mammals in the water feed their young, find their food, mate, etc. with so much instinct and design that the sea is a chorus of praise to the unbelievable wisdom of its Designer.¹

עץ פרי:

The fruit of the trees offer testimony to their Creator and endless praise of His wisdom and kindness. To quote Rabbi Avigdor Miller, *"The ready-to-eat fruit is actually cooked on the tree, and the sugary contents are flavored with healthful acids which impart the precise tartness that the human taste relishes. The fruit is green when unripe to hide among the leaves; when it turns soft and sweet it changes color to announce its presence and availability. The unripe fruit clings tightly to the twig; when ripe it falls or can readily be shaken down. After eating, the seeds are discarded and thus a new generation of fruit trees is ensured. These and many more wonders of the fruit trees bespeak a cunning kindness involving endless ingenuity and foresight; as men eat and enjoy the fruit they sing in happiness and praise the Designer"*.²

הַלְלוּיָהּ. שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ. תִּהְלְתוּ בְקֹהֶל חֲסִידִים יִשְׁמַח יְשׁוּעָאֵל בְּעַשְׂיוֹ. בְּנֵי צִיּוֹן יִגִּילוּ בַּמֶּלֶכָם: יִהְלְלוּ שְׁמוֹ

הללויה. שירו ליהוה שיר חדש:

Dovid HaMelech calls this Mizmor a שיר חדש, a new song, as it refers to Techiyas HaMeisim, a level beyond Ruach HaKodesh, where the body and soul reunite.³

יפאר ענוים בישועה:

The more humble a person is and the more he is aware of his failings and is therefore afraid of judgment on the **יום הדין האחרון**, the more likely he is to be "crowned" with the salvation of Techiyas HaMeisim.⁴

¹Praise, My Soul: pg. 193-194

²Praise, My Soul: pg. 195-6

³Rav Schwab on Prayer pg. 201: ... ירננו על משכבותם ... let them sing joyously upon their beds, ... is a reference to Techiyas HaMeisim, similar to the Pasuk עפר שוכני עפר, Awaken and rejoice, you who dwell in the dust (Yeshayahu 26:19).

⁴Rav Schwab on Prayer pg. 204. ...Regarding the meaning of the Yom HaDin HaAcharon, Rav Schwab quotes Rav Aharon Kotler: When a person leaves this world and comes before the Beis Din Shel Maalah, the Heavenly Tribunal, he is judged only on the basis of his deeds in this world until the day of his death. However, the effects or results of those deeds – or misdeeds – can have long-term consequences. For instance, let us say that during one's lifetime he had a positive influence on another person, and that other person became a tzaddik, and his children and grandchildren also became tzaddikim, which may result in thousands of tzaddikim. At the end of time, on the yom ha'acharon, that original influential

הַלְלוּיָהּ. הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ. הַלְלוּהוּ בְּרִקְיעַ עֲמוֹ: הַלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרֵתָיו. הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדָלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ שׁוֹפָר.

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ:

This Mizmor is the last chapter of Tehillim, which is the 'crescendo' of all the praises written by Dovid HaMelech. It corresponds to the purely spiritual existence of the Olam HaNeshamos, of which we do not have any understanding at all.²

הַלְלוּהוּ בִנְבֵל וְכִנּוֹר ... הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:

Maharil Bloch (Rosh HaShana): We are supposed to actualize all of our potential in serving G-d. The sound of the Shofar is frightening and awe-inspiring; that of the Nevel and Kinor, inspiring and joy-invoking. It is not good enough to serve G-d with this one or that – we have to bring our full range of feelings to bear.

כָּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל קָה:

This literally means, “Let every soul praise the Lord.” The Sages see a hint in these words to make a blessing on smell, for smell is something that the soul, and not the body enjoys³.

כָּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל קָה הַלְלוּקָה:

The Tur says that we double the last verse because it is the end of the Psukei DeZimra. It is also the end of all of Tehillim. The doubling shows that one has finished that theme. In this case, it is as if he finished the entire book of Tehillim.

---

person will have the benefit and reward for being responsible for all those tzaddikim and their ma'asim tovim which resulted from his influence. The reverse is also true. If a person makes a Chillul Hashem in the world and others follow his example; or if someone who had the potential to become a tzaddik instead became a rasha because of an influential person's neglect of him or because he observed that person in a state of disgrace and followed his example, he will have to bear the responsibility for all the aveiros which were perpetrated as a result of his influence – until the end of time. So no one can know what the final result of the Yom HaDin Ha'Acharon will be. Therefore, if HaKadosh Baruch Hu saves us from the Yom HaDin Ha'Acharon and we finally emerge as Bnei Olam Haba and merit Tchiyas HaMeisim and to live in that world שְׂכָלוֹ אֲדוֹךְ, which is endless, this is the ultimate yeshuah. This is why the expression מְצִמִּיחַ יְשׁוּעָה refers to Tchiyas HaMeisim. (pg.205)

¹תהלים ק

²Rav Schwab on Prayer pg. 209. The Rambam (Hilchos Teshuva 8:2) explains that after the period of Tchiyas HaMeisim there will be an existence of only neshamos, with no physical manifestations whatsoever. It is in that world that the neshamos of the tzaddikim will receive their ultimate reward.

³מסכת ברכות דף מג ע"ב: אמר רב מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח

Similarly, in Shiras HaYam we double לעולם ועד to show that this is officially the end of the Shiras HaYam¹.

Other reasons: This Tehillim mentions הללו twelve times, reflecting the 12 months. However, to account for leap years, we double the last verse to get in another Hallel². (A similar custom exists for the Birkas HaChodesh.³)

---

¹ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: טעם כופלין כל הנשמה תהלל יה:בטור או"ח סי' נ"א איתא דכופלין אותו, לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה, והב"י כתב לאמר: כדי להודיע שנגמרו המזמורים של סוף התהלים, וכן בשירת הים כופלים פסוק ה' ימלוך לעולם ועד מפני שהוא סוף השירה, וכן הוא במהרי"ל ה' תפלה דלכך כופלים כל הנשמה וגו' משום דאיתא בשבת קי"ח א"ר יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום, ר"ל לומר שמסיימין ספר תהלים שנתיסד בהללויה, והשתא אם לא יכפול פסוק האחרון, לא נראה כמסיים, ומטעם זה כופלים ה' ימלוך וגו'.

²שם: עוד טעם אחר, משום שיש בו י"ב הלולים בהללו אל בקדשו וגו' כנגד י"ב חדשים ולכן אנו כופלים כל הנשמה תהלל יה על השנה של עיבור.

³שם: כן במוסף של ר"ח אומדים, לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, י"ב בקשות כנגד יב"ח, ובשנת עיבור מוסיפים ולכפרת פשע, ונהגו לאומרו רק ער חודש העבור; והטעם כתב הגאון מהרי"ב לפי שהוספה זו כדי שיבינו שהשנה הזאת מעוברת, אך אחר אדר שני אין תועלת בהוראה, ועיין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח תשובה קפ"ד.

VaYivarech Dovid

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת יְהוָה לְעֵינֵי כָל הַקָּהָל. וַיֹּאמֶר דָּוִד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ. מַעֲלָם וְעַד עוֹלָם:
לֵךְ יְהוָה הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאָרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד. כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. לֵךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה. וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל
וְהַעֲשֶׂה וְהַכְּבוֹד מְלִפְנֵיךְ. וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל. וּבִיָּדְךָ כֹּחַ וְגִבּוּרָה. וּבִיָּדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל:
וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. וּמַהֲלִים לְשֵׁם תְּפִאָּרְתְּךָ:
אַתָּה הוּא יְהוָה לְבָדְךָ. אַתָּה עֹשֶׂית אֶת הַשָּׁמַיִם. שְׁמִי הַשָּׁמַיִם וְכָל צָבָאָם. הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ. הַיָּמִים וְכָל
אַתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים. אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בְּאַבְרָם. וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים. וְשַׁמְתָּ שְׁמוֹ אֲבָרָהָם:
וּמִצֵּאת אֶת לָבָבוֹ נֹאמְרוּ לְפָנֶיךָ:

וַיְבָרֶךְ דָּוִד:

The following section until **אתה הוא** was said by Dovid HaMelech when he gave over the funds he had collected for the building of the Bais HaMikdash to his son Shlomo and the Jewish people.²

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת ה' לְעֵינֵי כָל הַקָּהָל

The verse states לְעֵינֵי כָל הַקָּהָל instead of לְפָנֵי כָל הַקָּהָל. The simple reason can be that only those of who were in close proximity were able to hear Dovid HaMelech, as there were no amplifiers at that time. The others could only see him but could not hear him; thus the use of לְעֵינֵי.

However, on a more profound level, the word לְעֵינֵי expresses the idea that this Tefillah contained matters of such great importance that even if the people in that audience did not fully understand their meaning at that time, they nevertheless understood that there was a message here which required that they be מעֵיין, look into, each word at a later time.³

לֵךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ

Even if a person offers so many praises to G-d that he feels he has used all expressions of praise and has no more words to add without repeating himself, he is still only at the רֹאשׁ, the very beginning, of such praises; he has not even started. In other words, all of these expressions of praise – גְּבוּרָה, תְּפָאָרֶת etc., scarcely begin to describe G-d's greatness.⁴

וְהַעֲשֶׂה וְהַכְּבוֹד מְלִפְנֵיךְ

In truth, whatever we give to G-d is really His. If we give money to Tzedakah or spend it for a Mitzvah, we are using His money. This concept is the same not only

¹נחמיה ט:י"א

²Hirsch, pg. 93

³Rav Schwab on Prayer pg. 218-219

⁴Rashi on Divrei HaYamim I 29:11. Quoted in Rav Schwab on Prayer pg. 223-224. ...However, most probably this was not written by Rashi, but rather by his talmidim, because the writer attributes his explanation to R' Elazar bar R' Meir bar Yitzchak from Orleans. We know that this person lived during the time of the Baalei Tosafos, so obviously, the writer could not be Rashi.

with regard to money but also when we give of our energy and time for Mitzvos. These, too, have been given to us by G-d.¹

אתה הוא:

This section until במים עזים originated at a time when the Bais HaMikdash lay in ruins and the Jews had returned from Bavel. It was necessary to instill in the nation a renewed consciousness of the Jewish origin, destiny, and fulfillment of their mission in this world.²

ומצאת את לבו נאמן לפניך:

The verse does not say that Avraham's heart was loyal but that G-d found Avraham's heart loyal. Man cannot see into the heart of a person and determine if another is loyal or not; this is something only G-d can do. As such, G-d tested Avraham and found him to be loyal in all aspects of character.³

וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני. החתי האמרי והפריזי והיבوسی והגרגשי לתת לזרעו. ותקם את דברך ותרא את עני אבותינו במצרים. ואת זעקתם שמעת על ים סוף: ותתן אותם ומפתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו. כי ידעת כי הידיו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה: והים בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה. ואת רדפיהם השלכת במצולת כמו אבן. במים עזים:⁴

וכרות עמו הברית:

We begin וכרות as a new section even though it is actually the middle of a verse. This is because when there was a Bris Milah, the community would say from this verse onwards together with the Mohel verse by verse, and thereafter the communities became accustomed to beginning this as a new paragraph on regular, non-Milah days as well⁵.

After all of the tests, G-d made a Bris with Avraham. According to Rav Schwab, this covenant refers to the Bris Milah. The Midrash tells of a dialogue in which Avraham asked G-d, "Who will perform the Milah on me?" G-d answered, "You do it on yourself." Since Avraham was an old man, G-d helped him do the Milah. Hence literally, "וכרות עמו הברית": He established the covenant "with" him, meaning that G-d helped Avraham perform the Bris Milah.⁶

¹Rav Schwab on Prayer pg. 224. The thought in this pasuk is actually completed three pesukim later in this chapter of Tehillim, although we do not quote it in this tefillah: כי ממך הכל: ותתן לנו, ומידך נתנו לך, For everything is from You, and from Your hand have we given to You (Divrei HaYamim I 29:14)

²Hirsch, 94-95

³Praise, My Soul: pg. 223

⁴דברי הימים א כטי: יג

⁵טעם שנוהגים להחל מן וכרות אעפ"י שהוא באמצע הפסוק והוא פסוק אחד עם ומצאת את לבו וגו': הטעם לפי שנהגו העולם ביום המילה להחל מכאן על ברית מילה לומר פסוק בפסוק המוהל והקהל כמו שמבואר בסימן ט' ומאז נשתרבו המנהג שאף ביום שאין מילה מתחילין ג"כ מן וכרות. (ספר מנהגי ישורון)

⁶Rav Schwab on Prayer pg. 228-229. According to our minhag, during Tefillas Shacharis before a bris, the mohel says the pasuk וכרות עמו הברית loudly, to invoke the memory of Avraham Avinu, as a prayer that in the merit of Avraham Avinu he may have Siyata D'Shmaya when performing the bris.

The first result of the Bris Milah was that G-d gave Eretz Yisrael to Avraham and his descendants.¹

וְתָרָא אֶת עֵי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים:

It does not say עֲנִי or עֲנִי, torture or pain, but rather עֲנִי, poverty. Although G-d certainly saw the physical afflictions of our forefathers in Egypt, G-d took notice of the spiritual depravity; the Jews were losing their purity in Egypt and had reached the 49th level of impurity. If not for the sudden redemption, the Jews might have sunk to the 50th level with no hope for return.²

---

¹ibid

²Rav Schwab on Prayer pg. 230-231

Shiras Hayam (או ישיר):

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהודה. ויאמרו לאמר. אשירה ליהודה כי גאה גאה. סוס ורכבו
מרכבת פרעה וחילו ירה בים. ומבחר שלשיו טבעו בים סוף:
תהמת יכסמו. ירדו במצולת כמו אבן:
ימינך יהיה נאדרי בכח. ימינך יהיה תרעץ אויב:
וכרב גאונך תהרס קמין. תשלח חרנך יאכלמו כקש:
וברוח אפריך נערמו מים. נצבו כמו גד נזלים. קפאו תהמת בלב ים:
אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל. תמלאמו נפשי. אריק חרב. תורישמו ידי:
נשפת ברוחך כסמו ים. צללו כעופרת במים. אדירים:
מי כמכה באלים יהוה. מי כמכה נאדר בקדש. נורא תהלת עשה פלא:
נסיית ימינך תבלעמו ארץ:
נחית בחסדך עם זו גאלת. נהלת בעזך אל נה קדשך:
שמעו עמים ירגזון. חיל אחז ישבי פלשת:
אז נבהלו אלופי אדום. אילי מואב יאחזמו רעד. נמגו כל יושבי כנען:
תפל עליהם אימתה נפחד. בגדל זרועך ידמו באבן. עד יעבר עמך יהוה. עד יעבר עם זו קניית:
תבאמו ותפעמו בהר נחלתך. מכוון לשבתך פעלת יהוה. מקדש. אדני כוננו ידך:
יהוה ימלך לעלם ועד:
יהוה ימלך לעלם ועד:
יהוה מלכותה קאם לעלם ולעלמי עלמא:
כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים. וישב יהוה עליהם את מי הים. ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:
כי ליהוה המלוכה. ומושל בגוים¹: ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו. והיתה ליהוה המלוכה²:
והיה יהוה למלך על כל הארץ. ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד³:

Until now, Psukei DeZimrah dealt with G-d's greatness reflected through the natural order. Here, we also praise G-d as seen through the miraculous order. The core of Psukei DeZimrah remains the former, however. Hence, if there is not enough time to say all of Psukei DeZimrah we skip Shiras HaYam.

G-d's Name is mentioned eighteen times in שירת הים. So too, there are 18 blessings from אשר נתן לשכוי to המעביר שנה (including Birkas HaTorah). G-d's Name is also mentioned eighteen times in the Shema and its blessings, in the Shmoneh Esreh and in the ובא לציין. Hence, this idea appears at each level of service⁴. G-d's 4-lettered Name repeated 18 times makes up His Great Name of 72 letters. This Name in turn reflects "the fullest unfolding of His might". Since each one of the portions of prayer reflects a level of spirituality, G-d's Great Name cannot be absent from any one of these levels⁵.

שמות יד (כח) וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד :

The Egyptian army was destroyed to the last man – not a single soldier, military storeman, clerk or anyone associated with the military was left⁶. Pharaoh, though, did survive to witness G-d's great Sovereignty¹.

¹תהלים כב:כט

²עובדיה א:כא

³זכריה יד:ט

⁴The idea of 18 also appears in the יהי כבוד, where there are 18 verses.

⁵The World of Prayer, pgs. 30-31

⁶ספורנו: לכל חיל פרעה הבאים אחריהם. המון כל רכב מצרים ורוכביהם שבאו אחר הפרשים למלחמה:

Shira – a song sung by the Jewish people together with all of creation in one large symphony – when all of creation is but a revelation of G-d². When Klal Yisrael see this, they too become a part of His revelation – G-d speaks through them as He does through the rest of creation³. They open their mouths, and, in complete harmony, become instruments of G-d's revelation, all to sing the same words.

We carry something of that song with us in all generations. **אז ישיר** – the song which they spoke then, caused them to continue uttering song in all the generations. We have a name for the Shabbos on which the Jews crossed the Red Sea: it is called Shabbos Shira.

(כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם

This is a continuation of the previous verse. At the very same time that one wind was destroying the Egyptians a second wind was saving the Jews⁴.

(ל) ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים

Initially, the Jews thought that the Egyptians were also saved, thinking that they had come out of the sea somewhere else⁵. However, when they actually saw the dead Egyptians being washed up to shore, they felt saved¹.

העמק דבר: לא נשאר בהם עד אחד. אפילו מי שאינו בעל מלחמה אלא משרת אותם ונושא כליהם. וזהו דיוק לשון עד אחד. היינו פחות מאחד. רק השייך להם ג"כ לא נשאר. וע' לעיל ט' ז':

¹דעת זקנים מבעלי התוספות: לא נשאר בהם עד אחד - אבל אחד נשאר והוא פרעה והא דכתיב בספר תהלים אחד מהם לא נותר היינו מכל עמו: מכילתא: לא נשאר עד אחד אף לפרעה דברי ר' יהודה שנאמר מרכבות פרעה וחילו כו' ר' נחמיה אומר חוק מפרעה כו'. והאבן עזר (פסוק הבא) נקט כדברי ר' יהודה

²רב צדוק הכהן רסיסי לילה - אות ח: שירה הוא רק כשמכיר הנוכח כענין ראתה שפחה וכו' אז נפתח פיהם לומר שירה.

³ספר שם משמואל פרשת בשלח - שנת תרע"ח והנה ברש"י אז ישיר משה וגו' עלה בלבו שישיר וכן עשה וכו'. וכל המפרשים דקדקו מה אתא לאשמעינן ומי לא ידע שאי אפשר שיהיו אומרים השירה בלתי שעלה על לבם תחילה. וכבר אמרנו לפרש שגוף אמירת השירה אין לחשוב להם לישראל לזכות שהרי לא מהם הי', אלא שכינה מדברת מתוך גרונו, וע"כ התכוונו כולם כאחד מלה במלה שאפי' בנבואה אמרו ז"ל (סנהדרין פ"ט). אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ומוכרח לומר ששכינה מדברת מתוך גרונו. וע"כ השוו משה ובניי, כלומר כשם שמדע"ה שכינה מדברת מתוך גרונו תמיד כן הי' לישראל בעת השירה ... וכל שבח ישראל שבשירה זו הי' הערכת לבם שעלה בלבם שישיר, ולפי הערכת לבם באותה מדה היתה שכינה מדברת מתוך גרונו: ... ולפי האמור יתבאר שהירידה לים שהיא בחי' אמונה היתה בלילה, אבל השירה ובכללה הערכת הלב לשירה כמעין הנובע שהיא בחי' אמת היתה ביום:

⁴חזקוני (כט) ובני ישראל הלכו ביבשה - פסוק זה דבוק לשלמעלה הימנו, בעוד שהמים כסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה, היו בני ישראל הולכים ביבשה שהיו שתי רוחות משמשות בים, וברוח אפך נעמו מים משמש לישראל, נשפת ברוחך כסמו ים משמש למצרים. (וכן באבן עזרא, ספורנו והעמק דבר)

⁵The Gemara (Eirchin טו) explains that when the Jewish People emerged from passing through the Yam Suf, they sinned by assuming that although they were saved from drowning in the Yam Suf, the Egyptians also survived the experience. After such a miraculous crossing, how could the nation have thought that the sinful Egyptians merited a similar miracle? Tosfors explains that the Jewish people did not cross the Yam Suf and emerge on the other side (i.e.

From "that day" onward, Egypt no longer had any power over the Jews. The Jewish nation was not subjected to Egyptian rule ever again. Even when the Jews conquered and divided the Land of Israel, which is practically in Egypt's backyard, Egypt is never mentioned.²

יד (לא) וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה יהוה במצרים ויראו העם את יהוה ויאמינו
:ביהוה ובמשה עבדו

Because they believed, they were able to sing³.

:וירא ישראל... ויאמינו בה' ובמשה עבדו

אמונה is different from ידיעה. When the Jews saw that the sea split open and waters solidify on their right and left sides, and they walked through it on dry land, they did not need Emunah to believe this. It was reality; it was happening in front of them. They could point and say: זה אלי, This is my G-d.⁴

It was a Neis that all Jews said Shirah together by the Yam; the voice of Moshe (who was a Kvad Peh) was heard by six hundred thousand people and their children.⁵ And, further, Rabbi Eliezer, the son of Rabbi Yosi HaGelili, says that Bnei Yisrael repeated every word of the Shirah after Moshe! Even more so, Rabbi Nechemiah says, as is explained by Rashi, that שרתה רוח הקדש על כלם וכוננו יחד את השירה ככתבה; Moshe and the Jewish people received Ruach HaKodesh which enabled them to say the same words of the Shiras HaYam together!⁶

This Song of the Red Sea is to be said with happiness. We should imagine in our mind as though we were there, crossing through the sea, this very day. Whoever says it happily will have his sins forgiven.⁷

אז ישיר

---

¹אבן עזרא יד ל: ויושע - עתה היו ישראל נושעים מיד מצרים כי עד עתה היה עליהם פחד המלך וכתוב כי המצריים טבעו בים. והים לא השליכם אל היבשה. כי כן כתוב תבלעמו ארץ. על כן פי' וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים. שהיו ישראל על שפת הים. וראו מצרים מת כאשר טבע:

²Praise, My Soul: pg: 229

³תנחומא

⁴Rav Schwab on Prayer pg. 233

⁵Sotah 30b

⁶Rav Schwab on Prayer pg. 396

⁷משה ברורה נא לד

The Shiras HaYam is read from the Torah every year when Parshas Beshalach is read. It is also read on the seventh day of Pesach. Additionally, it is recited daily and so it shall be forever. The display of Kriyas Yam Suf gave the Jews a force that propels us forward until the end of time.¹

The word שיר does not mean a melody or tune, which is expressed by voice or a musical instrument. This would be called זמרה. Shirah, or shir, means the text of a poem.²

אשירה לד'

To Him alone, for there is none beside Him³.

זה אלי

Each person saw G-d so clearly that they were able to point and say, "This is my G-d). In the words of the Sages, the handmaiden at the crossing of the Red Sea saw what Yechezkiel ben Buzi did not see⁴.

זה אלי ואנוהו

This is my G-d and I shall beautify Him. From here we learn that we should serve G-d with beautiful utensils, i.e. "I will make beauty before my G-d" through the Mitzvos by serving Him with a beautiful Talis, a beautiful Sukka and a beautiful Esrog, etc⁵. The Chafetz Chaim⁶ adds that in these words of the Sages there is an additional meaning: that a Mitzvah needs to be splendid not only in its external appearance but mainly in its inner character – which means that it should be done as an act for the sake of ה'.

On the level of Drush, however, ואנוהו is explained by Targum Onkelos as having the meaning of a dwelling, as in נוה. He therefore renders this as ואבני לה מקדשא, *and I will build for Him a Beis HaMikdash*. Rav Hirsch expands on this idea and translates it to mean, "I wish to become a dwelling for Him," meaning, I wish to live my life so that it becomes a residence for G-d's presence in this world.⁷

---

¹Praise, My Soul: pg. 233

²Rav Schwab on Prayer pg. 234

³ספר התודעה, שבט

⁴רש"י : זה אלי - בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: רבינו בחיי: רבי אליעזר אומר מנין אתה אומר שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי שנאמר זה אלי ואנוהו, ביחזקאל כתיב (יחזקאל א) ואראה מראות אלהים ובשאר הנביאים כתיב (הושע יב) וביד הנביאים אדמה, כלומר בדמיונות ומראות אבל על הים ראו כלן עד שאמר כל אחד ואחד זה אלי ואנוהו, ואין כוונת החכמים בזה שתהיה מעלת השפחה בענין ההשגה והחכמה יתרה על השגת מעלת יחזקאל בן בוזי הנביא אלא הכוונה שראתה שפחה על הים דבר שלא ראה יחזקאל.

⁵ואנוהו, אתנאה לפניו במצות, טלית נאה סוכה נאה לולב נאה:

⁶Introduction to Chovas HaShmirah

⁷Rav Schwab on Prayer pg. 237

זֶה אֵלֵי וְאֵנֹהוּ אֱלֹהֵי אֲבֵי וְאַרְמְמָנֹהוּ

This is my G-d of mercy¹ and I will raise Him to the highest abode; the G-d of my Fathers, who appeared to them in the form of אֵל שְׁדֵי, and now I will raise Him so that He appears on earth with His full Name, for, as the next verse proclaims, He will appear in all His manifestations, as a G-d of War, and as a G-d whose Name is HaSh-m, the Name².

טו (ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ

The four-letter Name י-ה-ו-ה of G-d is used here twice to express the idea that even though G-d appears here as a man of war who has suddenly become a destroyer, nevertheless, His Name still remains י-ה-ו-ה. He is fighting this war with His Midas HaRachamim.³

ד' שְׁמוֹ

G-d's Name was shown to be so vastly dominant over every mighty earthly being, unifying as it does the seemingly contradictory facets of mercy and judgment all in one⁴. Sforno says that G-d's destruction of evil is in itself an act of mercy to

---

¹רמב"ן: ומנין שאין "אלי" אלא מדת רחמים, שנאמר אלי אלי למה עזבתני (תהלים כב ב), אל נא רפא נא לה (במדבר יב יג), אל ה' ויאר לנו (תהלים קיח כז) ואם כן יאמר זה אלי, כי עמי הוא "אל" בזה, כי יתעלה עם הרחמים להיות רחמן בדינו:

²רמב"ן: זה אלי ואנוהו ואעלה אותו אל נוה עליון אלהי אבותי, שנראה להם באל שדי, ועתה ארומם אותו בשם השלם, כי מעתה יהיה השם איש מלחמה ויהיה ה' שמו

³Rav Schwab on Prayer pg. 237. ... This is borne out by the Gemara: אמר ר' יוחנן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה. אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה: The angels wanted to say praises (upon the miracle of the Yam Suf), however, G-d said to them, "My creations are drowning and you wish to say praises?" Megillah 10b) This is a manifestation of Middas HaRachamim. This concept that HaKadosh Baruch Hu destroys the Reshaim as a result of His Middas HaRachamim is very difficult for us to comprehend. The question arises, if the Malachim were precluded from saying Shirah over the destruction of the Egyptians, how could Moshe Rabbeinu and the entire Bnei Yisrael do so? ... The Midrash tells us, אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות, One Malach cannot perform two tasks. A Malach can do only one thing as a time; he cannot experience two things together. This is based on, ורגליהם רגל ישרה, their feet are one. A human being has the ability to do two contrasting things at the same time. He can feel sorry for the drowning Egyptians while he rejoices over his own redemption. However, a Malach has no such capability. He has a "one-track mind"; his singular purpose is the completion of the mission for which he was sent by HaKadosh Baruch Hu. He therefore cannot say Shirah for the redemption of the Bnei Yisrael while his mission is the destruction of the Egyptians. (pg. 238)

⁴רש"י טו ג: ה' שמו - ד"א ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו אוהו הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין בו כח לעשות זו וזו:

the world¹. It is the same G-d that acts to destroy the evil who acts to be merciful on those who serve Him².

ימינך ימין:

In fact, G-d's very blessing turned the other way is the source of all affliction³. As the Jews crossed the Red Sea they saw this very clearly – while some of the Jews were still crossing the Red Sea, the Egyptians were drowning. It took one set of forces to achieve the piling up of the sea at the very same time as a seeming different set of forces were operating on the hapless enemy⁴. Truly, these were but different faces of the same thing.

וברב גאונך תהרוס קמין:

The enemies of the Jewish nation are called קמין, "those that rise up against You", because all who rise up against the servants of G-d, the Jews, are enemies of G-d and are opponents of G-d's glory which the Jewish nation maintains.⁵

נורא תהלות:

To understand all of these, and to give expression to it all, is almost an impossible task⁶.

It is great to praise G-d for performing wondrous things, but we are obligated to praise Him for both the good and the bad.⁷ Oftentimes we do not understand the lack of those Nissim when we daven and don't seem to receive an answer, which is also a פלא. Therefore, the words נורא תהלות mean that it is with fear that we praise G-d for the good things that happen to us, because in doing so we may lose sight of the

---

¹ספורנו עה"ת ספר שמות פרק טו פסוק ג: ה' איש מלחמה ה' שמו. אף על פי שהוא איש מלחמה ומכירת הרשעים במדת הדין, מכל מקום ה' שמו במדת רחמים, כי בזה הוא נותן הויה ומציאות לעולמו, בהיותו מכלה קוצים מן הכרם שהם מחריבי עולם:

²אור החיים על שמות פרק טו פסוק ג: ה' איש מלחמה פירוש גם במדת הרחמים עשה מלחמה, ולא שישתנה מפני זה ח"ו, אלא ה' שמו, על דרך כי אני ה' לא שניתי (מלאכי ג ו), או ירצה כי בזמן עצמו שעשה מלחמה עם המצריים, בזמן עצמו היה מתנהג במדת הרחמים עם ישראל, וכמו שפירשתי במאמרו יתברך (לעיל ו ב) וידבר אלהים אל משה וגו' אני ה':

³רש"י טו ו: ימין ימין - שני פעמים כשישראל עושין את רצונו של מקום השמאל נעשית ימין:

⁴אבן עזרא שמות יד כט: ובני ישראל - טעם להזכיר זה פעם אחר. כי פרעה היה טובע ועוד נשארו אנשים מישראל בים עוברים. וזה ה' פלא בתוך פלא כי במקום שהיו ישראל עוברים בים היה שם רוח קדים מייבש במקום פרעה וחילו הביא השם רוח אחרת להמס המים שנקרשו ונעשו חומות.

⁵Praise, My Soul: pg. 242: Rav Miller quotes the Mechilta in Shemos 15:7: "All who rise up against Israel are as if they rose up against the Holy One blessed is He."

⁶רש"י טו יא: נורא תהלות - יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו כמ"ש לך דומיה תהלה:

⁷ברכות נד:א: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך – בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו

תבלעמו ארץ:

Yet any recognition, even by those choosing not to believe in Him, is worthy of praise and reward².

מכון לשבתך:

With this recognition we see the harmony of the lower worlds with those more spiritual realms above³. The whole picture now came together for the Jews. Their thanksgiving “were not merely for the miracles but for the trial, not merely for the salvation but for the suffering,” for they now knew that these too were a part of the blessing⁴. Below the surface of things everything is used by G-d to ultimately bring forth His Oneness⁵.

יהוה ימלך לעלם ועד:

We double this verse to signify that it is the end of the Shira (just as we double⁶ כל הנשמה).

---

¹Rav Schwab on Prayer pg. 240-1

²רש"י טו יב: תבלעמו ארץ - מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו ה' הצדיק:

³רש"י טו יז: מכון לשבתך - מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת

⁴Artscroll, Overview to the Song of Songs, pg. xl:

ושם מביא את המדרש: אמר משה: באז חטאתי שמרתי "ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה", באז אני אומר שירה

⁵דעת תבונות – הנהגת היחוד שעל ידו יתגלה יחודו

⁶ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: בשירת היס כופלים פסוק ה' ימלך לעולם ועד מפני שהוא סוף השירה, וכן הוא במהרי"ל ה' תפלה דלכך כופלים כל הנשמה וגו' משום דאיתא בשבת קי"ח א"ר יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום, ר"ל לומר שמסיימין ספר תהלים שנתיסד בהללויה, והשתא אם לא יכפול פסוק האחרון, לא נראה כמסיים, ומטעם זה כופלים ה' ימלך וגו'. עוד טעם שכופלין ה' ימלך וגו' משום כי משה רבינו הקדים ה' למלכות ולמה הקדים המשורר מלכות להשם ואמר ימלך ה' לעולם (עיין הבעה"ט סוף שירה) וכדי לעשות כמשה וכדוד אומרים מראש ה' ימלך כמו שאמר משה ואומרים שנית ה' ימלך, וא"כ הוא השם קודם למלכות וגם מלכות קודם להשם, (ס' תקנות ותפילות)

Yishtabach

ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאם יהוה אלהינו ואלהי אבותינו.

ישתבח

ישתבח does not start with the words ברוך אתה ה' because it is the counterpart of ברוך, and, as such, it is a ברכה הסמוכה לחברתה, a blessing which follows another blessing, which does not open with ברוך אתה ה'.¹

ישתבח שמך לעד מלכנו

At the close of Pesukei Dezimrah we declare that we regret concluding, for G-d's Name should be praised forever without end: ישתבח שמך לעד.²

שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות. ברכות והודאות

These 15 expressions of praise should be said without interruption. These fifteen words are to be said as one unit (not as one breath), corresponding to the numerical value of the Name י-ה,³ with which G-d created both this world and the next – כי בקה ד' צור עולמים – and it is therefore the symbol of creation.⁴

There are 15 words of praise as in the 15 Shir HaMaalos Psalms of Dovid HaMelech whose Psalms we have just finished saying in the Pesukei Dezimrah. The name of Dovid's son Shlomo, who continued his father's work, is hinted at in the words שמך לעד מלכנו האל.⁵

מלך א-ל חי העולמים

G-d is the life-source of all time periods of existence. עולמים expresses the idea of for all times – forever.⁶

The Shulchan Aruch states that it is prohibited to speak between ישתבח, which concludes the Pesukei D'Zimrah, and the beginning of יוצר אור, which starts the Brochos of Krias Shema.⁷

¹Rav Schwab on Prayer pg. 247

²Praise, My Soul: pg. 252

³Rav Schwab on Prayer pg. 248

⁴World of Prayer

⁵Abartenel, Hagada of Pesach. The Yishtabach also appears at the end of the Hallel on Pesach, for the same reason.

⁶Rav Schwab on Prayer pg. 250

⁷Rav Schwab on Prayer pg. 116-117: ... המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה
עבירה "ממנו" If one talks between Yishtabach and Yotzer Ohr, he has committed an עבירה ממנו

KADDISH

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן: בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרֻעֻתָּהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָּהּ בְּחַיֵּינוּ וּבְיוֹמֵינוּ וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית

Our Sages instituted the saying of Kaddish at least seven times daily, and any additional Kadeishim are voluntary. Some authorities have found a Remez for this in the words of Tehillim: שבע ביום הללתיך. These seven mandated Kadeishim include three times during Shacharis and twice each during Minchah and Maariv.

The organizers of the prayers instituted that Kaddish be said before and after each Shemoneh Esrei, which is the main public Tefillah, as the purpose of Kaddish is to sanctify of G-d Name by the entire congregation. Since Kaddish cannot be said before Shemoneh Esrei during Shacharis (because of the requirements that Tefillah should follow Geulah without any interruption), it is said afterwards instead.¹

Since the Mitzvah of Psukei Dezimrah is now complete and we are now about to start another Mitzvah of the Shema and its blessings, we say a Kaddish in between².

Why in Aramaic:

Tosafos say that the Kaddish was originally said after learning Agadata. Since simple Jews also learned Agadata, Kaddish was set up in Aramaic which everyone understood. Tosafos reject a second opinion, that of the idea that it was made in Aramaic to avoid the Angels understanding it and becoming jealous of mankind who had such exalted praises for the Ribono Shel Olam³.

---

¹Rav Schwab on Prayer: pg.251. See Mishnah Berurah 236:5 for the reason Kaddish is said at Maariv between Geulah and Tefillah.

²ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: טעם שנוהגים לומר קדיש אחר ישתבח .... לפי שכבר סיימו את המצווה של פסוקי דזמרה, ועכשיו מתחיל מצווה האחרת של ק"ש וברכותיה.

³תוספות ברכות דף ג ע"א: וגם מה שאומרים העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא אסדרא דקדושתא

Some of the words of קדיש are pure Lashon HaKodesh, such as יתברך, וישתבח, בעלמא די ברא כרעותה, שמה, etc., while others are in Aramaic, such as רבא, etc. This mixture of language characterized the vernacular which the common people understood best.

יהא שמיא רבא מברך

In the Gemorrah in Brachos¹, Eliyahu HaNavi is reported as telling Rebbe Yosi that whenever the Israelites go into the synagogues and schoolhouses and respond: 'May His Great Name be blessed!' the Holy One, blessed be He, shakes His head and says: Happy is the king who is thus praised in this house²!

The Gemorrah states further that Rebbe Yosi heard a Bas Kol in the form of a dove cooing saying that the יהא שמיא רבא brings the Geulah closer³.

Tosafos says that the words mean "May His great Name be blessed" (not like Machzor Vitry who says that it means May His Name become great – i.e. may it become a whole Name again after Amalek caused some of it to become hidden – כי יד (על כס יה)⁴).

According to Minhag Sfarad, the community also says the first word of the next line, יתברך, joining it to the words יהא שמיא רבא. Rabbeinu Bachaya explains that this is for a Kabbalistic reason, for the words לעלם ולעלמי עלמא represent 5 of the most spiritual levels and the word יתברך, the level above that. The words are joined in order that there should not be any break between these levels⁵.

---

¹ע"א ג

²מסכת ברכות דף ג ע"א: ואמר לי [אליהו הנביא לרבי יוסי] ... בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלטין אותו בביתו

³מסכת ברכות דף ג ע"א: ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונוניהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלטין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם:

⁴תוספות ברכות דף ג ע"א: הגדול מבורך. מכאן יש לסתור מה שפירש במחזור ויטרי יהא שמיא רבא שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו כדכתיב (שמות יז) כי יד על כס יה שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק ופירושו כך יהא שמי"ה שם יה רבא כלומר שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת כלומר ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא יהא שמיא הגדול מבורך משמע תפלה אחת היא ואינו רוצה לומר שיהא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו הגדול מבורך

⁵רבינו בחיי ב כג: ואילו אנו מברכים בקדיש אמן יהא שמיא רבא מברך, ואנו אומרים לעלם לעלמי עלמא יתברך הזכיר ה' עולמות כנגד ה' ספירות שמשם ולמעלה, וצריך הוא לחבר מלת עלמא ליתברך ואין להפסיק בהם כלל כשם שאין להפסיק הכתר מאין סוף, שמע נא ואתה דע לך:

The Gemorrah in Sotah says: From the day that the Temple was destroyed, etc. Rava said: And the curse of each day will be worse than of the preceding day, as the verse states: In the morning you will say: If only it were evening! And in the evening you will say: If only it were morning. ... How, in that case, can the world endure? By saying the **יהא שמה רבא** and the **סידרא דקדושה**.¹

The Maharal explains that although aspects of this world are subject to annihilation, this world ultimately receives its sustenance from a higher world, a world that does not suffer any loss or attrition whatsoever. This link to the higher world remains even when G-d cuts off the blessings which He only gives when we do His Will. And it is by strengthening this link with the higher world that we can reinvigorate this world even at a time of great darkness and difficulty. There are two places in the dovening where we make reference to this. The first is in the Kadish and the second is in what is known as the Kedusha DeSidra of the **ובא לציון** prayer at the end of the dovening. In both places we praise G-d as the G-d of **עלמא** – of both this and the higher worlds, thereby strengthening the link between these two worlds².

The Gemara³ places extremely great importance on the saying of **יהא שמה רבא** with one's fullest concentration: **כל העונה יהא שמה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו** – The responding of **יהא שמה רבא** with all one's strength is so powerful that it can cause the Heavenly Court to "tear up" a decree of punishment for one's Aveiros and give him another chance to repent.⁴

Rashi explains **בכל כחו** to mean **בכל כוונתו**, with his complete concentration of mind. Others⁵ explain it to mean **בקול רם**, with a loud voice. When one says something loudly it increases his concentration on the meaning of what he is saying.⁶

If the central theme of Kaddish is the saying of **יהא שמה רבא** with total concentration, **בכל כחו**, it is no mere coincidence that the structure of the words and sentences of Kaddish correspond to the number 28, the numerical value of **כח**: There

¹סוטה (מ"ט ע"א) משחרב ב"ה אמר רבא וכל יום קללתו מרובה משל חברו שנא' בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר הי בקר אילימא בקר דלמחר מי ידע מאי הוה אלא דחליף ואזיל אלא עולם על מה קאי אסידרא דקדושה ויהא שמה רבא דאגדתא שנא' ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים וגו' הא איכא סדרים תופיע מאופל ע"כ.

²מהר"ל, נתיב העבודה - פרק יא: וביאור זה, כי העוה"ז הוא מקבל מן העולם העליון ודבר זה אין לו ביטול ולא יפול תחת הבטול כלל, ואף כי חרב ב"ה אין בטול אל מדריגה זאת העליון. ועל דבר זה קאי עלמא, כי כאשר בטל ב"ה שעל ידו היתה ברכה באה לעולם, אבל עדיין לא בטל דבר זה שעוה"ז מקבל מן עולם העליון, ולפיכך קאמר דקאי על סדרא דקדושה ואמן יהא שמה רבא דאגדתא, כי עי"ז הברכה באה מעולם העליון לעולם הזה ובזה לא שייך הפסק כלל, ובשניהם אנו אומרים קדיש לעלם ולעלמי עלמא וכן באמן יהא שמה רבא אנו אומרים מברך לעלם ולעלמי עלמא, ולא תמצא זה בשום שבח בעול' רק בשני שבחי' אלו, בעבור כי אלו שני שבחים בפרט משבחים הקב"ה מצד שהוא מברך לעלם ולעלמי עלמא, ועל דבר זה העולם עומד

³מסכת שבת דף קיט ע"ב

⁴Rav Schwab on Prayer pg. 255

⁵עיין תוספות, שם

⁶According to this opinion, **יהא שמה רבא** would be an exception to the rule that the response to a bracha may not be louder than the bracha itself. However, even according to this opinion, one must be careful not to shout it so loudly as to make himself look ridiculous: Rav Schwab on Prayer pg. 255

In addition to יתברך, which is the central theme of Kaddish, we add seven more elevated stages: ויתעלה, ויתעלה, ויתעלה, ויתעלה, ויתעלה, ויתעלה, and ויתעלה, and each one of these is further enhanced by four forms of praise which correspond to the "four worlds": לעלא מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא. This combination also totals 28.

It is clear from all of this that the organizers of the Tefillah structured the entire Kaddish around the central theme of כח in order to convey the importance of saying it with complete concentration.¹

---

¹Rav Schwab on Prayer pg. 256-7

C-BIRKAS SHEMA

Our Sages instituted the recital of three Brochos each morning in conjunction with Kriyas Shema: **אמת ויציב** and **אמהרה רבה** before Kriyas Shema and **אמת ויציב**, or **אמת ויציב**, afterwards.¹

1. Overview and Barchu

The three Birkas Shema deal respectively with **מערכת הטבע**, **מערכת התורה** and history. In **מערכת הטבע** we deal mainly with the perfect praises which the **מלאכים** give to **ד'**. Much later, when we have moved through many steps all the way to the **קדושה**, we attempt, with our freedom of choice, to do what the **מלאכים** do as a matter of instinct. We move from **מערכת הטבע** to the one **מערכת** that will allow us to imitate the **מלאכים** in being just as **ד' דבוק** **לד'**. We then move to express this **דביקות** in practice with the saying of **שמע**. We show how this **דביקות** translates itself into **השגחה פרטית** (the **שמונה עשרה** itself), and in **השגחה כללית** (the **3rd השמע**), and in **השגחה פרטית**. We understand that **השגחה פרטית** is not just an abstract concept but is that which allows us to turn to **ד'** and to speak to Him directly.

The Maharal states that the first Brocha of Birkas Shema was made on Olam Hazei. It therefore focuses on light, for this was created first, and is therefore the most exalted of Olam Hazei creations². The second of these blessing deals with the giving of the Torah, which is above the level of this world³. Then comes the next level, the Shema – the acceptance of the Yoke of Heaven⁴, i.e. not only does He create and bestow upon us the light and the Torah, but He is One and therefore His kingdom ranges over all beings⁵. This is expressed by the blessing after Shema, **Emes VeYatziv**, which shows G-d's mastery over all things through His creating miracles and doing with the world as He pleases⁶.

---

¹See Mishnah, Brachos 11a. Quoted in [Rav Schwab on Prayer](#) pg. 259

²מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: וברכה ראשונה תקנו על העולם הזה שהאור הוא המעלה ביותר של עולם שהוא נברא תחלה

³מהר"ל שם: וברכה שניה תקנו על נתינת התורה שהתורה על העולם הזה

⁴מהר"ל שם: ואחר כך סדרו ק"ש שהוא כנגד מלכות שמים, וזה כי מלכותו היא עוד מדריגה עליונה על התורה

⁵מהר"ל שם: שאנו אומרים תחלה שהוא משפיע את האור ואח"כ אנו אומרים שהוא משפיע התורה ואח"כ אנו אומרים שהוא יתברך אחד, ודבר זה יותר מדריגה עליונה מה שהוא מתעלה במלכותו ית' על הכל

⁶מהר"ל שם: ולפיכך אחר ק"ש קבעו ברכת אמת ויציב שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ע"י נסים ונפלאות, וברכה זאת מתחייב מן ק"ש כי בק"ש שהוא ית' אחד וזהו מלכות שמים, ומפני שהוא מלך נבדל מהכל הוא מושל על הכל עד שהוא יכול לעשות נסים ונפלאות בעולם כמו שעשה במצרים, ולפיכך אחר ק"ש שהוא מלכות שמים בא הברכה של אמת ויציב שהוא מחדש נסים ונפלאות שלא כמנהגו של עולם, כי אם היה לו שתוף עם הנמצאים לא היה זה אחד ובמה שהוא נבדל מן העולם מושל עליו עושה בעולם כרצונו ובזה הוא ית' אחד:

The Maharal expresses these three blessings another way, as three Hanhagos. The first blessing is the Hanhaga of the order of this world; the second blessing is the Hanhaga of the abstract mind; and the third blessing is the Hanhaga of miracles¹.

ברכו:

We say ברכו each morning and evening at the beginning of the Brochos of Kriyas Shema and also when one is called up to the Torah. The one who says Borchu is saying, "This is not only my private affair; I invite the entire Tzibbur to join me in making a communal sanctification of HaSh-m's Name." Birochos Kriyas Shema can be said without a Minyan, but ברכו את ה' המברך is said only with a Minyan, indicating that the blessing of HaSh-m by each individual will be elevated to a much higher level when the entire congregation combines their individual Brochos.²

---

¹מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: ודע עוד כי אלו ג' ברכות, דהיינו ברכת יוצר אור אהבה רבה אמת ויציב הם באים על ג' הנהגות. ההנהגה הראשונה היא הנהגת סדר עולם, השנייה היא הנהגת שכלית ודבר זה למעלה מן הטבע, הנהגה ג' הוא הנהגה שלא בטבע מה שמחדש נסים ונפלאות וזהו הנהגה שלישית,

²Rav Schwab on Prayer pg. 252. Therefore, the chazzan should join the tzibbur in the response of ברוך ה' המברך לעולם ועד and not say it separately after the tzibbur, because as a *davar shebikdusha*, it must be said together with the tzibbur. In many congregations the chazzan says ברוך ה' המברך לעולם ועד after the tzibbur has finished saying it. This is not correct (pg. 253).

2. Yotzer Ohr-Asher Bidvaro

The Ramban understands that whereas יוצר אור is a Birkas HaShevach, אהבה רבה is a Birkas HaMitzvah for the Shema¹.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. יוֹצֵר אֹר וְבוֹרֵא חֹשֶׁךְ. עֹשֶׂה שְׁלוֹם וְבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:² הַמְאִיר לְאַנְךָ

יוצר אור ובורא חושך

The Gemorrah tells us that we say the words בורא חושך יוצר אור because we are required to mention the attribute of the night in the day. Similarly, we say בורא יום etc. in the equivalent blessing of Maariv because we have to mention the attribute of the day at night⁹. The reason for this, says the Maharal, is because time cannot be neatly packaged with clear separations between the day and the night (אין הזמן מחולק). At the end of the first day of creation, the verse says that “It was evening and morning, one day” (ויהי ערב ויהי בקר יום אחד); we therefore see that both day and night are joined together¹⁰. As such, we mention the day at night and the night by day,

¹חדושי הרמב"ן על מסכת ברכות דף יא ע"ב: הדבר ידוע שאהבת עולם ברכת המצוה היא לק"ש, שכל המצות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן .... אבל ברכת יוצר אור ומעריב ערבים ברכת השבח הן, כדמוכח (מגילה כ"ד ב') בפלוגתא דכל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע וכדפרישית לעיל, וברכת אהבת עולם ברכת המצוה לחובת קריאה של שמע, וה"נ מוכח בשמעתא דאמר להם הממונה ברכו ברכה אחת כו', לפיכך עשו נמי ברכת אמת ויציב ברכה הסמוכה לחברתה

²ע"פ ישעיה מ"ד:ו'

³תהלים ק"ד:כ"ד

⁴ע"פ ירמיה י"ז

⁵דברים י"ז:טז;תהלים צט:ג

⁶ישעיה ו:ג

⁷יחזקאל ג:יב

⁸תהלים קל"ו:ז'

⁹ברכות י"א ע"ב: צריך להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה

¹⁰מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: ונראה הטעם שצריך להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה, כי אין הזמן מחולק שהרי כתיב (בראשית א') ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ואלו היה הלילה מחולק מן היום לא היו שניהם יום אחד, רק אין הלילה והיום מחולק לעצמו

ators .

Both the Shem Mishmuel and the Nesivos Shalom state that the darkness was a revelation of hidden light too powerful to be seen and therefore blinding⁴. Moshe was ordered to reach up to great spiritual heights and bring down a light that would be good only for someone who was very spiritual⁵. For the impure Egyptians, this was a great darkness⁶.

Similarly, the Gemorrah states that in the future world, the Holy One, blessed be He, brings the sun out of its sheath so that it is fierce: the wicked are punished by it and the righteous are healed by it⁷. The same light which heals the Tzadikim acts as darkness to the Reshaim. So too, the verse says יצר אור ובורא חושך: G-d forms light but above that He creates darkness (בורא vs. יוצר), a light that is so great that it is perceived as darkness⁸.

Of the 3 Birkas Shema, it is this one alone which changes from weekday to Shabbos (although not to Chag). The physical world is a different world on Shabbos. The physical world is not the accurate designation here; rather, the מערכות of the

---

¹מהר"ל, שם: ולפיכך צריך להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כי היום מחייב את הלילה והלילה מחייב את היום ואין זה בלא זה כיון ששניהם משלימים זה לזה עד ששניהם ביחד יום אחד

²מהר"ל, שם: ואם היה מזכיר היום בפני עצמו או הלילה בפני עצמו, היה שבח הש"י על חצי דבר ואין ראוי לשבח את הש"י על חצי דבר.

³מהר"ל, שם: ועוד כי הלילה והיום הוא אחד וזה מורה כי הש"י אשר ברא אותם הוא אחד, כי אם לא היה מזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, רק היה מזכיר היום בפני עצמו והלילה בפני עצמו והרי הלילה והיום הם מחולקים והם כמו הפכים, וא"כ היה ח"ו דבר זה כמו שהיו אומרים קצת מינים כי יש כאן שתי רשויות והיו אומרים כי הפעולות המחולקות שהם בעולם דבר זה מורה על פועלים מחולקים, וכאשר שאנו באים עתה ליחד שמו אם היה מזכיר מדת יום ביום ולא היה מזכיר מדת לילה כאלו היה כאן פעולה מחולקת וא"כ ח"ו היה זה מורה על חלוק פועלים, ולכך צריך להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כלומר שהיום מתחבר עם הלילה עד שהם יום אחד וא"כ אין כאן פעולות מחולקות והפועל הזה אחד. ואדרבא כאשר הם שני דברים מחולקים והם דבר אחד מורה על אשר ברא אותם הוא אחד, כי הוא ית' שהוא אחד מקשר ומאחד הדברים אשר הם מחולקים כמו שבארנו והארכנו במקום אחר כי אין כאן מקום זה ופי' מבואר הוא זה.

⁴ע"פ המדרש רבה יד לפי רב יהודה שם שהחושך היה מחושך של מעלה ... וידוע בדברי האר"ז שחושך שלמעלה הוא מחמת רב האור קדוש ונעלה שאין התחתונים יכולין לקבלו ע"ש

⁵נתיבות שלום עמ' עג: ובתולדות י"י מבאר ... שהקב"ה ציוה למשה נטה את ידך על השמים, היינו שיתרומם למדרגה עליונה וגבוהה כדי שיוירד מהשמים למטה דברים רוחניים שמקומם על השמים
שם: איתא במדרש (שמו"ר יד ב) מהיכן היה החושך ההוא, ר"י אומר מחשך שך מעלה וגו' ... היינו שהקב"ה ציוה את משה שימשיך על מצרים את החושך של מעלה. ולכאורה אינה מובן מהו חושך של מעלה, הרי למעלה הכל אור ע"ש

⁶נתיבות שלום עמ' עג: כך צוה הקב"ה למשה שימשיך את האור העליון שאין לך חשך גדול ממנו למצרים

⁷ע"ז ג ע"ב: לעתיד לבא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאים בה

⁸כל זה בנתיבות שלום עמ' עד

It should be remembered that the world of nature has already been dealt with in the פסוקי דזמרה. However, in Pesukei D'Zimrah the idea was praising ד' through seeing His creations whereas here we are using His creations as a model of how to praise Him. There, in פסוקי דזמרה, we were operating on a lower plane, that of עולם היצירה, whereas here we are operating at a level of עולם הבריאה. We begin our entry into עולם הבריאה with a transitionary blessing, that which deals with what we were dealing with but on a higher plane.

The Maharal tells us that each of the three Birkas Shema comes to tell us a different Hanhaga of G-d in this world. The first Brocha reflects the Hanhaga of the order of the world; the second the Hanhaga of the intellect, which is above nature, and the third the Hanhaga of miracles¹.

עושה שלום ובורא את הכל

The Gemorrah points out that the words עושה שלום ובורא are a change from the wording of the original verse which reads יוצר אור ובורא את הכל. It is written 'evil,' but we say 'all things' as a euphemism².

המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים

G-d provides the needs of the earth for the benefit of mankind with mercy. The sun gradually rises in the morning; the earth moves gradually to cause the change from dark to light; rain falls in small drops which cannot cause injury, etc.³

מאורות נתן סביבות עזו

G-d put luminaries around His Might. This is why these luminaries were created, and through them we can see a bit of G-d's strength. We cannot, however, see G-d Himself.⁴ Thus when the ruler demanded to see the G-d of the Jews, Rabbi Yochanan ben Chananias told him to first look at the sun. The Roman answered, "I am unable". The Sage then stated, "If you are unable to look at one of the servants that stand before G-d, how can you expect to look at G-d Himself?"⁵

---

¹מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: ודע עוד כי אלו ג' ברכות, דהיינו ברכת יוצר אור אהבה רבה אמת ויציב הם באים על ג' הנהגות. הנהגה הראשונה היא הנהגת סדר עולם, השנית היא הנהגת שכלית ודבר זה למעלה מן הטבע, הנהגה ג' הוא הנהגה שלא בטבע מה שמחדש נסים ונפלאות וזהו הנהגה שלישית

²מסכת ברכות דף יא ע"א וב: מאי מברך אמר יוצר אור ובורא חשך לימא יוצר אור ובורא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עשה שלום ובורא רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא

³Praise, My Soul: pg. 260

⁴Praise, My Soul: pg. 268

⁵מסכת חולין דף ט ע"א

קדוש קדוש קדוש

This Kedusha is called קדושה דישיבה because it is said while sitting. One should sit while saying all of the Brochos of Krias Shema so that he may purposefully stand up for the Shmoneh Esreh and show that it is the loftiest point of the entire Tefillah.¹

This is the first Kedusha of three Kedushas we say in the morning dovening. (The other two are the קדושה in the חזרת הש"ץ and the קדושה דסדרה in the ובא לציון after the second אשרי.) Actually, this is not our Kedusha. This קדושה is said by the Angels; we merely describe what it is that they say, as did Yeshayahu before us,² and we therefore say this קדושה even where there is no Minyan³. Its place is in this Brocha of יוצר אור, because this blessing in general is coming to show our recognition of G-d's presence in all parts of the creation. We might err in thinking that although G-d provides a general Providence over the world there are forces of nature that, once created by G-d, have independent roles. Therefore, we point out that all of these are but messengers – מלאכים, merely enacting G-d's Will⁴. They, in turn, accept G-d's מלכות as much as we do - וְכֵלָם מְקַבְּלִים עָלֵיהֶם עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם זֶה מִזֶּה - and are but tools for reflecting His harmony in the universe - וְנוֹתְנִים בְּאַהֲבָה רְשׁוֹת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ . קדוש קדוש קדוש יְהוָה צְבָאוֹת מִלֵּא כָל לְיוֹצְרֶם בְּקִדְשָׁה כָּלָם כְּאֶחָד , declaring, as man does: הָאֶרֶץ, etc. The climax of this idea is reached in the שמע when we say ה' אחד.

והאופנים וחיות הקודש

אופנים and חיות הקודש are different types of Angels described by Yechezkel in his prophecy⁵. Another type of Angel is the שרפים, also mentioned here as well as in

¹ Rav Schwab on Prayer pg. 273. The second time, the Kedusha is recited in conjunction with the shaliach tzibbur during the repetition of the Shemoneh Esrei. There it is called קדשה דעמידה because it is said while standing, as a part of the Amidah, or Shmoneh Esrei. The third time it is said after the Shmoneh Esrei in ובא לציון גואל, and there it is called קדשה דסודרא.

²ישיעה פ"ו: א) בְּשִׁנֹּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיזָהּ וְאֶרְאָהּ אֶת אֲדִנִּי יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא רֶם וְנִשָּׂא וְשׁוּלֵיו מְלָאִים אֶת הַהִיכָל: (ב) שְׁרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֶׁשׁ כְּנָפִים שֶׁשׁ כְּנָפִים לֶאֱחָד בְּשָׂמַיִם יְכֻסָּה פְּנֵיו וּבְשָׂמַיִם יְכֻסָּה רַגְלָיו וּבְשָׂמַיִם יַעֲוֹפֶה: (ג) וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ³אע"פ שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעורה. ויש שתייצו שכאן מותר לייחד לאומרו שאין אומרים "ה' ימלוך לעולם ועד".

“The belief in the existence of the Angels follows from the assumption of a supernatural act of creation. They are the link between the purely spiritual Divine Being and the world of material phenomena. They reflect the tension between the transcendental and the material. Here, these forces themselves say *שׁוֹמְרֵי קְדוּשָׁה* shoiwng that they are not independent.”

⁵יחזקאל א' (יג) ודמות החיות מראיהם כגחלי אש בערות כמראה הלפדים היא מתהלקת ביו החיות ונגה לאש ומו האש יוצא כנך: (יד) והחיות רצאו נשוב כמראה הכזק: (טו) נארא החיות והנה אופו אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו: (טז) מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש ודמות אחד לארבעתו ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופו בתוך האופו: (יז) על ארבעת רבועיהו בלכתם ילכו לא יסבו בלכתו: (יח) וגביהו גובה להם ויראה להם וגבתם מלאת עינים סביב לארבעתו: (יט) ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשא האופנים: (כ) על אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעמדתם כי רוח החיות באופנים: (ע"ש כל הפרק)

ד"ל הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב: (ד) ומהו זה שהנביאים אומרים שראו המלאך אש ובעל כנפים הכל במדאה הנבואה ודרך חידה לומר שאינו גוף ואינו כבד כגופות הכבדים כמו שנאמר כי ה' אליהך אש אוכלה הוא ואינו אש אלא משל וכמו שנאמר עושה מלאכיו ורוחות: (ה) ובמה יפרדו הצורות זו מזו והרי אינן

בעל מלחמות:

If war comes upon man (be it war with other nations, with his Yetzer Hara, or with his spouse, etc.), he must realize that this war comes from G-d, is being waged by G-d, and is intended for a positive purpose. Therefore, man's main energies must be invested in seeking aid from G-d through prayer and good deeds.³

עורא תהלות:

Since we cannot understand even one bit of G-d's greatness, we should fear Him even when relating His praises, for we must be afraid of being guilty of insufficient effort in this greatest form of service. This can be compared to a child born in a prisoner's pit who praises the king as "the master of the pit." He is not aware of the empire over which the king rules and does not understand how much he belittles the king with his praise.⁴

---

¹נעריצך ונקדישך כסוד שיח שרפי קודש

²דמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב: (ז) שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא ולפיכך נקראים חיות הקדש והם למעלה מן הכל ואופנים ואראלים וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלהים ובני אלהים וכרובים ואישים כל אלו עשרה השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשר מעלות שלהן הן ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא היא מעלת הצורה שנקראת חיות לפיכך נאמר בנבואה שהן תחת כסא הכבוד ומעלה עשירית היא מעלת הצורה שנקראת אישים והם המלאכים המדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה לפיכך נקראו אישים שמעלתם קרובה למעלת דעת בני אדם:

³Praise, My Soul: pg. 285

⁴Praise, My Soul: pg. 287-8, Chovos HaLevavos: Bechinah 6

3. Ahava Raba

אַהֲבָה רַבָּה אֶהְבֶּתְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. תְּמַלֵּךְ גְּדוּלָּה וַיִּתְּנָה תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מֶלְכֵנוּ. בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שְׁבָחוּ

אַהֲבָה:

The Ramban understands that whereas **יוצר אור** is a Birkas HaShevach, **אהבה רבה** is a Birkas HaMitzvah for the Shema⁴³⁹.

Connection Between Ahava Rabah and Yotzer Ohr:

After we state in Yotzer Ohr that G-d renews the creation every day, we now talk about the Torah, which is the mechanism through which this renewal takes place⁴⁴⁰.

G-d love for man expresses itself as a bestowal of His light upon man. We express our belief in His love for us through our praise of Him during this blessing of Ahava Rabah. Through the words of this blessing, we recognize that it is G-d who has initiated a relationship with us – He has created us, looks after us and bestows us with His goodness.⁴⁴¹

Ahavah Rabah & Ahavas Olam:

438ע"פ תהלים פ"ו:י"א

⁴³⁹חידושי הרמב"ן על מסכת ברכות דף יא ע"ב: הדבר ידוע שאהבת עולם ברכת המצוה היא לק"ש, שכל המצות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן .... אבל ברכת יוצר אור ומעריב ערבים ברכת השבח הן, כדמוכח (מגילה כ"ד ב') בפלוגתא דכל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע וכדפרישית לעיל, וברכת אהבת עולם ברכת המצוה לחובת קריאה של שמע, וה"נ מוכח בשמעתא דאמר להם הממונה ברכו ברכה אחת כו', לפיכך עשו נמי ברכת אמת ויציב ברכה הסמוכה לחברתה

⁴⁴⁰רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק רסז: בכל יום חידושי תורה שהש"י מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. ומעשה בראשית הוא על ידי התורה כמ"ש בריש בר"ר ומסתמא גם החידוש הוא על ידי חידושי תורה. ולכך אחר ברכת יוצר המאורות שהוא ההכרה בחידוש מעשה בראשית בכל יום תיקנו ברכה שניה שהוא כמו ברכת התורה כמו שכתוב בתורה (יא:) שמבקש לידע החידושי תורה שהוא על ידי מעשה בראשית

⁴⁴¹הכחרי - מאמר שני אות לא – ס: בא הגלוי על ידי אנשים שנמצאו ראויים לקבל את האור ההוא אשר שפע עליהם מאת האלוה לשפע זה יקרא אהבה ובאהבה זו נצטוונו להאמין ועליה אנו מודים ומשבחים בברכת אהבת עולם אהבתנו עלינו לכוון בברכה זו כי ההתחלה היא מאת האלוה לא מאתנו כמו שאנו אומרים בבעל החיים למשל כי לא הוא ברא את עצמו כי אם האלוה הוא אשר צירו והתקינו אחרי אשר הוכן החומר המתאים לקראת הצורה ההיא כך היה האלוה ית' המתעורר והממהר להוציאנו ממצרים למען נהיה לו לצבא והוא יהיה לנו למלך כדבר האלוה אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים וגדולה מזאת אמר ישראל אשר בך אתפאר:

There is a dispute in the Gemorrah over whether we should be saying Ahava Rabah or Ahavas Olam⁴⁴². Normally, we would pasken according to one opinion or the other. But, as a reflection of the great unifying power of prayer, we say one in the morning and the other at night⁴⁴³.

The Theme of Ahava Raba:

The Maharal tells us that each of the three Birkas Shema comes to tell us a different Hanhaga of G-d in this world. The first Brocha reflects the Hanhaga of the order of the world; the second the Hanhaga of the intellect which is above nature⁴⁴⁴. This is the world of Torah –

ותן בלבנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך

In fact, if one forgot to say Birkas HaTorah in the morning, one could have intention to fulfill his obligation of Birkas HaTorah with this blessing⁴⁴⁵ (though one should then learn something immediately after the prayers).

כן תחנונו ותלמדנו

We ask G-d to teach us Torah just as He taught our forefathers, as we can never be successful in learning G-d's Torah unless He teaches it to us: אבינו מלכנו... כן תחנונו ותלמדנו.⁴⁴⁶

אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו

We have four expressions with which we beg G-d to give us the ability to understand His Torah. In these four requests, we ask G-d to allow us to understand the totality of His Torah, which consists of four parts:

- 1) Pshat: This refers to the basic meaning of the subject matter.
- 2) Drash: This is the exegetical method of studying the words and letters of the text through which our Sages have arrived at its meaning. Many laws and Aggados were derived solely from this method of learning.
- 3) Remez is a higher form of learning, in which various Halachos and concepts are alluded to in certain words and sentences. An example of this is Gematrios, which are based on the numerical values of letters and words.

---

⁴⁴² מסכת ברכות דף יא ע"ב: ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד

⁴⁴³ תוספות ברכות דף יא ע"ב: ורבנן אמרי אהבת עולם וכו' - הלכך תקינו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם:

⁴⁴⁴ מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: ודע עוד כי אלו ג' ברכות, דהיינו ברכת יוצר אור אהבה רבה אמת ויציב הם באים על ג' הנהגות. ההנהגה הראשונה היא הנהגת סדר עולם, השנייה היא הנהגת שכלית ודבר זה למעלה מן הטבע, הנהגה ג' היא הנהגה שלא בטבע מה שמחדש נסים ונפלאות וזהו הנהגה שלישית

⁴⁴⁵ מסכת ברכות דף יא ע"ב: אמר רב יהודה אמר שמואל השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה

⁴⁴⁶ Rav Schwab on Prayer pg. 293

4) Sod: This is the highest form of learning. Sod encompasses the hidden in the Torah. Very few people are privileged to reach this level of learning.⁴⁴⁷

ותן בלבנו להבין ולהשכיל....

G-d is ready to give us understanding and intelligence. He asks only one thing of us: that we should come to the Beis Midrash and study His Torah. All our words of prayer about Torah are nothing more than lip service if we pray for all this with beautiful phrases but sink our minds and our energy into the empty nonsense of this world the moment we leave the synagogue.⁴⁴⁸

לשמוע⁴⁴⁹

We pray that G-d allow us לשמוע, to hear, the Torah. The word לשמוע has two meanings:

1) To hear something and commit it to memory with such intensity that one will never forget it.⁴⁵⁰

2) For each individual to hear the words of Torah as being directed toward him personally.⁴⁵¹

לשמור

One keeps and preserves the Torah by learning it over and over again so that he will be able to apply his learning when the occasion arises.⁴⁵²

ולעשות

---

⁴⁴⁷ Rav Schwab on Prayer pg. 293-294

⁴⁴⁸ Mishlei HaChafetz Chaim: The Chofetz Chaim illustrates with the following parable: A poor man was in a very bad and pressing situation. He turned to a rich man and asked him for a loan that could get him back on his feet. The rich man agreed and told him to come to his home later that day. That evening, the rich man did not leave his home, as he sat waiting for his impoverished acquaintance. Yet that person never came. The next day the poor man asked the wealthy man for a loan again and went through his circumstances all over again. Once again the wealthy man told him to come to his home that evening. The poor acquaintance failed to show up. On the third day the poor man approached the wealthy man with the same request. This time the wealthy man answered: " You're nothing but a liar who tells people stories. Every time we've met, I've offered you the money that you're asking. I've wasted a good many hours waiting for you, to be ready to give you the money as soon as you entered my house – and you never came to take it. You're nothing but a fraud."

⁴⁴⁹ Rav Schwab on Prayer pg. 294: ... להבין is the highest form of understanding, achieved by the Neviim and the Anshei Knesses HaGdolah. להשכיל corresponds to רמז: if we cannot rise to the level of להבין we are mispalleh that ה' may allow us to have, at least, full understanding of Torah. לשמוע is the third level.

⁴⁵⁰ An example of this definition is ... וילך ראובן וישכב את בלהה. Reuven committed a subtle misdeed with regard to Bilhah to protest against the way his father had treated his mother Leah following Rochel's death. The Torah records Yaakov's reaction as וישמע ישראל, but no mention is made there that he did anything about it. However, mention is made to Reuven on Yaakov's deathbed. At the end of his life, Yaakov showed that indeed he had never forgotten it (Rav Schwab on Prayer)

⁴⁵¹ Rav Schwab on Prayer pg. 295

⁴⁵² Rav Schwab on Prayer pg. 296

The object of Torah learning is its practical application. Through keeping the Torah in one's mind he will have access to the laws when the occasion arises.⁴⁵³

ולקים:

ולקים differs from לעשות (which means to observe the Mitzvos), as it refers to strengthening and upholding the observance of Mitzvos even if it involves hardships (interfering with one's livelihood, etc.). We ask G-d to give us the strength to uphold those Mitzvos that are about to fall and be trampled upon.⁴⁵⁴

את כל דברי תלמוד תורתך:

We ask G-d that we may be privileged to keep the Mitzvos as a result of learning about them in the Torah. We do not wish to keep the Torah and Mitzvos simply as a "tradition".⁴⁵⁵

ויחד לבבנו:

לבבנו is a plural-like form.⁴⁵⁶ Love and fear are really contradicting relationships. Love draws one to something and fear repels one from it. One either fears another person or loves him. Here, we ask G-d that He help us have both sentiments in our relationship with Him: that we love Him together with the fear of transgressing His commands. This is the meaning of ויחד לבבנו.⁴⁵⁷

ולא נבוש לעולם ועד:

This refers to the World to Come, where every person will have to come to G-d and give an account of his life. We express the prayer here that at that moment of truth we will not be put to shame about how we lived our lives here on earth.⁴⁵⁸

ותוליכנו קוממיות לארצנו:

According to the custom of the Arizal, at this point we gather our four Tzitzis in order to symbolize our desire to see and experience the ingathering of the exiles when Moshiach comes.⁴⁵⁹

זבנו בחרת מכל עם ולשון, וקרבתנו מלכנו:

The Ari states that when saying these words one should intend them to apply to Maamad Har Sinai, thereby fulfilling the daily requirement of remembering the

⁴⁵³ Rav Schwab on Prayer pg. 296

⁴⁵⁴ Rav Schwab on Prayer pg. 296

⁴⁵⁵ Rav Schwab on Prayer pg. 297

⁴⁵⁶ Rav Schwab on Prayer pg. 299

⁴⁵⁷ Ibid pg. 300

⁴⁵⁸ Rav Schwab on Prayer pg. 301

⁴⁵⁹ Rav Schwab on Prayer pg. 302

Sinai experience¹. **ובנו בחרת** refers to the giving of the Torah while **וקרבתנו** refers to Maamad Har Sinai².

ובנו בחרת מכל עם ולשון, וקרבתנו מלכנו

If G-d created the world for a purpose He must have a way of revealing this purpose to mankind. That way is revealed in the **תורה** through the Sinai experience and is therefore the foundation of our faith³.

וליוחד באהבה

The numerical value of **אהבה** is 13, which is the same as **אחד**, and the combination of the two is 26, which is the numerical value of the Name **י-ה-ו-ה**.⁴

---

¹ ר' חיים ויטל, שער הכוונות דרוש יוצר, פרי עץ חיים, שער קריאת שמע, פ"ג) בשם האר"י ז"ל

² מגן אברהם, או"ח ס' ט, ס"ק ב

³ הרמב"ם בעצמו כתב באגרת תימן: "שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו והטענה המביאה לידי אמת"

⁴ Rav Schwab on Prayer pg. 305

4. Emes VeYatziv

וְיָצִיב וְנִכְוֶן וְקִיָּם וְיִשָּׁר וְנֶאֱמָן וְאֶהוּב וְחִבִּיב וְנִחְמָד וְנִעֲמִים וְנוֹרָא וְנֶאֱדִיר וְנִתְקַן וְנִמְקָבֵל וְנִטּוֹב וְנִיָּפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ

עַל הָרָאשׁוֹנִים וְעַל הָאֲחֵרִים. דָּבָר טוֹב וְקִיָּם לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת וְאֶמוּנָה. חֵק וְלֹא יַעֲבֹר. אֱמֶת. שְׁאֵתָהּ הוּא יְהוָה

כִּם וְנִשָּׂא. גְּדוֹל וְנוֹרָא. מְשֻׁפָּל גָּאִים. וּמִגְבִּיהַ שְׁפָלִים. מוֹצִיא אֲסִירִים. וּפּוֹדֶה עֲנָוִים. וְעוֹזֵר דָּלִים. וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ
תְּהִלּוֹת לְאֵל עָלֵינוּ. בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרֵךְ. מְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ עִנּוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה. וְאָמְרוּ כָלֵם: מִי כְמוֹכָה

⁶: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. גָּאֵל יִשְׂרָאֵל

אמת ויציב

Whereas in the night we say אמת ואמונה, we say אמת ויציב in the morning. This is learned from the verse להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות – *To tell in the morning of your kindness*. The morning is a time when we can see clearly, and therefore we are able to clearly indentify G-d's manifold acts of kindness. Rashi brings an additional angle to this, saying that the morning blessing is all about acts of kindness that G-d has already done to us (most prominently the Exodus) and which are therefore clear to us, whereas the evening blessing, אמת ואמונה, deals with the future, and is therefore more of a leap of faith⁶.

The blessing goes through a multitude of chesed of all kinds throughout the generations (even though it is phrased in the present tense⁷), returning to the Exodus just before the blessing, so that it will talk directly about the same issue as the closing of the Brocha, גאל ישראל⁸.

אמת, ויציב, ונכון, וקיים, וכו'

¹ע"פ ישעיה מ"ד:ו'

²תהלים ק"ו:י"א

³שמות ט"ו:י"א

⁴שמות ט"ו:י"ח

⁵ישעיה מ"ז:ד'

⁶לפירושו"י "וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם ... ברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים (powerful, violent men) ולשים נפשינו בחיים ולהדריכנו על במות אבינו. כל אלה בנסים התדירים תמיד...

⁷ואפילו אז נוסח הברכה בזמן ההווה ולא זמן העבר – "העושה לנו נסים ונקמה בפרעה...המכה בעברתא כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל". ורק ממש בסוף חזור לעבר "ונאמר כי פדה ה' את יעקוב... בא"ה גאל ישראל". (ויש לדייק עוד בבוקר, אע"פ שהחלק של הברכה דקאי על יציאת מצרים הוי בעבר "ממצרים גאלתנו...וכו' זה מופיע רק באמצע הברכה ובחלק הראשון יש שבח לה' בהווה וגם בסוף הכי הוא).

⁸רש"י: ובסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל

The 16 words **אמת ויציב ונכון וגוי** express the same thought sixteen times, conveying the affirmation of the concept before, that of **אני ה' אלקיכם**. This truth of **אני ה' אלקיכם** applies at all times - whether the presence of the Shechinah is openly apparent as in Yetzias Mitzrayim or in circumstances where G-d's presence is hidden.¹

פודנו ומצילנו מעולם שמך, אין אלקים זולתך

This phrase contains an affirmation of the basic elements of our Emunah; as such, it behooves us to recite it with focus and concentration.²

ותורתך ודברך ישים על לבו

ודברך refers to G-d's decrees. If a person experiences a difficult occurrence in his life, this decree is a "word of G-d"; G-d is speaking to him, and he must become a different person from it.

Anyone going through a tragedy is experiencing a private conversation with G-d, a wake-up call to examine his life.

This, then, is the meaning of these words: *Happy and fortunate is the person who takes to heart not only G-d's Torah but also His "word," the message which HaKadosh Boruch Hu sends him, and not only hears it but improves his life accordingly.*³

סמוכה לחברתה

---

¹Rav Schwab on Prayer pg. 379

²Rav Schwab on Prayer pg. 384. The Chafetz Chaim suggests a beautiful parable which has a definite application in connection with this tefillah. A person was once stranded on an island far from civilization. He noticed that the ground of this forlorn island was covered with thousands of precious stones. The aborigines who lived there had no idea of their value and considered them simply worthless pebbles. When he was finally about to be rescued and returned to civilization, he scooped up a handful of these precious stones and put them in his pocket. When he arrived back home, he took one of these little "pebbles" out of his pocket, and sold it for a great deal of money, which made him a wealthy man for life. The point of the parable is that we live in a world which is filled with unused and unrecognized opportunities for a person to earn everlasting life in Olam Haba. This tefillah is an example. If one says these exalted words with the proper kavanah, it can bring him to Olam Haba. And when he is asked, after he leaves this world, what he had to show for his life on Earth, he can point to this tefillah and say, "I said these words and believed them with my whole heart." This person will surely not be put to shame, **ולא נבוש**, when he comes to **עולם ועד**. I read once, though I cannot recall exactly where, that when the Nazis were taking a group of Jews to be murdered, one of the gedolim among them told them to say this tefillah as their last words before being shot to death, as an expression of their total affirmation and acceptance of their emunah in HaKadosh Baruch Hu and His Torah.

³Rav Schwab on Prayer pg. 388

Emes VeYatziv does not begin with Boruch because it is juxtaposed (*smucha*) to Ahava Rabah. Shema is not considered a Hefsek in this respect¹.

סמיכת גאולה לתפילה

Just as אמי is to be followed immediately by אמת without interruption, the Halacha requires that this Brocha of Geulah also be followed immediately – and without interruption – by the Shmoneh Esreh, i.e. that we say the words גאל ישראל (at the end of the Brocha ויציב אמת) and immediately begin the Shmoneh Esreh.²

In preparation for the Shemoneh Esreh we focus on the miraculous events of the redemption from Egypt which were clearly a manifestation of G-d's personal involvement.³

We will discuss this juxtaposition in greater detail with respect to Maariv. However, the main Geula was certainly during the day⁴. (The Gemorrah then states that the words ה' שפתי תפתח at the beginning of the Shmoneh Esreh are not an interruption to this because it is joined to the Shmoneh Esreh and therefore considered part of a תפלה אריכתא – an extended Tefilah⁵.)

The Gemorrah goes so far as to say that someone who is Somech Geulah to Tefillah during the Maariv service is a Ben Olam HaBa⁶. Why does one deserve such a lofty reward for the simple act of praying in the proper order?

Talmidei Rabbeinu Yonah bring two reasons why the reward for juxtaposing Geula to Tefila is so great. They answer that it is not the mere saying of the words which merits the World to Come. Rather, a person has to live his entire day according to the principles of this connection. And what are these principles? Talmidei Rabeinu Yonah give two approaches:

1) Since G-d redeemed us we are His servants and hence we move from the redemption to serving Him in prayer – the Shmoneh Esreh (The Gemara in Bava Kama (92b) says, "What is meant by the verse, 'And you shall serve Hashem your G-d' (Shemos 23:25)? This refers to the Amidah). By so doing we immediately put into practice what we have learned. Geula made us into the servants of G-d. Tefila is the practical expression thereof.

2) As a result of the Jews' trust in Hashem they were saved from Egypt in an extraordinary manner. When a person mentions the Exodus from Egypt he acknowledges the reward for those who put their trust in their Creator. Prayer

---

¹רש"י ברכות דף מו ע"ב: ויש מהם חותם ולא פותח - כגון ברכה הסמוכה לחברתה, שהרי כבר פתח בברכה ראשונה, וברכה אחרונה שבקריאת שמע אמת ויציב, אמת ואמונה, שאף על פי שקריאת שמע מפסיק בינתים אברכות דלפניה סמוכה, והוא לא סמוכה לחברתה:

²מסכת ברכות דף ד ע"ב

³Rav Schwab on Prayer pg. 379

⁴שם: גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא

⁵מסכת ברכות דף ד ע"ב: כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא

⁶מסכת ברכות דף ד ע"ב: אמר רבי יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית

demonstrates a person's trust in HaSh-m. As Rabeinu Yonah puts it, "One who does not trust in HaSh-m will not request anything of Him." When one prays immediately after he mentions the Exodus from Egypt he shows that he has learned from the experience of his ancestors. He, too, places his trust in HaSh-m.

Rav Tzadok says that the reason we juxtapose Geula to Tefila is because Tefila is also asking G-d for all sorts of Geulos that we need now. Once we recognize that G-d was responsible for our first Geulah we come to understand that we can rely on Him for our current needs just as well. (This, explains Rav Tzadok, is why Elisha had to throw a piece of wood on the water and see that it floated. Just as G-d makes the wood float, so too He can just as easily make iron float)¹.

---

¹ רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק ריב: התפילה ... רק למי שהוא חסר ... חולה עד שהיה חסר מאד ומצפה לישועה ... שמעתי על קציבת עץ דאלישע שצריך להראות דבר שהש"י עושה כה"ג שהעץ צף ועי"כ יכול לבקש בחזק שגם ברזל יציף כי מאי נ"מ להש"י בין עץ לברזל וכן צריך להזכיר הודאה על העבר שגאלתנו ומה שפעלת ישועות ועי"ז נבקש גם עכשיו הושיענו מאי נ"מ לך בין אז ועכשיו ... ומכאן זה יוכל להמשיך ג"כ שמחה על התפלה שודאי יענה מכח טענה הנ"ל ... ולכן תקנו ג ראשונות בשבח הש"י לטעם הנ"ל מאחר שאתה יכול על הכל על ידי זה מבקשים י"ב אמצעיות ואח"כ ג אחרונות כעבד הנוטל פרס שבטוח על המילוי

D - General Issues of the Shema

What is the Shema?

The first Mitzvah that a Bar Mitzvah boy is obligated in after he turns 13 is the Shema¹. The Shema is a twice-daily Mitzvah² to believe in the unity of HaSh-m. We have to believe, says that Rambam, that the original source of everything and the ongoing sustenance of reality are one³. This is not just a Mitzvah – it is a fundamental on which the whole Torah stands or falls⁴.

The Gra tells us that the overall tone of the Shema should be an expression of love, in contrast to the Shmoneh Esreh which should be with awe⁵. We juxtapose the two in order to join the love with awe⁶. Shem Mishmuel tells us that the first verse of the Shema is also said with awe. The first verse of Shema is **קבלת עול מלכות שמים** and has its roots in **יראה** rather than **אהבה**. But the second verse (said aloud) begins **ואהבת** – it already reflects the love that is built on the awe. Yirah is a time which more naturally lends itself to inward directedness. Hence, when one says the first verse of the Shema he should stand and not walk. Love leads to an expansiveness, an expression outwards; hence a person may walk if he needs to from **ואהבת** onwards. Shem Mishmuel compares this to Avraham Avinu, who in the first phase of his life was able to maintain his commitments despite enormous challenges. Later, when he reached an even higher level of love, he was told **לך לך** – to move and develop new horizons⁷.

---

¹ צדקת הצדיק לרב צדוק הכהן ס' ד: מצוה ראשונה שנתחייב האדם כשנעשה האדם בן יג שנה הוא קריאת ששמע של ערבית

² לפי הרמב"ם והחינוך יש מצוה אחת לומר שמע בבוקר ובערב, אמנם לפי הרמב"ן היינו שתי מצוות נפרדות. לכלל הדעות היו זמן גרמא ולכן נשים פטורות. אמנם ראוי שהנשים ג"כ יקבלו את עול מלכות שמים על ידי שתאמרו לפחות פסוק הראשון שכל שמע (מ"ב ע א). ולפע הב"ח נשים חייבות מדרבנן

³ רמב"ם, ספר המצוות, עשה ב: היא הצווי שצונו באמונת היחוד והוא שנאמין כי פועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וברוב המדרשות תמצאם יאמרו על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה רוצים בזה המאמר שהוא אמנם הוציאנו מן העבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסד והטוב על מנת שנאמין היחוד כי אנחנו חייבים בזה והרבה מה שיאמרו מצות יחוד ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות שמים כי הם יאמרו כדי לקבל עליו עול מלכות שמים ר"ל להודות ביחוד ולהאמינו:

⁴ ספר החינוך - מצוה תיז: ועובר על זה ואינו מאמין ביחודו ברוך הוא ביטל עשה זה, וגם כל שאר מצוות התורה, כי כולם תלויות באמונת אלהותו ויחודו. ונקרא כופר בעיקר ואינו מכלל בני ישראל, אלא מכלל המינין

⁵ הגר"א, אבן שלמה פ"ט: קריאת שמע צריך להיות באהבה ותפלה צריכה להיות **ביראה**

⁶ הגר"א שם: וזה ענין סמיכות גאולה לתפלה לחבר אהבה ליראה שהוא שלוב הויה ואדני.

⁷ ספר שם משמואל פרשת לך לך - שנת תרע"ד: במדרש תנחומא ילמדנו רבינו אדם מישראל מהו שיקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך, רב אידי ורב הונא בשם ר"י ור"י בשם ר"ש אמרי אסור לקבל עליו מ"ש כשהוא מהלך אלא יעמוד במקום אחד ויכוון לבו לשמים באימה וביראה ברתת ובזיעה וכו', וכשמתחיל ואהבת רצה מהלך רצה עומד וכו'. ויש להבין מה ענין פתיחה זו לפרשה זו: ... והנה המידבק באהבה שהוא הולך ומידבק בכל עת יותר ויותר עד בלי שיעור וגבול יצדק לכתוב בו לשון הליכה, אבל קבלת עול מלכות שמים יותר יצדק בה לשון עמידה כמ"ש (שמות כ') וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, (שם) ויעמוד העם מרחוק, כי מפאת העול ויראת השמים מפחד להתקרב לפניו ממחיצתו. וזה שאמר במדר"ת שלקבלת עול מלכות שמים אסור לו להיות מקבל כשהוא מהלך אלא יעמוד במקום אחד באימה וביראה ברתת ובזיעה, אבל כשמגיע לואהבת רצה מהלך שאז יצדק נמי לשון הילוך:

Rav Elie Munk¹ states that the 3 paragraphs of the Shema answer the three questions of the origin of the law, its demands and its purpose. The first paragraph, which is קבלת עול מלכות שמים, tells us of the origin of the law. The second paragraph, which is קבלת עול מצוות, tells us what its demands are. And the third paragraph, which talks of personal sanctification, והייתם קדושים, tells of its purpose.

The Yerushalmi tells us that the Shema contains within it the Ten Commandments².

Mitzvos Mentioned in the Shema:

Besides the Mitzva one does by saying the Shema which includes a general קבלת עול מצוות, the Shema mentions many individual Mitzvos, such as the Mitzvos of learning Torah³, of reading the Shema⁴, of Tefilin⁵, Tzitzis and Mezuzah⁶. In addition, the Shema mentions the Mitzvah of prayer, as it says, ולעבדו בכל לבבכם. This עבודה שבלב is prayer⁷.

The Order of שמע:

The order of the parshios of the שמע as we say them is not the same as the order they appear in the Torah. There, the last Parsha, ויאמר (Bamidbar 15:37), appears before those we recite first (שמע⁸ and והייה⁹). Further, if we are not going to put them in order, שאין מוקדם ומאוחר בתורה, then we ought to have put the second Parsha first, since that is speaking about the whole Tzibur (בלשון רבים) whereas the

---

ומעתה יובן הכתוב לך מן הארץ וגו', היינו שעד אז הי' בבחי' קבלת עול מלכות שמים, ובכח זה היתה לו עמידה בכל מה שעברו עליו בארצו ומולדתו ובית אביו, אולם עתה נצטוו שילך מזה שהי' עד עתה בבחי' עמידה, היינו קבלת עול מלכות שמים לבדה, אלא יאחז צדיק דרכו בחי' הליכה, היינו להדבק באהבה אל הארץ אשר ארץ.

¹World of Prayer, Vol. 1, pg. 113

²תוספות ברכות דף יב ע"ב: ד"ה בקשו: לקבוע פרשת בלק בפרשת קריאת שמע ומפני מה לא קבעוה וכו' - איתא בירושלמי דאיתן ג' פרשיות שתקנו בקריאת שמע לפי שבהן עשרת הדברות ועיין בו ותמצא הכל:

³ספר החינוך - מצוה תיט: מצות עשה ללמוד חכמת התורה וללמדה ... [שנאמר] [דברים ו', ז'], ושננתם לבניך, ואמרו זכרונם לברכה [ספרי כאן], בניך

⁴ספר החינוך - מצוה תכ: מצות קריאת שמע שחרית וערבית ... [שנאמר] [שם, ז'], ודברת בם בשבתך וגו' ובשכבך ובקומך, ובא הפירוש על זה [ברכות י' ע"ב], בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם קמין.

⁵ספר החינוך - מצוה תכא: לקשור תפילין על היד, שנאמר [דברים ו', ח'], וקשרתם לאות על ירך ספר החינוך - מצוה תכב: להניח תפילין על הראש, שנאמר [דברים ו', ה'], והיו לטוטפות בין עיניך

⁶ספר החינוך - מצוה תכג: לקבוע מזוזה במזוזת ביתנו, שנאמר [דברים ו', ט'], וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.

⁷עיין בנפש החיים, שער ב פ"א

⁸Devarim 6:4

⁹Devarim 11:13

1. Shema comes first because it is Kabalas Ol Malchus Shamayim and therefore it should be recited before "*Vehaya*" (in which one commits himself to the commandments dictated by Heaven). The theme of the second and third paragraphs is acceptance of the Yoke of the Mitzvos, which perforce results from accepting the Yoke of G-d. The second precedes the third, however, because the third focuses on Tzitzis which is only obligatory during the day whereas "*Vehaya*" contains the commandment to study Torah, which is incumbent on a Jew night and day². (R' Yehoshua Ben Korcha)
2. However, the above explanation is difficult because the Gemorrah in Brochos tells us that there are at least five separate themes in the third paragraph: Tzitzis, the Exodus, Ol Mitzvos, not to have idolatrous thoughts, and not to have forbidden licentious thoughts³. The Sages therefore bring an alternative explanation to the order by telling us that each paragraph has more elements than the next. The first paragraph has the elements of studying, teaching and observing (Tefillin and Mezuzah); the second only talks about teaching and observing while the third only talks about observing but does not mention studying the Torah and teaching it to others⁴. (Rabbi Shimon bar Yochai)

Shema at Night and in the Day:

There is an interesting difference in the day-obligation of Shema and the night-obligation. The day obligation can be fulfilled only at the outset of the day, in the first three hours after daylight, whereas one has the whole night to fulfill the night-obligation⁵. Rav Tzadok HaCohen explains that this is because days, where one can see where one is going, are for action, whereas nights, which are dark, are for

---

¹תוספות מס' ברכות דף יד ע"ב ד"ה למה

²משנה ברכות דף יק ע"א (פ"ב מש"א): אמר ר' יהושע בן קרחה למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע כשי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות, והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה (רש"י: דמשתעי בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם) ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד (רש"י: דמשתעי בציצית שאינה נוהגת אלא ביום דכתיב וראיתם אותו פרט לכסות לילה (שבת כז:))

³מס' ברכות דף יב ע"ב: פרשת ציצית מפני מה קבעוה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה חמשה דברים: א- מצות ציצית (ועשו להם ציצית)

ב- יציאת מצרים (אני ד' אלוקיכם אשר הצאתיכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים)

ג- עול מצות (וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד')

ד- ודעת מינים (ולא תתורו אחרי לבבכם)

ה- הרהור עבירה (ולא תתורו ... ואחרי עיניכם) והרהור ע"ז (אשר אתם זונים אחריהם)

⁴ברכות יד: בזין הוא שתקדם שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד (ולמדתם אותם) וללמד (ושננתם) ולעשות (וקשרתם, וכתבתם), והיה אם שמוע לויאמר שזה יש בה ללמוד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד

⁵של שחרית רק בתחלת הקימה ... של ערבית עד עמוד השחר [היינו כל הלילה] (רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק ס' יז)

withdrawal into the home, consolidation¹ and faith². This is what Dovid HaMelech meant when he said להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. Similarly, Maariv at night is only a Reshus, for Tefila is an act of standing opposite HaSh-m, and it is harder to see G-d at night. One can therefore not demand of man that he reach such a level. However, now that we are closer to the Messianic Era we are closer to the final revelation of light and therefore we have accepted Maariv on ourselves as an obligation. Even so, we can doven Maariv the whole night whereas the morning is limited to the first four hours. For, even when we do reach this level of standing opposite G-d at night it may still take a whole night of preparation, whereas in the light of day we can reach this level much quicker³.

At a deeper level, night represents exile; day represents redemption. When the final redemption will come, all the gates of prayer that had been locked during the long night of exile will be opened⁴. We gain a glimpse of that now, in the Shema, by declaring our belief in the total unity of the Almighty⁵.

However, we rarely have glimpses of pure day and pure night in our current state. Nights have a bit of light from the moon and the stars; days are sometimes dimmed by clouds. Both of these can be blessings. The bit of light at night is like a candle searching for Chometz – when we are under duress, a bit of clarity (light) shows us clearly what it is we have to work on⁶.

Why is Shema (and its blessings) placed just before Tefila?

The morning prayer rises in spiritual level in 4 distinct phases. Birkas HaShachar is Olam HaMaaseh, Psukei DeZimra is Olam HaYetzira, Shema and its surrounding Brochos is Olam HaBriah and finally Shmoneh Esreh is Olam HaAtzilus.

The Gemorrah says that dovening the Shmoneh Esreh is the completion of the עול מלכות שמים שלמה⁷ - עול מלכות שמים of Shema. When one stands and speaks to HaSh-m directly there is no greater indication that he accepts that G-d rules

¹ רב צדוק הכהן, שם: בכל עבודת ד' הלילה רק למשמר

² רב צדוק הכהן, שם: בלילות רק האמונה הלב

³ רב צדוק הכהן, שם: ולכן תפלת ערבית רשות כי התפלה היא הכרת הנוכח יותר מקריאת שמע וולכן לא מגיעים למדרגה זו בגדר חיוב רק בגדר רשות ... רק האידנא בעקבות דמשיחא קרוב לאור היום קבלינהו לחובה. ותפלת שחר גם כן זמנה עד חצות יותר מזמן קריאת שמע כי לקבלת הנוכח ממלכות השמים צריך הכנה יותר. (צדקת הצדיק לרב צדוק הכהן סימן ה וסימן ח) (ע"ש בנוגע לתשלומים)

⁴ רמח"ל תקט"ו תפילות - תפילה שעט: וכל השערים שנסתמו בגלות שהוא לילה זמן נעילת השערים כלם יתפתחו במלך המשיח שנאמר בהם "ופתחו שעריך תמיד". ולפי שמומנים היו לפתח לפנות בוקר, שנאמר "עזרה אלקים לפנות בקר" כך גלית לנו אמונה זאת לשעת יחודך, ולהתקייף אותו.

⁵ רמח"ל שם: שביחוד שלך אנו מאמינים

⁶ רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק סימן יג"ד

⁷ ברכות דף יד ע"א (בסוף): הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויטול ישיו ויקרא ק"ש ויתפלל. זו היא מלכות שמים שלמה.

---

¹אור גדליהו אות ה בשם ר' ישראל סלנטר והרה"ק מוקצק

1. The First Paragraph

אל מלך נאמן:

א-ל מלך נאמן:

The Ramban understands that אהבת עולם is a Birkas HaMitzvah for the Shema¹. That being so, he asks why אל מלך נאמן is not an interruption². He explains that Kriyas Shema has רמ"ח words, one for each of the limbs of a person (and the same number as the Mitzvos Aseh), and therefore says that the Shema is a Tikun for the whole body. However, this is only so if we add in ועד and ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד³. In previous times, the community would not say the Birkas Shema themselves; rather, they would listen to the Shaliach Tzibur and say Amen at the end of each blessing. At the end of Ahavas Olam they would say אל מלך נאמן instead of saying Amen, as the words begin with the letters א-מ-ן. They would thus say the equivalent of Amen as well as get the Shema up to רמ"ח words⁴.

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד⁵:

שמע ישראל ... ד' אחד:

Listen and pay full attention⁶ oh Israel, HaSh-m who is the G-d of the Jews, He is also G-d over everything⁷.

¹הרמב"ן על מסכת ברכות דף יא ע"ב: הדבר ידוע שאהבת עולם ברכת המצוה היא לק"ש, שכל המצות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן

²הרמב"ן, שם: כבר היה מנהג בעיירות לומר בין אהבת עולם לק"ש אל מלך נאמן, ובילדותי נתקשה עלי, לפי שהדבר ידוע שאהבת עולם ברכת המצוה היא לק"ש, שכל המצות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן,

³הרמב"ן, שם: ואחר זמן ראיתי תלמידי צרפתים מקשים ואומרים בידינו מדרש אגדה דק"ש יש בה רמ"ח תיבות כנגד איבריו של אדם וכשמנו אינו אלא רל"ט, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שהצריכו חכמים לומר כדאיתא בפסחים (נ"ז א') ואל מלך נאמן זה משלימין אותם, ובודאי שכך אמרו חכמים בילמדנו בפרשת קדושים תהיו, א"ר מני ברבי לא תהא ק"ש קלה בעיניך מפני שיש בה רמ"ח תיבות כמנין איברים של האדם, אמר הקדוש ב"ה אם למדת ושמרת את שלי לקרותה כתקנה אני אשמור את שלך, לכך דוד מקלס שמרני כאישון בת עין אמר לו הקב"ה שמור מצותי וחיה:

⁴הרמב"ן, שם: ועכשיו אני צריך להודיעם הענין הזה ומהיכן נולד להם דורות הראשונים לא היו הצבור מברכין בעצמן כל הברכות, אלא שליח צבור העתיד לירד לפני התיבה אומר לפניו ברכות כולן והן עונין אמן, ולפיכך היה החזן הזה מברך אהבת עולם והצבור עונין אמן, וקורין ק"ש בפיהם שהיא המצוה המוטלת על כל יחיד ויחיד שיהא משנן בפיו, ולהשלים למנין אברים כפי המדרש הזה היו אומרים אל מלך נאמן במקום אמן, ממה שאמרו (שבת ק"ט ב') מאי אמן אל מלך נאמן, ואיפשר שהיו עונין אמן ממש אלא שהמדרש מונה אותיות של אמן רמז לתשלום האיברים דכיון שהוא נוטריקון לשלש תיבות עשו אותו כשלש תיבות ברמז המנין הזה... ומ"מ דבר ברור הוא במברך אהבת עולם בפיו שאינו עונה אחר עצמו אמן בין ביחיד בין בצבור, ואם ענה ה"ז בור וטועה גמור הוא:

⁵דברים ו:ד

⁶רבינו בחיי ו' ד: ולפי שהמדבר ידבר דבריו פעם שיתכוין בהם ופעם שלא יתכוין בהם, לכך הזכיר שמע שהוא לשון כולל שמיעת האוזן והבנת הלב, כלומר שיכוין לבו בדבריו בענין היחוד כשהוא משמיע לאזנו

⁷רבינו בחיי ו' ד: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד - ע"ד הפשט מה שהזכיר שלשה שמות, ה' אלהינו ה', שאילו אמר ה' אחד היה פתחון פה לאומות העולם שעל יראתן אמר כן שהוא נקרא ה' לדעתם, ועל כן הוצרך לומר אלהינו, כלומר אלהי ישראל, וכן אלו אמר ה' אלהינו אחד היה פתחון פה לאומות העולם לומר אמת הוא כי

Hear oh Israel, HaSh-m who existed before the world was created, He is still our G-d now in the present, He will be the One G-d of the future for evermore as well¹. (ibid)

The two last letters of the words שמע and אחד are written larger to form the word עד, witness². They forever remind Israel of her function, among the nations, to be the witness to the one G-d ... to live for the ideal of אחד and, if need be, to die for it. He reaches, as it were, beyond the confines of his own being³. (Rav Elie Munk⁴) He does this because he realizes that G-d's Oneness means that there is nothing else – nothing else of significance, nothing else that has any reality other than as desired by His Will. It is true that the real meaning of G-d's Oneness is a deep Kabbalistic idea,⁵ but we can all achieve a basic concept of this idea.

שמע:

We learn from here that one should say Shema in any language he understands⁶ and that he should hear the words that he is saying⁷.

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

R. Simeon b. Lakish said: And Jacob called unto his sons, and said: Gather yourselves together, that I may tell you [that which shall befall you in the end of days]. Jacob wished to reveal to his sons the 'end of the days', whereupon the Shechinah departed from him. Said he, 'Perhaps, Heaven forbid!, there is one unfit

עיין עוד בדעת זקנים

¹ובשם הרב ר' אליעזר מגרמיז"א ז"ל, ה' קודם העולם, אלהינו בעולם, ה' לאחר העולם, אחד בכל העולמים:

²עיין של שמע רבתי, וכן דל"ת של אחד

³ספרי: צריך להשביע את יצרו

⁴World of Prayer, Vol. 1, pg. 114

⁵בספר שומר אמונים הקדמון כתב שזה אחד מהסיבות ללמוד חכמת הנסתר כדי לקיים את מצוות קריאת שמע בהידורה. עיין גם ברבינו בחיי ד"ה וע"ד הקבלה

⁶מסכת ברכות דף יג ע"א: תנו רבנן ... חכמים אומרים בכל לשון ... מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע

⁷מסכת ברכות דף טו ע"א: מאי טעמא דרבי יוסי משום דכתיב שמע השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיו

among my children, like Abraham, from whom there issued Ishmael, or like my father Isaac, from whom there issued Esau. [But] his sons answered him, 'Hear O Israel, the Lord our God the Lord is One: just as there is only One in thy heart, so is there in our heart only One.' In that moment our father Jacob opened [his mouth] and exclaimed, 'Blessed be the name of His glorious kingdom for ever and ever.' Said the Rabbis, How shall we act? Shall we recite it — but our Teacher Moses did not say it. Shall we not say it — but Jacob said it! [Hence] they enacted that it should be recited quietly¹.

The Sages also tell us that when Moshe Rabbeinu went up to receive the Torah he heard the angels saying בשכמליו. Moshe subsequently told this to the Jewish people (effectively stealing this from the Malachim)². Rav Shmuel Bar Nachmani compares this to a member of the royal family who used to buy grand clothes for his daughter. Once he stole some royal garments from the palace and gave them to her as well. He told his daughter: Wear all your clothing in public, but these garments wear only inside the house³. So too, Moshe Rabbeinu gave many Mitzvos to the Jewish people, but when he gave them the secret of saying Baruch Shem he told them that this he overheard from the ministering angels and they should therefore say it quietly⁴.

However, on Yom Kippur, when we are as pure as the ministering angels, the Jewish people say בשכמליו aloud⁵.

¹פסחים נו ע"א: תנו רבנן כיצד היו כורכין את שמע אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואנן מאי טעמא אמרינן ליה כדדריש רבי שמעון בן לקיש דאמר רבי שמעון בן לקיש ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרי רבנן היכי נעביד נאמרוהו לא אמרו משה רבינו לא נאמרוהו אמרו יעקב התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדיחה אם תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה להביא בחשאי אמר רבי אבהו התקינו שיהיו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין ובנהרדעא דליכא מינין עד השתא אמרי לה בחשאי:

²ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: טעם שאנו אומרים בק"ש הפסוק ברוך שם כבוד מלכותו וגו' בלחש: איתא באלה הדברים רבה פ' ב' למה ישראל אומרים בשכמליו בלחש, בשעה שעלה משה למרום גנבו מן המלאכים ולמדו לישראל

³שם: אמר ר' שמואל בר נחמני משל לבן ביתו של מלך שהיתה לו בת בתולה רואה בגדים נאים ואומרה לו קח לי הבגדים הללו והיה לוקח לה פעם אחת נכנס לפלטרין של מלך וראה קוזמירין (בגד נאה וחשוב) של מטרונה שם מה עשה גנב אותו ובא ונתנו לביתו התחיל מצוה אותה ואומר לה כל הבגדים שלקחתי לך לבוש אותם בפרהסיא אבל קוזמירין זה גנוב הוא אל תלבשי אותו אלא מן הדלת ולפנים.

⁴שם: כך אמר משה לישראל כל המצוות שנתתי לכם הוא ממה ששמעתי ממלאכי השרת שבו הם משבחים להקב"ה ונטלתי אותה מהם לכך תהיו אומרים אותה בלחשה עכ"ל.

⁵מדרש רבה ואתחנן פרשה ב: (לו) דבר אחר שמע ישראל רבנן אמרין בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה בשכמליו והוריד אותה לישראל ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא א"ר אסי למה הדבר דומה לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטרין של מלך נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו בפרהסיא בשכמליו:

ספר מנהגי ישורין, שם: וביו"כ אומרים אותה בקול רם, לפי שאנו כמלאכים לובשים לבנים לא אוכלים ולא שותים ואין בנו לא חטא ולא עוון. טעם אחר, משום דמשה לא אמרו על כי לא היו כולם בלב שלם ועדות שנמצא אחד מהם פסול בטלה כולה, לכך תקנו בלחש דאז מי שאין ליבו שלם לא יאמרו כלל. אבל ביו"כ עם ה' אלה וכולם מיחדים בלב שלם לכן אומרים בקול רם, (אליהו זוטא בשם מ"מ ס"א תת"ט).

There is an even higher level than Yom Kippur, that of the Messianic Era, when it will be enough for us to say that G-d is One. Rashi in fact states that the first verse tells us that only in the Messianic Era will we know that G-d is one – Shema – “Hear, oh Israel, the Lord who is now our G-d, will, in the Messianic Era, be recognized as One by all¹.” There is nothing more to add to this when we really understand it². However, until that time, there is a need to spell out in this world of actions and objects what declaring His Oneness means – hence “Baruch Shem, etc.”³

The Gemorrah in Brochos⁴ says that in the Beis HaMikdash, the community would say Baruch Shem Kevod Malchuso instead of saying Amen⁵. The Maharsha in Sotah⁶ explains that only in this world is the Name of HaSh-m pronounced as the name of "Adnus." In the World to Come, HaSh-m's Name will be pronounced the way it is written, as the Gemara in Pesachim⁷ teaches. In the Beis HaMikdash they said "Ad Ha'Olam" (literally, "until the world") to show that only until the end of this world will we use the name "Adnus" to refer to Hashem. After this world the Name will be revealed in its entirety. That is why "Baruch Shem Kevod... L'Olam Va'Ed" ("forever") is the refrain in the Beis HaMikdash. Since in the blessings uttered in the Beis HaMikdash we allude to the Tetragrammaton as it is spelled (by saying "Baruch Hashem... Ad Ha'Olam"), we proclaim that it is that Name that will be used "for eternity," in the World to Come.

The Maharsha continues and explains that we say "Amen" after blessings because the word "Amen" alludes to both Names of Hashem -- the way that the Name is written (the Gematria of which is 26) and the way that it is pronounced (the Gematria of which is 65). The two names combined have a Gematria of 91, which is the same value as "Amen." We do not say "Amen" in the Beis HaMikdash because there we want to emphasize the eternity of the ineffable Name. We do not want to

¹רש"י ו' ד: ה' אלהינו ה' אחד - ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי העובדי כוכבים הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

²אור גדליהו אות ה: ושמעתי ממקור נאמן שהרה"ק מרוזין זי"ע אמר על עצמו שכשהיה בן שש שנים פגד בהרב בעל התניא זצ"ל, ושאל אותו הרחינער כשמקבלים עומ"ש ואומרים שמע ישראל וכו' אחד הרי הכל בטל ואליהו יתב"ש, כי "אחד" היינו שאין עוד מלבדו, וא"כ איך אומרים אחרי כן "ואהבת את ד'", הרי האדם הוא בטל במציאות ד', שהכל "אחד", ואין שום דבר מבלעדי ד' יתברך. ואמר הרחינער שהרב בעל התניא אמר לו תירוך על זה והראיך בזה שש שעות. עע"ש בהאור גדליהו

³עולות הראייה ד"ה אחד: במצב העליה אין אחד אחד מה לספר כלל, כי הוא כולל הכל ... אבל בהמשך סדר המעשה לעולם הפירוש הוא מוכרח, אלא שאינו דלוי כל זמן שיש לגוף שמוש עצמי מנטיתו הפרטית, כ"א ביום הכפורים, שצרכי הגוף בטלים אז, כח האחדות מתפשט יפה בגלוי במעשה, ואפשר לומר בשכמל"ו בקול רם.

⁴מסכת ברכות דף סג ע"א

⁵תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סג/א: חותמי ברכות שבמקדש וכו': כל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם ואומר ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה יכול כל הברכות כולן תהא אחת תהלה אחת תלמוד לומר ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לי תהלה: רש"י ד"ה ויברכו שם כבודך - ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עונים, והמברך אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, מפרש בתוספתא שתקנו מן העולם ועד

⁶40b

⁷50a

allude to the finite quality of this world, which is represented by the Holy Name as it is pronounced. We therefore say "Baruch Shem Kevod... L'Olam Va'Ed," which alludes only to the Holy Name as it is spelled.

Rav Yitzchak Hutner zt'l¹ adds that it is for the same reason that we say "Baruch Shem Kevod Malchuso..." after the verse of "Shema Yisrael." Normally, when we mention the name of HaSh-m in a blessing in our prayers, we have in mind only the concept of Hashem's Adnus, His Sovereignty². When we say the Shema, however, we must also have in mind the ineffable Name as it is written³. Since we concentrate also on the spelling of that Name, we say immediately afterwards, "Baruch Shem Kevod... L'Olam Va'Ed" and proclaim that "this is the Name that will last forever!"⁴

וְאַהֲבַת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם עַל

ואהבת את ד' אלוך

A Mitzvah of loving G-d. For love, we are prepared to give up all, hence:

בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

With all our heart – i.e. unambiguously⁶
With all our souls – i.e. even our lives
And with all our Meod – i.e. with all our possessions

In the second Parsha, it says:

ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם

Avoda is referring to Tefila. Here, בכל מאדכם is not stated as it is above. From this we learn that although one is supposed to love G-d with all his מאד, one does not have to serve Him with all his מאד^{1/2}.

¹פחד צחק, יום כפור

²see Shulchan Aruch OC 5

³Vilna Ga'on to Shulchan Aruch OC 5

⁴Insights into the Daily Daf, by Kollel Iyun Hadaf, daf@dafyomi.co.il, www.dafyomi.co.il

⁵דברים ו:ה-ט

⁶בכור שור ו ה בכל לבבך: שתתן כל מחשבות לבבך על אהבתך. ולא יחלקו רעיוני לבך לשני חלקים כאדם שאוהב אדם אחד ונותן על דם אחד מחשבתו ואין כל מחשבתו על האחד ע"ש עוד.

It is interesting to note that the words בכל נפשך (בכל נפשכם) appear in both paragraphs. One explanation is that we have to thank G-d for each and every breath we take – we are never to take life for granted. Every breath is a new praise for G-d³. But the Sages also tell us that these words mean that we should be prepared to give our lives for G-d under the circumstance that the Torah demands.

בכל לבבך:

לבבך is written with two ב's. From here the Sages learn that one should serve G-d with both his hearts, i.e. with his Yetzer HaTov and his Yetzer Hara⁴.

ובכל נפשך:

Lit. With all our souls (= lives). Even if this demands giving our life⁵.

The person who taught this was Rebbe Akiva. The Gemorrah relates how he came to fulfill these words, giving his life for Torah:

Our Rabbis taught: Once the wicked (Roman) Government issued a decree forbidding the Jews to study and practice the Torah. Pappus b. Judah came and found R. Akiva publicly teaching Torah. He said to him: Akiva, are you not afraid of the Government? He replied: I will explain to you with a parable. A fox was once walking alongside of a river, and he saw schools of fish swimming from one place to the next. He said to them: From what are you fleeing? They replied: From the nets cast for us by men. He said to them: Would you like to come up on to the dry land so that you and I can live together in the way that my ancestors lived with your ancestors? They replied: Are you the one that they call the cleverest of animals? You are not clever but foolish. If we are afraid in the [water] in which we live, how much more in the [dry land] in which we would die! So it is with us. If such is our condition when we sit and study the Torah, of which it is written, For these [words of Torah] are your life and the length of your day, if we neglect it how much worse off we shall be! Soon afterwards both R. Akiba and Pappus b. Judah were arrested and imprisoned next to each other. R. Akiva said to Pappus, Who brought you here? He replied: Happy are you, R. Akiba, that you have been seized for busying yourself with the Torah! Alas for

---

¹However, you do see that Tefila requires בכל נפשכם, something the Nefesh HaChaim goes to great lengths to explain.

²ובנפש החיים שער ב פ"א כתב שזה ההבדל בין פרשה הראשונה של שמע שכתוב בה בכל מאדיכם ופרשה שניה שרק כתוב בכל לבבכם ובכל נפשכם ואילו בכל מאדיכם לא כתיב והיינו דפרשה ראשונה איירי באהבת ק' יתברך ולזה נוגע שיאהוב אותו ג"כ בכל מאודו (ממונו) ואילו פרשה שניה מיירי בתפילה ושם לא שייך מאד כ"כ

³מדרש רבה ואתחנן פרשה ב: (לז) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך מהו בכל לבבך ובכל נפשך בכל נפש ונפש שברא בך אמר ר' מאיר על כל נשימה ונשימה שאדם מעלה חייב לקלס את יוצרו מנין שנאמר (תהלים קנ) כל הנשמה תהלל יה

⁴מסכת ברכות דף נד ע"א: בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע

⁵מסכת ברכות דף נד ע"א: ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ושם דף סא ע"ב בשם ר' עקיבא

Pappus who has been seized for busying himself with idle things! When R. Akiba was taken out for execution, it was the hour for the recital of the Shema, and while they combed his flesh with iron combs, he was accepting upon himself the Kingship of Heaven. His disciples said to him: Our teacher, even to this point? He said to them: All my days I have been troubled by this verse, 'with all your soul', [which I interpret] 'even if He takes your soul'. I said: When shall I have the opportunity of fulfilling these words? Now that I have the opportunity shall I not fulfill them? He prolonged the word 'echad' and died while saying it. A bas kol was heard proclaiming: Happy are you, Akiba, for your soul has departed with the word echad! The ministering angels said before the Holy One, blessed be He: This is Torah, and this is its reward? He should have died directly from Your Hand, O Lord. He replied to them: Their portion is in life. A bas kol went forth and proclaimed, Happy are you, R. Akiba, for you are destined for the life of the World to Come¹.

ובכל מאדך:

The Gemorrah gives two interpretations to this:

1. We should serve G-d with all our possessions².
2. We should serve G-d with every lot He presents to us, i.e. we should see the bad as also ultimately good for us. From here the Sages learn that we should bless G-d on the bad just as we have to bless Him on the good. Thus **בכל מאדך** means with every measure that He measures out for us - **בכל מדה ומדה שהוא** - **מודד לך**³.

R. Eliezer in the Gemorrah Brochos explains that although it says 'with all your soul', i.e. even your life, it still needs to say 'with all your might' i.e. with all

---

¹מסכת ברכות דף ט"ב: רבי עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו נכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא זו תורה וזו שכרה ממתיים ידך ה' ממתיים וגו' אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא:

²מסכת ברכות דף נד ע"א: ובכל מאדך בכל ממונך

³מסכת ברכות דף נד ע"א: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' .... ובכל מאדך ... בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו

your money. Money is such a powerful thing that many people risk their lives for the sake of their money, i.e. they value their money more than their life¹.

Difference in wording between the First and Second Paragraphs:

The second paragraph seems to repeat some of the first paragraph but with important differences. The first paragraph demands that we love G-d not only with all our heart and soul but also with all our מאד, which means with all our wealth. It can also mean with all our strength² - i.e. a situation actualizing more and more of our human potential dedicated to this idea - מאד has the same letters as אדם. The word אדם comes from the word אדמה, which means that which has potential to bear fruit. Adam is that being which can be more and more, מאד מאד. We are asked to serve G-d with that potential³.

The Gemorrah points out that there are people who are quite literally willing to give their lives rather than give up their money⁴. The key lies in the fact that the first verse is written in the singular – it is appealing to the highest aspirations of unusually great people. The second verse is the plural – this is everyman. A normative level cannot demand that every cent's worth of our worldly possessions, every morsel we eat, every object we use, be totally enthused with a love of G-d. But it is certainly a worthy aspiration for us all.

A second, fascinating approach is taken by Mei HaShiloach. He states that a person is required to give up everything for G-d, even his portion in the World to Come, only prior to finding his specific Avodah in life. After that, one should only sacrifice all for that special area. Hence Daniel was Moser Nefesh for Tefila and Mordechai would not bow to Haman. The first verse of Shema was given when Bnei Yisrael was still in the desert, and the specific Avodah of each one was yet to be understood. But the second verse clearly talks about Klal Yisrael in the land, when each was given not only his portion of land but an insight into his specific Avodah. Hence, from then onwards, his sacrifices should only be as a part of his Avodah package⁵.

---

¹מסכת ברכות דף סא ע"ב:תניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך

²האבן עזרא והרמב"ן פירשו מלשון מאד מאדף שתהיה האהבה להקב"ה מאד, מאד, אהבה גמורה בלב (אור גדליהו)

³שמעתי מהרב משה שפירא שליט"א

⁴ברכות סא ע"ב: תניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך

⁵מאדך היינו מאד מאד למסור את נפשו אף בחיי עולם הבא, וזהו רק קודם שיתברר לאדם חלקו השייך לו בשרשו, כי לכל נפש שייך מצוה מיוחדת שעל ידה יגיע לעוה"ב כפי המצוה וכפי אשר יקיימה וזה עיקר לכל נפש, וקודם שנתברר לאדם חלקו צריך לעבוד את ד' בזה האופן שלא ימצא אצלו דבר שלא יוכל למסרה על קידוש ד', אך אחר שיבורר לאדם חלקו לא יחפץ הש"י מן האדם שיעבוד אותו בזה האופן כי לא ירצה ליקח מן האדם מה שסיגל וגם האדם מצדו אף שאינו מחויב למסור נפשו על הג דברים הידועים, אבל על המצוה הידועה לו שזאת שייכת לו בשורשו מחויב למסור נפשו עליה, כמו שמצינו בדניאל שמסר נפשו על התפלה

A third approach is brought in the Nefesh HaChaim. He states that whereas the first chapter of the Shema is dealing with the Mitzvah of the love of G-d alone (ואהבת), and for this Mitzvah one must sacrifice all one's wealth and possessions, the second chapter of the Shema is dealing with two Mitzvos, the love of G-d - לאהבה, as well as the Mitzvah of prayer - ולעבדו, which, he says, is referring to עבודה which is prayer¹. It is not so relevant to talk about praying to G-d with all of one's possessions, and hence it is omitted here². The reason for the Torah repeating similar words to the first paragraph is to introduce the idea that one should pray to G-d with all of one's נפש³, a concept the נפש החיים explains at great length.

Bechor Shor: One should focus all the thoughts of his heart on G-d. He should not be ambiguous about his commitment, feeling that he loves G-d but also materialism, philosophy or anything else that is not clearly an outcome of his service to G-d⁴. In following this, one will talk about G-d's Torah continuously (ודברת בו) and he will provide himself with reminders both on his body once a day (Tefilin) and in every entrance (Mezuzah)⁵.

Rav Tzadok HaCohen⁶ learns that בכל נפש ובכל מאדך represents three levels of loving G-d. בכל לבבך reflects all of one's passions and desires, as it is said in the Gemorrah that לבבך is spelled with two lameds to show that we are meant to serve G-d with not only our Yetzer HaTov but also our Yetzer Hara (i.e. that both one's spiritual as well as his material aspirations should be directed towards serving G-d)⁷.

The next level is בכל נפשך, i.e. serving G-d with those things with which his soul is totally connected. A person should strive to totally cleave to HaSh-m, as

¹ נפש החיים, שער ב, פ"א: כתיב לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. וארז"ל (בפ"ק דתענית ובספרי) איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה.

² ולהכי נמי לא כתיב ובכל מאדכם בפ' זו כמו בפ' ראשונה דכתיב בה נמי ובכל מאדך. כי פרשה ראשונה מיידי מענין מצות האהבה לחוד. שייך לומר שתהיה האהבה גם בכל מאד. זה הממון. כמ"ש רז"ל (ברכות ס"א ב') אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכ"נ ובכל מאדך. אבל בפרשה זו דכתיב בה נמי עבודה היא תפלה. לא שייך עלה כ"כ ובכל מאד

³ נפש החיים, שם: אמנם בפ' זו חידוש הוא שחידשה. שגם העבודה היא נתפלה צריכה להיות בכל לב ובכל נפש.

⁴ שיתן כל מחשבות לבבך על אהבתך. ולא יחלקו רעיוני לבך לשני חלקים, כאדם שאוהב אדם אחד ונותן על אדם אחר מחשבתו, ואין כל מחשבתו על האחד. ע"ש עוד

⁵ כל זה בהמשך הבכור שור

⁶ רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק קצו:

⁷ בכל לבבך: היינו כל התשוקות והחמדות שבלבואז"ל (ברכות נד.) בב' יצריך פי' בין בצרכי הגוף בין לעניני עוה"ב הכל לא יהיה לאהבת עצמו רק לאהבת הש"י וזהו בכלל התשוקות שלו

A person is capable of reaching these two levels through his own efforts. Therefore, the second chapter of the Shema, והיה אם שמוע, mentions these two, for this chapter is dealing with the Avodah of the person himself, as it says ולעבדו².

However, the third level, בכל מאדך, is not within the scope of a person's own efforts; rather, it is dependent on Siyata Dishmaya. בכל מאדך means that a love of G-d will be permanently pervasive through all one's possessions. For, if it were referring to his desire to acquire this, it would already be included in בכל לבבך³, as one's possessions are an extension of himself and therefore a person can reach such a deep level of love of G-d to the point where this spreads onto his possessions as well⁴.

בשבתך בבתך ובלכתך בדרך:

The wording here is strange. It says literally "When you are busy and you're sitting in the house and you're walking along the way." The Gemorrah learns from this that one is obligated to say the Shema even if he is busy in his house or out of it, though not if one is busy with a Mitzvah – only *your* sitting or walking⁵.

In addition, we learn from ובלכתך בדרך that Shema can be said in any position, both standing or sitting⁶.

ובשכבך ובקומיך:

---

¹ ואח"כ בכל נפשך: היינו בדברים שנפשו מקושרת בהם ממש...וצריך שיהיה כל נפשו מקושר בתשוקת אהבת הש"י כענין במעמד הר סיני מדבור א יצתה נשמתם (שבת פח:) וזהו נקרא דביקות ... וזהו תפילין ... כי הדבקות היינו שממש כל חיותו תלוי בזה

² 'וב' אלו עדיין הוא ביד עבודת האדם והשתדלותו להשיג לזה ולכן בפרשת והיה אם שמוע שאמר ולעבדו נזכר רק ב' אלה

³ משאין כן בכל מאדך אינו ביד עבודת האדם רק מסייעתא דשמיא דפירושו שבכל רכושו וקנינו יהיה קבוע אהבת הש"י ולא קאי אתשוקתו וחמדתו לרכוש שזה בכלל בכל לבבך. רק שבכל הרכוש עצמו כידוע

⁴ כי הרכוש שייך להאדם וכ"כ יהיה האדם כולו ממולא מאהבת הש"י בכל מעמקיו עד שממילא גם בכל קניניו שהם ההתפשטות שלו גם כן ממולאים מאהבתו יתברך כענין חמורו של ר' פנחס בן יאיר דמחמרא אנפשה לאכל איסור (כמו שכתוב ב"ר פ' ס) וזו בבעלי חיים ומסתמא הוא הדין בדוממין ע"ש עוד... וזהו רק ביחידים

⁵ מסכת ברכות דף יא ע"א: ובית שמאי האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו ההוא מבעי להו לכדתניא בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת (ואע"פ שהיינו דברי בית שמאי, בית הלל מסכים לעצם ההלכה)

⁶ מסכת ברכות דף י ע"א: ב: כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך שם דף יא ע"א: תנו רבנן בית הלל אומרים עומדין וקורין יושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין עושין במלאכתן וקורין

Beis Hillel interpret these words: "At the time when people go to bed and at the time when they wake up,"¹ i.e. it is a mitzvah to say Shema in the night and again in the morning.

---

¹מסכת ברכות דף י ע"ב: למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים

2. The Second Paragraph

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם

וזה:

Future perfect – i.e. something that will surely happen in the future.

אם שמע תשמעו:

Commenting on the double language, Rashi on Chumash says: If one will study, it will lead to a momentum to studying further². However, in Sukka he states that it means that if one will continue to go over what he has already learned he will continue to find new things in the same Torah he is learning again and again³.

אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום:

When studying Torah or when keeping the Mitzvos one should do so with a freshness as if he has just been given the Torah on this very day⁴.

לאהבה את יהוה אלהיכם:

The purpose of such study and Mitzvah observance is to come to love G-d. However, Rashi reverses the order, saying that one should study with love. The love is what must infuse the study, i.e. it should be Lishmah⁵.

ולעבדו בכל לבבכם:

---

¹דברים יא:יג-כא

²והיה אם שמע תשמעו - אם תשמע בישן תשמע בחדש

³מסכת סוכה דף מו ע"ב: דבר אחר אם אתה שומע בישן - מחזור על תלמודך ששמעת: תשמע בחדש - תתחכם בו להבין דברים חדשים מתוך דברים ישנים:
(ועוד פירש רש"י שם בפירוש הא: אם שמע תשמע - אם הורגלת לשמוע אז תשמע, תוכל ללמוד ולהוסיף: ואם לאו - שלא הטית אזן בילדותך לשמוע: לא תשמע - לאחר זמן לא יספיקו בידך)

⁴רש"י: מצוה אתכם היום - שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום

⁵רש"י: לאהבה את ה' - שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רב בשביל שאקבל שכר אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה וסוף הכבוד לבא:

After coming to love G-d through Torah study and Mitzvah observance, one will come to serve Him with all his heart and soul. Rashi, however, states that this is a separate issue, that besides study and observance one should pray to G-d, i.e. Avodah SheBaLev¹.

ובכל נפשכם

The command to serve G-d with all one's heart and soul already appeared in the first paragraph of the Shema. It is repeated here because the first paragraph was talking to the individual and this paragraph is talking to the community as a whole².

Therefore, according to Rashi, the verse should read:

And it will be, that if you study over and over your old Torah, with the intention of loving Me, in which case you will also have many Chidushim, and if you will doven to Me, and be willing to sacrifice your lives for Me, then:

Why ובכל מאודיכם is left out of the second Parsha

See explanation above, under the first Parsha.

ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת

This teaches that it is forbidden for a person to eat before he has given food to his animals, for the order of the verse is first *And I shall give the grass of the field to your animals* and then only *and you shall eat and be satisfied*³.

ולמדתם

The Sages learn ולמדתם – that your learning should be a תם – a pure and unconfused rendering, without confusing the meaning by failing to punctuate in the correct places. They give several examples of this⁴.

---

¹רש"י: ולעבדו בכל לבבכם - עבודה שהיא בלב וזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה שנאמר אלהך די אנת פלח ליה בתדירא וכי יש פולחן בבבל אלא על שהיה מתפלל שנאמר וכיין פתיחן ליה וגו'. וכן בדוד הוא אומר תכון תפלתך קטורת לפניך:

²רש"י: בכל לבבכם ובכל נפשכם - והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור:

³מסכת ברכות דף מ ע"א: גביל לתורי גביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר אפילו גביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת:

Translation: *If he said (in between the blessing Hamotzi and the eating of the bread), "Mix fodder for the oxen, mix fodder for the oxen", he must repeat the blessing (of Hamotzi, since he interrupted between the blessing and the eating.) R. Sheshes however, said that even if he said, "Mix fodder for the oxen", he need not repeat; for Rab Yehudah said in the name of Rav: A man is forbidden to eat before he gives food to his animal, since it says: "And I will give grass in your fields for your cattle", and then, "and you will eat and be satisfied."*

⁴מסכת ברכות דף טו ע"ב: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה כגון על לבבך על לבבכם בכל לבבך בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ

זכותבתם על מזוזות:

The Gemorrah learns from here that when the parchments for Mezuzos and Tefilin are written, the verses dealing with the command to write the parchments should be included, as the verse says וכתבתם - everything needs to be written, even the commands¹.

---

¹מסכת ברכות דף טו ע"ב: תני רבי אושעיא קמיה דרבא | וכתבתם הכל בכתב אפילו צואות

3. The Third Paragraph

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם וְנָתַנוּ

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם

The Chinuch tells us that this is a Mitzvah not to go after the evil thoughts of our heart and the seductive things we see. The latter refers to the desire for pleasure, materialism and sensuality without any need for one's health or well-being to be able to serve G-d¹.

Kissing the Tzitzis:

Although not all earlier authorities agree², we follow the Ramah in kissing our Tzitzis. The kissing should direct our thoughts towards heaven to facilitate our dedicating our hearts to G-d. A similar idea was brought when Moshe made the image of a snake so that anyone afflicted with the plague would look at it and be cured. The Sages tell us that the snake had no special powers; rather, someone who looked at the snake would use that as a stimulus to look further and accept the Yoke of G-d in Heaven. It was this that cured them³.

וַיֵּצֵב וַיִּכְחוּ וַיִּשָּׂר וַיִּנָּאֶמֶן וַאֲהוּב וַחֲבִיב וַנְחַמֵּד וְנַעֲמִים וְנוֹרָא וְאֵדִיר וּמִתְקֵן וּמִקְבֵּל וְטוֹב וְיִפָּה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ

¹ חינוך, מצוה שפז שלא נתור אחר מחשבת הלב וכו' (עמ' כד): "ועובר על זה ויחד מחשבתו בעיניו אלו שזכרנו שמביאין האדם לצאת מדרך דעת ותורתו השלימה והנקה ולהיכנס בדעת המהבילים הכופרים רע ומר וכן מי שהוא תר אחר עיניו כלומר שהוא רודף אחרי תאוות העולם כגון מי שהוא משיג ליבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו מבלי שיכוין בהם כלל לכונה טובה כלומר שלא יעשה כדי שיעמוד בריא ויוכל להשתדל לעבודת בוראו רק להשלים נפשו בתענוגים כל מי שהוא הולך בדרך זה עובר על לאו זה תמיד בכל עת עסקו במה שאמרנו ואין לוקין על זה לפי שאין זה דבר מסוים שנוכל להתרות העובר עליו כי מהיות האדם בנוי בענין שאי אפשר לו שלא יראה בעיניו לפעמים יותר ממה שראוי וכמו כן אי אפשר לו שלא תתפשט המחשבה לפעמים יותר מן הראוי על כן אי אפשר להגביל האדם בזה בגבול ידוע גם כי פעמים אפשר לעבור על לאו זה מבלי שום מעשה וכבר כתבתי למעלה שכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אף על פי שעשה בו מעשה אין לוקין עליו לפי הדומה."

² טעם שנוהגים לנשק הציצית בכל פעם שמגיעים לתיבת ציצית: איתא בס' ברכת משה עמוד ק"ו וז"ל: מה שנהגו כשמגיעים למלת ציצית בקריאת שמע לנשק, הלא מילה זו תמיד באמצע הפסוק, ואינו מוזכר בשום מקום מנהג זה, רק בס' ס"א איתא וכשאומר וראיתם אותו ימשמש בב' ציצית שלפניו, אבל לנשק מאן דכר שמי? לבד בס' כ"ד כתב הרמ"א נוהגין קצת לנשק הציצית בשעה שרואה בס' אבל בק"ש לא אמר, והמג"א שם כתב לנשק הציצית כשמגיעים לנאמנים ונחמדים, וזהו אך משום אהבת מצוה לבד, לכן אין אנו רשאים להפסיק בק"ש בנשיקת הציצית עכ"ל.

³ ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק: אבל אנו נוהגים כרמ"א לנשק הציצית וכן איתא בד"מ והכל לחבוב מצוה אולם לא הנשיקה היא העיקר אלא הטעם כי בזה יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים כיוצא בדבר נאמר: עשה לך שרף וגוי' וראה אותו וחי וכי הנחש ממית ומחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין ומשעבדין ליבם לאביהם שבשמים וחי.

עֲזַרְתָּ אֲבוֹתֵינוּ אֵתָּה הוּא מַעֲלֵם. מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אֲחֵרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. בְּרוּם עוֹלָם מוֹשְׁבֶךָ. וּמִשְׁפָּטֶיךָ
מִמִּצְרַיִם גָּאֵלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פָּדִיתָנוּ. כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הִרְגָתָ. וּבְכוֹרְךָ גָאֵלְתָּ. וְיָם סוּף בָּקַעְתָּ. וְזָדִים
תְּהַלּוֹת לֹאֵל עָלֶינוּ. בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרֵךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה. וְאָמְרוּ כָלֵם: מִי כִמְכָה

תהלות לקל עליון ברוך הוא ומברך:

This phrase introduces a new thought into the Tefillah. The Minhag is to rise at this point in preparation for Shmoneh Esreh because in this phrase lies the highest part of the Tehillos which Bnei Yisrael expressed in the Shirah. We now describe HaKadosh Baruch Hu as קל עליון, meaning "He is so high as to be incomprehensible to us". HaKadosh Baruch Hu does things which we simply do not – and cannot – understand.¹

צור ישראל קומה בעזרת ישראל:

This final portion of this Tefillah is a plea to HaKadosh Boruch Hu that He may repeat for us that which He did for our forefathers at the time of Yetzias Mitzrayim, namely, to bring about our Geulah.²

ברוך אתה ה' גאל ישראל:

The Halacha of Semichus Geulah L'Tefillah requires that we immediately begin Shemoneh Esrei without any interruption. This even precludes the saying of Amen between גאל ישראל and the beginning of Shmoneh Esreh. It is therefore advisable to finish the Brocha together with the Chazzan (who says it audibly) but with a lowered voice as a signal for those who are with him not to answer Amen, but yet loud enough for the benefit of those who have not yet reached this point in their tefillah to answer Amen.³

¹Rav Schwab on Prayer pg. 395

²Rav Schwab on Prayer pg. 399

³Rav Schwab on Prayer pg. 400

E-SHMONEH ESREH

1. Structure

The Shmoneh Esreh was originally composed by the Men of the Great Assembly. Over time, however, variations crept into the prayer. In addition, after the destruction of the Temples, prayers for the continued survival of Jerusalem and the Temple service had to be changed to prayers for the rebuilding of Jerusalem and the return of the Temple service¹. This was done by Shimon HePekoli under Rabban Gamliel at Yavneh².

The Gemorrah says that the first three blessing are like a servant praising his master (upon whom he is dependent for everything) before he dares to request anything from him (which are the middle blessings). The last three blessing are like a servant thanking his master for what he has received (or in confidence that he will fulfill his requests) and taking leave from him³.

R. Munk divides the middle prayers into:

Self:	Spiritual needs	(Daas, Teshuva, Slichah)
	Physical needs	(End to Strife, Healing, Rain and Gathering in Israel)
Community:	Spiritual needs	(Restoration of Judges, Destruction of Minim, Reward for the Faithful)
	Physical Needs ⁴	(Jerusalem, Moshiach, General Acceptance of Prayers)

The Tur (אורח חיים) says that each blessing of Shemoneh Esreh corresponds in number of words to the Biblical verses on that topic. No word of Tefilah is extra. For example, the blessing about healing and the Biblical verses regarding Hashem as Healer both contain 27 words. The sum of all the numerical values of the first letter of every blessing is 1,800, just as there are 1,800 angels who accept our Tefilos.

Three Steps Forward & Back, Bowing:

---

¹Meir Holder, History of the Jewish People – From Yavneh to Pumbedisa, pg. 27.

²מסכת ברכות דף כח ע"ב: תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה

³מסכת ברכות דף לד. אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דא"ר חנינא ראשונות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו.

⁴Interestingly, he places ולמלשינים as one of the 3 communal spiritual needs (even though it came later), and תקע בשופר as the 4th of our physical needs. This means that before the תקנה of ולמלשינים this pattern did not work out and that this pattern was part of the חז"ל כוונה of ברכה when they made this.

Three times a day, at the beginning of each Shmoneh Esreh, we take Yehuda's step as one of three¹, illustrating that his step was not only towards Yosef but provides us with a permanent model of how to approach spiritual greatness at the same time.

The ויקרא points out that the word ויגש, to approach, appears three times in Tanach. Each one involves an appeal²:

a- Avraham appeals to G-d to save the people of Sedom:

בראשית טו כג (וירא): ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע

b- Yehuda appeals to Yosef not to take Binyamin into captivity:

בראשית מד יח (ריש ויגש): ויגש אליו יהודה ויאמר

c- Eliyahu on Har HaCarmel:

ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר: ד' אלוקי אברהם, יצחק היום יודע כי אתה אלוקים בישראל ... ענני ד' ענני

Each one of these three approaches gives us another one of the Yesodos of תפילה:

- a- Avraham Avinu teaches us that we have to daven even for רשעים³;
- b- Yehuda teaches us that כל ישראל ערבים זה לזה and that this principle must be reflected also in our davening;
- c- Eliyahu HaNavi teaches us that we have to daven for קדוש השם, i.e. we need to realize that even קדוש השם, which seems dependent on our actions, comes from השם. He gives us the strength and inspiration to go through with such an act to begin with.

Each one of these three learned from the previous one and added a dimension. Each one added a ויגש, an approach:

Yehuda learned from Avraham Avinu to take responsibility for others, but he added that it is not only the Gadol HaDor (= Avraham Avinu) who is responsible; rather, we are all responsible one for the other. (Eliyahu learned from Avraham and Yehuda but added that, ultimately, when we take responsibility for each other, it is rooted in the responsibility we are taking to produce Kiddush השם in the world.)

Ol Malchus Shamayim Shleimah:

¹The רמ"א (ט' צה) brings the ויקרא who explains that we step forward to an issue which we need to take care of.

²ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק:
טעם שפוסעים ג' פסיעות לפני ואחרי תפילת י"ח: איתא ברמ"א סי' צ"ה בשם הרוקח, דכשעומד להתפלל, ילך לפניו ג' פסיעות דרך קירוב והגשה לדבר שצריך לעשות עכ"ל, והעט"ק כתב הטעם משום דכתיב ג' הגשות לתפילה, ויגש אברהם; ויגש יהודה; ויגש אליהו עכ"ל.

³נציב-טוב שברשעים

עול מלכות The Gemorrah says that a person who wants to receive a complete (עול מלכות שמים שלמה) should wash his hands, lay Tefilin, say the Shema and doven the Shmoneh Esreh¹. We turn to G-d directly as His servants (Shmoneh Esreh) in a tangible display of the yoke that one accepted by saying the Shema.

אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ²:

ה' שפתי תפתח

A person should realize that G-d gave these lips as guards for his mouth, for one should only open his mouth when it is the will of G-d³.

It is G-d who we ask to open our lips. Contrary to our feelings that we do the action and G-d's "job" is not to get in the way, the very ability even to praise G-d is in fact dependent on G-d giving us the power to open our lips. We reach this understanding when we get to the beginning of the peak experience of the prayer, the Shmoneh Esreh.

HaSh-m Sefasai is not regarded as an interruption between juxtaposing Geula to Tefila because it is considered a Tefila Arichta, an extension of the Shmoneh Esreh.⁴

At the end of the Shmoneh Esreh we say והגיון לבי אמרי פי – we add the heart to the lips, the full integration of what is, at the beginning, more of an intellectual recognition.

18 Blessings:

The original eighteen blessings parallel the eighteen times Dovid HaMelech mentioned G-d's Name in the psalm הבו לה' בני אלים⁵ and the Shema as well as the 18

---

¹מסכת ברכות דף יד ע"ב/טו ע"א : ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב ארחץ בנקיון כפי ואטובבה את מזבחך ה'

2תהלים נ"א:י"ז

³יערות דבש – ח"א דרוש א: ה' שפתי תפתח ישים בלבו כי הקב"ה שם אלו שפתיים שומרים לפה ... כי לא מצאתי לגוף טוב יותר משתיקה, והם דלתים סגורים ואינם ראויים לפתחן אלא ברצון ה'

⁴Gemorrah Brachos

⁵רש"י ברכות דף כח ע"ב ד"ה הבו לה' בני אלים: שהוא רמז לאבות וגבורות וקדושת השם, כדאמרינן בראש השנה (דף ל"ב א) מנין שאומרים אבות, תלמוד לומר הבו לה' בני אלים כו':

There are also 18 blessings from אשר נתן לשכוי to המעביר שנה (including Birkas HaTorah). Further, G-d's Name is mentioned 18 times in the שירת הים, in the Shema and its blessings, and in the ובא לציין. Hence, this idea appears at each level of service². G-d's 4-lettered Name repeated 18 times makes up His Great Name of 72 letters. This name in turn reflects "the fullest unfolding of His wonderworking might". Since each one of the sections of the prayer reflects a spiritual level, G-d's Great Name must not be absent from any one of these levels³.

---

¹מסכת ברכות דף כח עמ' ב: גמרא הני שמונה עשרה כנגד מי אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אליהם רב יוסף אמר כנגד שמונה עשרה אזכרות שבקריאת שמע אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה:

²The idea of 18 also appears in the יהי כבוד, where there are 18 verses.

³The World of Prayer, pgs. 30-31

2. First Three Brochos:

The Sages tell us that we learn from Moshe Rabbeinu that the first three blessings should be like praises to one's master before asking for his needs in the middle blessings¹. Hence, Shlomo HaMelech stated, לשמוע אל הרנה ואל התפלה, One should first praise G-d (רנה) and then ask His requests (תפלה)². The last three blessings are like a servant who has received his request and is now taking his leave³. However, the Geonim point out that this rule applies only to personal requests; we do make requests in the first three Brochos for the whole community, such as זכרנו לחיים during the Ten Days of Penitance⁴.

These first three blessing reflect the essence of Avraham, Yitzchak and Yaakov respectively⁵. The first Brocha is about Chesed. Avraham walked in G-d's ways of Chesed and therefore saw G-d most strongly through the prism of G-d's Chesed. Hence, he introduced שחרית, when the sun comes up, things are clear and G-d's Chesed is most apparent. The second Brocha is about Gevurah, Yitzchak's Midah. The third blessing is about holiness. Yaakov was the one who introduced the idea of sanctifying even areas of רשות. He was also the first of the Avos whose children were all Holy⁶.

¹ מסכת ברכות דף לב ע"א: דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל מנלן ממש דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה אעבדה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'.

ועיין בפני יהושע שהאיר שהן מילתא אי שאלת צרכיו קודם לתפלה או איפכא פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע במס' ע"ז ע"י שם.

² מסכת ברכות דף לא ע"א: יכול ישאל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר (בקשה) אחר אמת ויציב אבל אחר התפלה אפילו כסדר וידוי של יום הכפורים אומר איתמר נמי אומר רב חייא בר אשי אומר רב אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יום הכפורים אומר:

³ מסכת ברכות דף לד ע"א: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דאמר רבי חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו.

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לא ע"א: שכן מצונו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותחנונים. ירושלמי (ה"א), א"ר אלעזר חוץ מירמיה שחתם בדברי תוכחות, א"ל רבי יוחנן עוד הוא בדברי נחמות חתם ואמר ככה תשקע בבל ולא תקום (ירמיה נא, סד), לפי שהיה ירמיהו חוזר ומתנבא בחרבן בית המקדש יכול בחרבן בית המקדש חתם, ת"ל עד הנה דברי ירמיהו, במפלת של מחריבו חתם ולא חתם בדברי תוכחות, והכתיב (ישעיה סו, כד) והיה דראון לכל בשר, בנכרים הוא עסוק והא כתיב (איכה ה, ככ) כי אם מאס מאסתנו, השיבנו תחת כי אם מאס מאסתנו:

⁴ המאירי מסכת ברכות דף לא ע"א: ופירשו הגאונים דוקא בצרכי יחיד אבל צרכי רבים שואלים ולזו התירו בזכרנו לחיים וכו' וכתוב לחיים וכו' ובתלמוד ע"ז התבאר שאם בא לשאול דבר שאינו קבוע בתפלה שואלו בשומע תפלה ואם בא לשאול בסוף כל ברכה וברכה מעין הברכה אומר:

⁵ לבוש סי' קיב

⁶ נתיבות שלום, ויצא, ע"ז קפג': אברהם אבינו היתה מדתו מידת החסד שהיא מידת אהבה, וכמ"ד אברהם אוהבי (ישעיה מא) ואברהם הוא היסוד לכל רמ"ח מצות עשה של התורה ששורשם מדת אהבה, וכמרומו בגימ' של אברהם העולה רמ"ח. ויצחק שמדתו מדת הגבורה שהיא מדת היראה, כמ"ד פחד יצחק (בראשית לא) תורתו היא היסוד לכל המצוות לא תעשה שבתורה, ששמירתן תלויה בעיקר במדת היראה לידע דאית דין ואית דיין. ויעקב אבינו הוא יסוד התורה לעניני רשות וכמ"ד וידו אווזת בעקב עשו, עק"ב ר"ת ק'דש ע"צמך ב'מותר, שיעקב עשה תורה מכל עניני רשות, וכמרומו במאח"ל (ברכות כו) יעקב תיקן תפילת ערבית שהיא רשות.

ועפ"ז יש גם לבאר סדרן של ג' ברכות ראשונות של דשמו"ע, דהברכה הראשונה ענינה אהבה שהיא כנגד אברהם, וכמ"ש גומל חסדים טובים וכו' למען שמו באהבה, וכן מסימים מגן אברהם, וברכת הגבורות

The first blessing was introduced when Avraham Avinu killed the kings to save Lot in the war of the four kings against the five kings, he was worried lest the miracles which this required would lower his Zechuyos. G-d told him not to fear - אל - תירא אברם, for G-d will protect him. The Daas Zekeinim¹ explains that this is the source of our saying מגן אברהם.

The source of the second blessing, מחיית המתים, is from the Akeidah, when Yitzchak's Neshama flew out of him and went to the heavens, after which it returned to his body and brought him life anew. When he went up he saw the Shechinah, but since one cannot see the Shechinah and live (לא יראני האדם וחי), it was as if Yitzchak lost his life but was brought back to life again. Hence, Yitzchak's blessing includes a reference to תחיית המתים. (There was also a permanent legacy to this, with Yitzchak losing his sight – a blind man having lost some of his life.)²

אבות

ברוך אתה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. אלהי אברהם. אלהי יצחק. ואלהי יעקב. האל הגדול הגבור והנורא
מלך עוזר ומושיע ומגן:
ברוך אתה יהוה. מגן אברהם:

These words are an introduction to the whole Shemoneh Esreh, as reflected in the fact that all of the other Brochos are a ברכה הסמוכה לחברתה to the first Brocha. This is clear as far as the first 3 brochos are concerned, הקל הגבור – אלוקי יצחק – referring to the second Brocha, והנורא – הקל ... referring to the third. However, the connection to the rest of the Shmoneh Esreh is not obviously clear.

If we look closer, however, we see that right at the outset of the עשרה שמונה we plunge right into the deepest of issues and relationships. G-d, who is approached from so many different starting points (אלוקי אברהם etc.), is both immanent (i.e. close to us and involved with us) in His chesed (גומל חסדים טובים) and transcendent in His essence (וקונוה הכל). In relationship terms, it means that G-d is both close to us and yet simultaneously unreachable³.

אלוקינו ואלוקי אבותינו

¹דעת זקנים מבעלי התוספות על בראשית פרק טו פסוק א

²ונמצא במדרש כשפרחה נשמתו של יצחק עלתה למרום נסתכלה בזיו שכינה דכתיב לא יראני האדם וחי ולכך ותכהן עיניו מראות ובשעה שראה יעקב המלאכים עולין ויורדין ומלווין לו בכל רגע היו מודין ומקלסין להקב"ה ולכך התקין האל הקדוש:

³Rav Schwab

The Sages declared that every blessing must include mention of G-d's Name (הזכרת השם) as well as mention that He is King of the Universe (מלכות)¹. The Yerushalmi tells us that this is hinted at in the words המלך ואברהם שמך². An obvious question is why this blessing doesn't complete what it seems to start with, שם ומלכות, i.e., after saying ברוך אתה ד' it jumps right into אלוקי אברהם instead of The Meiri and Daas Zekenim both explain that at the time that Avraham Avinu recognized G-d, no one else did, and therefore G-d was אלוקי אברהם but not yet מלך העולם³.

However, we still fulfill the decree of the Sages by saying מלך עוזר at the end of the blessing⁴. Alternatively, the Meiri says, it is only necessary to say Malchus for Birkas HaMitzvah or for Birkas HaNehenin, showing that G-d decrees and does according to His Will. The Shmoneh Esreh, however, comprises Birkas HaShevach⁵.

אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקוב

If all these words were trying to communicate is that each one of these 3 generations of Avos faithfully served G-d, then it would have been enough to write:

אלוקי אברהם, יצחק ויעקוב

However, the words אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב seem to imply that each one of the Avos approached G-d from a different angle. Each one had a relationship with G-d which started from his own unique personality and character – and yet each, despite his different starting point, achieved a holistic perspective of G-d.

Each one of the three Avos perfected a Midah: Avraham perfected Chesed, while Yitzchak perfected Gevurah, the opposite of Chesed. Yaakov synthesized and perfected these two with the Midah of Emes.

¹ מסכת ברכות דף מ עמ' ב: גופא אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דתניא לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לא עברתי מלברךך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ואילו מלכות לא קתני ורבי יוחנן תני ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו:

² המאירי על מסכת ברכות דף מ עמ' ב: כל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה ורמז לדבר אמרו בתלמוד המערב ממה שכתוב ארוממך אלקי המלך ואברהם שמך

³ בראשית כד ז: ד' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ... דעת זקנים מבעלי התוספות: אלוקי השמים וגו' ולא אלוקי הארץ כי באותה שעה לא נודע אלקותו לבריות. ומטעם זה ליכא מלכות בברכה הראשונה של שמונה עשרה דלא שייך לומר אלוקי אברהם כי בפרק שהתחיל להיות אלוקי אברהם עדיין לא היה על כל העולם.

⁴ המאירי על מסכת ברכות דף מ עמ' ב: ושם תאמר ברכה ראשונה של שמונה עשרה היאך אין בה מלכות פרשו חכמי הראשונים הטעם הואיל ולזכירת אבות הותקנה וקודם זמנם לא היתה מלכותו מפורסמת בפי הבריות לא הזכירו בה מלכות ומ"מ השלימוהו בסוף הברכה כאמרו מלך עוזר וכו'

⁵ המאירי שם: ולי נראה טעם הדבר שלא נאמרה הזכרת מלכות אלא בברכה הנעשית על בריאת העולם או על המצות כלומר שהוא גזר ועושה כרצונו וזהו כעין מלכות הא כל שהוא תפלה ובקשת רחמים אין צריך מלכות:

Yaaros Devash says that we begin the first Brocha with a lesson of joy: when a person says the words **האל הגדול הגבור וכו'**, one should think that this great, mighty and awesome G-d chose us to serve and be in awe of Him. Even if we were a worm this would be a source of great joy; certainly for us as humans¹.

A man was once praying in the presence of Rebbe Chanina. He said, O God, the great, mighty, terrible, majestic, powerful, awful, strong, fearless, sure and honoured. Rebbe Chanina waited until he had finished and then said to him, "Have you concluded all the praises of your Master? Even with these three that we do say (הגדול, הגבור והנורא), we only say them because Moshe Rabbeinu mentioned them in the Torah and the Men of the Great Assembly came and inserted them in the Tefillah. Your long list of praises to G-d is like an earthly king who had a million denarii of gold, and someone praised him as possessing silver ones. Would it not be an insult to him?"²

This is what we mean when we say **נורא תהלות** – i.e. even the prayers we do say we are fearful of mentioning³.

The Rishonim agree with Rav Hai Gaon, however, that this limitation on singing G-d's praises applies only to prayer, when it looks like we are trying to bring an exhaustive list, more than the Anshei Kneses HaGedolah saw fit to institute. However, the more one talks of G-d's wonders and miracles and mighty acts, the more praiseworthy it is⁴. (Rashbah, Rosh, Shitah Mekubetzes, Meiri) Do we not find Dovid HaMelech saying **לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד** and Moshe Rabbeinu saying the 13 Attributes⁵? The difference, says the Pnei Yehoshua, is that during dovening one is actually addressing G-d whereas at other times one is talking about Him⁶. Hence we also praise G-d extensively during the Psukei De'Zimrah.

---

¹יערות דבש – ח"א דרוש א: ויאמר בברוך וכו', **האל הגדול הגבור וכו'**, וכאשר ישים ללבו גדולת הקדוש ברוך הוא וגבורותיו ונוראותיו, והוא אשר בחר בנו לעבודתו וליראתו ותורתו, והוא הינו בריה שפלה ונבזה תולעת ולא איש, איך לא ישמח ויגיל מאוד, וזהו השמחה אשר יש בהתחלת התפלה:

²מסכת ברכות דף לג ע"ב: ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעמוס והיראוי החזק והאמץ והודאי והנכבד המתין לו עד דסיים כי סיים אמר ליה סיימתניהו לכולהו שבחי דמרך למה לי כולי האי אנן הני תלת דאמרין אי לאו דאמרניהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואזלת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו

³המאירי על מסכת ברכות דף לג עמ' ב: וזהו אצלי מה שאמרנו נורא תהלות כלומר שאף להללו אנו יראים

⁴חדושי הרשב"א על מסכת ברכות דף לג עמ' ב: כתב רב האי גאון ז"ל דה"מ בתפלה שאין מקלסים בתפלה יותר מדאי, אבל בחוץ מן התפלה כל זמן שאינו טועה יקלט: (וכן הביאו רוב הראשונים) שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לג עמ' ב: והני מילי לאדכורי מעין שבחיה הילכך שתיקוּתא עדיפא לן אבל לספר נפלאותיו ונסיו וגבורותיו כל המוסיף הרי זה משובח וזהו כל ספר תהלים ותשבחות הצדיקים:

⁵פני יהושע על ברכות - דף לג ע"ב: דהא מצינו בכמה דוכתי בנביאים ובכתובים שמדברים בשבחים ותוארים אחרים כנגד המקום כגון דוד שאמר לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ואפילו בתורה נמי אשכחן שהרי משה הזכיר י"ג מדות רחום וחנון אך אפים ורב חסד וכן במיכה ובכל הנביאים

⁶פני יהושע על ברכות - דף לג ע"ב: אלא דיש לדקדק מה טעם יש בזה לחלק בכה"ג דהא למאי דמטיק רבי חנינא טעמא דמלתא משל למלך בשר ודם כו' דגנאי הוא לו א"כ שייך האי טעמא אפילו שלא בתפלת י"ח. ולכאורה היה נראה דדוקא בתפלת י"ח צריך שיהא דומה בעיניו כאילו שכינה שרויה כנגדו מש"ה שייך האי משל למלך שמקלסין אותו בפניו וכל מה שמרבה לספר בשבחו גנאי הוא לו משא"כ שלא בשעת תפלת י"ח לא שייך האי טעמא, אלא דלכאורה איפכא מסתברא דהא במלך בשר ודם אדבא בפניו ליכא קפיא כולי האי אם אינו אומר כל שבחו דהא קיי"ל אין אומרים בפניו אלא מקצת שבחו ושלא בפניו כל שבחו, וכל שכן לגבי הקב"ה דמלא כל הארץ כבודו ולא שייך לחלק כלל.

גומל חסדים טובים:

A person should imitate just a fraction of the enormous, overflowing chesed of the Almighty, following Avraham Avinu's example, who, through his Chesed, communicated G-d's Chesed and Oneness in the world and mekareved people to Him. How could a person have the arrogance to say the words **מגן אברהם** if he has no intention of following in Avraham's footsteps²?

The first three books of the Torah, **ויקרא**, **שמות**, **בראשית**, parallel the words of the first blessing. **בראשית** is the book of creation showing G-d's greatness, i.e. **הקל הגדול**.³ **שמות** shows His awesome power in destroying His enemies the Egyptians (**הגבור**) and redeeming the Jewish people. This leads to the purpose for all this – i.e. that His awesome presence should dwell on us – **הנורא**.⁴

ומביא גואל ... למען שמו באהבה

The Ramban⁵ says that in Galus, we, the Jewish People, will use up Zechus Avos and we will have no Zechuyos of our own sufficient to merit our redemption. G-

¹פני יהושע על ברכות - דף לג ע"ב: ומש"ה יש לו להזכיר השבחים ותארים השייכים לאותן המדות ואח"כ יתפלל והיינו טעמא דמשה שבאותו שעה למדו הקב"ה לומר סדר הי"ג מדות ובמרגלים לא הזכיר משה אלא מקצתן והיינו נמי מהאי טעמא דלא היה צריך לעורר באותו שעה אלא לאותן מדות בלבד וכה"ג בדוד ומיכה ובנביאים שאמרו שבחים ותוארים לעתות ידועים לפי הצורך לעורר אותן שהיו צריכים להם, וכה"ג אשכחנ נמי במלך בשר ודם כשאדם מבקש מאתו חסד ורחמים מסדר לפניו שבחו שמלך רחמים הוא וחפץ בחסד ומי שמבקש מאתו דין על חבירו מזכיר לפניו שהוא תקיף ובעל יכולת מלך במשפט יעמיד ארץ וכה"ג הכל לפי הצורך ואין בזה גנאי למלך במה שאומר מקצת שבחו שהרי אינו מזכיר אלא מה שצורך לו באותו שעה ותו לא דמי למשל הקילוס בדיני כסף לגבי זהב, משא"כ בתפלת י"ח שהן תפלות קבועות לעולם בענין אחד וכן השאלות צרכים ג"כ בענין אחד בכל תפלותיו וכיון שאנשי כנסת הגדולה לא תקנו אלא לומר האל הגדול הגבור והנורא שבאלו השבחים יש די והותר לעורר המדות השייכים לי"ח ברכות ואם כן אין להוסיף יותר על אלו דבכה"ג דומה ממש למלך בשר ודם שמקלסין אותו בשבחים אחרים שאינן לצורך מי שמבקש ממנו אלא דרך חנופה מרבה לספר בשבחו דודאי בכה"ג גנאי הוא לו כיון שאי אפשר להזכיר כל שבחו וכל שכן במלך מלכי המלכים הקב"ה שכל המרבה יותר מתקנת אנשי כנסת הגדולה יש גנאי ואיסור בדבר, כן נראה לי והרבה יש לדקדק בזה בענין הפיוטים ושבחים ותוארים דשיר היחוד וכיוצא בהם שכבר נחלקו בהם גדולים הקדמונים והאחרונים זה אומר בכה וזה אומר בכה ולפי האי טעמא דפרישית אפשר לחלק בכמה גווני אבל מה נעשה הנח להם לישראל נהרי נהרי ופשטי וכמו שאבאר בקונטרס אחרון:

²יערות דבש – ח"א דרוש א: ובאמרו **גומל חסדים טובים** חוזר חסדי אבות וכו', יש ליתן אל לבו כמה ראוי לבן אדם להיות חונן במעשיו וחסיד בדרכיו, להדמות לקצת דקצת למדות הבורא ית' שמו, ... וראוי לתפוס מדתו של אברהם אבינו, שהטיב לכל, ופרסם מדתו של הקב"ה וטובתו בעולם, והכריז יחודו של מקום, וקבע דת אמת בפי כל הבריות, וכן ראוי לכל אדם. ואין יעזז איש לומר מגן אברהם, והוא אינו שם על לב ללכת בעקבותיו

³**ספר הראשון (בראשית)** כנגד הקל הגדול שהוא יתברך ברא הכל וזה נזכר בספר בראשית גדולתו של הקדוש ברוך הוא איך ברא הוא יתברך העולם, וכן בו בריאת האבות שמהם הושתת העולם וכן תמיד היה העולם יוצא לפועל להיות נבראים האומות כמו אדם שנזכר בפ' וישלח שהם האומה האחרונה שיצאת לעולם ועדיין לא היו ישראל בעולם עד שפרו ורבו במצרים ואז נשלם העולם שכל האומות נחשבים בריאה ואחר ישראל לא נבראת שום אומה כלל ולפיכך עד סוף פרשת ויחי מדבר מן בריאת עולם.

⁴**הספר השלישי נגד והנורא** שהוא יתברך אחד בעולמו לכך ממנו היראה כי הוא אחד ... ולפיכך מקריבין אליו הקרבנות

⁵דברים לב כו (פרשת האזינו) ד"ה אשביתה מאנוש זכרם

d will then redeem us Lemaan Shemo, because of Kiddush HaSh-m. We are His only means of communicating the G-d-idea and the fact that the world has a purpose to the nations of the world. Without us, the purpose of the world would be forgotten. This is enough to cause our redemption.

ואל ומביא גואל refers to our faith in the coming of the Moshiach. Later, in the blessing מלך אוהב צדקה ומשפט¹, we express our faith in reward and punishment.

מלך עוזר:

He is a helper, but we must initiate.²

וזוכר חסדי אבות:

G-d remembers the Chesed which our Avos did, and this stands as a merit for us – i.e. Zechus Avos. The trouble with this is that, on the surface, Shmuel in the Gemorrah in Shabbos says that Zechus Avos no longer helps us in this way (תמה זכות אבות). However, Tosofos say that Shmuel's limitation applies only to evil people - they can no longer draw on Zechus Avos to protect them. However, other people can. (In addition, Rabbeinu Tam says that the covenant of the Avos, ברית אבות, is still with us.) Therefore, we invoke G-d's memory of the Chesed of the Avos in our merit³. This is partly in order that G-d's investment in the Avos does not go to waste, so to speak; their descendants inherit the Brocha earned by their spiritual investment⁴.

Meshech Chochma has a different approach to this issue. According to him, when we invoke the Chesed of the Avos it is to remind ourselves, not as an appeal to G-d, that it is this power of spiritual Chesed which was what made the Avos into what they became to begin with. We draw on this Zechus whenever we express our passion for Torah and Mitzvos or succeed in transmitting a love of Torah and Mitzvos to the next generation. But Zechus Avos is no longer so powerful that it can act as our guarantor for ourselves and our children. Whenever we see a weakening we should understand that Zechus Avos is no longer working for us and it is now up to us to become Avos anew, i.e. to imitate what the Avos did by becoming spiritual and material givers ourselves. This will reactivate the Zechus of Chesed which the

---

¹אוצר התפילות הקדמה (דף 9): האמרו ומביא גואל יורה באמונה בביאת המשיח. בברכת מלך אוהב צדקה ומשפט, יורה האמונה בשכר ועונש.

²Rav Yechezkiel Levenshtein

³תוספות שבת דף נה ע"א: ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות - אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו'.

⁴משך חכמה ויקרא כו מב: וזכרתי את בריתי וכו' - מה שאנו אומ' בתפלה וזוכר חסדי אבות, עיין תוספות שבת (נה ד"ה ושמואל). ויתכן, כי דרך המטיב את מי, שמטיב לו לבלי לעזוב אותו, שלא יהיו הטובות אבודים, וכן מי שהטיב את האבות הוא יטיב ויגונן את הבנים, כדי שיראה פרי טובותיו על מי חלו, וזה שאמר, שהקב"ה יזכור החסדים והטובות שעשה לאבותינו, וא"כ בשביל זה, שלא יהיה לריק, לא תופר חסדו גם אתנו. ודו"ק.

forefathers initiated. Now if the Mekatreg will want to claim that we are merely drawing on our natural genetic endowment of Chesed from the Avos and deserve no reward for this, G-d will respond by remembering the original Chesed of the Avos - ¹וְזָכַר חֲסִדֵי אֲבוֹת וּמְבִיא לִבְנֵי בְנֵיהֶם.

מִגֵּן אֲבֵרָה

When G-d said to Avraham **וְהָיָה בְרָכָה**, Chazal understood that this meant that the end of the first blessing should end only with his name and not those of Yitzchak and Yaakov as well². Chazal understood that Avraham Avinu's spirituality was so encompassing that it reflected the spiritual reality of the whole nation, as it says **אֱלֹהֵי אֲבֵרָה**³. When we say **מִגֵּן אֲבֵרָה** we therefore mean the whole Jewish nation. Because Avraham had such a big Neshama, he was no longer subject to the laws of Mazel that apply only to the individual. The Jewish nation is now beyond the laws of Mazel⁴.

The Midah of Avraham Avinu was giving. The giver, and in particular the spiritual giver, always faces a danger that he will be influenced by those to whom he is giving, and he may, in the worst case scenario, descend to his level. Because this was the quintessential Midah of Avraham, he was the only one of the Avos to be given a special protective blessing: **מִגֵּן אֲבֵרָה**.⁵

The Abrahamitic protection which always shields every Jew is the core of each Jewish Neshama which cannot be touched by outside forces. It is the jar of oil

---

¹משך חכמה ויקרא כו מב: ובאופן אחר י"ל וזוהר חסדי אבות, כי הענין, דבירושלמי דפרק חלק (ה"א נ) אמרו אם ראית זכות אבות שמטה זכות אמהות שמטה לכו והדבקו בחסד, פירוש דהמורה (ח"ג פ' נא) כתב דהאבות והאמהות היו כל פעולתם בגשמיות, להעמיד אומה שלמה דבוקה בה' ובידיעתו, יעו"ש, לכן כל הזוכה להחזיק תורה או להדריך בניו לת"ת יש לו זכות אבות, שעושה מה שכונו האבות, ולזה כונו תוס' בשבת נ"ה (ד"ה ושמואל), דלצדיקים (ר"ל בד"ז שעסקו האבות) לא תמה זכות אבות, אבל אם רואה אדם שלא החזיק תורה וגם בניו רחוקים מה' ותורתו זכות אבות מטה, ילך ויתדבק בחסד וחסדי מאתן לא ימוש כו'. ואם יבוא המקטרג לאמור הלא מדת [חסד] היא טבעית אצלו, שהן בני אברהם יצחק ויעקב, שעשו רב חסד, כיון שזוכר המקטרג זה, אז יאמר השם יתברך אם כן שפעלו אצלם החסד מאבותם, שוב יש להם זכות אבות, מה שהאבות עשו חסד מעצמם, ולזה הוא זוכר חסדי אבות ודו"ק היטב.

²מסכת פסחים דף ק"ז ע"ב: אמר רבי שמעון בן לקיש ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי אברהם ואברך זהו שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב יכול יהו חותמין בכולן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין ואין חותמין בכולן

³עלי שור ח"א השגחה וגולה דף שז אות ד: אברהם אבינו יסד את עם ישראל – לא רק בזה שהוא אביו הראשון: הוא בעצמו היווה כל כאומה שלמה, בזה שהקב"ה ייחד שמו עליו, ואין הקב"ה מייחד את שמו על אדם פרטי. "ואעשך לגוי גדול" אותך עצמך - "זה שאומרים אלוהי אברהם" (ריש לך לך וברשי' בשם חז"ל

⁴משך חכמה טו ה: ויוצא אותו החוצה - הוציאו חוץ ממזל שלו אברם אינו מוליד אברהם מוליד אין מזל לישראל (נדרים ל"ב). כי ישראל בכלל אינם תחת המזל אבל בפרט מסובבים במזל. וזה הוא אב המון גוים (לקמן יז, ד) ר"ל ענין כללי וכמאמרם ז"ל בתענית (ט סע"א) שאני משה כיון דרבים צריכים לו כרבים הוא וזה הוא אין מזל לישראל כי ישראל יאמר על הכלל כולו כידוע.

⁵שפתי חיים, מועדים ח"ג עמ' רסח: אמנם בעל החסד עם כל טוב חסדו נשקפת לו סכנה גדולה. מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל (ממ"א ח"ב עמ' 33) אמר בשם החתם סופר, שרק אצל אברהם מצינו ברכה מיוחדת "מגן אברהם", עו"ש הפסוק "אנכי מגן לך" (בראשית טו א), כי אברהם היה זקוק לשמירה מיוחדת ממרומים, אלמלא אותה השמירה לא היה יכול לעמוד במידת החסד, כי לפעמים בעל החסד צריך להוריד את דרגתו אל אותם שמתחשד עמהם, נוסף לכך בעל החסד שמהנה אחרים בעניני עוה"ז, צריך זהירות מיוחדת שח"ו לא להיות מושפע מהם, כי מדרך המתחשד להבין את האדם שמתחשד עמו, לרדת לדרגתו ולהכרתו, וע"כ מתוך יר"דה זו יש סכנה בדבר שח"ו יהיה מושפע מהם.

with the seal of the Cohen Gadol that could not be touched by the Greeks, for Avraham Avinu was considered the Cohen Gadol.¹

גבורות

אתה גבור לעולם אדני. מחיה מתים אתה רב להושיע:
בקיץ - מוריד הטל: בחורף - משיב הרוח ומוריד הגשם:
מכלכל חיים בקיץ. מחיה מתים בקיץ רבים. סומך נופלים. ורופא חולים ומתיר אסורים. ומקיים אמונתו
בעשיית - מי כמוך אב הרחמים. זוכר יצוריו לחיים בקיץ:
ונאמן אתה להחיות מתים:
ברוך אתה יהוה. מחיה המתים:

מחיה מתים אתה רב להושיע

The second ברכה of שמונה עשרה is the ברכה of תחיית המתים. It is an opportune time to pray for life both in this world and in the next.

G-d promised that He would bring the dead back to life and the world to its completion, and it is important that we establish a firm belief in תחיית המתים.

G-d originally created Adam to live forever. When Adam sinned, however, death was introduced to the world. At תחיית המתים we will return to the exalted level of אדם הראשון קודם החטא.

The Yaaros Devash mentions numerous times that when ה' accepts the repentance of a sinner it falls into the גדר of תחיית המתים (since a Rasha, even during his lifetime, is considered dead, and when he repents it is therefore considered as if he were brought back to life).²

מוריד הטל

¹אור גדליהו, חנוכה, (מועדים וליקוטים, עמ' 68): ובשפת אמת מביא בשם החידושי הרי"ם (עיין שפ"א לחנוכה תרל"ב ותל"ג) כי מה שאמרו בגמ' שמצאו פח אחד מונח בחותמו של הכהן גדול, הרמז שלעולם נשאר בנפש ישראל נקודה אחת שלשם אינו מגיע מגע נכרי, שהוא הנקודה שעליה נאמר מגן אברהם, ואברהם אבינו נקרא כהן כדכתיב אתה כהן לעולם, וגם כתיב אצל אברהם אבינו האדם הגדול בענקים, וזה הרמז מונח בחותמו של כהן גדול, שהנקודה הזו שמור בכחו של אברהם אבינו, עכ"ל וגו'

²יערות דבש – ח"א דרוש א: ברכה שניה היא ברכת תחיית המתים כבר אמרנו בדרושים הקודמים, שקבלת תשובה מחוטא הוא מגדר תחיית המתים, כי רשע בחייו קרוי מת (ברכות יח ע"ב), וכאשר ישוב הרי זה בכלל מחיה מתים, ולכן יש לו להתפלל שהקב"ה יחיהו ויקבל תפלתו, וכאשר אדם חוטא סר נשמתו, ויתפלל להקב"ה שיחיהו בטל של תחיית המתים, וכאשר אמרנו, כי הטל הקב"ה מוריד בלי התעוררות דלתתא, וכן מזכירים הטל להוריד אלינו ולהחיותינו בשפעת קדשו. ולכן בברכת תחיית המתים תהיה כונתו לחיות בזה העולם ובתחיית המתים, ויתקע אמונת תחיית המתים בלבו באמונה שלמה, כי דבר ה' לא ישוב ריקם, שהבטיח לנו להקיץ מקברינו ושם יהיה עולם התיקון בתכליתו, וע"ז יצפה ויקוה האדם, וזה מעורר להאמין בבריאת יש מאין שהוא מעין תחיית המתים, ומתחלה היה מחשבות ה' לעשות לאדם ראש לכל הברואים, אבל בחטא נאמר מות תמות וירד ממדרגתו, אבל מחשבת ה' לעולם תקום, ולכן בתחיית המתים יחזור האדם למדרגתו, ויהיה ראש לכל מלאכי מעלה, כדכתיב [במדבר כג, כד] כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, וע"ז יקוה כל איש בתכלית השמחה לשלמות הזה, ויתקן עצמו במה דאפשר כדי שיהיה ראוי לכן:

We pray that ה' revive us with the dew of תחיית המתים, as we know that G-d brings the dew even without us having to first initiate a relationship with Him.¹

The centerpiece of גבורות is תחיית המתים. At first glance, it seems strange that that which is too abstract for prophets to conceive (as prophets) and is therefore not mentioned in the Torah² is now that which we use to praise ה' at the point when we are facing Him in dialogue and looking to have a personal relationship with Him. Perhaps the Sages saw that it would be impossible to really praise Him for rain, for סומך נופלים etc., if we did not really understand that that same השגחה which gives us תחיית המתים also gives us רפואה and redemption to עפר לישיני עפר. This would also explain why these acts of Chesed by HaSh-m are described here, in Gevuros, and not in the first Brocha, which is Keneged Chesed, for we are not coming to describe His Chesed so much as His hidden Hashgacha. After all, it was He who put these people into their difficult situation to begin with. So it does not say, 'He rescues he who sleeps in the dust', but rather 'He establishes His faith with him'. It does not say 'He redeems the falling' but rather 'He supports him', since this is his Nisayon. However, G-d's hidden Hashgacha is there in life and in life after life (Mechayeh Meisim). (However, it does say that He heals the sick, not just that he supports the sick. Perhaps this is because healing the sick is like an act of mini-Techiyas HaMeisim, וצ"ע.)

משיב הרוח:

Mishnah Taanis: When do we [begin to] make mention of the power of rain? R. Eliezer says: on the first day of the feast. R. Yehoshua says: on the last day of the feast. R. Yehoshua said to him: seeing that rain on the feast is a sign of [G-d's] anger, why make mention of it? Thereupon R. Eliezer said to him: I also did not say to pray but to make mention [in the word] 'he causeth the wind to blow and the rain to fall' - in its due season. He [R. Yehoshua] replied to him: if that is so one should at all times make mention of it³.

The Sages tell us that rain is as great an act of Hashgacha as revival of the dead, and therefore it is mentioned in this blessing⁴. The Sages call rain גשמים גבורות, so vital is rain to our lives⁵, and its ability to revive seeds and plants that appear all dried out is akin to Techiyas HaMeisim¹.

---

¹שם: ויתפלל להקב"ה שיחיהו בטל של תחיית המתים, וכאשר אמרנו, כי הטל הקב"ה מוריד בלי התעוררות דלתתא, וכן מזכירים הטל להוריד אלינו ולהחיותינו בשפעת קדשו.

²Maharal

³מסכת תענית דף ב עמוד א - משנה מאימתי מזכירין גבורות גשמים רבי אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג אמר לו רבי יהושע הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג למה הוא מזכיר אמר לו רבי אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו ... מאי גבורות גשמים אמר רבי יוחנן מפני שיוודין בגבורה שנאמר עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר

⁴מסכת ברכות דף לג ע"א: משנה מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים : גמרא מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים

⁵המאירי, מסכת ברכות דף לג ע"א: אמר הר"מ פ"י תחיית המתים היא אתה גבור וגבורות גשמים היא מוריד הגשם וכנה אותה במלת גבורה לגודל תועלתה ע"כ ובריש תענית מביא הסבר אחר - מאי גבורות גשמים א"ר יוחנן שיוודין בגבורה

אתה קדוש

אתה קדוש וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וְקִדּוּשִׁים בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לְךָ סֵלָה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהּ. הָאֵל (בַּעֲשֵׂיית הַמִּלָּךְ) הַקָּדוֹשׁ:

In the previous blessing we described G-d as the Omnipotent Being involved with all aspects of our lives. It is He who brings rain, provides life, heals the sick, etc. Now, immediately afterwards, we declare that despite this involvement in the world He remains Holy². (Ohr Gedalyahu)

In this blessing, a person should have intention that he is willing to sacrifice his life for the sake of G-d and for the sake of His Torah³.

וקדושים בכל יום יהללוך סלה

This refers to the souls of those righteous people who died as righteous people and are now called קדושים, guaranteed to praise G-d forever. For, as long as one is alive, one's Yetzer Hora can always seduce even a Tzadik to sin. Hence only after Moshe Rabbeinu dies is he called G-d's servant (וימת שם משה עבד ה') and the Sages say that the righteous are greater in their death than in their lives for only then will they remain righteous forever⁴.

---

¹המאירי שם:הותקנה להזכיר בברכת תחיית המתים ר"ל אתה גבור מפני שהגשמים מחיים את הזרעים ואת הצמחים שכבר מתו ויבשו והיבש נקרא בלשון תלמוד מת

²אור גדליהו ח"ב עך הפרשיות עמ נז – נז: ובתרגום יונתן (שאנו אומרים בקדושה דסיידרא) מבאר את שלוש הקדושות, קדיש בשמי מרומא עילאה, והשני קדיש על ארעא עובד גבורתי שהרב"ה הוא בעל הגבורות כמו שמתפללים בברכת אתה גבור, מוריד הטל או הגשם, מכלכל חיים, רופא חולים עד מחיה המתים, ומ"מ "אתה קדוש".

³יערות דבש – ח"א דרוש א: ובאמרו אתה קדוש, ישים ללבו לקדש שמו הגדול ית' ברבים ולמסור נפשו על קדושת שמו וקדושת תורתו

⁴רבינו בחיי, דברים לד ה: וימת שם משה עבד ה' - לא נקרא עבד עד שמת ... ומפורש אמרו, גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם. וכן מצינו שהאדם אינו נקרא קדוש עד שמת, וזה שכתוב (תהלים טז) לקדושים אשר בארץ המה, ורז"ל דרשוהו על האבות שמתו, שכן אמרו במדרש תהלים אין הקב"ה קורא לצדיקים קדושים עד שמתו בארץ, לפי שיצר הרע מצר לאדם בעוה"ז ואין הקב"ה מאמין בו עד שמת, ואפילו אבות העולם לא נקראו קדושים עד שניתנו בארץ, עד כאן. ומזה תקנו בתפלה, וקדושים בכל יום יהללוך סלה, ונשמת הצדיקים היא המהללת, כענין (שם קנ) כל הנשמה תהלל יה.

3. Kedusha

וְקִדְּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם. כְּשֶׁם שְׁמִי קָדוֹשׁ. כְּכָתוּב עַל יַד נְבִיאָךְ:
וְקָדַשׁ זֶה אֵל זֶה וְאָמַר:
קו"ח - קדוש. קדוש. יהוה צבאות. מלא כל הארץ כבודו¹:
חזן - לעמיתם ברוך יאמר:
קו"ח - ברוך כבוד יהוה ממקומו²:
חזן - ובדברי קדשך כתוב לאמר:
קו"ח - ימלך יהוה לעולם. אלהיך ציון לדור ודור. הללויה³:
לחזן - לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחיתך נקדיש. ושבחך אלהינו מפינו לא ימוש לעולם ועד. כי אל
ברוך אתה יהוה האל (בעשיית המלך) הקדוש:

Kedusha Requires a Minyan:

Although the idea of holiness permeates the prayers, the Kedushas we say are clearly at a higher level. All require a Minyan, the minimum unit of community – אין דבר דבקדושה פחות מעשרה⁴. Seemingly, one can only truly become holy when attached to a community⁵. Our instincts are the opposite – we imagine a holy hermit, living simply in a cave, and meditating all day. The opposite is true. Holiness can only be achieved by engaging this world, building a community, and being a part of it to realize one's own potential.

Three Kedushas:

There are 3 Kedushas during the morning dovening. The first is in ברכת יוצר, the first of the ברכת שמע, and is said by the Malachim. The second is the Kedusha of the Shmoneh Esreh, and the third is what is known as Kedusha DeSidra, said in the ובה after the second Shemoneh Esreh. (Maharal counts three but includes the Kedusha of Musaf and excludes Kedusha DeSidra⁶.) On Shabbos and Yom Tov, we add the Kedusha of Mussaf. Each has its own purpose, as we will explain, and therefore the language is different for each. However, there are two lines common to all the Kedushas – ברוך כבוד ה' ממקומו and קדוש, קדוש, קדוש ...

The first Kedusha, in ברכת יוצר אור, relates what the Angels say. This blessing in general is coming to show our recognition of G-d's presence in all parts of the

¹ ישעיה ו':ג'

² יחזקאל ל"ג:י"ב

³ תהלים קמ"ו:י'

⁴ מסכת ברכות דף כ"א ע"ב: אמר רב אדא בר אבהו מניין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה

⁵ כלי יקר יט ב: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. פרט כל עדת כי אין עדה פחות מ' ואין דבר שבקדושה פחות מ' ע"כ אמר כאן דבר אל כל עדת בני ישראל אל כל עדה ועדה שיהיו קדושים על ידי שהם מותרים לכל דבר שבקדושה אשר בו מקדשים שמו ית' ז"ש כי קדוש אני:

⁶ מהר"ל, נתיב העבודה – פ"א: ולפיכך אין כאן רק ג' קדושות שנתקנו ביוצר ובשחרית ובמוסף

In the second Kedusha, we model the Angels with our own Kedusha. "Israel possesses no Kedusha of her own as distinguished from the קדושה of the Angels."¹ We model our own aspirations of Kedusha on the מלאכים and therefore repeat their Kedusha². Not only in our words, but also in our body movements we try to imitate the Angels. We stand with our feet together, rising on the tips of our feet³ as though striving to unite the Lower Host of G-d with the Upper Host,⁴ to break the bonds of earthly restraint - like the מלאכים - with winged alacrity.⁵ However, since our declaration of Kedusha is freely chosen, it is ultimately higher than that of the Angels and is therefore said at a more holy part of the dovinig, in the Shmoneh Esreh.

But then we move on: After facing G-d directly in the Shmoneh Esreh, we must now prepare ourselves to bring all that holiness into the world through the Kedusha DeSidra⁶. In Kedusha DeSidra we refer to the type of holiness which G-d only produces for the sake of the Jewish people. It is the Kedusha which gets brought into the world, man's unique ability to put Kedusha into the material world and elevate it, something the Angels cannot do⁷. We say this Kedusha in Aramaic so that the Angels will not understand and be jealous of us⁸.

The 3 Kedushas reflect the three times the prophet Yeshayahu said the word קדוש.⁹ In the Kedusha DeSidra, Targum Yonasan is brought saying that G-d is 3

¹R Munk

²אור החיים יט ב: עוד ירצה קדושים תהיו, כמלאכים הנקראים קדושים, ככתוב (דניאל ח יג) ויאמר אחד קדוש, והוא על דרך אומרו (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם, ולצד שהקדוש ברוך הוא השרה שכונתו בתוך בני ישראל ועשאו בני פלשין שלו במקום המלאכים,

³יחזקאל פ"א ז (בתיאור המלאכים): וְרָגְלֵיהֶם כְּגֵל יִשְׁכָּה

⁴שיר השירים רבה ב

⁵R Munk

⁶רב שמשון רפאל הירש, סדור

⁷אור החיים יט ב: וצא ולמד מה שאמרו בספר הזהר (ח"ב קמ:): על זמן שהשרה הקב"ה שכונתו בתחתונים כמה היתה הרגשת בני עליון, על שבחר ה' באוכלסי ישראל יותר מאוכלסי המלאכים

⁸משך חכמה ויקרא יט ב: בקדושה ראשונה אנו מספרים איך הבורא יתברך שלם בעצמותו ומהותו כביכול ומחייב המציאות והכל בכונה עלול מאתו, ומושג פרטי ורצונו מקיים הכל בלי הפסק, והוא ממש שמלאכי השרת מקדשין אותו, שג"כ משיגים אותו באמת כפי יכלתם, שהוא בלתי חסר שום שלמות וכו', וזה ונקדש את שםך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום, לא כן בקדושה דסדרא אנו אומרים ואתה קדוש יושב [הענין שממלא בכבודו יתברך כל המציאות כמד"א (ישעיה ס) השמים כסאי וכו'] בשביל תהלות ישראל, שאין לנו קרבן ולא מנחה כו', רק התהלות ותפלות, שזהו קדושה הבאה מסבת ישראל מלמטה למעלה לא כהמלאכים. והוא שאמרו סוטה (דף מט) ועלמא אמאי קאי אקדושא דסדרא, שזה יחס העולם הזה בזמן הזה. ולכן אנו אומרים קדושה זו בלשון תרגום שלא יתקנאו בו המלאכים (עי' תוס' ברכות דף ג ד"ה וענין) שאין זה ביכלתן.

⁹מהר"ל, שם: והם כנגד ג' קדושות שאמר הכתוב (ישע' ו') קדוש קדוש קדוש

נקדש

Our task in this world is to sanctify G-d – ויקרא כב (ונקדשתי בתוך בני ישראל – לג). We say these words after the blessing called גבורות, which deals with תחיית המתים, because we hope to imitate that time when everybody will naturally sanctify G-d and His Name.

קדוש, קדוש, קדוש

We say this three times to reflect that G-d's holiness is forever.³

יהוה צבאות

קדוש. קדוש. קדוש יהוה צבאות. מלא כל הארץ כבודו

Literally, the G-d of armies. G-d's has many armies – the plants, animals, scientific forces, the Heavens – and these are subdivided and subdivided again. Dovid HaMelech tells us עמנו – (תהלים מו ח) ה' צבאות עמנו – that all these armies were created to serve us, to help us to serve Him.⁴

מלא כל הארץ כבודו:⁵
חזן - לעמיתם ברוך יאמר:
קו"ח - ברוך כבוד יהוה ממקומו:⁶

מלא כל הארץ כבודו – ברוך כבוד ה' ממקומו

There is a contradiction here. We say מלא כל הארץ כבודו, implying that His glory is everywhere. But then we go onto say ברוך כבוד ה' ממקומו – that the Glory of G-d is blessed from His (or its) place, so apparently G-d's glory has a particular place.

The answer to this is as follows:

Our understanding of G-d's relationship to the world is twofold, namely that He is both eminent and transcendental. Thus, He both fulfills and encompasses all

¹ויתרגם יונתן קדיש בשמי מרומא קדיש על ארעא קדיש לעלם ולעלמי עלמא.
מהר"ל, שם: ולפי תרגום יונתן אלו ג' קדושות כנגד ג' עולמות, האחד עולם הזה התחתון, והשני עולם השמים, והשלישי עולם העליון. ותרגום אונקלוס קדיש בשמי מרומא קדיש לעלם ולעלמי עלמא וזהו עולם העליון. ומה שתרגם קדיש הראשון בשמי מרומא דבר זה מפני כי יש לתת קדושה הראשונה אל עולם אשר הוא נראה לנו כי השמים נראים לנו, אבל עולם העליון אין נראה לנו.

²מהר"ל, נתיב העבודה – פ"א: ומה שנושא אדם עצמו למעלה בשעה שאומרים קדוש קדוש קדוש, דבר זה מפני כי כל קדושה שהוא ית' נבדל בקדושתו מן התחתונים ואין לו יתברך חבור וצרוף אליהם, לכן האדם ג"כ כאשר יאמר קדוש קדוש קדוש נבדל קצת מן הארץ ומתנשא כלפי מעלה:

³Kuzari

⁴R' Avigdor Miller

⁵ישעיהו ו':ג'
⁶יחזקאל ג':י"ב

creation. This duality, however, is only due to our imperfect understanding of G-d, since He Himself is the most Absolute Unity.¹

This twofold concept is expressed in the song of the angels. They sing, “Holy, holy, holy is G-d of Hosts, the whole world is filled with His Glory”.² This indicates that G-d is eminent, filling all creation. However, they also sing, “Blessed is G-d’s Glory from His place”.³ Here they are speaking of G-d in His transcendental sense where even the highest angels cannot comprehend His “Place”.

This is also expressed in the Shema, which states, “Hear O Israel, G-d is our Lord, G-d is One”.⁴ Before declaring that G-d is an unknowable transcendental Unity, we declare that He is “our Lord” – accessible to us at all times. Similarly, in every blessing, before addressing G-d as the transcendental “King of the universe,” we also call Him “our Lord.” In the prayer “Our Father, our King” (Avinu Malkeinu), we similarly liken G-d to both an eminent Father and a transcendental King.

כבוד refers to G-d's חסד through which man declares His glory.

---

¹Rav Aryeh Kaplan, Handbook of Jewish Thought (vol 1), 2: 35 – 2: 37

²Isiah 6:3

³Ezekiel 3:12

⁴Deuteronomy 6:4

4. The Middle Brochos

The Sages tell us that the first three blessings of the Shemoneh Esreh are praises to Our Master before asking for our needs in the middle blessings. The last three blessings are like a servant who has received his request and is now taking leave of his master¹.

When saying each Brocha we should imagine that we really lack that thing and therefore really need it. So, when we say *בינה דעה, חננו מאתך דעה* etc., we should imagine really lacking *דעת* and truly needing it².

Sefas Emes compares the middle 12 Brochos with the 12 tribes (a 13th Brocha was added later). This follows the 3 first Brochos, each of which was formulated according to each one of the Avos. The 12 tribes are the pillars upon which the whole Jewish nation was later built. The Avos are the order of praises of G-d; their whole being radiated the praises of G-d. The tribes teach us the order of requests³. For example, Yehuda is the one who gave us *שמע קולינו*⁴.

Sefas Emes says that, ordinarily, a request would not end in a Brocha. However, the roads and gates of Heaven that facilitate these requests for forgiveness, healing, Teshuva, Parnasa, etc. are opened anew by G-d every day. The Brocha is being made on this fact – Blessed be You, oh G-d, who opens the door every day to Teshuva, etc. Our blessing G-d in this way serves to access these Brochos⁵.

The Gemorrah⁶ calls Torah *חיי עולם* and Tefilah *חיי שעה*, for all the requests in these middle Brochos are for our needs in this world. Even the more spiritual requests like *דעת* and *תשובה* are all for the here and now, for this is why we doven 3 times a day⁷. Each Tefilah is unique for our needs are constantly changing and we should

---

¹מסכת ברכות דף לד ע"א: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דאמר רבי חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו

²רב שמשון פינקוס

³שפת אמת וישב – [תרמ"ג]: ויש לנו להבין כי השבטים הם עמודי עולם. כמו שיש ג' אבות ובחינותיהם מקיימים העולם. כן בחי' י"ב שבטים. וע"ז נתקן י"ב ברכות אמצעיות בתפלת שמ"ע. האבות הם בחי' סידור שבחו של הקב"ה. והשבטים הבקשות.

⁴והנה יהודה בחי' שמע קולינו. כמ"ש שמע ה' קול יהודה

⁵שפת אמת וישב – [תרמ"ג]: וכל אלה המה דרכים מיוחדים שמתחדשין בכל יום. כי אין הדברים במקרה רק הם עמודים שהכל עומד עליהם. והקב"ה וב"ש פותח בכל יום אלה הדרכים והשערים שער סליחה ורפואה ותשובה ופרנסה כו'. לכן נתקן ברכה בסוף כל בקשה ואם הי' בקשה בלבד מה ענין הברכה רק שיש להאמין כי בכל יום נותן הקב"ה אלה הברכות לעולם רק בכח בני' לעורר אלה הדרכים.

⁶שבת י" ע"ב

⁷רב צדוק הכהן, מחשבות חרוץ טו: אפילו בקשת הדעת ותשובה וכדומה הכל הכוונה לצורך השעה דעל כן מתפללין שלוש פעמים בכל יום

אתה חונן

אתה חונן לאדם דעת. ומלמד לאנוש בינה: חננו מאתך דעה בינה והשכל ברוך אתה יהוה. חונן הדעת:

Daas is so important that it was fixed as the first of the requests,⁴ ahead of good health, wealth or long life. Daas is the main thing which ensures the overall spiritual, emotional and physical health and balance of a person⁵. The verse **כי אל** puts Daas in between two Names of G-d⁶. The Sages say that it is forbidden to have mercy on someone who does not have Daas⁷.

Shem Mishmuel says that **אתה חונן לאדם דעת** (אתם) refers to the Jews (אתם), while **אנוש** refers to all of mankind⁸. While it is only possible to have דעת through keeping the Torah, we doven that all of mankind should merit to have **בינה**. **בינה** is general wisdom, as it says, *If someone tells you there is wisdom by the nations, believe him, but if he tells you that there is Torah by the nations do not believe him*⁹. דעת is the ability to distinguish between purity and impurity, which sometimes differs by only a hairsbreadth¹⁰.

¹רב צדוק הכהן, שם: ואיתא בזוהר (תיקוני זוהר תיקון כ"ב, ס"ה ע"ב) לבושין דתקינת בצפרא לא תקינת ברמשא, שאין דומה תפילה לחברתה, והיינו כמו שנתבאר כי כל אחת בקשה כפי השעה, כי עיקר הבקשה והתפילה היא היוצאת מעומקא דליבא, והוא כפי השגת הלב באותה שעה

²רב צדוק הכהן, שם: ודרך משל בדעת מה שאצל זה נחשב דעת עמוק עד שצריך תפילה מרובה לזכות לו, אצל אחר הוא דבר פשוט בתכלית ואין מבקש על זה רק על דעת העמוק הרבה יותר מה שזה אין משיגו כלל לבקש עליו

³רב צדוק הכהן, שם: וכך אצל אדם אחד גם כן בחילוף הזמנים כי לא כל העתים שוים, ועל זה נאמר (דברי הימים - א י"ב, ל"ג) יודעי בינה לעתים כי לא כל העתים שוים להבינה שבלב שממנה התפילה שהיא מדריגה אחרונה שבעשר מדריגות ההשתלשלות הנקרא עת. שהיא תחת העת והזמן והוא העת לעשות לה' ובה עת לכל חפץ והעשרים ושמונה עתים כנודע בזוהר (ח"א קצ"ד). ובתיקוני זוהר (תיקון י"ט, מ'). בכמה דוכתי⁴ מסכת ברכות דף לג ע"א: אמר רב אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול

⁵יערות דבש – ח"א דרוש א: לא שאל אריכות ימים ולא עושר כי אם חכמה, כי באמת זהו עיקר בריאת אדם

⁶שם: ואמר רב אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ה'

⁷שם: וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו

⁸שם משמואל פרשת מקץ - שנת תר"פ עמ' קעו-ז: ובזה יש לפרש לשון התפלה אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, עפ"י דברי הש"ס (יבמות ס"א). אתם קרואין אדם ואין הגויים קרואים אדם, ושם אנוש בודאי כולל כל ענין אנושי, ועוד שהוא הפחות שבשמות

⁹(איכה רבה פ"ב) יש חכמה בגויים תאמין שנאמר והאבדתי חכמים מאדום מכלל דאיכא, יש תורה בגויים אל תאמין שנאמר בגויים אין תורה,

¹⁰היינו שענין הבירור אין בהם. .... וזהו אתה חונן לאדם דעת, הכוונה לישראל הקרויין אדם, ובא למעט אוה"ע מדעת ואפילו ע"י חנינה, ולאנוש שהוא כולל כל הענין האנושי ואפי' אוה"ע, בינה, שזה שייך אף באומה"ע כבמדרש הנ"ל שלשה דברים חכמה בינה גבורה:

Every מידה is neither intrinsically positive nor negative - it is merely a potential¹. The greater the potential for good, the greater the potential for bad². Chochmah, Binah and Daas are no different. These three, although each separate, build on each other. They represent three levels of wisdom. Chochma represents abstract intellectual understanding³. Binah is the emotional integration of the wisdom, where a person feels comfortable with that knowledge, can relate to it personally and therefore also understand where it is and where it is not relevant to his/her life⁴. Daas is the translation of that wisdom into action. It represents a complete unity between the person and the knowledge; a total connecting with that knowledge, and it is no longer just relevant information which one applies. It is now the person - he/she is totally united with that knowledge⁵.

Women, like men, have a potential for חכמה בינה ודעת. In women, these three are uniquely expressed as חכמת נשים, בינה יתירה & קל דעת.

השיבנו

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבִינוּ לְתוֹרָתְךָ. וְקִרְבָּנוּ מִלִּבְנוּ לְעִבּוּדֶיךָ וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַרּוּצָה

Why does it Appear after Daas:

Hashiveinu follows Chonen HaDaas because there is a type of Daas called the Daas of Teshuva⁶.

We need G-d's help to do Teshuvah:

We ask HaSh-m to give us an insight into how to do Teshuvah. If we recognize that we need G-d for the slightest actions at all times, how much more so after we have sinned and shown clearly that on our own we cannot manage and are like prisoners of our own deeds looking to be redeemed⁷.

¹The possible exception to this is כעס which the Orchos Tzadikim says is always bad.

²כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו in פשט - מהר"ל

³רש"י שמות לא: ג - מה שאדם שומע מאחרים ולמד

⁴רש"י (שם): מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד

⁵רש"י (שם): רוח הקודש

⁶פחד יצחק יום כפור יט

⁷יערות דבש - ח"א דרוש א: וכשאומר ברכת השיבנו וכו', יתפלל מאוד שיאיר ה' עיניו בתשובה, כאשר אמרנו, אין בעפר משלו של יצה"ר רק בסיוע הקב"ה, ומכ"ש בעל תשובה שכבר נשתקע ונפל בידו והרי הוא שבוי אצלו והקב"ה פודה שבוים.

סלח לנו

סלח לנו אֲבִינוּ כִּי חָטֵאנוּ. מְחַל לָנוּ מַלְכֵנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְנוּן הַמַּרְבֵּה

We ask G-d that He should give us both סליחה and מחילה. However, we end the blessing by relating only to His סליחה. This is because מחילה is a higher level than סליחה. Therefore, we can be given סליחה immediately but מחילה may yet require יסורים¹.

ראה נא

רֵאָה בְּעֵינֵינוּ. וְרִיבָה רִיבָנוּ. וּגְאָלֵנוּ². מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ. כִּי גּוֹאֵל חֲזָק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

When saying this blessing, a person should really feel the pain of the Jewish people, its constant besiegement by its enemies and its unnatural state in exile³. In this blessing we should pray for the redemption of the Jewish nation even if we are not worthy so that G-d's Name is sanctified⁴. We call G-d a “strong” redeemer - כי גואל, referring to the fact that He can just as easily use non-natural means as natural ones to redeem us⁵. The blessing is in the present because G-d redeems us every day from anti-Semites who are constantly seeking our destruction⁶.

רפאנו

רְפָאנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנו וְנִשְׁעָה כִּי תִהְלֹתֵנוּ אַתָּה⁷. וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ רוּפֵא

Include your sick together with the whole nation:

¹ יערות דבש – ח"א דרוש א: ויש הפרש בין סליחה למחילה, כי סליחה לגמרי אבל מחילה עדיין צריך יסורים

² ע"פ תהלים קי"ט: קנ"ג – קנ"ד

³ יערות דבש – ח"א דרוש א: יש לאדם לשים על לב בעמדו לתפלה, כי הוא עת צרה ליעקב ורבים לוחמים לנו מרום לכלות ולאבד שארית יעקב ח"ו, ואם הוא עת צרה גדולה כזו, איך לא יתפלל על הפדות והגאולה בתום לבב ובדמעות שליש

⁴ יערות דבש שם: יתפלל על גאולת ישראל .... אבל העיקר בשביל קדושת שמו הגדול הנקרא עלינו לבל יתחלל בגוים, ... אף שאין אנו כדאים לגאולה

⁵ הקב"ה בידו לעשות חוץ לדרך הטבע ... כי גואל חזק אתה, היינו חזק לעשות חוץ לטבע

⁶ יערות דבש שם: ויתן אדם ללבו, כי בכל יום נעשית גאולה, וקב"ה שומע תפלות ישראל ובפרט תפלת רבים דאינה נמאסת, רק בכל יום עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, והיא הגאולה הנעשית בכל יום ורגע, ... ולכך קבעו מטבע גואל ישראל לשון הוה, ולא יגאל לשון עתיד, ולא גאל לשון עבר, רק גואל לשון הוה, שבכל יום גואל פודה ומציל:

⁷ ירמיהו יז:

The Gemorrah relates that when one dovens for another Jew's well-being he should include them amongst the other ill people in the Jewish nation¹, for, as a result, this person will be included in the merits of the broader nation. This will increase his friend's chance of receiving a Refuah². In addition, the Jewish people is all one body, and therefore, if anyone is sick (even someone who is a stranger to us), we should all feel a certain lack of wholeness³.

Dovening for the well-being of a Rosha:

The Yaaros Devash says that we should doven even for the well-being of the Rasha, lest he dies Chayav without having done Teshuvah. For, since all Jews are one body, if one Jew is ill, even a Rasha, it is as if one of our own limbs is ill. Perhaps he will fix what he had corrupted when he will return to his good health, and one should wait for him to do Teshuvah until the day of his death⁴. Should he Chas VeShalom die without correcting his sin, the body of the Jewish people will lack one limb, and the Shechina does not rest on a body that is Pagum⁵.

In addition, when someone dies without doing Teshuvah it causes Divine "anger," for whenever the Almighty passes judgment on any of the Jewish nation, even a Rasha, such "anger" is aroused⁶, and we are then all susceptible to a stricter judgement.

Did we not see Yirmiyahu dovening for the well-being of those complete and utter Reshaim who hated him and denied his prophecy⁷?

---

¹ מסכת שבת דף יב ע"ב: רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל

² רש"י שם: שמתוך שכוללן עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים:

³ יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת רפאנו וכו', יתפלל בעד כל חולים שהם בתוך העיר, ויכלול כל חולי ישראל, וישתתף עמם בצערם, כי הלא הכל נפש א' וגוף א', ואם חלה א' מישראל הרי קצת מאיבריו חולים, ולא יאמר מה איכפת לי אינו קרובי וגואלי, רק ראוי להתפלל בתום לבב בעד כל חולים יהיה מה שיהיה ומי שיהיה, כאילו ח"ו בניו או אחיו חולים, הלא ירבה להתפלל ולשפוך שיחו לפני ה', צאו וראו, מה אמר דוד על שונאיו שקמו עליו להדיחו ממש מקהל ה' ואמרו שאסור לבא בקהל (יבמות עו ע"ב), וא"כ הוציאו דבה על כל זרע קודש, שבט יושר, זרע עמוסים, שרש ישי בית הלחמי העומד לנס עמים, וממש לא ניתן למחילה, ומ"מ אמר [תהלים לה, יג] ואני בחלותם לבושי שק, וכן ראוי מאוד להתפלל על כל איש ישראלי, הן מפאת שאין לך איש מישראל שאין לו חלק ויד במצות וחיתה נפש בגללך

⁴ יערות דבש, שם: ואם הוא רשע גמור פשיטא שיש להתפלל עבור בריאותו לבל ימות חייב, ואולי כאשר ישוב לבריאותו יתקן אשר שיחת, ועד יום מותו יחכה לו אולי ישוב, ופשיטא דיש להתפלל עבורו

⁵ יערות דבש, שם: ואם ימות בלי תיקון ח"ו, הרי יחסר אבר אחד מגוף גדול, שהוא כללות ישראל שהם כגוף אחד והם גוף גדול, וכל א' בו אבר וחצי אבר, ואם ימות בלי תיקון, הרי הגוף פגום חסר אבר או מקצת אבר ח"ו, ואין השכינה שורה על גוף פגום בעל מוס:

⁶ יערות דבש, שם: ועוד יש טעם להתפלל עבור אדם רשע ג"כ, כי יהיה מי שיהיה יש ריתחא במותו למעלה, כי כשהקב"ה עושה דין בישראל אפילו ברשעים, יש ריתחא למעלה .... ובעידן ריתחא חס ושלוש, אף לכשרי ישראל יכול להתגולל מדת הדין חס ושלוש, כי מפני זעמו מי יעמוד, ודוד צועק [תהלים ו. ג] אל באפך תוכיחני, ולכן יש להתפלל למעט ריתחא.

⁷ יערות דבש, שם: כאשר התפלל ירמיה ע"ה על שונאיו שהיו רשעים גמורים בתכלית וכפרו בנבואת ירמיה הנביא, ואמר [ירמיה יח. כג] בעת אפך עשה בהם

(A woman who had tried to cause harm to R Avrohom son of R Sholom Shachna,) took ill, and her relatives came to R Avrohom, requesting that he pray for her recovery. R Avrohom then said to Hashem, "This woman tried to cause me harm, so I am unable to petition for her

Doven for the strength of the Talmidei Chachamim:

A person should also doven that those Talmidei Chachamim whose strength has been weakened by learning Torah should be reinvigorated¹. We should remind ourselves that without them, and their vigorous learning, we literally have no life².

ברך עלינו

בָּרַךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתֶיהָ לְטוֹבָה. וְתֵן (בְּקִיץ - בְּרֵכָה) (בַּחֲרוֹף - טַל וּמָטָר)

ברך עלינו:

This is the blessing of Parnassa. It is a fitting place to pray for sustenance. The Yaaros Devash adds that it is proper to pray for sustenance before eating.³

ישבענו מטובך:

(Some say "ישבענו מטובה" while others say "מטובך"):

We ask G-d to sustain us from His goodness in a way that we should not come to sin through food. The כונה here is that our food should come through honest means and not through any forbidden manner (i.e. stealing, non-kosher, etc.), as the purity or impurity of the food we eat impacts the Jewish Neshama in a very profound way.⁴

---

recovery. Please heal her without my prayers." (The House of Rizhin, R Menachem Brayer - Pg. 121)

¹יערות דבש, שם: גם יש להתפלל על קצירי ומריעי, והם ת"ח (נדרים מט), שתש כחם ע"י תורה, כי קודם חטא עגל היו גבורים, ואח"כ נלקח מהם זו, שעל כן תש כחם, וידי משה כבדים ולא היה בו כח לישא לוחות הברית, וזהו סימן לכל לומדי תורה שתש כחם ע"י תורה, וחובה עלינו להתפלל בטובתם ושלומם ואומץ כחם

²יערות דבש: כי הלא המה שומרי תורה ותופשי קבלה אמיתית תורה שבע"פ, ונפשנו קשורה בנפשם, ואם אין ת"ח ח"ו אין לנו חיים

³יערות דבש – ח"א דרוש א: ברכת השנים, בזו יש לאדם להתפלל על מזונותיו, כי האוכל בלי תפלה תחילה על מזונותיו, ממש מזונותיו לחם מגואל, והרב החסיד איש אלהים מהרמ"ק ז"ל, החמיר שלא לתקן צורכי אכילה טרם התפלל על מזונותיו.

⁴ולכך ראוי בתפלת שחרית עכ"פ לשום אל לבו לה' שיטריף לו לחם חקו בהיתר ולא באיסור, כי אם יש נדנד איסור במזון, מטמא כל גופו ואין בו מזון לנשמה, אבל אם המזון כולו בהיתר, יש בו מזון לנשמה, כי מעלה כל ניצוצות שיש במאכל, כדכתיב [דברים ה, ג] כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה', ולכן יתפלל אדם מאוד בכונה, שיהיה המזון מסטרא דדכיא וטהרה ולא חס ושלום מסטרא דמסאבא, כי אם אינו מתפלל וגם יש איסור ח"ו במאכל, הן שהמזון בא מגזל, או שעצם המאכל אינו מותר עפ"י דיני דאורייתא, או שיושב לאכול בסעודת מושב לצים ותערובות נשים ובתולות, שמהרהר בעבירה והסתכלות, ובזה, זה השלחן מלא קיא צואה מבלי מקום, ואז רוח קדושה שיש בתוך המאכל מסתלק, ורוח מסאבא דאית ביה מתדבק בנפש וסורו רע בעו"ה, ועי"כ לרוב אחר מאכל ומשתה בא אדם לידי חטא, כי אינו נזהר בקדושת אכילה ומודבק בנפשו סטרא מסאבא, ובעו"ה בארץ טמאה רוב גלגולי רשעים הם בבהמות וצמחים, כי ארץ ישראל אין מקבלת כ"כ מסאבא והארץ קאה להם, אבל בחוץ לארץ מתדבקים, ואם אין אכילתו בגדר קדושה וטהרה, אז מתדבקים בו נשמת רשעים ונעשה רשע ר"ל, כמ"ש האר"י ז"ל [שעהמ"צ פ' עקב מג] על יוחנן כהן גדול

We are **מכוון** during this **ברכה** that **הקב"ה** should support the poor and provide each person with what he needs so that **בניי** should not have to come on to each other for financial assistance. The Yaaros Devash explains that our intention for asking for **כלל ישראל's** sustenance should be to prevent **חטא**, for lack of sustenance leads to sin. He goes even further to say that if everyone would have **פרנסה**, they would serve **ד'** with a full heart and never stray¹! And so we turn to **ד'**, asking Him to provide for all of His people so that they can serve Him better.

ותן ברכה:

We request rain from G-d in the winter for this is a part of our Parnasa and this is the blessing of Parnasa. (The words **משיב הרוח ומוריד הגשם** said in the second blessing are praise and not a request².)

תקע בשופר

תקע בשופר גדול לחרותנו. ושא נס לקבץ גליותינו. וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ³. ברוך אתה יהוה. מקבץ

תקע בשופר:

The **ברכה** of **תקע בשופר** is an opportune time to move oneself to tears and daven that **HaSh-m** gather in the exiles. Mention is made of a **שופר** as the final redemption will come with the blowing of a **שופר**⁴.

ולכן ממש תסמר שערות ראש איש הירא וחדד לדבר ה' בהגישו לאכול לחם, לבל ח"ו ילכד בזו במצודה רעה ח"ו, ואשר יאבד עולמו בזה ובבא, ושלמה צווח [משלי כג, א] כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך, ומה יעשה איש וינצל מזה הוא בהתפללו לה' על מזונו שיהיה מסטרא דדכיא, וזהו באומרו ושבענו מטובך, וכאשר יתפלל כן בכונה שלימה, אז יפן ה' לתפלתו שלא יקרהו עון במאכל, וגם מה טוב ומה נעים אם הוא בעל תורה, שבכל מאכל אשר אוכל תהיה מחשבתו בתורה, ואם ע"ה הוא, תהיה מחשבתו במצות, לחונן דלים ולהאכיל לעניים וכדומה מהמצות, ומכ"ש מי שמאכיל על שלחנו לעניים, צדקה זו מגינה מדבר רע:

¹ ויש להרבות בתפלה, שהקב"ה יזון לעניים ויתן לכל איש די מחסורו, ולא יצטרכו ישראל זה לזה, כי בעו"ה עיקר חטאים שבישראל הוא לחוסר פרנסה, ואילו היה להם פרנסתם, לא היו סרים מדרך הישר כלל וכלל, ולכן אמרו (ברכות ג ע"ב) כשעלה עמוד השחר, נכנסו חכמי ישראל אצלו ואמרו עמך ישראל צריכים פרנסה, כי בזה תליא כל עבודת ישראל לה', ואם יהיה להם פרנסה יעבדו את ה' בכל לבב, ולכן הסכימו לומר כן

² מסכת ברכות דף לג ע"א: משנה מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים. גמ': ושאלה בברכת השנים מאי טעמא אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבעוה בברכת פרנסה

³ ע"פ ישעיה י"א:י"ב

⁴ יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת תקע, שם ירבה בדמע להתפלל על קיבוץ גלויות וקריאת דורר בארץ ישראל שהוא בשופר, וכבר נאמר בפייט ששוכני עפר יחכו לקול שופר, כי הוא שופר המשמיע חירות, אבל מאוד יחדד איש, כמאמר השלם באמרו לו, למה אתה חרד ונכנע, והשיב אם אני נח במקצת, הנה באזני קול שופר מיום דין הגדול והנורא ויחדדו כל אברי, וישראל במתן תורה ששמעו קול שופר, חשבו שהוא שופר של יום הדין הגדול חרדו, ולכן כתיב [שמות יט, טז] קול שופר הולך וחזק מאוד וכו' ויחדד כל העם אשר במחנה, וכן יצייר אדם תמיד כאילו נשמע קול שופר באזניו, ותגעש ארץ לקול שופר הוא שופר יום הדין ובהתפללו על שופר לקבץ פזור פזורים, יכוון לקבץ כל גלגולים שיש בעולם, כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף והיינו כמש"ל, כי כל ישראל הם בכלל גוף אחד, ויהיו נכללים כל הנשמות מגלגולים, אוי לנו בזכרנו בעונש

When mentioning this ברכה we should have in mind to pray for the ingathering of all גלגולים¹.

השיבה שופטינו

השיבה שופטינו כְּבִרְאשׁוֹנָה נִיּוֹעָצִינוּ כְּבִתְחִלָּה². וְהִסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וְאַנְחָה. וּמֶלֶךְ עֲלֵינוּ אֲתָה יְהוָה לְבַדֵּךְ בְּחֶסֶד (בעשיית - המלך המשפט):

In the first blessing, we said the words ומביא גואל to refer to our faith in the coming of the Moshiach. Now, by saying מלך אוהב צדקה ומשפט, we express our faith in reward and punishment³.

We now pray for the return of the Sanhedrin, for through them the Kavod of HaSh-m is reflected, His Shechinah is brought into the world and all disputes are resolved. Hence the Moshiach will only return after Eliyahu HaNavi returns the Sanhedrin, thereby creating peace in the world⁴.

¹ שנאמר ביבמות סג ע"ב: אמר רבי אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי

והנה אמרו (סנהדרין צז). אין בן דוד בא עד שיבקשו דג לחולה ואין מוצאו, שהרצון כי אין משיח בא עד שיהיו כל הגלגולים מתוקנים, ומתחילים באדם ובבהמה, ובסוף הגלגול שכבר נתקן ממש, רק צריך עדיין תיקון מועט עוד, מגולגל בדגי הים, ואסיפתן מטהרתן, ולכך בדגים מגולגלים נשמת צדיקים כנודע, והוא הדג המתבקש לחולת אהבה, כי כבר גדרו רופאים כי דג טבעו לח וקר ואינו טוב לרפואה רק לחולת אהבה כי ממעט תאוה, ולכך בערב יום כיפור מרבים בדגים, כמבואר במדרש וטור [טור סי' תר"ד], והוא הדג אשר יבוקש לחולת אהבה, הוא כנסת ישראל בגולה, שמבקשים הצדיקים ההם, אבל בזמן משיח, יתוקנו כל הגלגולים, אפי' צדיקים שהם בבחינת דג, כבר נשלם, וזהו אמרו עד שיבוקש דג לחולה ולא ימצא. לכך עלינו להתפלל שיהיו הנדחים, הם הגלגולים, שהם בדומם צומח חי מדבר, יהיו מתוקנים: ואמר במדרש [מכילתא יתרו סוף פ"ו] וכן פירש רש"י (ברש"י לא מצאתי), פוקד עון אבות על בנים וכו' וימהר משה ויקד ארצה וישתחו, ופי' למה מיהר, שלא יאמר על דור חמישי, והקשו הא אמרו [זוהר ח"ב רע"ג ע"ב] שפוקד על בנים ושלשים ורבעים הוא להקל, כי המשא הקשה לאחד נוח לשנים, וא"כ אם יהיה פוקד על חמישי יקל המשא למאד בחלקו לחמשה חלקים. ויובן כי מ"ש על שלשים ועל רבעים היינו בגלגול, כי ד' פעמים מגולגלת הנשמה ולא יותר [זוהר ח"ב צא ע"ב], ואם הגיע פעם רביעית, הקב"ה שולח לה עוד מן השמים ונשמה קדושה לסייע, אפס לא תצטרך להתגלגל עוד, כי כך מדותיו פוקד עון אבות עד ורבעים ולא יותר, ומה שאנו כל כך באריכות הגלות הוא כי לא נשלמו הגלגולים, וכאשר ישלמו יבא הגואל צדק, ואם יאריך הגלות בעיכוב גלגולים כשהנשמה מתגלגלת רק ד' פעמים, כמה היה ח"ו הגלות מתארך אילו היתה הנשמה מגולגלת ה' פעמים, א"כ היה ח"ו אין קץ לגלות, וממש היה מתארך עד סוף אלף הששי, ולכך משה שראה אורך הגלות, וע"ז היה לבו דוה עליו למאד, כמ"ש זקני הגאון בספרו מ"ע ע"ש, לכך כאשר שמע פוקד עון וכו' על רבעים, הרגיש כי זה יהיה סיבה לאריכות הגלות ואיחור עולם התיקון, ולכך חשש אולי יאמר על חמישי, ויהיה ח"ו אין קץ ממש לאריכות הגלות, לכך מיהר והשתחוה ארצה, וזה היה לטובת ישראל, ולכך מאוד יש להתפלל בברכה זו להוריד כנחל דמעה, אולי יחונן השם צבאות:

² ע"פ ישיעה א: כ"ז

³ אצור התפילות הקדמה (דף 9): האמרו ומביא גואל יורה באמונה בביאת המשיח. בברכת מלך אוהב צדקה ומשפט, יורה האמונה בשכר ועונש.

⁴ יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת השיבה וכו', ישים על לבו להחזרת סנהדרין, כי הם כסא ה' והם כנגד כסא כבוד בעי"ן בתי דינים למעלה, וכל זמן שהיו סנהדרין במקומן, היה כבוד ה' חופף על ישראל, כדכתיב [ישעיה כה, כג] נגד זקניו כבוד, לכך כתב הרמב"ם (בפיה"מ פ"א מ"ג), שאין בן דוד בא עד שיהיו הסנהדרין חוזרים, כי עיקר השריית שכינה הוא ע"י סנהדרין, וכמ"ש [תהלים קכב, ה] כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד, משפט זהו סנהדרין, כי שם העמיקו והשמיעו תורה שבע"פ, ושם שבתו מחלוקת ושכחת התורה, כי כאשר היו סנהדרין על מכונם, ידעו בבידור כל תורה שבע"פ, כי רוח ה' היה חופף עליהם, ולא היה בכל התורה מחלוקת, כאשר מצינו בחגיגה (טז. תוס' ד"ה יוסי) שלא נחלקו רק בענין הסמיכה, כי לא היה פירוד ועץ הדעת טוב ורע זה אוסר זה מתיר, רק היה מעלמא דיחודא, ועל ידם השפיע ד' לישראל כל טוב,

We long even for the punishments of the Sanhedrin as they save us from greater Heavenly punishments¹.

We doven that all the judges in Israel should be honest, straight and uncorruptible, for the consequences of corrupting Torah justice are very serious for the whole Jewish nation².

מקבץ נדחי עמו ישראל:

Rav Tzadok HaCohen³ says that a person is moved by his heart and his mind. A person who gives both his heart and mind to G-d has given all of himself to G-d. His heart, which is the source physical life, is also the source of emotional and ultimately intellectual life. His heart leads his mind (for better or for worse) in the direction which it desires to go, as it says, (שמות כג, ח) כי השוחד יעור וגו', But the mind also moves the heart, as it says, (במדבר רבה י, ב) עין רואה ולב חומד. Therefore, will and mind mutually interact, one affecting the other and in turn affected by the other.

When a person becomes alienated from Ruchnius it becomes very difficult to get out of it, since both heart and mind drag each other in mutually reinforcing circles further and further away. The only way out of this is for the ultimate outside force, G-d, to intervene and pull us out of this mess, for as spiritually ugly as we come, He is our Maker, as it says, (תענית כ ע"ב) אמור לאומן שעשאני כמה מכוער וכו' (תענית כ ע"ב). This is

---

¹יערות דבש, שם: ולכך מה מאוד צריך כונה בתפלה זו, ועל ידי סנהדרין סמוכים שיהיו מלקים הראויים להיות נילקים, נפטרים מהעונש שבשמים ואפילו מידי כריתות, ולכך היה מעלה טובה בעם כאשר היו ב"ד מכים ועונשים, כי ע"כ נפטרים מעונש שבשמים, כאמרם [ב"ר כו-יד] אם יש דין למטה אין דין למעלה, כאשר כתבתי במקום אחר, אלהים נצב בעדת אל [תהלים פב, א], הרצון, שמדת הדין עומדת ואינה פועלת כשעדת אל תשפוט למטה, ועיין בקונטרס הסמיכות בתשובות מהרלב"ח, כמה טרחות לחכמי צפת תוב"ב להקים ענין הסמיכה, והוא בשביל כך, כדי לקבל עונש בידי אדם ויפטר מעונש שמים, וזהו שאומרים בתפלה וצדקנו במשפט, כי על ידי שופטים, יהיו למעלה משפטינו יוצא לצדק:

²יערות דבש, שם: ובתפלה זו יתפלל האדם על דייני ישראל שיהיו דיינים הגונים וישרים, לא דייני אלהי כסף, דייני בלי תורה, רודפי שלמונים, נוטים אחר הבצע ח"ו, כי אז הקב"ה נפרע מהם וממעמידהם, ועל עוות הדין כמה מיני פורעניות בא לעולם, כמבואר בפרקי אבות [פ"ה מ"ח], אבל בזמן שהדיינים כשרים, הברכה שרויה בעולם, ולכך אמרו השיבה וכו' והסר ממנו יגון ואנחה, כי הא בהא תליא:

³רב צדוק הכהן, ספר רסיסי לילה - אות ב: השכל והרצון הם שני מנהיגי האדם דלכן אמרו בירושלמי סוף פרק קמא דברכות (ט ע"ב) אי את יהיב עינא וליבא לי אנא ידע דאת דילי. עין רצה לומר עיני השכל ואמרו (עבודה זרה כח ע"ב) שוריינא דעינא בליבא תלי כי העיקר הלב כי ממנו תוצאות חיים. והשכל נמשך אחר הרצון כענין שנאמר (שמות כג, ח) כי השוחד יעור וגו' כי הרצון מטה השכל. ועל זה אמרו (יומא עב ע"ב) למה זה מחיר וגו' ולב אין (משלי יז, טז) ומכל מקום אמרו גם כן (במדבר רבה י, ב) עין רואה ולב חומד שהשכל מוליד הרצון. ועל זה אמרו (אבות ג, יז) אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה שניהם קשורים יחד זה בזה והא בלא הא לא סגי: ואמר (תהלים כז, י) אבי ואמי עזבוני וגו'⁵ כידוע אבא ואימא הוא מוחא וליבא ושניהם עזבוני בעוונות אין חכמה ואין בינה בעידן דיצר הרע לית דמזכר ליצר טוב (נדרים לב ע"ב), ואין לנו שכל ולא רצון. רק מכל מקום ה' יאספני והקב"ה עוזרו ויכול לו גם בדורות אחרונים כענין אמור לאומן שעשאני כמה מכוער וכו' (תענית כ ע"ב), והקב"ה הוא אומן שעשאנו כך בלא שכל ובלא בינה שבלב ורצון. הוא יאספנו פירוש אסיפה הוא קיבוץ הנדחים וזהו כל עיקר הישועה וקבץ נדחינו וגו' של כל פרט נפש אם יקובצו נדחיו כל חלקי נפשו למקום אחד הוא צדיק ונושע

This restores our spiritual force and allows us to reconnect with our inner righteousness, saving us from the downward spiral.

ולמלשינים

ולמלשינים אל תהי תקונה. וכל הרשעה כרגע תאבד. וכל אויבי עמך מהרה יכרתו. והזדים מהרה תעקר ותשבר

At a time when many heretic factions had proliferated within the Jewish people¹, Shmuel HaKatan, one of the Sages of Yavneh, implemented the blessing of ולמלשינים². Though it had become necessary to add this blessing, the original 18 had been fixed as a number deep with symbolism. The Sages were reluctant to add an extra blessing without some hint or source, and had resisted other opportunities to add any blessings to these 18³. This they found in the verse אל הכבוד הרעים (the G-d of Glory thunders – i.e. deals with those who don't serve Him), meaning that we should bless G-d for this aspect of Him as well. Rav Yosef felt that the source for the blessing comes from the word אחד in the Shema – G-d is One, and there can be no hope to those who believe in something else. The Gematria of אחד is 13, which is the position of the blessing. Since the original 18 blessings had been instituted against the vertebrates of the spine, the extra blessing was instituted against the little vertebrae in the spinal column⁴.

¹ Meir Holder, *History of the Jewish People – From Yavneh to Pumbedisa*, pg. 26: During the final period of the Second Temple, the Jewish people was split into various groups. While most of the people followed the *Perushim* (Pharisees), there were many sizeable factions, including the Sadducees (*Tzedokim*), Boethusians (*Beisusim*), Hellenists, Essenes, Judeo-Christians, etc. ... In fact, even during the rebellion against Rome (66-70 CE/3826-3830), when unity was essential to success, these various groups spent more time and energy battling each other than fighting the Romans.

² מסכת ברכות דף כח ע"ב: הני תמני טרי תשטרי הוויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקונה ... תנו רבנן שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה

³ מסכת ברכות דף כט ע"א: מי לא תנן רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה אטו כל השנה כולה מי עבדינן כרבי עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא תמני טרי תקון תשטרי לא תקון

⁴ מסכת ברכות דף כח ע"ב: כנגד מי תקונה אמר רבי לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה:

This was not a fixed blessing in the beginning; it was only said from time to time. Even Shmuel HaKatan, the one who formulated the prayer, forgot to say it once¹.

At the time it was instituted, “[t]he slanderers and sectarians, who did not wholeheartedly indentify with the Jewish people and its traditions, could not easily bring themselves to utter this prayer. Thus it made them much easier to identify and exclude.”²

To understand what our intentions should be while saying the words of this ברכה, we must first understand the way of this world, the גלות we are living in, and how it affects us. While in גלות, there are 2 realities that pull us to sin: the actual state of being in גלות³ and the repercussions of being under the influence of the שר of the nation under which we are in גלות rather than under the direct השפעה of Hashem⁴.

¹ מסכת ברכות דף כח ע"ב: עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שכחה חדושי הרשב"א ברכות דף כח ע"ב: לשנה אחרת שכחה. ק"ל דמהכא משמע שלא היה רגיל לאמרה, שאלו כן מאי קאמר לשנה אחרת שכחה:

² *History of the Jewish People – Form Yavneh to Pumbedisa*, pg. 26. There he continues: This may well have had the effect of diminishing the numbers of people who called themselves Jews, but the resulting unity added immeasurably to Israel's strength.

³ אמרו במדרש [תנודבא"ז פ"ט] ביום הכיפורים נוטל הקב"ה עונות ישראל ונותנם על שרו של עשו, אמר, רבש"ע מה כחי שאתה נותן עלי כל העונות, ונטלם הקב"ה ונתנם על בגדיו והם נעשו אדומים, דכתיב [ישעי' סג, א] מי זה בא מאדום וכו' עכ"ל. ויש להבין וכי כך דינו של הקב"ה ליטול עונות מישראל ולהעמיסם על שרו של עשו, הלא ה' לא יעוץ משפט, והחוטא הוא עונו ישא, ואיך נענש נפש בעד נפש, וגם מה שטען ומה כחי שאתה נותן עלי, באמת הנתינה היא לאבד ולהכרית זכרו, ומה זה שהקב"ה נותן על בגדיו והם אדומים, מה מורה זה ומה טיבו, ומביא קרא מי זה בא מאדום, מה פירושו: אבל הענין כך, כי הקב"ה שוחר טוב לישראל, וכאשר חוטאים ישראל, הקב"ה אומר גלות ושעבוד הם המביאים לידי כך, ולולי כן לא היו חוטאים, ובאמת התנצלות זו אמת ויפה עד מאוד, אבל הוא לעבירות כגון גזל וחמס ושנאה וקנאה וביטול תורה ותפלה, בזה יש להתנצל עבור הגלות להיותם טרודים במחיתם וקשה עליהם עול מדהבה, בנפשם יביאו לחמס, ומאין יקחו המן הגורן או מן היקב, בעו"ה אין להם ממש חניה בקרקע, וכל שעה ממש חיייהם תלויים מנגד, וכל עמל אדם למצוא חן בעיני השרים, ואין מקרבין לאדם אלא להנאתו, וכדומה, צרות ותלאות אשר מצאו לאחינו בני ישראל בגולה, הן המפריעים אותם מעבודתם עבודת הקודש בכל עת, ותמיד בעו"ה צרות ויגיעות, עשיר ורש שם נפגשו, אין נקי שאין עליו כובד הגלות, ולבבו בלתי בר וון לעבודת ה' ותורתו.

⁴ אבל מה נאמר ומה נדבר בעונות זנות ושחוק וקלות ראש, כל הלילה לישב ולרקד כמו שעירים, בחורים ובתולות אנשים ונשים, לנבל פה, ולישב במושב לצים, ולילך לבתי שחוק ומושב לצים של רשעים המרגילים לאדם לכל תועבת ה', ונשים לילך ממש בגלוי בשר וזרועות גלויים, ומה נעשה בחילול השבת שעושים ע"י נכרים, מלאכת הדלקת נר וחימום קאפע וכדומה, והולכים כל יום שבת ומקרא קודש בטל, רק בדברי הוללות ושטות אשר לא לרצון לפני ה', ומה יאמרו בקלות ראש, במצות תפילין וציצית והסחת דעת מהן וכדומה בכל מצות, ושיחה בטילה ושטות בבית הכנסת, וקלות ראש בבית כנסת לנהוג קלנא בשכינתא, וכהנה יתר עבירות, וכי יש לתלות בכובד הגלות, אדרבה לשמחה מה זו עושה, הלא יש לנו להתפלל בכובד ראש, ולבנו דוי כל הימים, ולמעט במותרות ותענוג:

וכבר אמרו (בבא בתרא ס ע"ב) שרצו לתקן בחורבן לבלי ממש לאכול בשר ולשתות יין ולבלי ליקח נשים, וגם הנשים לא ילכו בבגדי צבעוניים [נדה סא ע"ב], רק הקילו בשביל קיום המין ולהקל מעל כתמיהן, ואיך נרדוף אנחנו המותרות, ואיך ילבשו הנשים משבצות זהב ואבני חפץ וכלי יקר בדמים יקרים בעו"ה, ואסרו למלאות פינן שחוק בעולם הזה, ואמרו (סוטה מח). זמרא בביתא חורבא בסיפיה, בעו"ה נהפך אשר אין בית אשר לא ישוררו וישמחו כמשוש לכל הון יקר, וא"כ לכאורה אין לתלות זה בכובד הגלות, אבל באמת גם זה נתלה בו, כי יש להבין מה שאמרו [תנא"ר פ"ח] כביכול השכינה בגלות, ובכל צרותינו לו צד, והוא אסור בויקים כביכול, כאשר הפיוט כהושעת אליס בלוד עמך וכו', מורה כולו ע"ז, וכמ"ש תו' בסוכה [מה. ד"ה אני והון], והענין כך, כי שפעת הקב"ה לארץ היה ע"י ישראל ומקדשו, ומשם נתפשט התמצית מעט לעכו"ם, וע"ז נאמר [ע"י ישעי' סה, יג] עבדי יאכלו וישבעו והמה ירעבו, אבל לאחר החורבן, הקב"ה שם השפעת בשר של אומה שאנו אצלו בגלות, ומשפיע לשר ההוא, והוא משפיע לנו, וזהו מ"ש בירמיה [ירמיה מט, לח] ושמתי כסאי בעילם, ומפרשים כי שם הקב"ה בשר של פרס - הוא עילם - השפעת, ועל ידיו אנו מקבלים, וכן הוא בכל גלות, וגלות אחרון המר הזה, הוא ג"כ הקב"ה שם השפעת בידי האומה של עשו שאנו אצלים בגלות, הוא המקבל השפעת ומשפיע לנו, כאשר האריכו בזה למאוד תלמידי האר"י זללה"ה, שלכך נאמר [ישעיה כא, יא] אלי קורא משעיר:

ובדרך הטבע והשכל, כאשר השר מהאומה הלזה מקבל השפעה, ומסתמא בוחר לאומה שלו והנלוים אתו הטוב והמובחר, ולנו נותן רק התמצית מיעוטא דמיעוטא, ולכן נאמר (פסחים מב ע"ב) אי מלאה זו חרבה זו, רק לפעמים אנו מקבלים השפעה משר האומה בעצמו, ואז הרי אנו בבחינת עבדים, כי עבדים אין מקבלים פרס מאדוניהם בעצם רק ע"י שליח ומשרת, וכן אנו, ולפעמים הם נותנים השפעה למשטרי וצבאות השמים, שהם הגלגלים, ועל ידם אנו מקבלים והם בבחינת נשים שהם מקבלים מהשר של אומות העולם, וכל מקבל הוא בבחינת אשה, ונותן הוא בבחינת גבר, וא"כ אנו שמקבלים מהגלגלים, אנו בבחינת שפחה שמקבלת מיד גבירתה, כי הגבירה היא בעצמה מקבלת מיד בעלה, וכן אנו מקבלים מגלגלים שהם מקבלים מהשרים, והרמב"ם במורה ימתיק כמה פעמים דברים האלה, וכ"כ הרב בעל העקידה ז"ל:

ולכן נאמר במדרש, וחפרה הלבנה ובושה החמה, כי לעתיד לבא יבקשו חמה ולבנה להעיד על ישראל שכפרו ברית, ויאמר להם הקב"ה נשים אתם ואין עדות לנשים עכ"ל. וזהו הכונה, כשהם מקבלים מהשר כנ"ל, הם נפתו אחר שרו והם מסטרא דמסאבא גם כן, ובזה היה בחינת כיסוף, כי צבא השמים היה מצד סטרא דמסאבא, ומפתים לבני אדם למרוד בה', ועיין בפ' משניות להרמב"ם בע"ז פ' ר' ישמעאל [דף נד ע"ב] כאשר הפליג בזה ע"ש, ולכן בארץ ישראל כשהיו יושבים על אדמתן והיו מקבלים מן כבוד ה', לא היה כיסוף לצבא השמים, כי מאנו לקבל מאתם קטורת זרה ועבודת טלמסאות מנומסי עובדי נוגירמסאים, כי היו כולם קודש, ולכן נאמר [במדבר כג, כג] כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ולכן כשהם נפתים לסטרא אחרא, והם רוצים להעיד על ישראל, ונמשכו אחריהם לשנוא לישראל, אמר להם קב"ה נשים אתם, כי הם מקבלים מהשר כנ"ל, ולכן צעק דוד בעבור כנסת ישראל בגולה [תהלים כג, א] אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים, הרצון אעפ"י שאנו מקבלים דרך צבא השמים, מ"מ עיני אליך, כי ידעתי כי אתה משפיע ראשון והכל ממך, ואתה הוא היושב ומשפיע בשמים, שהם גלגלים ומזלות ומשטרי שמים. ואמרו הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם וכו' וכעיני שפחה אל יד גבירתה כנ"ל, וקאמר אעפ"כ עינינו אל ה' עד שיחנונו, וא"ש:

וכבר אמרתי כי באמת היצה"ר וכח הטומאה גובר בעולם עד שכמעט א"א לעמוד בו ולכבוש אותו, אם לא ע"י השפעת רוח הקודש ממעל, כי אין בעפר משלו כמש"ל, וה' הוא השולח עזרו מקודש, והנה ברבות השפעה אשר אנו מקבלים מיד ה', רבתה הטהרה והיראה והחכמה והמדע בישראל, כי עזר ה' הוא לכבוש רוח הטומאה וסטרא דמסאבא, ובקל היה אפשר לשמור המצות, אבל באשר השפעה שורה בתוך שרו של האומות, והוא לוקח לעצמו המובחר ונותן לנו מיעוטי דמיעוטי השיריים, א"כ אין זה מספיק לעמוד בחיל נגד יצה"ר, ותש כוחנו בעו"ה, ובזה רפו ידינו אשר נפתה לבנו לקול יצה"ר, ומכף רגל ועד ראש אנו מלאים עונות וחטאים, כי מי יעמוד בעדנו ויצר לב אדם רע מנעוריו, ומזה בא שישנם אצל אומות העולם חכמים גדולים נבונים רבים בחכמות וחרירות, ונמצא בהם חסידי אומות העולם גם כן, והוא הכל מן השפעה הטובה שמקבלים לעצמם, וזהו שפחה כי תירש גבירתה, שלוקח לעצמו כל טוב, ולכן לעתיד לבא שהבטיח ה' למנוע השפעה מהם, יהיה סר חכמתם, ולכן נאמר [עובדיה א. ח] והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו:

וא"כ יש כאן ב' טעמים על ביטול התורה בגולה, אחד מצד הגלות בעצמו וכמש"ל, שמונע למצות הרבה וגורם עוונות הרבה, ואחד מפאת שפעת ה' ששם בשר האומה, והוא מונע מאתנו השפעה, ועי"כ אין בנו כח לעמוד נגד יצה"ר, וכבר ידוע כי שרו של עשו אדום, אדום הוא ואדום לבושו, וכדכתיב [ישעיה סג, א] מי בא זה מאדום, וכשהקב"ה שם השפעתו בשרו, נאמר בו אדום לבושו, כי ההשפעה הוא מתלבש בשרו של אדום והוא אדום, ובזה יובן דברי מדרש הנ"ל, כי הקב"ה נוטל עונות עמו ישראל ונותן אותם על עשו, הרצון כי ע"י גלות מר וכבד עי"כ באים כל עונות לישראל, והוא השאור שבטיסה והכל בא מצדו, ולכן נותן כל עונות עליו, וטוען שרו, רבש"ע אמת עבירות שבאים ע"י גלות, אבל עבירות שאין כח גלות לגרום אותם כמש"ל, וזהו טענתו, וכי מה כחי שאתה נותן עלי כל העונות, והיינו הלא יש עונות שאין כחי לגרום ואין אלו מצד הגלות, כי לא כל כך כחי גדול, והקב"ה רמז לו טעם שני שכתבתי, כי ע"י השפעה שמתלבש בו, בא מיעוט השפעה לישראל והם עלולים לעונות, כי א"א לכבוש יצה"ר כנ"ל, וזהו שנטל הקב"ה ונתנם על לבושו, הרצון ע"י שהשפעה מתלבש בשרו של עשו, מחמת זה באים עונות, ולכן נעשה לבושו אדום כנ"ל, כדכתיב מי זה בא מאדום, ולכן העונות הנתונים על לבושו הם אדומים, כי ע"י אדום נעשו, והוא הגורם לעונות במיעוט השפעה, ועי"כ באים עונות, ונכון והוא כפתור ופרח:

ובזה תבין מ"ש יצחק (שבת פט, ב) בהתנצלותו על ישראל, שאמר על עונות ישראל להקב"ה, פלגא עלי ופלגא עלך, וזהו הכונה, כי קצת עונות באים בטבע מחמת גלות וקצת עונות באים מחמת שהשפעה בשרו של אומות העולם כנ"ל, והנה הגלות גרם יצחק בברכות והיה כאשר תריד ופרקת וכו' (בראשית כז, מ), ועל ידי זה גבר כחו בגלות המר הזה, אך שתהיה השפעה מתלבשת בשרו, לא היה מפאת יצחק, רק מן ה' היתה זאת, ולמענכם שלחתי בבלה אמר הכתוב. ולכן אמר יצחק פלגא מקצת עונות עלי, כי הוא גרם להם טבע הגלות, וזהו היה בסיבתו, ופלגא עלך, והבן

With this background knowledge, we doven to Hashem that He should pin our sins on the אומות העולם for in reality *they* instigate our sins. Furthermore, we ask 'ד' to remove the influence of the גוים from us and once again restore us to a state where He will reign supreme, disseminating to the world through כלל ישראל once again¹.

In addition to these thoughts, the Yaaros Devash tells us that when one says this blessing he should intend that all מינות will be uprooted from the Jewish nation, all will believe in the Oral and Written Laws without doubts, and no one will question the authority of the Sages².

וְהַזִּידִים מֵהֵרָה תַּעֲקֹר

In addition, when we say the words וְהַזִּידִים מֵהֵרָה תַּעֲקֹר we have a specific nation in mind: עמלק³. In this way, while we say the words of this ברכה, we are actually fulfilling a מצוה עשה of זכירת עמלק. This זכירה is not merely a remembrance; it is an act of renewing our hatred against them⁴ and a תפילה that any punishments of which כלל ישראל are deserving, ח"ו, should fall upon עמלק⁵.

וְלַמְלַשְׁיָנִים אֵל תְּהִי תִקְוָה

We do not only look forward to the downfall and destruction of the evil – that in the end they should be defeated, but we also pray that, prior to that, they should feel that they have no hope. For it is characteristic of arrogant and evil people (like many terrorist groups today) to feel that even when it should seem obvious to them that the forces of good are much stronger than they, they still continue to wreak their destruction in the arrogant belief that in the end they will be victorious. To counter this we doven: let them feel that they have no hope.

וְהַזִּידִים

This is a term referring to people who are so arrogant that they cannot accept that anything could possibly exist other than that which their own minds could grasp.

---

¹ולכך בתפלתנו יש להתפלל שהקב"ה ישים כל עונותינו על מצירי ישראל, כי הם היו סיבה לעונות, וישים ללב להתפלל שה' יסלק השפע מהם, וישפיע אותנו מידו הקדושה כמאז ומקדם:

²יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת ולמלשינים, ישים אל לבו שיהיה נעקר מינות מישאל, ושיהיו מאמינים בתורה שבכתב ושב"פ אמונה בלי דופי, ולא יהיה בקרבם שרש פורה ראש ולענה, להמרות פי חכמי ישראל השלמים המלמדים תורה ברבים

³יערות דבש – ח"א דרוש א: גם ישים ללב להתפלל על אבדן עמלק באמרו ומלכות זדון, שהוא עמלק, שבא בזדון על ישראל, מתעבר על ריב לא לו

⁴כי משנאי ה' אשנא

⁵יבזה מקיים מ"ע זכור את אשר עשה לך עמלק, וחובה עלינו לנסור לו איבה, כי משנאי ה' אשנא, וישים על לבו כי כל פורעניות הראוים לבוא על ישראל ח"ו, יבואו עליו:

Torah requires humility to recognize that there is a G-d above oneself who is a source of wisdom higher than humans could ever imagine¹.

על הצדיקים

על הצדיקים ועל הקסידים. ועל זקני עמך בית ישראל. ועל פליטת סופריהם. ועל גרי הצדק. ועלינו. יהמו

על הצדיקים

The צדיקים bring ברכה, goodness, and life into this world. In fact, it is in their merit that we live. And so, says the Yaaros Devash, it is important that we pray for their well-being, for our existence is dependent upon them².

ועל גרי הצדק

In a time where the majority of us are holding so low we must look up to the גר, a person who was truly מכיר אמת. The Yaaros Devash goes as far as to parallel the גר to אברהם אבינו, who, like the גר, was surrounded by a spiritual darkness, by people who did not recognize the Creator, and yet came to realize G-d's existence on his own. It is hence incumbent upon us to pray for his well-being, to pray that he won't return to his former way of life, and to actively put into ourselves a love toward the גר. And so it is that if we say this ברכה properly we fulfill the מצוה of ואהבתם את הגר in addition to the actual תפילה³.

ולא נבוש כי כך בטחנו

According to נוסח ספרד, the words ולא נבוש כי כך בטחנו appear before the conclusion of this ברכה.

When we say these words we need to remind ourselves that embarrassment in this world is fleeting whilst embarrassment in the World to Come is deep and lasting.

¹ רב צדוק הכהן, פרי צדיק (לחנוכה - אות ב בבראשית עמ' 140): רב צדוק הכהן, פרי צדיק (לחנוכה - אות ב בבראשית עמ' 140): ומצד חכמתם היה להם התנשאות וגטות רוח והתלוצצו מכל אמונות הקודמות ואף מעבודה זרה וכישוף. ואמנם רצו לבטל גם התורה הקדושה ודבר נבואה, כי אמרו אם היה מציאות נבואה בעולם שהשם יתברך ידבר עם בני אדם היו הם משיגים זה. ומחמת שלא השיגו בחכמתם הדברי תורה לא האמינו בדברי תורה שאמרו שאין חכמה בעולם רק מה שהם משיגים ועל כן נקראים זדים. ויעקב אבינו ע"ה זכה לתורה על ידי שפלותו בעיניו כמו שאמר קטונתי מכל וגו', ונאמר יעקב כי קטן הוא דדברי תורה מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך וסימן לגטות הרוח עניות דתורה (קידושין מט ע"ב) ואמרו אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו (סוטה כא ע"ב). וזהו זדים שהוא קליפת הגאווה ובברכת המינים וכל הזדים וכו', ובחתימה ומכניע זדים שהוא שורש הכפירה שבא מגאווה.

² יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת על הצדיקים, ישים אל לבו להתפלל בטובת הצדיקים, כי בטובתם אנו חיים, וכל זמן שצדיקים בעולם, ברכה וטובה וחיים בעולם

³ יערות דבש – ח"א דרוש א: וביחוד להתפלל על טובת גרי צדק, וישים ללב לאהוב אותם כנפשו ולקיים מצות ואהבתם את הגר, ומכ"ש בזמן הזה שאנו בתכלית השפלות ושחים עד לעפר, כמעט לא נשאר בנו עוד רוח חיוני, ורשעים בתכלית הרוממות, והוא הכיר האמת, הרי זה ממש מעשה אברהם אבינו שהכיר ה' בתוך עולם חשוך והאיר ממזרח צדק, ואף הוא כמוהו, הלא חיוב עלינו לאהבו ולנשק רמיסת רגלו, והמרבח לאהוב הגר, אוהב ה' ותורתו, כי אהבתו לגר תלוי באהבת המקום ותורתו, כי הלא זה סיבת אהבתו: ולכן מאוד יש לשים ללבו להתפלל מאוד בטובתו, ולבל יחזור לסורו ח"ו מחמת כובד הגלות

When a person is judged for his sins, he stands, embarrassed, in front of G-d Himself and all of the angels in heaven shame him. Voices are called out through the heavens that "impure one, you should move away; it would have been better for you to not have been born; woe is to you and woe is to your soul; etc." The souls of his relatives stand from afar and add, "woe is to you; why did you bring us this terrible shame, woe to you, you wicked son", and in front of their eyes destructive angels grab him and take him away.

This is the ultimate, eternal and lasting shame. Because of this Rabbi Akiva stated that it is better to be called a fool all of one's life than to be considered a רשע in G-d's eyes for even a single hour.¹

The meforshim struggle to explain why just these different categories of people – צדיקים, חסידים, זקני ישראל, פליטת סופריהם, גרי הצדק – are brought here. Clearly, this is a Brocha having to do with the Brocha that we may have Bitachon in HaSh-m and that HaSh-m will reward us for this. Different people have different Bitachon challenges, and these categories represent the cross-section of those challenges: the Tzadik, whose commitment is to all of Halacha, the Chasid, who operates beyond the levels of the Halacha, the leaders, Ziknei Yisroel (in which case Pleitas Sofreihem could refer to those who are Torah scholars but are not necessarily leaders of the generation), Geirim, and ourselves.

ולירושלים עירך

ולירושלים עירך ברחמים תשוב. ותשכן בתוכה כאשר דברת. ובהנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם. ונכסא דוד

בונה ירושלים

The Yaaros Devash² states that "we do not need lengthy explanations to explain this ברכה, as anyone with a Jewish Neshama will feel pain in his heart when

¹יערות דבש: ובאמרו ולא נבוש כי כך בטחנו, ישים ללבו דלא ייעול בכיסופא בעלמא דאתי קמיה מלכא קדישא, כי מה היא הבושת בעוה"ז, לפני מי הוא מתבייש, לפני בן אדם חציר ינתן הבל ורעות רוח, ועד זמן מה יאריך הבושת או הכבוד, הלא הכל כצל עובר שמתבישים, ובקץ ימים הם לעשרת תפארת ונשכח הכל, וכן להיפך, וכמעט שהכסף וקירבה אל הרשות משכיח הכל הכבוד והבושה, לא כן בעוה"ב, שהוא נכסף מבוש בעיני יוצר בראשית, וכל מלאכי מעלה מביישים אותו, וכרוז קרא בחיל, סורו סמא אל תגעו למו, דא פלניא דעבר על פולחנא דמריה, טב ליה דלא איתברא, ווי ליה, ווי לנשמתיה, וכהנה כרוזים מכל עולמות, ואפילו נשמת קרובים עומדים מרחוק ואומרים לו, ווי לך, מה עשית אשר הבאת עלינו בושה וכלימה הזו, אי בן רשע, עליך נאמר בן כסיל תוגת אמו, מה עשית, למה עכרתנו וגרמת לנו כל הבוז וקלון הזה, ולעיניהם באים משחיתים מחבלים וחוטפים אותו, והם צועקים מרה וי וי לכל זה, אוי לנו כי יולד לנו בן כזה, ובצרה זו וכלימה תמיד זמן רב, וזהו תכלית הבושה וכלימה, אוי לאותה בושה, ולכן היטב אשר דיבר עקביא [עדיות פ"ה מ"ן] מוטב שאקרא שוטה כל ימי, ואל אעשה עצמי רשע שעה א' לפני המקום:

²יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת ולירושלים ואת צמח וכו', אין צורך להאריך, כי צריך להוריד דמעה מאין הפוגות, על בנין ירושלים והחזרת קרן דוד, כי היא תכלית שלימות אנושי, ואם אין לנו ירושלים ומלכות בית דוד, למה לנו חיים, ולירושלים יקרא כסא ה', וכן בדוד שישב ממש כעין מרכבה עליונה, כדכתיב [דה"א נט, כג] וישב שלמה על כסא ה', ואם מלאכי מעלה קוראים בבכי וקניה על חורבן ירושלים יום וילילה לא יחשו, והם אבילי ציון, איך נחשה אנו ולא נבכה על חילול השם שנתחלל בחורבן ירושלים ואבדן מלכות בית דוד, וחייב כל איש לומר בלבו, רבש"ע הריני מוסר נפשי על קדושת שמך, ואם אין אני כדאי לראות בבנין ציון והחזרת מלכות ב"ד, אמות על קדושת שמך ועיני לא יהיו רואות, אפס בנה ירושלים והצמח קרן דוד למען יתקדש שמך, ותרחם על בנין העלובים, נטושים בגולה, הסובלים על יחודך ומקדשים שמך ברבים, היות כי בעוה"ה חורבן ושוממות מקדש תפארתינו ואבדן מלכות ב"ד, ידוע לכל כמה העדר וחסרון טובה שגורם לנו, וממשיך לנו מחיים למות, וכן להיפך, בשוב ה' שיבת ציון נהיה עולים ממות לחיים ואין בנו אלא חלק ס' מחיים, ולכך נאמר [תהלים קכו. א] בשוב ה' וכו' היינו כחולמים, כי כמו חלום יש בו חלק ס' ממיתה, כך אנו

When Yerushalayim is restored to its proper glory man will reach completion as well.

את צמח דוד

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קנינו כל היום. ברוך אתה יהוה. מצמיח

We doven for Mashiach but not for Olam Haba, i.e we ask for a Yeshua in this-worldly terms, for Tefila is חיי שעה.

שמע קולינו

שמע קולינו. יהוה אלהינו חוס ורחם עלינו. וקבל ברחמים ובכצון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים
כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים. ברוך אתה יהוה. שומע תפלה:

שמע קולינו:

The ברכה of שמע קולינו is a most opportune time to pray for all personal needs. The Yaaros Devash points out that it is proper to mention all of a person's needs, both large and small, and that he should pray for success in anything specific that he wants to accomplish that day. Clearly, if there is a צרה in his home he is obligated to pray for salvation, and even if there is a joyous occasion taking place he should pray that he should not come to sin through it.¹

A person should add individual requests in his own language, as G-d desires prayers that emanate from the heart. These prayers are considered to be beautiful, clear prayers in the eyes of G-d.²

When a person prepares בקשות to ask G-d in his Tefillah each day his Tefillos will not be said by rote, as he will put thought and feeling into his words. Such a Tefilla is a complete, ideal prayer; a prayer that comes from the depths of the heart.³

¹יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת שמע קולינו וכו', בו ישים כל מגמותיו לה' להתפלל לו על כל צרכיו אפילו דבר קטן או גדול, לא יבצר דבר מה שלא יתפלל בו לה', אם צריך לעשות שידוך עם עצמו או בניו ובנותיו, יתפלל לה'. לסחורה יתפלל לה', שיצליחו ויוליכו בדרך הישר. כללו של דבר, אין דבר מה שרצונו לעשות בו ביום, מה שלא יתפלל לה' להצליחו ולהוליכו בדרך הישר ונכון, ואצ"ל אם יש לו ח"ו איזה צרה בתוך ביתו, שצריך להתפלל, וכן אם יש לו איזה שמחה, שיתפלל שלא יחטא בשמחה ולא יקרהו עון שלא תהיה ח"ו שמחה שאחריה תוגה.

²יערות דבש – ח"א דרוש א: ועל כל ענין מה שעוסק, יתפלל בלשונו, ואף כי לשונו לשון עלג ואינו יכול להתפלל בלשון עברי כראוי, הוא חביב לפני הקב"ה כאילו הרבה להתפלל בלשון רחבה שפה ברורה ונעימה וצחה:

³יערות דבש – ח"א דרוש א: וע"י תפלה זו, ישמע ה' לקולנו ויצא לנו תועלת, כי תפלה זו ודאי בכונה, ולא יהיה פיו ולשונו מדבר ולבו בל עמו, כמדבר בהרגל וכמצות אנשים מלומדה, כי אם מתפלל בכל יום דבר חדש מה שצריך לו באותו זמן ועת, וגם מסדר תפלתו בפיו אם כן לזה צריך כונה ודאי ואי אפשר להתפלל בלי כונה מיוחדת, וא"כ יוצא ידי תפלה גמורה, כי זהו העיקר, התפלה הבאה ממעמקי הלב, דכתיב [תהלים קלא, א] ממעמקים קראתיך, היינו מעמקי הלב

By way of praying like this, a person will realize that nothing in this world happens by chance; through his actions and prayers he can effect great changes to his own life. He will also see that he has to listen to ה', as all that happens in this world is through the Will of G-d. If something good happens to him it is because G-d willed it to happen, and vice versa.¹

An added benefit of asking ה' for specific, personal needs in Tefillah is that this will prevent a person from sin, as how can one request something from G-d (i.e. a marriage partner, children, money) and then use that very same blessing to go against G-d's wishes? Therefore, one who prays for his needs will not come to sin.²

5. The Last Three Brochos

The Sages tell us that the first three blessing are praises to our Master before asking for our needs in the middle blessings. The last three are like a servant who has received his request and is now taking his leave.³

רצה

רצה יהוה אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם והשב את העבודה לדביר ביתך. ואשי ישראל ותפלתם. באהבה

רצה:

In the ברכה of רצה we should have in mind to give ourselves over in the service of ה'. We should picture ourselves as if we were tied to the Mizbeach, prepared to be a Korban. The benefit of this mindset is that if we imagine ourselves as being fit and ready to be sacrificed to G-d we will stay away from sin and repent if we do, as a Korban is not allowed to have any flaws and sin is a blemish.

---

¹יערות דבש – ח"א דרוש א: ועוד עיקר התועלת, שקובע בלבו כי אין אדם ואיש ישראלי ניתן למקרים וסדר הזמן, עד שאין צריך תפלה, רק תלוי במלכו וחריצות ענינו ושקידת מעשיו והשגחה בדרכיו, כי אם החריצות והשקידה והפעולה הכל שקר, ומה נתכנו לאיש ישראלי כל עלילות מצעדי, ואינו נוקף אצבע מלמטה עד שיכריזו עליו מלמעלה [חולין ז ע"ב]:

²יערות דבש – ח"א דרוש א: ובזה יתן אל לבו, איך החיוב עליו לשמור פי מלך מלכי המלכים מלכו של עולם, כי הכל מאתו בהשגחה פרטית, וכל מה שקרה לו מנוק וצער, הכל מה' הוא, וכן כל מה שהיה לו מהרוחה ועדן, היה מה', וא"כ למה זה לשקר ילך שובב בדרך לבו אחרי הבצע וחמדת הזמן הכלה כענו, ואם יגע עד למחר וה' לא צוה לא יהיה, ואיך יבקש מה' עושר להכעיס בו לבוא. וכן אם כל שאלתו יהיה מה', לא יעלה על לבו לחטוא בו, דרך משל, אם יבקש מה' אשה, לא יעלה על לבו לחטוא בה ולילך אתה בפריצות וכדומה, וכן בנים, לא יעלה בלבו לחטוא בהם, דרך משל, לגדל בנים ח"ו לתרבות רעה ולגדלם בכל דרכי רשעים בעו"ה, ולהבדילן מתורת ה' ומבית תורת יהודים עודנו בכפו תורת ה', כאשר כמעט יגדיל, יבליעו ללמדו לשון צרפת וכתובה וחשבון וריקוד וכדרך נערים עם בתולות, ונתמעטו מעינות התורה בעו"ה ממש לא שעה ביום, ואם יהי לו בנות להדריך בדרך פריצות בלבושי יקרים ויתר חוקות זרים, ולהשיאן לבני בלתי בני תורה, הזו אשר יבקש מה', וכי יבקש אדם מחבירו תן לי כך, כדי שאהיה עושה בו לך מורת רוח, הלא זה רחוק מהטבע, ואיך יבקש איש כזאת מהשם. ולכן המתפלל תמיד על כל צרכיו מה', לא במהרה הוא חוטא, וכן אמר דוד [תהלים לז, ה] גול על ה' דרכך וכו':

³מסכת ברכות דף לד ע"א: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דאמר רבי חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו

(We should desire to die על קדוש השם, which is compared to the Korban Olah that is completely for G-d. When a person dies to sanctify G-d's Name his sins are removed and he is therefore a perfect Korban: blemish-free.)¹

והשב את העבודה

We ask ה' to return the Avoda through which the world can come to its purpose and completion.²

Before bringing a קרבן a person does תשובה. Because Tefillah is in place of Korbanos we have the ברכה of תשובה before the ברכה of Avoda: through the סדר we can prepare ourselves for this ברכה of Avodas HaKorbanos.³

ותחינה

When praying that we should see ה' return to Jerusalem we should pray that this homecoming should be in our own merits, as we know that our eyes will only be able to see the גאולה if it comes through us (as opposed to coming in the merit of our forefathers). ה' promised to redeem the Jews from exile in the merit of their suffering through גלות and accepting the pain with love, believing in G-d and waiting for His salvation.⁴

We have already dovened for the Beis HaMikdash. Now we doven that HaSh-m should accept our Avoda. (Although this is one of the last 3 blessings of thank you, the Beis Elokim explains that even these contain requests.) We see from this that the idea of the Beis HaMikdash has independent value from the Avoda and vice-versa.

מודים

מודים אנחנו לך. שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו לעולם ועד. צור חיינו. מגן ישענו אתה הוא לדור

¹יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת רצה ימסור נפשו לעבודת ה', ויעלה בלבו כאלו נעקד על גבי המזבח ואש המזבח יוקד בו, והרי הוא עולה כליל לה', ויתאוה מאוד שיהרג על קידוש השם שהוא עולה כולו כליל לה', כי אם יכן לזבח, צריך שלא יהיה בו מום, ואם חוטא באיזה אבר, הרי זה מום לא ירצה, ... וכאשר נאמר [מלאכי א, ח] כי תקריבון עור או פסח או גזול וחולה - חולי נפשות - הירצה ה', אבל במוסרו עצמו על קדושת השם יתברך, הרי אין כאן מום, כי הרי סר חטאיו, ולכן יתאוה להיות נהרג על קידוש השם יתעלה,...

²ויתפלל מאוד לה' שתחזור העבודה למקומה, כי שם נעשה תיקון עולמים... וי, איך יערב לנו לאכול ולשתות, קרבן שני בו ריח ניחוח לה', יוצר עולם ומלואו יש לו נייחא מקרבן ונאבד ממנו, איך נוכל לינום, ולא נשכב לעפר ונדום, כי ניטל מחמדינו, וע"ז דוה לבנו, על הר ציון ששמש שועלים הלכו בו ונשבתה העבודה, ובשברון לבב יתפלל שתחזור העבודה לירושלים, כי היא תכלית השלמות:

³ויקודם הקרבת הקרבן צריך תשובה, ולכן כל סדר ברכות ותפלה, קודם לזה צריך לתקן עצמו בתשובה לבל יראה בו מום

⁴ובאמרו ברכת ותחינה, ישים אל לבו שיזכה שיהיה בזכותו, כי מה שהוא בזכותו יוכל לראות ומה שהוא בזכות אבות, אינו יוכל לראות, ולכן אשת לוט לא היתה יכולה לראות במפלת סדום, שהיה בזכות אברהם הצלתה, ולכן הבטיח הקב"ה לעתיד לבא יגאל ישראל בזכותם, כמו דכתיב [ישעי' סג, טז] אברהם לא ידענו וכו', כי אם הקב"ה יגאל ישראל בזכות שטובלים גלות המר ומקבלים באהבה ומאמינים ביחודו ומצפים לישועה, כאשר היה במצרים שנגאלו בזכות אמונה, ולכן נאמר [ישעיה נב, ה] כי עין בעין יראו בשוב ה' שבות ציון, וכן בקשתינו ותחינה עינינו:

נוֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ¹, עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ. וְעַל נְשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ. וְעַל נִסִּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ. וְעַל מַעֲלָם קוּיֵנוּ לָךְ: הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ. וְהַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חֲסִדֶיךָ.

מודים:

מודים is the blessing of הודאה, in which we thank G-d for all the good He does for us. Each day miraculous events happen, events that we often don't know about or even realize their true extent.

מודים is the time to express our gratitude to G-d for returning our souls to us each morning. The Gemara likens the returning of our נשמות to a collateral given for a debt one owes: if a person does not pay his debt, the owner keeps the collateral. G-d, Who "owns" our souls and all else, overlooks all we owe Him and returns our souls, our "collateral", each day, even though we have not settled our debts with Him. This thought should cause us to praise and thank G-d.³

הטוב שמך ולך נאה להודות:

This is the only Brocha which ends in the Nochach (we address G-d in the second person). All the other blessings end in the third person or are at least ambiguous. This because this is the only blessing where we are the active party of the blessing – we are thanking G-d and not asking Him to do something for us.⁴

נשיאות כפים

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָּה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בְּתוֹרַת הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ. הָאֲמוּרָה מְפִי אֲהָרֹן וּבְנָיו
יְבָרְכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ:
יְאֹר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנִּי:
יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:
וְהִשָּׁע מִמִּשְׁיַךְ "שִׁים שְׁלוֹם":
אִם עָלוּ כְהֻנִּים לְדוֹכֵן קוֹרְאִים לָהֶם - כְּהֻנִּים:
וְהַכְהִנִּים מְבָרְכִים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֲהָרֹן, וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:
יְבָרְכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ:
וְהַצְבּוֹר עִוְנֵים:
אָמֵן:
יְאֹר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנִּי:
וְהַצְבּוֹר עִוְנֵים:
אָמֵן:

¹תהלים עט:יג

²קינוח ג:כב

³יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת הודאה, יתן לה' שבח על נפלאותיו, כי אין בעל הנס מכיר בנסו (נדח לא), ובכל יום יקרה לאיש הישראלי נסים רבים ואין מרגיש, כדכתיב [תהלים קלו, ד] לעושה נפלאות גדולות לבדו, הרצון כי הקב"ה מכיר בנפלאות ונסים ואין בן אדם מכיר. ולולי נסי ה', כבר ח"ו תמנו לגוע, כי כל שרי מעלה ומחלות רקיע לוחמים נגדינו, כדכתיב [תהלים נו, ג] רבים לוחמים לי מרום, וביחוד יתן הודאה על החזרת נשמתו, כמבואר בזוהר [ח"ג קיט.] האי מאן דיהיב פקדון לחבירו והוא חייב לו, הלא תופס הפקדון בשביל החוב, ואנן מפקידין כל לילה הנשמות בידו, ומחזירין לנו בכל יום, ואינו תופסן בשביל מה שאנו חייבים לו בעו"ה רוב החובות, ולכך אמר בזוהר, שיש ללמוד הימנו שאין לתפוס פקדון חבירו אפי' הוא חייב לו חוב, ומאן דתפס לית ביה הימנותא קדישא, ולכך אנו צריכים להודות ולשבח:

⁴Rabbi Reuven Leuchter

יִשְׂאָה יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם¹;
וְהַצְבוֹר עוֹנִים:
אָמֵן:
הַקָּהָל - אֲדִיר בְּמָרוֹם שׁוֹכֵן בְּגִבּוֹרָה אֶתָּה שְׁלוֹם וְשִׁמְךָ שְׁלוֹם. יְהִי רָצוֹן שְׁתֵּשִׁים עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

The custom is not to to to do נשיאת כפים for מנחה lest we are not in the right state, and we do not do it at מעריב either since the Mitzvah can only be done by day. Outside of Israel, the custom is only to do נשיאות כפים on festivals. The Shulchan Aruch explains that in Chutz LaAretz we are too caught up in our Parnosa and daily needs to be focused on the joy required for this Mitzvah (even on Shabbos!). Seemingly, in Israel there is a higher level of בטחון and therefore we worry less even if conditions are more difficult².

Sefer HaIkrim says that this is referring to two types of שלום, in this world and in the next³.

יברכך ה' וישמרך

May HaSh-m bless you with material well-being (יברכך ה') and may this blessing be sustained (וישמרך)⁴.

יאר ה' פניו אליך ויחנך

May you be blessed with wisdom and the joy of learning the light of Torah (ויחנך) and be blessed with a complete understanding (יאר ה' פניו אליך)⁵.

וישם לך שלום

¹במדבר ו':כ"ד-כ"ז

²בש"ע אורח סי' קכ"ט שאין נשיאות כפיים רק בשחרית ומוסף ולא מנחה ומעריב, ואף על פי שמנהגינו שאין נושאים כפיים אלא ביו"ט מפני שאז שרויין בשמחת יו"ט מה שאין כן בשאר ימים אפילו בשבתות שטרודים בהרהורים על פרנסתם כמבואר ברמ"א בשולחן ערוך אורח חיים סי' קכ"ח, מכל מקום גם בימי חול בשחרית ומוסף על כל פנים מדינא ראוי לנשיאות כפיים, אבל במנחה ובמעריב אסור מדינא כמבואר בשו"ע שם סי' קכ"ט, במעריב משום דאין נשיאות כפיים בלילה, ובמנחה משום גזירה דשכרות. ולפי זה היה ראוי לישא כפיים במנחה של תענית מ"מ גזרו של תענית אטו מנחה של שאר ימים, וכיון דמנחה של תענית יש בו נשיאת כפיים מדינא אף שמנהגנו שאין נו"כ אפילו במנחה של תענית, ולכן במנחה של ד' צומות ואפי' בה"ב אומרים שים שלום ובכל תפילה שאומרים שים שלום אומר נש"ץ או"א ברכנו וגו'.

³ספר העקרים - מאמר רביעי פרק נא: התענוג הרוחני בעולם העליון שהוא רחוק מן ההפך והוא העוה"ב שהוא עקר השכר לנפש ואל שלום הגוף בעוה"ז שהוא סבת השכר בעוה"ב שהוא שנזכר בסוף ברכת כהנים וישם לך שלום (במדבר י') לרמוז אל שני מיני השלום בעוה"ז ובעוה"ב

⁴ספר העיקרים, שם: כי בתחלה אמר יברכך ה' וישמרך על הצלחת הקנינים הגשמיים ושמירתם

⁵ספר העיקרים, שם: אחר כך אמר יאר ה' פניו אליך ויחנך על הצלחת החכמה ולשמות התורה שנקראו אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו') חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח') ויחנך רמז אל השלמות השכלי אמר משה ואדעך למען אמצא חן בעיניך (שמות ל"ג)

This is referring to peace in the World to Come¹. However, these two blessings, material blessing and the spiritual blessings of the Torah, often seem in conflict with each other. It is שלום that will ensure that the material body and the spiritual soul will work in harmony towards this goal.² Therefore, the reward in the World to Come is called שלום, a שלום which although earned by us, ultimately has to be bestowed by G-d and is only achieved through His intimate and continuous help³.

שים שלום

שים שלום טובה וברכה. חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך. כי בעשיית בספר חיים. ברכה ושלום. ופרנסה טובה. נזכר ונכתב לפניך. אנחנו וכל עמך בית ישראל. לחיים שחכ לומר בספר חיים וכו' הדין כמו וכתוב: ברוך אתה יהוה. המברך את עמו ישראל בשלום:

שים שלום:

Shalom is a great principle in this world – all of the Torah has the goal of leading towards Shalom - וכל נתיבותיה שלום. We end all our prayers (Shema, Kaddish, Benching) with peace because peace is the vessel to hold all other blessings⁴. If there is no peace, there will be no other blessings either.

This is a time to pray that one should have no Machlokes with his fellow man, no feelings of anger, jealousy, hatred or unhealthy competitiveness, but rather that we should all be united as one in love and brotherhood.⁵ We should have כונה in this ואהבת לרעך כמוך to fulfill the commandment of תפילה.

¹השכר בעוה"ב שהוא שנזכר בסוף ברכת כהנים וישם לך שלום (במדבר י')

²ספר העיקרים, שם: ולפי ששתי אלו ההצלחות מתנגדות רוצה לומר הצלחת הקנינים הגופניים עם שלמות החכמה והתורה שהם סבות אל שלמות הנפש ולשכר העוה"ב ולמצוא חן בעיני השם יתברך אמר בסוף וישם לך שלום לרמוז שצריך אל השלום להשיג השלום הרוחני כי מאשר האדם מורכב משתי כחות הפכיות כח חמרי וכח נפשיי אי אפשר שיושג השלמות האנושי אם לא בהיות שלום והסכמה ביניהם שינתן לכל אחד מהם חלקו הראוי לו וע"י כך יושג השלום הרוחני

³ספר העיקרים, שם: ולפי שהשכר הרוחני הנפשי הנצחי אי אפשר שיושג אלא על צד החסד המוחלט כמו שנזכר בפרק ל"ה מזה המאמר הוצרך להזכיר נשיאות פנים וע"כ אמר ישא ה' פניו אליך ואח"כ לרמוז על השכר הרוחני הנמשך מנשיאות הפנים אמר וישם לך שלום לרמוז כי אחרית כל טובות שבעולם למין האדם הוא השכר הרוחני לנפש שנקרא שלום וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ל"ז) שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום

⁴משנה, עוקצין, פ"ג מש' יב: .... אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), יי עד לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: מדרש: גדול השלום שנתן לפנחס שאין העולם מתנהג אלא בשלום והתורה כולה שלום שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ואם בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום וכן שחרית שואלין לו שלום ובאמש כך שואלין בשלום. בברכת כהנים חותמין בשלום. שמע ישראל פודס סוכת שלום על עמו. התפלה חותמין בשלום. אר"ש בן חלפתא אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום שנאמר ד' עד לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום

⁵יערות דבש – ח"א דרוש א: בברכת שים שלום, יש להתפלל על השלום, כי אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום, [סוף עוקצין] כי הוא קשר הנחמד, והוא אחדות גמור של ישראל, וכאשר יתפלל על השלום, יתפלל שלא תהיה מחלוקת בישראל, ולא יהיו קנאה ושאנא ותחרות, כי כולם יהיו אהובים אחוזים ואחודים בתכלית היחוד

The word Shalom comes from the word Shleimus, which means completion. Its opposite, Machlokes, comes from the word Chelek, a fragment of something. The Sefas Emes¹ says that the natural state of man is to be in a state of Machlokes. Two people together will, unless they make an effort, move away from each other rather than closer together. This is a world of separate identities, where truth and the commitment to truth is not great enough to overcome the unique perspectives and inclinations which each of us brings to different situations. Were it not for G-d Himself, says the Malbim, the world would lack any semblance of unity². G-d makes a covenant of peace which unifies the fragmented pieces of reality that comprises our world. According to the Kabbalists, each human is a 'small world' (Olam HaKatan), a microcosm of the large world (Olam HaGadol). Each human has to struggle to maintain an integrated wholesomeness, making peace and unity (שלום ושלמות) between his multi-faceted self, his physical, emotional, intellectual and spiritual aspects, all of his qualities, talents and character traits, and all of his hang-ups and idiosyncracies. So too, we have to struggle to put the world at large together into one picture. Without a gift from G-d, without the fundamental unity of His One-ness (הנהגת יחוד) underlying and combining the whole universe into a covenant of peace, we would never be able to move towards unity on the surface reality which we can access³.

And hence the remarkable words:

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן

He who makes peace (as a natural state) in the worlds above, He will continuously recreate peace over us (in a world of natural fragmentation), etc⁴.

The fact that the world naturally flows away from unity makes Shalom a difficult and messy thing to achieve. It requires a deep commitment and pursuit by mankind to be accomplished. In the case of Pinchus, it was ironically only achieved at the expense of blood and lives. But the Torah goes to great trouble, telling us about all kinds of different disputes and their resolutions, to stress that Shalom is a meta-value.

אלוקי, נצור לשוני מרע

אֱלֹהֵי. נִצֹר לְשׁוֹנִי מִרַע וּשְׁפָתַי מִדִּבֶּר מַרְמָה⁵. וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תִּדְם. וְנַפְשִׁי כְּעֹפֶר לְכָל תְּהִיָּה. פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ.

¹ ריש פרשת קרח

² ריש פרשת פינחס פסוק יב

³ מלבים: הקב"ה כרת עם כלל המציאות ברית השלום, כי כל המציאות מורכב מכחות מתנגדים זה לזה והם מפורדים איש מאחיו

⁴ ע"פ ספר העיקרים

⁵ ע"פ תהלים ל"ד:י"ד

עשה למען שמך. עשה למען ימינו. עשה למען קדושתך. עשה למען תורתך. למען יחלצנו ידידיך הושיעה ימינו
 יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יהיה צורי וגואלי²:
 עשה שלום (בעשי"ת - השלום) במרומיו. הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן:
 יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: ושם

The Gemorrah⁴ brings various prayers which the Amoraim made up for themselves to say at the end of the Shmoneh Esreh. The Meiri explains that they felt that they should not suddenly end with the last blessing and 'go home,' so to speak. The additional prayers reflect their overflow of feelings towards G-d, the desire to get in an extra praise⁵. Some of these prayers have become a part of dovening in various places. Rav's prayer, for example, became a part of Birkas HaChodesh, and Rebbe's appears in the section on Birkas HaShachar⁶. Rava's prayer appears in the dovening of Yom Kippur⁷. The prayer of אלהי נצור לשוני מרע is the one which Mar, the son of Ravina, used to say⁸.

יהיו לרצון אמרי פי:

The Gemorrah says that, thematically speaking, יהיו לרצון could just as comfortably be put at the beginning of the Shmoneh Esreh as at the end. It was put at the end, they say, because Dovid HaMelech said this psalm after 18 others, and therefore we too say it after 18 blessings⁹.

יהי רצון ... שיבנה בית המקדש .... ותן חלקנו בתורתך

¹ע"פ תהלים ס"ד:
²ע"פ תהלים י"ט:ט"ו
³מלאכי ג:
⁴מסכת ברכות דף טז ע"ב

⁵המאירי, מסכת ברכות דף יז ע"א: אחר שקרא אדם את שמע והתפלל ראוי לו להפטר מתפילתו בדברי שבח אחר ברכות התפלה ושיטיים את תפלתו בדברים אחרים של תפלה שלא יפטר מברכותיו פתאום וילך לו מפני זה היו חכמי התלמוד מחדשים אחר תפלתם מטבע תפלה מעין תחנונים מהם

⁶רבי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה

⁷רבא בתר צלותיה אמר הכי אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בווה וכלימה יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורין וחלאים רעים

⁸מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפך עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי

⁹מסכת ברכות דף ט ע"ב: מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מאי טעמא תקנוהו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות לימרו מעיקרא אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות הני שמונה עשרה תשע עשרה הויין אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא

The Maharal says that these are two distinct levels: the desire to have a Chelek in HaSh-m's Torah builds on the level of rebuilding the Beis HaMikdash¹.

נְעִרְבָה לַה' מִנַּחַת יְהוּדָה

Olos HaRiyah points out that we ask to rebuild the Temple and then to bring a Mincha, a flour offering. We should have asked to bring an animal Korban, as the flour offerings were essentially for those who did not have the money to bring an animal Korban. However, he states that in the time of Moshiach the animals will be fully sanctified and elevated – there will be no further purpose in sacrificing them, and therefore we will all bring flour offerings.

---

¹מהר"ל, נר מצוה: כי התורה והבית המקדש הם שתי מדריגות זו על זו כמו שאמרו (אבות פ"ה משנה כ: יהי רצון מלפניך יי אלהינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:) בכל מקום שמים אלן יחד, יהי רצון מלפניך ד' אלוֹקֵינוּ שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך

F-TACHANUN AND THE REST OF SHACHARIS

Clearly, whatever takes place after addressing G-d directly is a kind of winding down, a bringing of lofty spirituality into the world. We fall on our faces, we publicly read from His Torah, and we pray that other nations will follow our example, etc.

1. Krias HaTorah:

ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא תורה ודבר יהוה

חזן - גדלו ליהוה אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל - לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ: לך יהוה הממלכה והמתנשא

The Mishnah in Megillah tells us that on Mondays, Thursdays and Shabbos Mincha, three people are called to the Torah and this may not be split up into more people, for these are times when people are under time pressure and it is not fair on them. On Rosh Chodesh and Chol HaMoed we call up four people, on Yom Tov – five, on Yom Kippur – six and on Shabbos morning – seven¹. This goes in the order of holiness of the day.

The Gemorrah says that the three people who are called up are reminiscent of the Torah, Prophets and Sages. Alternatively, they are reminiscent of the Cohanim, Leviim and Yisraelim².

The entire reading has to comprise a minimum of ten verses, reminiscent of the ten people in a community who should be dedicated to Torah learning, of the Ten Commandments, the Ten Sayings of Creation and the ten different languages of praise used by Dovid HeMelech in Tehilim³.

¹מסכת מגילה כא עמ' א: בשני וחמישי בשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא ... בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה:

²מסכת מגילה כא עמ' ב: הני שלשה (לקריאת התורה במנחה בשבת) כנגד מי אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים רבא אמר כנגד כהנים לויים וישראלים

³מסכת מגילה כא עמ' ב: תני רב שימי אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת וידבר עולה מן המניין הני עשרה כנגד מי אמר רבי יהושע בן לוי כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות

לך ד' הגדולה וכו'

To You, Oh G-d, is the greatness: this refers to the work of creation, and so it says: Who does great things past finding out¹.

R. Akiva: 'To You, oh G-d, is the greatness': this refers to the splitting of the Red Sea².

והגבורה

'And the power': this refers to the Exodus from Egypt, as it says: And Israel saw the great work, etc³.

R Akiva: 'And the power': this refers to the smiting of the first-born⁴.

והתפארת

'And the glory': this refers to the sun and moon which stood still for Joshua, as it says: And the sun stood still and the moon stayed⁵.

R Akiva: 'And the glory': this refers to the giving of the Torah⁶.

והנצח

'And the victory [nezah]': this refers to the fall of Rome, as it says: And their life-blood [nizham] is dashed against my garments⁷.

R Akiva: 'And the victory': this refers to Jerusalem⁸.

וההוד

---

¹מסכת ברכות דף נח ע"א: לך ה' הגדלה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר עושה גדולות עד אין חקר

²מסכת ברכות, שם: במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדלה זו קריעת ים סוף

³מסכת ברכות, שם: והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר וירא ישראל את היד הגדולה וגו'

⁴מסכת ברכות, שם: והגבורה זו מכת בכורות

⁵מסכת ברכות, שם: והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר וידום השמש וירח עמד וגו'

⁶מסכת ברכות, דף נח ע"א: והתפארת זו מתן תורה

⁷מסכת ברכות, שם: והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר ויז נצחם על בגדי וגו'

⁸מסכת ברכות, שם: והנצח זו ירושלים

‘And the majesty’: this refers to the battle of the valleys of Arnon, as it says, Wherefore it is said in the book of the wars of the Lord: VaHav in Supah, and the valleys of Arnon¹.

R Akiva: ‘And the majesty’: this refers to the Temple².

כי כל בשמים ובארץ

‘For all that is in heaven and earth’: this refers to the war of Sisera, as it says: They fought from heaven, the stars in their courses fought against Sisera³.

לך יהוה הממלכה

‘Thine is the kingdom, O Lord’: this refers to the war against Amalek. For so it says: The hand upon the throne of the Lord, the Lord will have war with Amalek from generation to generation⁴.

והמתנשא

‘And Thou art exalted’: this refers to the war of Gog and Magog; and so it says: Behold I am against thee, Oh Gog, chief prince of Meshech and Tubal⁵.

לכל לראש⁶

‘As head above all’: R. Hanan b. Raba said in the name of R. Johanan: Even a waterman is appointed from heaven.

2. Ashrei, Uva LeTzion

ובא לציון

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב. נאם יהוה:

¹מסכת ברכות, שם: וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו'

²מסכת ברכות, שם: וההוד זו בית המקדש

³מסכת ברכות, דף נח ע"א: כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו'

⁴מסכת ברכות, שם: לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר כי יד על כס יה

⁵מסכת ברכות, שם: והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש

⁶מסכת ברכות שם: נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר רבי יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה

וְאֵי זֹאת בְּרִיתִי. אוֹתָם אָמַר יְהוָה. רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ. לֹא יִמוּשׁוּ מִפֶּיךָ וּמִפִּי זֶרַעַךְ וּמִפִּי וְאִתָּה קְדוּשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל.² וְקָנָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר:
 קְדוּשׁ. קְדוּשׁ. קְדוּשׁ יְהוָה צְבָאוֹת. מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:³
 וּמִקְבְּלֵי דִין מִן דִּין. וְאָמְרֵי קְדִישׁ בְּשֵׁמִי מְרוֹמָא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִינְתָּהּ. קְדִישׁ עַל אֲרָעָא עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ. קְדִישׁ
 וּתְשָׁאֲנִי רוּחַ. וְאֲשַׁמַּע אַחֲרֵי קוֹל נַעַשׂ גְּדוֹל. בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:⁶ וְנִטְלַתְנִי רוּחָא. וְשִׁמְעִית בְּתַרִּי קֵל זִיעַ
 בְּרִיךְ יִקְרָא דִּיהוָה מֵאַתֵּר בֵּית שְׁכִינְתָּהּ:⁶
 יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:⁷
 יְהוָה מְלַכּוּתָהּ קֹאֵם לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא.⁸ יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵינוּ. שְׁמָרָה זֹאת לְעוֹלָם
 וְהוּא נְחוּם. יִכְפֹּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ. וְלֹא יַעִיר כָּל חֲמַתּוֹ:¹⁰
 כִּי אִתָּה אֲדִנִּי טוֹב וְסֻלַּח. וְכָב חֲסֵד לְכָל קְרָאִיךָ:¹¹
 צְדָקָתְךָ צְדָק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת:
 תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב. חֲסֵד לְאַבְרָהָם. אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם:¹²
 בְּרוּךְ אֲדִנִּי יוֹם יוֹם יַעֲמֹס לָנוּ. הָאֵל יִשְׁוַעְתָּנוּ סֵלָה:¹³
 יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ. מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה:¹⁴
 יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרִּי אֲדָם בִּשְׁח בְּךָ:¹⁵
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ:¹⁶
 בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ שְׁבָרָאֵנוּ לְכְבוֹדוֹ. וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים. וְנִתֵּן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת. וְחַיִּי עוֹלָם נִטַּע בְּתוֹכָנוּ. הוּא
 יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שְׁנַשְׁמֹר חֻשְׁיִן בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנִנְזָכָה וְנִחְיָה וְנִרְאָה וְנִירָשׁ טוֹבָה
 בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה. וְהִיָּה יְהוָה מְבֹטָחוֹ:¹⁹
 בִּטְחוּ בִּיהוָה עַד־עַד. כִּי בֵּיהּ יְהוָה צוּר עוֹלָמִים:²⁰
 וְיִבְטַחוּ בְּךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ. כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דֹרְשֶׁיךָ יְהוָה:²¹
 יְהוָה חֹפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ. יַגְדִּיל תוֹרָה וְיִאֲדִיר:²²

ספר העקרים, שם :

ביעקוב וגוי ואני זאת בריתי אותם אמר רק רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתני בפיך לא ימוש
 מפיד (ישעיהו נט)

זבא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב

¹ישעיהו נט:כ-כא

²תהלים כב:ד

³ישעיהו ו:ג

⁴תרגום יהונתן על ישעיהו

⁵יחזקאל ג:יב

⁶תרגום יהונתן ליחזקאל

⁷שמות טו:יח

⁸תרגום אונקלוס שמות

⁹דברי הימים כט:יח

¹⁰תהלים עח:לח

¹¹תהלים פו:ה

¹²מיכה ז:כ

¹³תהלים סח:כ

¹⁴תהלים מו:ח

¹⁵תהלים פד:יג

¹⁶תהלים כ:י

¹⁷ישעיהו סה:כב

¹⁸תהלים לג:

¹⁹ירמיהו יז:ז

²⁰ישעיהו כו:ד

²¹תהלים ט:יא

²²ישעיהו מב:כא

G-d promises us to maintain His covenant with us until the end, by bringing the redemption.

וְאָנִי זֹאת בְּרִיתִי. אֹתָם אֲמַר יְהוָה

This covenant (promise) of the redemption is being made by G-d, and therefore it will come true.

רוּחִי אֲשֶׁר עֲלֶיךָ

Since G-d undertakes to sustain this promise, i.e it is His רוח which is upon us in this matter, nothing can get in the way since He is the Cause of everything to begin with¹.

וְדַבְרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ

Since all the words that I, G-d, have put in your mouth (the prophet) about all other matters came about, the Jewish people will therefore believe you also in this matter. And therefore when you prophesize about any other matter, all your words will contribute to the belief of the Jewish people that the redemption will come about as well. This is וְדַבְרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּפִיךָ – all the words that I have put in your mouth will testify to this².

וּמִפִּי זֶרַעךָ וּזְרַעךָ מֵעַתָּה חֶעֶד עוֹלָם

There is also an unbroken chain of tradition to confirm this³.

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמַן:
בְּעֲלָמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעֻתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֲגָלָא וּבְזִמְנֵן קָרִיב, וְאֲמַרו
קו"ח - יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:
חֲזֵן - יִתְבָּרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא. בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן:
לְעֵלָא (בְּעֵשִׂי"ת לְעֵלָא לְעֵלָא מְכַל) מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא תַּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא דְאֲמִירוֹ בְּעֲלָמָא. וְאֲמַרו אֲמַן:
קָהֵל - קָבֵל בְּרַחֲמִים וּבְרַצּוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ:
חֲזֵן - תִּתְקַבֵּל צְלוֹתֵהוֹן וּכְעוּתֵהוֹן דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל קֳדָם אָבוּהוֹן דִּי בְּשִׁמְיָא, וְאֲמַרו אֲמַן:
קָהֵל - יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרַךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:
חֲזֵן - יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמֵיָא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאֲמַרו אֲמַן:

¹ספר העקרים - מאמר רביעי פרק מד: הוא היות הדברים אמת מכל הצדדין אם מצד המיעד שהם דברים נאמרים מפי השם ורוחו שאי אפשר שיכזב בשום פנים כמו שאמרנו בפרק הקודם לזה לפי שאין מעכב על ידו כי הוא סבת כל הטבות וזהו אמרו רוחי אשר עליך

²ספר העקרים, שם: ואם מצד האמצעי שנאמרו לו הדברים אי אפשר שיכזב ולא שימצא טעות בדבריו כי כבר נתנסו מאמריו כמה פעמים ונמצאו אמתיות כי ישעיה נתנבא על ביאת סנחריב ונבא על מפלתו והיה ועל בנין ירושלים ועל יד כורש והיה אם כן הוא שנתנבא על גאולת ישראל ותהיה זהו אמרו ודברי אשר שמתתי בפיו כלומר מצד שנתקיימו הדברים ששמתתי בפיו כלם יהיו לאות ברית על ביאת הגואל כי מהם יודע שאתה איש אמת

³ואם מצד הקבלה אי אפשר שיפול בהם כזב שכבר הבטיח שתהיה תמיד הקבלה נמשכת מאב אל בן בלי ספק והפסק כמו שאמר לא ימוש מפיו ומפי זרעך וכו' וזה אות גדול על היות הברית קיים על ביאת הגואל המיועד ע"י הנביאים:

קדושה דסידרא

Following the Nefesh HaChaim, the Meshech Chochma explains the difference between the Kedushas we said above in Hebrew and the one we say now in Aramaic. Above we sanctified G-d's Name just as the Angels above did, for this Kedusha is rooted in the recognition that G-d is the Source and Sustenance of everything, something also the Malachim understand. But now we refer to the type of holiness which G-d only produces for the sake of the Jewish people. It is the Kedusha which comes into the messy world even as it exists now to allow us to correct that world and elevate it. We therefore say this Kedusha in Aramaic so that the Angels will not understand and be jealous of us¹.

The Aramaic we say is the translation of Tractum Onkelus. The first Kedusha is the Crown of G-d – קדיש בשמי מרומא עלאה – *May He be holy (sanctified) in the exalted worlds above*. Our only awareness of G-d is through His actions. The second Kedusha relates to G-d's Omnipotence – קדיש על ארעא עובד גבורתה – *Holy on the earth, which is made by his strength*. Despite the fact that He is involved with the minutiae of this messy world, our lives and everything else in it, He remains Holy. The third Kedusha relates to His eternal nature – קדיש לעלם ולעלמי עלמא – *Holy forever and forever*².

¹משך חכמה ויקרא יט ב: בקדושה ראשונה אנו מספרים איך הבורא יתברך שלם בעצמותו ומהותו כביכול ומחייב המציאות והכל בכונה עלול מאתו, ומושג פרטי ורצונו מקיים הכל בלי הפסק, וזהו ממש שמלאכי השרת מקדשין אותו, שג"כ משיגים אותו באמת כפי יכלתם, שהוא בלתי חסר שום שלמות וכו', וזה ונקדש את שמו בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום, לא כן בקדושה דסידרא אנו אומרים ואתה קדוש יושב [הענין שממלא בכבודו יתברך כל המציאות כמד"א (ישעיה ס) השמים כסאי וכו'] בשביל תהלות ישראל, שאין לנו קרבן ולא מנחה כו', רק התהלות ותפלות, שזהו קדושה הבאה מסבת ישראל מלמטה למעלה לא כהמלאכים. וזהו שאמרו סוטה (דף מט) ועלמא אמאי קאי אקדושא דסידרא, שזה יחס העולם הזה בזמן הזה. ולכן אנו אומרים קדושה זו בלשון תרגום שלא יתקנאו בו המלאכים (עי' תוס' ברכות דף ג ד"ה ועונין) שאין זה ביכלתן.

²אור גדליהו ח"ב עך הפרשיות עמ נו – נז: ובתרגום יונתן (שאנו אומרים בקדושה דסידרא) מבאר את שלוש הקדושות, קדיש בשמי מרומא עילאה וגו' הראשון הוא כתר של הקב"ה "קדיש בשמי מרומא עילאה" שהוא מופרש ומובדל ... וכל השגותינו ... הכל מצד מעשיו ... (כמבואר בארוכה בנפש החיים שער א ע"ש פ"ג). קדיש על ארעא עובד גבורתה שהרב"ה הוא בעל הגבורות כמו שמתפללים בברכת אתה גבור, מוריד הטל או הגשם, מכלכל חיים, רופא חולים עד מחיה המתים, ומ"מ "אתה קדוש". ... והקדושה השלישית "קדיש לעלם ולעלמי עלמא" שהקב"ה הוא נצחי ... דנצחיות הוא ענין של קדושה

3. Shir Shel Yom

We say a Psalm of the day taken from the Psalm that the Leviim would sing,¹ accompanied by the Shofar blows of the Cohanim and the prostration of the community,² after the morning sacrifice or any sacrifice that was an obligation for the צבור to bring.³ Each Psalm reflects the creation that took place on that day in the Six Days of Creation.⁴

יום ראשון

היום יום ראשון בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
לְדוֹד מְזִמּוֹר. לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ. תִּבְלֵל וַיִּשְׁבִּי בָהּ: כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּהּ. וְעַל נִהְרֹת יִכּוֹנְנֶהּ: מִי יַעֲלֶה בָּהָר

תהלים כד

לה' הארץ ומלואה

Since G-d created the world, He is the Wonder and the Ruler of the world. On the first day, prior to the creation of the מלאכים on the second day, this was particular apparent. As owner of the heavens and the earth, G-d in turn gives the world over to us to use on trust for the purposes for which it was made.⁵

יום שני

היום יום שני בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
שִׁיר מְזִמּוֹר לִבְנֵי קִנְחָ: גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֶלְהִינוּ הָר קִדְשׁוֹ: יְפֶה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ. הָר צִיּוֹן

¹ מאירי, מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: בכל יום ויום היו הלויים משוררים על הדוכן אחר הקרבת הקרבן בשעת הנסוך

² ובכל שיר ושיר היו שם שלש פסיקות על כל פרק מהם היו כהנים תוקעים והעם שבעזרה משתחוים והתקיעות תשע בין כלם

³ מאירי, שם: ועל איוה קרבן היו משוררים על עולת חובה של צבור כגון תמידים וכיוצא בהם ועל זבחי שלמי צבור שהם כבשי עצרת אבל עולת נדבה שהיו הצבור מקריבים ממותר תרומת הלשכה לקיץ המזבח אין בהם שירה אף על פי שהם של צבור וכן נסכים הבאים בפני עצמם אין אומרים בהם שירה כמו שיתבאר במקומו הראוי לו

⁴ מאירי, שם: והיו אומרים מעין מלאכת היום שבמעשה בראשית

⁵ מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא בראשון מה היו אומרים לה' הארץ ומלואה על שם שקנה (שמים וארץ - רש"י) והקנה (תבל ליושבי בה, כלומר קונה כדי להקנות - רש"י) ושליט בעולמו יחיד, שלא נבראו המלאכים עד יום שני - רש"י

גדול ה' ומהולל מאד

On the second day (Monday) we praise G-d גדול ה' ומהולל מאד – *HaSh-m is great and He is very praised*, because on this day He divided His creatures into the Heavens and Earth and ruled over them.¹

יום שלישי

היום יום שלישי בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש: מזמור לאסף. אלהים נצב בעדת אל. בקרב אלהים יושפט: עד מתי תשפטו עול. ופני רשעים תשאו סלה: שפטו

אלהים נצב בעדת אל

On the third day (Tuesday) we say אלהים נצב בעדת אל – G-d stands in the community of the G-dly, because on this day He revealed the dry land, preparing it for His community, i.e. for human habitation, the purpose of the creation.²

יום רביעי

היום יום רביעי בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש: אל נקמות יהוה. אל נקמות הופיע: הנשא שפט הארץ. השב גמול על גאים: עד מתי רשעים יהוה. עד מתי

¹ מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא ... בשני מה היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן
רש"י, שם: שחילק מעשיו - הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים, ונתעלה וישב במרום, דוגמת שכנו בעירו והר קדשו:

² מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא ... בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו רש"י, שם: שגילה ארץ - מקום מצב עדתו, שנאמר (בראשית א) ותראה היבשה בשלישי נאמר:

אל נקמות ה'

On the fourth day (Wednesday) we say אל נקמות ה' – G-d is a god who exacts vengeance, because on this day He created the sun and the moon and He is destined to punish those that serve them as gods¹.

יום חמישי

היום יום חמישי בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו. הריעו לאלהי יעקב: שאו זמרה ותנו תוף. כנור נעים עם נבל:

תהלים פא

הרנינו לאלהים עוזנו

On the fifth day (Thursday) we say הרנינו לאלהים עוזנו – *Sing joyously to the G-d our might*², since this was the day that the birds and the fish were created so that when man will see the great diversity of their species it will cause him to praise G-d.³

יום שישי

היום יום ששי בשבת. שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
יהנה מלך גאות לבש. לבש יהנה עז התאזר. אף תכון תכל בל תמוט: נכון כסאך מאז. מעולם אתה: נשאו
עדותיך נאמנו מאד. לביתך נאנה קדש. יהנה לארך ימים:
תהלים צג

ה' מלך גאות לבש

¹מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא ... ברביעי היו אומרים אל נקמות ה' על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן

²Artscroll

³מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא ... בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו על שם שברא עופות ודגים לשבח לשמו רש"י, שם: שברא עופות ודגים לשבח לשמו - כשאדם רואה עופות משונים זה מזה נותן שבח למי שבראם:

⁴תהלים צג

On the sixth day (Friday) we say *ה' מלך גאות לבש* – *G-d will have reigned, G-d will have donned grandeur*¹, for on this day G-d finished His work and ruled over them all.²

The Gra points out that in Hebrew there are two words for ruler: מושל and מלך³. The former is a ruler by force, imposed upon his subjects; the latter is a voluntary acceptance of G-d's rule. To all plants, animals, and even celestial beings, G-d is a מושל. Lacking any choice, these beings are programmed to accept and obey G-d's Will. Only humans are in a position to reject G-d (and be imposed upon in the end) and therefore only humans are capable of turning G-d into a מלך. Therefore, G-d's Malchus only came into being with the creation of the Man⁴. It is for this reason that the שיר של יום of Friday, the day on which man was created, is "השם מלך", for it was only after the creation of man, when he accepted upon himself עול מלכות שמים, that G-d can be מולך⁵.

---

¹Artscroll

²מסכת ראש השנה דף לא עמ' א: תניא רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא ... בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן

³תהלים כב כט: כי לד' המלוכה ומשל בכל הגוים (ואנחנו אומרים זה בתפליתינו שבכל יום ב"אז ישיר")

⁴פחד יצחק, ראש השנה מאמר יא ס' טז: כי באמרנו שאדם הראשון אמר "השם מלך", אין הכוונה שאדם היה הראשון שהכיר במלכות זו, אלא שהכוונה היא שעם בריאת האדם נבראה כביכול מלכותו יתברך, כי כל עוד שלא נמצאה בריאה שיאמר עליה כי נעשית היא בצלם אלוקים, אין זה אלא ממשלה, דלא תתכן מלוכה אלא כשיש צד של דמיון בין המולך ובין זה שמולכין עליו.

⁵פחד יצחק, ראש השנה כה ד

4. Elul

Shofar:

During Elul, we blow the Shoafar every morning to arouse people to do Teshuvah. We start from the second day of Rosh Chodesh, which is really the first of Elul, and end on the second last day before Rosh Hashana. On Erev Rosh Hashana there is no Shofar blown to distinguish between the Shofar blowing of Elul, which is only a custom (רשות), and that of Rosh Hashana, which is a Torah Mitzvah.¹

LeDovid HaSh-m Ori:

לְדָוִד. יְהוָה אֱוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵינָא. יְהוָה מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְתָּח בְּקָרֵב עָלַי מְרַעִים לְאָכֹל אֶת בִּשְׁקִי. צָרִי וְאֵיבִי

During the entire month of Elul all the way through to Shmini Atzeres, we say this prayer. The words say ד' אורי – He is my light – on Rosh Hashana; וישעי – on Yom Kippur; כי יצפנני בסכה – on Sukkos.³

¹קצור שו"ע ס' קכח: נוהגין לחקוע שופר בחודש זה. ומתחילין ביום ב' דר"ח ותוקעין בכל יום לאחר תפלת שחרית תשר"ת, חוץ מערב ר"ה שמפסיקין בו כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה. וטעם התקיעות בחודש זה, כדי לעורר את העם לתשובה, כי כן הוא הטבע של השופר לעורר ולהחריד, כמו שאמר הכתוב היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

²תהלים כז

³קצור שו"ע ס' קכח: עוד נוהגין במדינות אלו מיום ב' דר"ח אלול עד שמיני עצרת אומרים בבוקר ובערב לאחר התפלה את המזמור לדוד ה' אורי וישעי, והוא ע"פ המדרש, ה' אורי בר"ה, וישעי ביוהכ"פ, כי יצפנני בסכה רמז לסוכות.

G-MINCHA

Mincha Defined

Gemorrah Brachos: *R. Helbo further said in the name of R. Huna: A man should always take special care about the afternoon-prayer. For even Elijah was favourably heard only while offering his afternoon-prayer. For it is said: And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near and said . . . Hear me, O Lord, hear me. 'Hear me', that the fire may descend from heaven, and 'hear me', that they may not say it is the work of sorcery.*

It is for this reason, says Tosafos, that we call the afternoon prayer Mincha, after the flour-offering, for, it was at the time of the Mincha offering that Eliyahu was answered on Har HaCarmel.

Although there is also a Mincha offering in the morning, we don't try to pray Shacharis exactly at that time (nor do we call it "Mincha"). Shacharis is said at the time of the Korban Tamid, only the first 4 hours of the morning. Mincha, however, can be said the whole afternoon, even though the Korban Tamid of the afternoon could only be offered in the first 2 ½ hrs of the afternoon, because the Mincha could be brought at any time. In fact, it is especially good to doven Mincha Ketana, i.e. late afternoon, because that is specifically the time of the Mincha offering, for it was brought after the Korban Tamid, and in fact this time of the day is called Minchah.

According to the HaEmek Davar, Avraham Avinu received his prophecy from G-d when he was sitting in the entrance to his tent at Mincha time. Avraham would prepare himself for prophecy in the morning so that when he would doven Mincha he would be ready to cleave to HaSh-m and receive his prophecy.

However, the Gemarah in Yuma refers to Mincha as the "Tefilah of Avraham"¹.

In fact, Avraham prayed three times a day just as he observed all other Mitzvos of the Torah. However, Yitzchak Avinu was the first to institute Minchah (and Yakov Avinu the first to institute Ma'ariv) as a Tefilah for all of the members of his household to recite². It was they who tuned into the special Kedusha inherent in that time of the day and understood how these specific prayers could harness that Kedusha. They brought this Kedusha down in such a way that it became permanently available for all future generations.

"Yitzchak went out to converse in the field"³: At the time that Yitzchak Avinu prayed Minchah, Hashem bestowed upon him a great kindness, for it was at that moment that his bride, Rivkah, arrived, confirming that Eliezer succeeded with Divine

---

¹מסכת יומא דף כח ע"ב: אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי רש"י: צלותיה דאברהם - תפלת הערב שלו: מכי משחרי כותלי - חומות הפונות למזרח, שהלבינו מהנך החמה הבאה מן המזרח ונוצצת עליהן, ובתחילת שבע שעות, שהחמה באמצע הרקיע בראש כל אדם אינה עושה עמוד, אלא תחתיהן משחירין אותן הכתלים לפי שאין חמה נוצצת אלא בראש הכותל בעוביו, ומיצל חודו של שפת עוביו על זקיפת הכותל ומשחרת, מההיא שעתא נוטים צללי ערב, וקררי ערב:

²תוספות ישנים

³Bereishis 24:63

assistance in his mission to find a bride for Yitzchak Avinu. Out of gratitude to Hashem, Yitzchak Avinu instituted the Tefilah of Minchah as an obligatory prayer for his entire household because he understood that it was in the merit of his Tefilah of Minchah that Eliezer succeeded in finding him a wife.

This approach also explains Yaakov Avinu's institution of the Tefilah of Ma'ariv. The Torah relates that Yakov Avinu recited Ma'ariv at Beis El¹. The Torah's intention is not to merely teach that Yakov Avinu followed the ways of his father and grandfather and prayed Maariv. Rather, the Torah's intention is to teach that because of what occurred on that particular occasion, Yaakov Avinu decided to institute the Tefilah of Maariv for his entire household. It was at that time that Hashem promised to protect him as he sojourned outside of Eretz Yisrael. Yakov Avinu understood that Hashem's promise at that time was a sign that his Tefilah of Maariv afforded him the merit of Hashem's protection. For this reason, he instituted that his entire family should always recite Maariv².

Therefore, the first one to tune into the power of Mincha was Yitzchak. Yitzchak brought Mincha into the world as a prayer of permanence. Like Shacharis, Mincha proved to be a great purifying power until it was taken over by the Korban Tamid of Shacharis and Mincha. However, when the Temple was destroyed, the Mincha prayer again took over.

Mincha – “I thank Hashem that as I was worthy to see the sun in the east, I was worthy to see it in the west¹.” During the day, we become very involved in mundane matters, and our appreciation of life is stifled by more urgent matters. We remind ourselves of the purpose of it all by taking time out of our day in order to refocus our lives. And again, we remind ourselves to appreciate life itself.

Mincha is a shortened version of Shacharis¹ – once one has had a good introduction to the day, it only requires a booster to maintain things. Actually, the ideal time to say Mincha is right close to sunset, whereas Maariv is best said straight after dark, closely connecting these two sub-cycles in turn.

During Isaac's life the light began to grow dimmer. The sun which had shown for his father, had passed the zenith and had begun to descend. Isolated on account of his "walking before G-d" he was greeted only with envy by his contemporaries for the Divine blessings he received. He had to withdraw into himself and his household. With his birth the ominous presage גר יהיה זר ערך becomes a reality. ... Isaac's life... דניא קשיא. All the exultant hymns of praise uttered in the morning are omitted. The worshipper stands silent before G-d engrossed in earnest self-examination. The last rays of the descending sun... At this hour the question is answered— have man's actions rendered him worthy (Rav Elie Munk¹)

אשרי:

---

¹Bereishis 28:11

²M. Kornfeld, Insights into the Daily Daf, Kollel Iyun Hadad of Yerushalayim

It is one thing to be יושבי ביתיך in the morning, when one has yet to be overwhelmed by the business of the day. But it is a singular achievement to be יושבי ביתיך and happily so – אשרי – in the middle of the day.

H-MAARIV

Maariv Defined

R. Yochanan says: [Special care should be taken] also about the evening-prayer. For it is said: Let my prayer be set forth as incense before Thee, the lifting up of my hands as the evening sacrifice.¹

The Nesivos Shalom says that Avraham Avinu gave us the spiritual energy to fulfill the positive Mitzvos, Yitzchak to fulfill the negative Mitzvos and Yaakov Avinu to fulfill Divrei Reshus. Each one of the forefathers became the bearer of G-d's presence on earth through their specific Avodah.

Avraham Avinu was rooted in the Midah of Ahava – both for G-d and for the creatures He created. Love is a Midah which moves us beyond ourselves to act for the sake of the person we love. This led to Avraham's great chesed to his fellow-man and to his fulfilling the Will of G-d, i.e. the doing of positive actions – ultimately bequeathed to us in the form of the Mitzvos Aseh.²

Yitzchak was rooted in Yiras HaSh-m, a great awe for HaSh-m. This led to a containment of actions – an avoidance of doing the wrong thing. Therein lies the great Gevurah of Yitzchak which nourishes the fulfillment of the negative Mitzvos³.

Yaakov was left to conquer the area of Reshus where the Halacha does not clearly mandate for us what to do. To harmonize oneself with G-d's Will in this area requires a great sensitivity to truth, Yaakov's Midah. Hence Yaakov is the one to introduce us to Maariv as a permanent way of relating to HaSh-m, though Maariv remained a Reshus⁴.

The word Maariv actually comes from the word מעורב – to be mixed in; to be part of a mixture. This is just what Reshus is. Maariv, the dark time when thoughts are not clearly collected, required someone like Yaakov, with his perfect Torah clarity, to fix even things that are mixtures, including fixing all our “mixed” prayers.

---

¹ מסכת ברכות דף ו ע"ב ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה ... רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר ה' בקר תשמע קולי בקר אעריך לך ואצפה:

² רמב"ן שמות כ ח: כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו

³ מכתב מאלהו, ח"ב פרשת לך לך מאמר מדות האבות: ביצחק ... היתה מדתו העיקרית מדת היראה- פחד יצחק, ונבחר להיות קרבן כליל לה', כפי שמלמדנו ניסיון העקידה. הוא מעריך את כבוד ה' למעלה עד אין ערך מחייו הפרטיים, והנה האדם הירא פונה בעיקר אל תוך עצמו, עד שהדבר מביאו למעט במעשים, ובפרט באותם הנעשים בפרהסיא, מחשש שמא יכשל ויטעה, או שיתערב בתוך כוונתו איזה סיג של פניה חיצונית. וכן, בניגוד לאברהם, לא מצאנו שבנה יצחק מזבח לקרא בשם ה' עד שעלה לבאר שבע...

⁴ נתיבות שלום, ויצא, עמ' קפג: אברהם אבינו היתה מדתו מידת החסד שהיא מידת אהבה, וכמ"ד אברהם אוהבי (ישעיה מא) ואברהם הוא היסוד לכל רמ"ח מצות עשה של התורה ששורשם מדת אהבה, וכמורמו בגימ' של אברה"ם העולה רמ"ח. ויצחק שמדתו מדת הגבורה שהיא מדת היראה, כמ"ד פחד יצחק (בראשית לא) תורתו היא היסוד לכל המצוות לא תעשה שבתורה, ששמירתן תלויה בעיקר במדת היראה לידע דאית דין ואית דיין. ויעקב אבינו הוא יסוד התורה לעניני רשות וכמ"ד וידו אווזת בעקב עשו, עק"ב ר"ת קידש עיצמך ב'מותר, שיעקב עשה תורה מכל עניני רשות, וכמורמו במאחז"ל (ברכות כו) יעקב תיקן תפילת ערבית שהיא רשות..

Additions, changes and contrasts from Shacharis

Ahava Rabah & Ahavas Olam:

There is a dispute in the Gemorrah over whether we should be saying Ahava Rabah or Ahavas Olam. Normally, we would Pasken according to one opinion or the other. But, as a reflection of the great unifying power of prayer, we say one in the morning and the other at night.

Sim Shalom – Shalom Rav

Generally, we say Sim Shalom in the morning and Shalom Rav for Mincha and Maariv. This is because Sim Shalom also contains all the themes of Birkas Cohanin, and, since Birkas Cohanin is only said in the morning (except on fast days), we change to Shalom Rav for Mincha and Maariv.

Other Differences:

Other differences between Shacharis and Maariv are:

1. Maariv has no Brochos or Pesukei Dezimra. It begins with a few words of appeal to the G-d of Mercy, and then straight into Barchu.
2. The evening Shema ends with Emes VeEmunah in contrast to Emes VeYatziv in the morning. (This is learned from להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות.)
3. The Evening has an extra one or two Brochos (Hashkiveinu and Yiru Eineinu) of Birkas Shema.
4. There is no Tachanun or end to Maariv except for Aleinu.

Shema at Night and in the Day.

There is an interesting difference in the day-obligation of Shema and the night-obligation. The day obligation can be fulfilled only at the outset of the day, in the first three hours after daylight, whereas one has the whole night to fulfill the night-obligation. Rav Tzadok HaCohen explains that this is because days, where one can see where one is going, are for action, whereas nights, which are dark, are for withdrawal into the home, consolidation and faith. This is what Dovid HaMelech meant when he said: להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. Similarly, Maariv at night is only a Reshus. For Tefila is an act of standing opposite HaSh-m, and it is harder to see G-d. One can therefore not demand of man that he reach such a level. However, now that we are closer to the Messianic Era, we are closer to the final revelation of light and therefore we have accepted Maariv on ourselves as an obligation. Even so, we can doven Maariv the whole night whereas the morning is limited to the first four hours. For even when we do reach this level of standing opposite G-d at night, it might still take a whole night of preparation, whereas in the light of day we can reach this level much quicker.

Of course, we rarely have glimpses of pure day and pure night. Nights have a bit of light from the moon and the stars; days are sometimes dimmed by clouds. Both of these can be blessings. The bit of light at night is like a candle searching for Chometz – when we are under duress, a bit of clarity (light) shows us clearly what it is we have to work on.

We are obligated to mention the Exodus from Egypt at night in addition to the day. This is learned from the verse which says כל ימי חיך. כל ימי חיך tells us to say it during the day, while the addition of the word כל tells us to say it also at night¹.

Hashkiveinu and Yiru Eineinu

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מִלִּפְנֵי חַיִּים. וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלִּפְנֵיךָ.

השכיבנו: At a time of Yeridah. (For, when the Neshama goes up at night, the Nefesh is in danger of being influenced by the Sitra Achra.)

והעמידנו: At a time of Aliyah

ותקננו בעצה טובה מלפניך: And how should we manage at a time of Yeridah ...

ופרוש עלינו סוכת שלומך: By G-d spreading His Sukkah over us. Sukkah is the knowledge that this world is transient and that any striving we aim for in this world is just vanity and emptiness.

ותקננו בעצה טובה מלפניך: This is the knowledge of the truth which we have from our education and from our general environment.¹

The Gemorrah tells us that in the morning there is only one blessing after the Shema while in the evening there are two. The second one is Hashkiveinu. This is a Brocha expressing our aspirations that even our dreams should be in harmony with HaShem's Will. We aspire to Yaakov, whose dreams revealed the greatness of man that even when he is fast asleep he sees ד' נצב עליו – that G-d is standing over him.²

The Maharal tells us that each of the three Birkas Shema comes to tell us a different Hanahaga of G-d in this world. The first Brocha reflects the Hanhaga of the order of the world; the second the Hanhaga of the intellect which is above nature, and the third the Hanhaga of miracles. At night, we add Shmirah, which comes to consolidate and guard the Geulah already achieved and just talked about in the previous blessing. This is G-d's Sukkah of protection, just as the clouds of glory protected us when we were redeemed from Egypt.

The fact that mighty civilizations tried and failed to destroy us (i.e. the time of night when we say this prayer) is G-d's ongoing declaration to us that He is our G-d (and therefore corresponds to להייתי לכם לאלוקים, the fifth of the "four" לשונות של (גאולה). It is therefore a completion of the redemption – גאולה אריכתא – worthy of

¹מכתב מאליהו ח' ב 106

²Rav Tzadok HaCohen

With this additional blessing we now say seven blessings of שמע per day, two before the שמע in the morning and the evening, one after the שמע in the morning, and two after the שמע in the evening. Seven represents a wholeness – a complete cycle – as in the seven days of the week. We therefore complete our praises of G-d with the addition of this blessing, as Dovid HaMelech said שבע ביום הללתיך על משפטי (תהלים קי"ט) צדקך.³

Juxtaposing Geulah and Tefilah:

The Gemorah Brachos tells us that we should juxtapose Geulah to Tefilah – i.e. say the words גאל ישראל (at the end of the Brocha ויציב) and immediately begin the Shmoneh Esreh. One of two opinions says that we should also do so at night, for even though the main Geula from Mitzraim was during the day (the actual departure from Egypt)¹, the Geulah began during the night (the slaying of the first born)¹. According to this opinion, the verse בשכבך ובקומך tells us that just as in the morning the Geulah should be juxtaposed (ובקומך), so too in the evening (בשכבך)¹.

The Gemorrah goes so far as to say that someone who does so during the Maariv service is a Ben Olam HaBa¹.

The Gemorrah asks why then is השכיבנו not an interruption¹. It answers that just like תפלה אריכתא is considered a תפלה אריכתא, an extended Tefilah¹, so השכיבנו is considered a גאולה אריכתא – an extension of the Geulah¹.

יִרְאוּ עֵינֵינוּ

Above, we brought the idea that השכיבנו did not disrupt the requirement of גאולה אריכתא because it was considered a גאולה אריכתא – an extended redemption.

Tosafos adds a similar explanation concerning Yiru Eineinu, that those verses are also a גאולה אריכתא, for their purpose is to extend the (השכיבנו) prayer so that late-comers can catch up¹ (there is also a similarity to the Tefilah of Yiru Eineinu, since it

¹מהר"ל, שם: (ברכות ד' ע"ב) כיון דתקנו רבנו השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא, דודאי דבר זה גאולה אריכתא שהוא כנגד והייתי לכם לאלהים שהוא ג"כ מענין הגאולה, ובודאי גאולה אריכתא היא כי מה היה שגאלם מן רשות אחרים אם לא ישמור אותם ג"כ שלא יזיקו להם אחרים הרי אחרים מושלים עליהם, ולפיכך בערב מברך שתיים לאחריה אמת ואמונה והשכיבנו.

²מהר"ל, שם: ויראה מה שאמרו (שם י"א ע"ב) אחת ארוכה ואחת קצרה דוקא קאמר שצריך שתהיה השכיבנו קצרה, ודבר זה ענין מופלג בחכמה כי הכל לפי הברכה, כי מאחר שאין השכיבנו מדבר רק מן השמירה בלבד ואין זה כ"כ גדול כמו כאשר הוציא אותם בנסים. ולכן השכיבנו ברכה זאת קטנה, ולא כן אמת ואמונה שהוא ית' עושה פלאות נגד האויב ולכן ברכה זאת גדולה, כי כפי הענין כך ראוי שתהיה הברכה,

³מהר"ל, נתיב העבודה, פ"ז: וביום מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה, ובלילה מברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה, כי יש לשבח בכל יום את הש"י בשבח שלם ומלא אשר השבח השלם ומלא על ידי מספר שבע, ודבר זה מבואר במקום אחר. וזה שאמר (שם קי"ט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך, כלומר שיש להלל השם יתברך שבע שהוא שבח שלם וכמו שמורה עליו שם שבע שהוא מלשון שביעה כי מספר הזה יש בו שביעה ושלימות,

Still, there were actually some Rishonim (the Ramban, Tosfos² and Rabbeinu Yonah amongst them) who did not say this prayer³. Nevertheless, the custom to say this prayer spread amongst all sectors of the Jewish people in the Diaspora communities⁴ (although the custom in Israel has been not to say it), for most of its verses deal with redemption. More recently, some communities in the Diaspora stopped saying this prayer as well.⁵

Similarly, the קדיש which we say at night between this prayer and the שמונה עשרה is considered to be an extension of the גאולה. This is particularly apparent in the נוסח ספרד and the נוסח ספרדי which has the words ויצמח פרקוניה contained therein⁶.

---

¹ והתוסי' והראש והר' יונה נתנו סיבות למה התחילו לומר הפסוקים האלה.

(1) לתוסי' – שיהיה הזדמנות להמאחרים להתפלל עם הצבור

(2) לראש – שהיו מפחדים להתאר בשדות

(3) ור"י – שהיה מעריב רשות

והער"ש אמר שכולם מסכימים זל"ז וכל שלוש בעינין.

² כך הובא במאירי שתוספות לא אמרו אותה

³ ובמעשה רב של הגרא כתוב שהוא בעצמו לא היה אומר אותו אבל האנשים המתפללים איתו היו אומרים

⁴ והבה"ג מובא בתוסי' מתוך דבאמת אנו פוסקים כרבי יהושע בן לוי דאין צריך לסמוך גאולה לתפילה. ולכן אנו אומרים קדיש ביניהם ג"כ להראות שככה פסקין. אבל רוב הראשונים פסקו כר' יוחנן כי (1) כרגיל הלכה כוותיה (2) הגמ' מביא מסייע ליה. ותוסי' והראש והר' יונה כולם הסכימו בפרט אחד – היינו שהתחיל המנהג להתפלל י"ח פסוקים (להסיבות שהבאנו לעיל) התחיל כשמעריב עדיין היה רשות ועכשיו שקבלנו עלינו מעריב נשאר המנהג במקומו והתוסי' כתבו דלכן הוי כגאולה אריכתא וכן כתב דרוב הפוסקים קאי על גאולה והמשנה ברורה רלו ס"ה: ובטור מסיים בזה ומה שנוהגין להפסיק בפסוקים ויראו עינינו וקדיש לפי שבימים הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות שיש בתפלת ערבית ונפטרינן בקדיש ועתה שחזרו להתפלל ערבית בבתי כנסיות לא נתבטל מנהג הראשון ומ"מ אין להפסיק בדברים אחרים ויש מן הגדולים שנהגו שלא לאמרם עכ"ל

⁵ אע"פ שהראש מקשה בתימא על מנהג זה

⁶ וכן כתב התוספות דהקדיש ג"כ קאי אגאולה ובפרט לאלה שאומרים ויצמח פרקוניה וכו' אבל התוסי' בראש לא הסכים שנקרא אותם כגאולה אריכתא.

BIBLIOGRAPHY

Primary Sefarim Used

רמב"ם, משנה תורה
שיח יצחק (מבעלי המוסר – מובא בסידור הגר"א)
ש"ס בבלי
שו"ע או"ח
תנ"ך

Hirsch, Rav Shimshon Rephael – Siddur and Tehillim
Munk, Rav Elie – The World of Prayer
Schwab, Rav – On Prayer
Miller, Rav Avigdor - Praise My Soul

Other Frequently Use Sefarim

יערות דבש
מהר"ל, נתיב התפילה
עולת הראיה של הרב אברהם יצחק הכהן קוק (מוסד הרב קוק)
רב צדוק הכהן – צדקת הצדיק
רש"י

Less Frequently Used Sefarim

אבן אזרע, תהלים
אברבנל, תהלים
אור החיים על התורה
גר"א – סידור הגר"א
טור או"ח
ילקוט שמעוני
כלי יקר
מאירי
מדרש רבה
משך חכמה
משנה ברורה
ספר טעמי המנהגים
ספר מנהגי ישורון
עלי שור
ענף יוסף
פני יהושע על הש"ס
רבינו בחיי על התורה
רמב"ן על התורה
תוספות

Also Used

אגרות משה
אובודרהם
אוצר התפילות
אור גדליהו
אור החיים
אלשי"ך
גר"א על משלי
גר"א, אבן שלמה
דעת זקנים מבעלי התוספו
המאור
זהר הקודש
חזקוני
חיים טובים של הר' חיים ברבי בצלאל (אחי המהר"ל)
חפץ חיים: על התורה
משלי החפץ חיים
ט"ז או"ח
ירושלמי
ישועות יעקוב
כוזרי
כתב וקבלה
לבוש
מגן אברהם
מגיד תעלומה
מהר"י מינץ
מהר"ל, נצח ישראל
מהרש"א
מכתב מאליהו
מסילת ישרים
משנת יוסף
נתיבות שלום
ספורנו
ספרא
ספר החינוך
ספר היוחסין
ספר חסידים
ספרי
ספר העיקרים
ספר התודעה
עולת התמיד
פחד יצחק
פערלא, הרב ירוחם פישר: פירושועל ספר המצוות של רס"ג
פרקי אבות
קצור שולחו ערוך
רבינו יונה
ר' חיים ויטל
רמב"ן: על ספר המצוות
: על הש"ס
רמח"ל תקט"ו תפילות - תפילה שעט:
רשב"א
רב צדוק הכהן - רסיסי לילה
- פרי צדיק
רב שמשון פינקוס
רד"ק

רשפי אש דת
שבועת יעקב
שומר אמונים הקדמון
שיחות מוסר
שיטה מקובצת
של"ה הקודש
שם משמאל
שפת אמת
תוספות ישנים
תוספתא

Artscroll – Siddur

– Overview on Song of Songs

Holder, Meir - History of the Jewish People – From Yavneh to Pumbedisa

Insights into the Daily Daf, by Kollel Iyun Hadafe, daf@dafyomi.co.il,
www.dafyomi.co.il

Miller, Rav Yisroel

Rav Aryeh Kaplan - A Handbook of Jewish Thought

Meditation and the Bible

Lampel, Tzvi - The Dynamics of Dispute

Roll, Yisroel – Inner Peace